

**De vanitate medicinae chymicae, hermeticae seu spagyricae, dissertatio.
Eiusdem anatomia fermentationis Platonicae / Accesserunt de eadem
Hermanni Conringii exercitationes et Danielis Sennerti epistola.**

Contributors

Billich, Anton Günther, 1598-1640
Conring, Hermann, 1606-1681
Sennert, Daniel, 1572-1637

Publication/Creation

Frankfort : C. Rötelius for J. Beyer, 1643.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/t2p2bgbp>

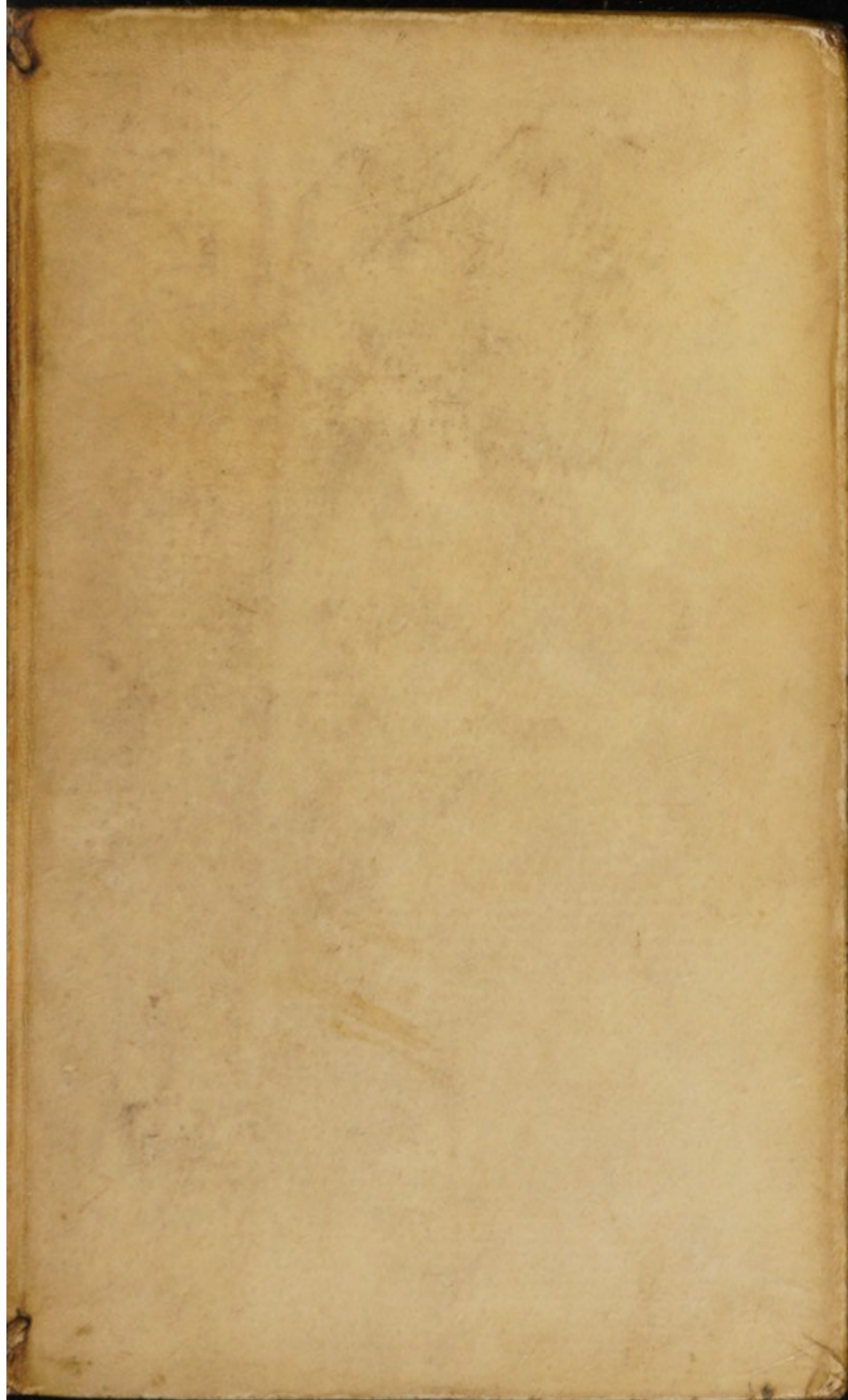
License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

RELICHIIUS.

—
DE
VANITATE
MED:
CHYM:

1643

XIII.

77

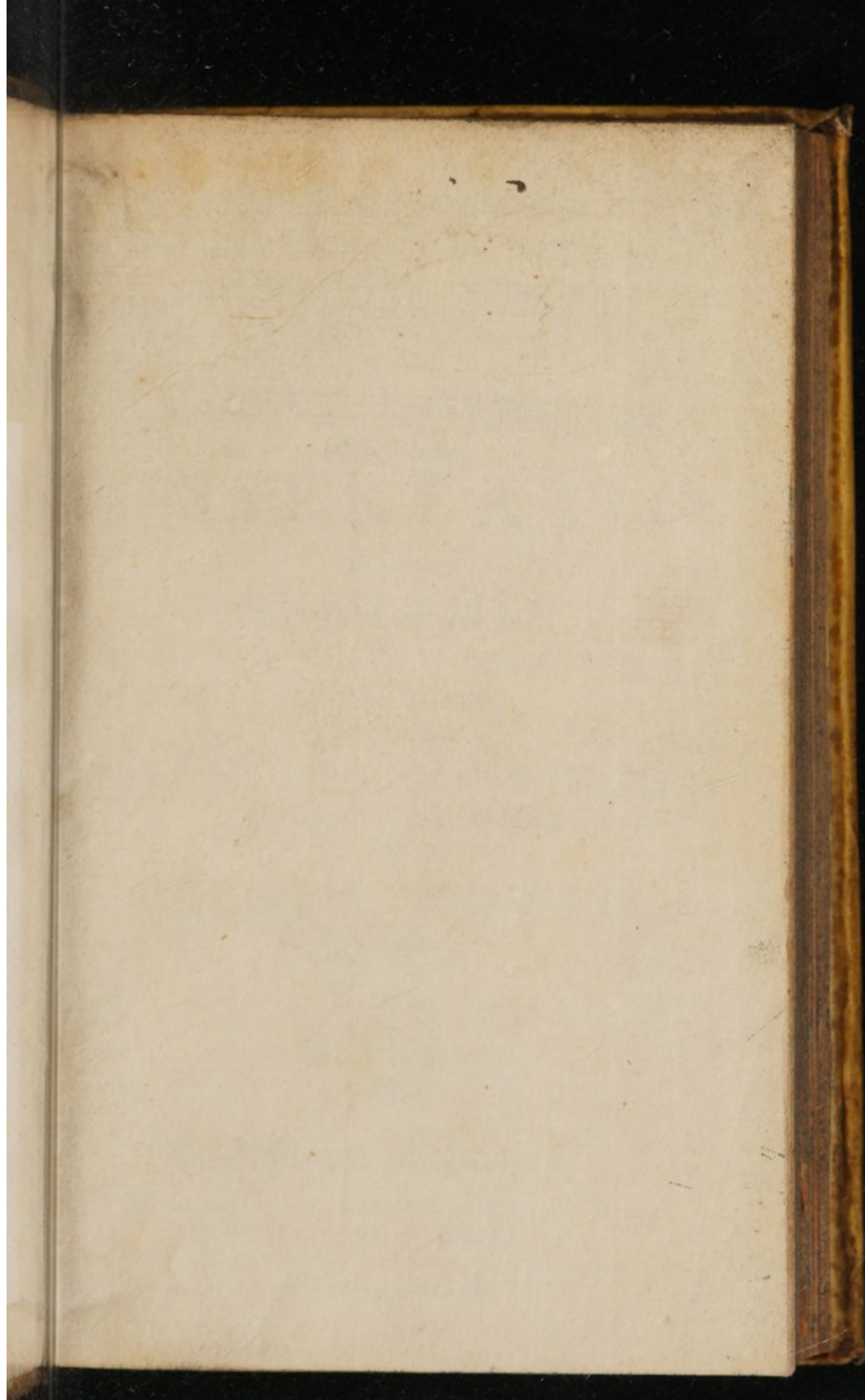
MEDICAL SOCIETY
OF LONDON

ACCESSION NUMBER

PRESS MARK

BILLICH, A.G.

651011A

XIII 3

ANTONII GÜNTHERI BIL-
LICHII THESSALUS IN CHY-
MICIS REDIVIVUS

id est,

De

*Vanitate Medicinæ Chymicæ, Hermeticæ seu
Spagyricæ,*

DISSERTATIO.

Eiusdem

ANATOMIA

FERMENTATIONIS PLATONICÆ.

ACCESSERVNT

De eadem

HERMANNI CONRINGII

EXERCITATIONES

&

DANIELIS SENNERTI

Epistola.

LONDON. MEDICAL SOCIETY.

Francisci Martii ad Mœnum,

Impensis JOANNIS BEYERI,

Typis CASPARIS RÔTELII.

M. DC. XLIII.

INTOMI GÜNTHER
LICHN THESSALUS IN CHY
Miles Rad. vivas

1868
D.

Parviter Medicine Chimica, Hermetica
Spagyrica.

DISSERTATIO

Thomae

ANATOMIA

TERMINATIONIS PLATONICAE

ACCESSIONE

De eodem

HERMANNI CORNINGII

EXERCITATIONES

&

DANIELIS SENNERII

(Epistolae)

Printed at the University of London

Superior London & Bay

Typis Casparis Rötterii

M. DC. XLIII

Cl. Viro

WILHELMO
ERNESTO SCHEFFERO,
Philosopho & Medico excellentis-
simo, inclytæ Reipublicæ Franco-
furtanæ ad Moenum Practi-
co primario,

Amico veteri & honorando

**THESSALUM SUUM REDI-
VIVUM** dat, dicat, addicat

*Antonius Güntherus Billichius, Archiater
Oldenburgensis.*

THESALUM meum in
lucem emissuro mihi, &
cuinam is commodum
inscriberetur, deliberan-
ti, tu, mi Scheffere, in
primo statim cogitatio-
nis ictu occurristi. Neque enim ab ami-
citæ officijs alienū existimabam, ut no-
mina nostra, quæ jam quatuor lustra &

)(2 am-

EPISTOLA

amplius privatâ tum animorum tum
studiorum similitudine coaluissent, pu-
blico aliquo monumento consociaren-
tur. Et esse in primis ipsum illud, quod
tracto, argumētum eiuscemodi, ut, quia
nos, dum in artis medicę operibus ambo
versamur, non leviter exercuisset, par o-
mninò videretur, si quod in illo præcium
operæ facissemus, eius fructum utriusque
communem haberi, & æquis partibus
ad te meq; pertinere. Quin imò totum
etiam vendicare tibi per me licet, quod
& optimo iurē potes,

Ni refugis, tennesq; piget cognoscere curas.

Tu enim non modò resuscitandi The-
sali author mihi suatorque potissimus
extitisti, verum etiam, quum jam in vi-
tam redux domi meæ latere quàm fo-
râs prodire mallet, minimè cessasti,
quantum me ad scribendum princi-
piò anima veras, tantum postea ad ma-
turandam editionem cohortari. Pro-
inde nec gravatè feres, peramanter ro-
gantem, ut quâ animi promptitudine il-
lum defero, eadem abs te recipiatur, &
siquidem expectationi ac spei tuę minuss
respondet, conatui tamen non usque a-
deo illaudabili perbenignè ignoscas,

nec

DEDICATORIA

nec voluntatis alacritatem dedignere, ubi infirmos sub sarcinâ humeros labare ac fathiscere conspexeris. Idque eò facilius abs te impetravero, quod longo rerum usu & multijugâ industriaque artis pœoniz exercitatione optimè didiceris, quàm spissâ caligine circumfundatur universa naturæ contemplatio: in quâ quoniam oculatissimum quemque cæcutire aut cespitare usu venit, nec miraberis, opinor, nec indignaberis, sic ubi, dum aliorum vanitates executio, mihi quoque aliquid adhæsisse vanitatis animadverteris, & à Thessalo reviviscen-
te contraxisse, quod indolem Thessalicam magis quàm Hippocraticam sapiat. Tametsi namque nihil mihi Thessalico ingenio sit invisius, ipsumque adeò Quercetanum, ubi Thessalici nominis honorificam mentionem facit, id Galeni odio, non Thessali meritis dedisse arbitrer: Nolim tamen pertinaciùs inficiari, culpâ forte meâ Thessalum meum commississe, quod si non Thessali temeritatem omni ex parte referat, videri tamen possit, à Proclo potiùs aliquo, aut Rhegino, aut Eudemo, aut Mnaseo, aut Philone, aut Dionysio, aut Menema-

EPISTOLA

cho, aut Apollonidâ, aut Olympico, aut Sorano, aut Juliano, aut quovis alio Themisonis alumno, quam Hippocrati cæ disciplinæ sectatore profectum. Huius monetæ censerî ante omnia posse: quod de elementis eorumque potentiis, quod de mixtione, deque mixti tum formâ, tum facultatibus, tum passionibus Thessalus meus differit. Etenim quârum Hippocratis vibex, quum principia Hippocratica deletum iret, exorbitavit in defectu, tantum in excessu Thessalum meum, dum ad elementorum œconomiam reducere univèrsam Chymiam suppellectilem audet, deliquisse iudicabunt, qui mediam ingressi viam, ut ne vel nimis vel minùs elementis tribuerent, omni studio cavere voluerunt. Quorum rationibus nec ego quicquam derogabo, dummodo licitum mihi ac permîssum sit, ut mîstionem ita & mîsta, quâ mîsta, in elementorum ditionem præcisè transcribere, acceptaque univèrsè referre primis contrarietatibus, quæ in simplice generatione & corruptione ultimæ elementorum differentia, imò verò substantiæ sunt, nec materiam tantum mîstis subternunt, sed & formam.

per

DEDICATORIA.

per quam mixta sunt, ex semetipsis merito mixtionis elicitam in mistum conferunt. Mistis quidem, quæ animata sunt, divinius aliquod principium deberi non ignoro, quanquam hoc quoque ipsum in immensum elementorum promum condum, è quò primitus prodijt, ultimâ tandem dissolutione reverti, (si unam exceperis animam rationalem) nulla nos absurditas veret credere: At verò quæ vel inanimata sunt, ut metallorum, lapidum, fossiliumq; species: vel exanimata, ut cadavera, caro morticina, & alia huiusmodi: Eorum omnium, meâ opinione, nulla alia substantia est, quâ simplicium, quæ in mixtis partim actus sunt, quia alterata tantum, non corrupta: partim verò potentia, quia non integra, redintegrari nihilominus apta. Non sunt autem integra, quia non perficiunt totam materiam, sed secundum partem, unde orta est refraction. Plures autem elementorum actus in unum veniunt, quia eorum contrarietates aptæ natæ sunt eandem materiam secundum partem perficere, ut ex duobus dimidijs fiat integrum, aut secundum aliam quampiam proportio-

EPISTOLA

nem, veluti quum ex extremis componitur medium. Medium autem omnium naturam extremorum retinet. Ideoque mixta quum sint media inter calidum & frigidum, humidum & siccum, naturam participant omnium elementorum: quorum actus quamvis immutentur, potentia tamen nunquam pereunt, nec virtutes tantum eorum, verum ipsae etiam remanent substantiae quanquam non actu absoluto, sed secundum certam & definitam mixtionis proportionem modificato. Haecque adeo proportionata modificatio mixtis in animis pariter atque ex animis locum aliquem in scala substantiae praedicamentali concesserit; At in schola naturali vel potius transnaturali caro mortua non nisi equivocè caro, non nisi æquivocè substantia est: imò quicquid est, totum elementorum est, quibus cætera etiã mixta inanima, quicquid possunt, consimili ratione debent, ut ob id ea nō magis quàm carnem mortuam substantijs annumeranda censuerit CL. Cæsalpinus, nunquam mihi sine honorifica nominis præstatione appellandus. Neque verò est, quod mirandas agendi & patiendi vires, abstrusosq; misto-

sto.

DEDICATORIA.

storum consensus ac dissensus quispiam
obiiciat, quorum originem aliunde atq;
ab elementis arcessere oporteat. Quo-
niam facilis est responsio, siue miscibilia
siue ipsam mixti formam respicias. Nam
secundum miscibilia certa datur mensu-
ra mixtionis juxta diversos intensionis
ac remissionis gradus: secundum formā
mixti certus habetur numerus ac mēsu-
ra alterationis, quæcunq; autem mensu-
rā huiusmodi & terminum inscuntur,
quum propria sint uniuscuiusq; mixtio-
nis, ea formæ quidem mixtionis & toti
substantiæ tribuuntur: Attamen à certo
potius atq; indicibili uniuscuiusq; mix-
tionis numero, à certâ & proportionata
numeri efficacîâ dependent. Hoc nimi-
rum fundamentum præsupponit The-
salus meus, cui fidenter innixus, tum et-
iam propriis Chymicorum hypothesi-
bus fretus, nihil addubitavit cum natura
componere artem, & nova pharmaca ad
veterem medendi methodum exigere,
majore forsan effectû quàm profectu,
quum in proclivi sit, bonam causam ma-
lè agendo perdere, veluti Galenus, quū
adversus Lycum disputaret, in Hippo-
crate, quem tuebatur, semetipse dese-

EPISTOLA

ruit. Quicquid huius erit, agnoscere
quàm excusare malle, humanum verum
est, nec Coâ institutione indignum. Sal-
nè equidem non minùs Hippocraticum
est, veri investigationi posthabere om-
nia, quàm iudicii difficultatem, expe-
rientiæ fallaciam, errandi proclivitatem,
errorum conscientiam, quum assequi
veritatem nequeas, liberè & ingenuè fa-
teri. Id enim sibi voluit venerandus se-
nex, ubi illum medicum, qui parum pec-
cet, vehemèter laudat, ubi exactam cer-
titudinem rarò cerni, quodque est cer-
tissimum semper assequi difficile esse, ac-
neque se quantumvis jam senem ad artiss-
medicæ summam pervenisse, neque et-
iam ipsius inventorem Æsculapium, sed
& ipsum à se in multis dissensisse cōstan-
ter asseveravit. Illud verò & præceptum
sanxit, quum nos iussit doctrinam no-
stram repurgare ad lucem veritatis, cui
exposita pseudjatrôn dicta factaque tali-
ter omninò se prodere scripsit, qualiter
aurum adulterinum, quum probatur i-
gni. Denique & exemplo firmavit præ-
ceptum, quando in Chidias sententias
animadvertit, quorum illo ævo non mi-
nor proculdubio authoritas fuit, quàm ho-
die-

DEDICATORIA.

dieq; est sectæ ejus, quæ credi vult uni-
 versæ medicinæ summum fastigium im-
 posuisse, & valetudini humanæ opem
 attulisse propè divinam. Tantò utiq; ri-
 gidiorem merita censuram, quantò im-
 modestiùs artem omnium nobilissimam
 profanavit. Authore namque Galeno,
 Cnidij cum alijs Medicorum scholis de
 Apollinis Æsculapijque disciplina tum
 exercendâ, tum verò semper augendâ ac
 pro viribus perficiendâ, honesto planè
 laudabiliq; æmulationis genere conten-
 debant. A quibus lōgè diversi sunt Chy-
 micorum mores, lōgè diversa studia: ut-
 pote qui non nisi ostentatione artis ma-
 nifesta & portentosa scientiæ vendita-
 tione turgescunt. Adde liberam anima-
 rum negociationem, & rapaces nundi-
 nas pendentibus fatis, & preciosam mor-
 tis arram, & arcana præcepta, per quæ o-
 mnia effectum est, ut nihil magis juvare
 videatur, quàm quod Chymicorum è
 sanctuarijs depromptum est, tamque at-
 tonita quorundam animos persuasio oc-
 cuparit, ut prodesse nisi Chymica non
 putent. Palàm enim est, ut quisquis inter
 Chymicos gloriando & jactando polle-
 at, imperatorē ilicò vitæ nostræ necisq;
 con-

EPISTOLA DEDICAT.

constitui, eiq; tam facile credi, quàm te-
merè is adjurat, quum sit periculum nullu-
lo in mendacio majus. Discere periculi
nostris, & experimenta per mortes age-
re, neq; legem esse, quæ puniat inscitiam
capitalem, nullum exemplum vindictæ.
Hæc similiaq; alia quum in sui sæculi me-
dicos gravissimè declamantem lego Plini-
um, puto dicta & Chymicis, quibus ad
amissim congruunt,

*Crede, & saluus eris. promissis certa fides. nam
Cum te interficient, morbo curaberis omni.*

Atq; idcirco, quod ex Catonis oracu-
lo de Græcis subjunxit Plinius, huc etiã
referre non dubito, neq; sine causa arbi-
tror: *Satis esse ingenia Chymicorum inspicere
non perdiscere.* Ita faciamus, C. L. Scheffe-
re, & non equo tantum, verum grato et-
iam animo patiamur nobis à sapiente vi-
ro hanc poni insanix æquè amabilis ac
perniciosa metam: In quâ si sistere pedẽ
quàm proferre maluerimus, credamus
utiquè, consilium nos nec poenitendum
nec infructuosum cepisse. Vale. Dabam
Oldenburgo VII. Non. Julii, Anno
1610. cxxxviii.

CAPITA THESSALI,

Proemion.

CAPUT I.

Num Alchymia habeat propriam rationem, per quam ab aliis scientiis distinguatur, & in certa specie collocetur? Negatur adversus Ioannem Beguinum.

II.

An Aristoteles Stagirita fuerit Chymicus? Affirmatur contra Quercetanium.

III.

Docetur, principia operationum Chymicarum esse quatuor elementa, horumque qualitates.

IV.

Vtrum ignis sit elementum, nec ne? Prius adseritur adversus Quercetanium.

V.

An elementa eorumque facultates sint agentia καὶ ἐντελέχειαν, eo sensu quo ἐντελέχειαν accepit Quercetanius? Affirmatur contra Quercetanium.

VI.

Examen argumentorum, quibus Quercetanius elementorum actiones καὶ ἐντελέχειαν suam impugnat.

VII.

An planta vel stirps, quando in cinerem comburitur, formam plantae vel stirpis amittat? Affirmatur adversus Quercetanium.

IX.

Formae ac modi operationum Chymicarum traduntur

spiritus, spiritibus. p. 157. l. 8. pro exprim. inprim. p. 61. l. 9. pro
 robore, rubore p. 166. l. 25. pro vetitus, veritus. p. 169. l. 7. pro
 poni, pomi. l. 25. pro atq, absq. l. 33. beneficia, benefica. p. 170.
 l. 7. pro & par, ex par. p. 71. l. 5. pro dent, demi. p. 173. l. 28. pro
 idipsum, ipsum, p. 174. l. 16. pro est, esse. l. 28. pro corpori, corpo-
 rei. pag. 175. l. 11. pro istis, ipsis. l. 25. venosi; venosa. l. 27. optari;
 aptari. p. 180. l. 25. pro nec; ne. p. 181. l. 19. pro corolatam, colo-
 ratam. p. 183. l. penultima, pro essensificato, essensificatus. pag.
 186. l. 3. pro falsus, fassus. p. 187. pro usi, usu. p. 192. l. 13. pro de-
 sperat. depurat. p. 197. l. 6. pro Gluckradius, Gluckradij. pag.
 206. l. 6. pro resoluit, absoluit. p. 209. l. 12. pro macera, matu-
 ra. l. 23. pro digesti, digestio. p. 215. l. 15. pro offerre, offerat. p.
 216. l. 27. pro Quercetano, Quercetani. l. 30. pro crudo, crudū.
 p. 220. l. 9. pro Costa, Coſta. p. 221. l. 27. pro qui, quo. p. 222. l.
 21. pro omnes, omnia. p. 223. l. 18. pro expedi, impedi. p. 229. l. 5.
 pro ad sal. p. 232. l. 8. pro iatrocini, iatronici. p. 237. l. 7. pro
 mea, meta. p. 239. adde est, mea recepti: quicquid tamē meum
 est, id. p. 242. l. 9. pro fremento, fermento p. 262. l. 22. pro qui,
 quid. l. 24. pro acotor, acotor. p. 263. l. 6. pro Et, Ex. p. 267. l.
 29. pro per, par. p. 272. l. 24. pro est, abest. p. 275. l. 14. pro suū,
 quam. l. 22. pro enim, enim ubi. l. 23. mixtion, mixtio. p. 238.
 l. 17. pro mistum, mustum. p. 283. l. 11. pro sit, si. l. 12. negaret,
 negare. l. 13. ut, &. pag. 285. l. 4. pro & sine, est sine. pag. 288.
 l. 4. pro quam, quum. l. 6. unanim, anim. p. 290. l. 15. pro meū,
 merum. p. 291. l. 17. pro expr. exprim. p. 292. l. 17. pro Non,
 Nam. l. 27. pro dedit, desit. p. 296. l. 25. pro quando, quantū. p.
 299. l. 19. pro quantum, quantus. p. 304. l. 30. pro enim, enim.
 p. 307. l. 26. pro unam, suam. p. 306. l. 8. pro Galeni, Galenus.

In

In
 T H E S S A L V M R E D I -
 V I V U M
 P R O O E M I O N .

IN Theſſalo ſcribit Plinius, illum
 cuncta maiorum placita deleviſ-
 ſe, & rabie quadam in omnes ævi
 medicos peroraſſe. Occultâ fati
 vievenſſe arbitror, ut una ætas
 & facem hoſtemque generi humano terrisq; ve-
 nenum dederit, ſimul & medicinæ peſtem attu-
 lerit, quo vis Nerone immanioſem. Quasi verò
 pati ſanctiſſima artium nequeat; quin ſocietas
 mali pertingat etiam ad rempublicam. Certè e-
 nim non minus intererat boni univerſi, occide-
 re Theſſalum, quam Neronem occidi, quòd ille
 de ſalute ſingulorum luderet in toto, hic de ſa-
 lute totius in ſingulis: ſic concertantibus inui-
 cem in mortalium perniciem ſtudijs utriuſque;
 ut cum jus vitæ neciſque vnus ſibi per principa-
 tum uſurparet, alter per profeſſionem arrogaret;
 crediderim non plus virium Neroni ad necan-
 dum fuiſſe, quàm animi ad nocendum habuerit
 Theſſalus. Quem nemo putet fruſtra debaccha-
 tum fuiſſe, etiamſi inſaniam eius Galenus obtu-
 derit. Nam neque cum authore extinctus eſt
 furor effectus, neque cum cineribus obrutus in

via Appiâ: Quin potius perinde ac Neronis recedentes
divivos secula sequentia viderunt, ita minimè
dubium, quin Thessali quoque genius ab infec-
tis redux transilierit ad posteros, quum vel nunc
istud hoc ævo reperire sit, in quibus quasi pythæ-
goricâ metempsychosi renatus videatur. Hi
sunt, qui ab authore, quem fingunt, Hermetici
ab arte, quam jactitant, chymici vel spagyrici
cognominari volunt, factio eò impudentior
Thessalo, quod vivi pro epinicio circumsonet
quod mortuus pro epitaphio usurpavit.

2. Verum enim verò, quod de Germanis au-
thor nobilis prodidit, eos triumphatos magis
quàm victos fuisse: Id ego de vetere medicinâ
eamq; professis affirmabo, ne seciùs Thessali
quàm C. Cæsaris ingentes minas in ludibrium
verfas. Hoc autem non tam mirabor olim fa-
ctum, quam fore, ut & nunc fiat, sperabo. Sene-
ca mihi in mente, cuius hoc oraculum est: Ne-
minem posse personam diu ferre. Ficta citò im-
naturam suam recidere, quibus veritas subest,
quæque ex solido enascuntur, tempore ipso im-
maius meliusque procedere. Ea disciplina, quæ
adversus Asclepiadeorum, Erasistrateorum, Di-
acritariorum, Herophiliorum, Pneumaticorū
Empiricorum, Methodicorum, similiumq; in-
iurias inviolabilis perstitit, non desinet in poste-
rum decus suum tueri, tumque demum novitijs
inanitatibus dabit manus, quum stolidis opi-
nionibus solida ratio, & vanæ magniloquentiæ
sana experientia succubuerit. Potest altos duce-
re Spiritus thessalica progenies, sed non diutur-
nos

PROOEMIUM.

3

nos: quò impensius inflatur, eò citius detumes-
cer, nec quæ Quercetano totius medicinæ impe-
ratrix dicitur, perennabit in folio, quod ex eru-
ditæ antiquitatis spolio sibi extruxit, sed in fu-
mum cineresque suos, è quibus temere profilu-
at, turpiter relabetur.

*Præf. in lib.
de præsc.
medicinis.*

3. Quanquam enim huius sectæ asseclas tum
compendij rationem, tum medicinæ invictam
efficaciam, tum naturæ optatissimum solatium,
tum summâ omni medicinæ perfectionem attu-
lisse, Quercetanus gloriatur: Non est tamẽ diffi-
cile tã ex Quercetano, quam ex asseclis, notare in
summâ perfectione summum defectum, notare
in optatissimo solatio calamitosissimas ærum-
nas, notare in invictâ efficacia inertem ignavi-
am, denique in compendio dispendium non in-
evadens animadvertere. Hoc disceptationis
præsentis argumentum est: quod quia succinctâ
perspicuitate absolvere constitui, nolo proli-
giore præloquio lectorem detinere, sed Tulliî
præceptum, Beguini exemplum secutus, ab ipsâ
statim ordiar definitione: Vnde cætera omnia,
quæ ad institutum pertinent, certa cathenataq;
serie deducam.

L. c. in lib.

CAPUT I.

Negatur adversus Ioannem Beguinum Al-
chymiam habere propriam rationem, per
quam ab aliis scientiis distingua-
tur & incerta specie
collocetur.

4. QVum omnes omnino disciplinæ, quæ-
cunque vel humanâ industriâ repertæ,
A 2 vel di-

4 THESSALI IN CHYMISTS

vel divinitus revelatae sunt, suis & finibus distinctae & terminis diffiniantur: Vni Chymicum diversum accidere video, falli quod; mecum omnino quotquot peculiarem illi locum inter artes & scientias assignant. Quanquam enim inter philosophicas disciplinas ac artes Beguinus eam receperit: Si tamen quae de natura atque essentia eiusdem à Beguino traduntur, attentius intueamur, nihil impedire arbitror, quominus per finem suum pharmaciae inseratur, per obiectum vero tota redigatur in ditionem scientiae naturalis.

*Lib. I. Ty-
roc. cap. I.*

*Def. Herm
medicin.
pag. 79.*

*Pharmac.
dogm. re-
stit. cap. 2.*

5. Dabimus Beguino, finem eum chymicum esse proprium, ut medicamenta suaviora, salubriora & tutiora concinnet: hoc quoque iam modo largiemur, quod infra ex professo negaturi sumus, eam, quae promittit praestare, & fecerit pertingere, quod acriter adspirat: Verum tamen quid Quercetano interea responsuri sumus, qui non satis inde causae esse putat, quare novae arti fundamenta protinus iaciantur: sufficere iam antiquitus constitutae ornamentum duxerit atque incrementum eo ipso afferri statuatur. Qui & alibi disertè affirmavit, pharmacopoeiam nihil nisi nomine solo à spagirica differre: ut per Quercetanum iam liberè nobis pronunciare liceat, alienum esse finem, cui ars famosa subserviat.

6. Eandem etiam obiectum prorsus nec suum occupasse, Beguinus nos inscius licet in virtusque edocebit. Etenim corpus mixturæ quod chymiae Beguinus subdidit, iuris esse pharmaceutici norunt, qui per transennam saltem philosophiam

phiam naturalem introspexerunt: quum procul-
dubio eiusdem scientiæ sit, quæ de corpore na-
turali agit, agere etiam de corpore mixto, quæ
de genere præcepit, præcipere de speciebus, &
ab universalibus ad particularia descendere.
Nec datur considerandi modus, per quem à cor-
pore naturali mixtum abstrahatur, & ad operas
chymicas contrahatur.

7. Ideoque satis immatura fuit Beguini sub-
tilitas, quæ corpus, quæ mobile, physicæ adiudi-
cavit; Idem verò, quæ solubile ac coagulabile,
chymicis mancipavit sudoribus. Nam quate-
nus solubile quidquam ac coagulabile est, ea-
tenus est & mobile. Solutio quippe ac coagu-
latio in motuum genere, interque eas alteratio-
nis species, quæ in tertia qualitatis specie usu-
veniunt, citra controversiam continentur. Huc
accedit, quod, solubile esse, coagulabile esse, pas-
siones sint humidis aridisque corporibus debi-
te, quarum possessione nec physicè se patitur ex-
ui, nec Aristoteles, qui in quarto meteorologi-
co ex professo exq; abundantia de ijs commen-
tatur.

8. Nec obstat, quod Beguinus solutionem *Lib. I. Ty-*
suam non coagulationi, pro eo ac æterna con-*roc. cap. 2.*
trationum lex iusserat, sed mistioni opposuerit.
Illa enim solutio, per quam occidit mistum, ut
orianetur principia, mutatio est substantialis,
speciesq; motus, si non eius, qui in quinto phy-
sicorum strictè ac præcisè traditur, comprehen-
sa tamen sub amplâ illâ ac lætâ motus notione,
quam in definitione naturæ intellexit peripate-

6 THESALI IN CHYMICIS

ricorum princeps. Quod si iam misti dissolutio physica iure bono eripitur; quis ipsam vtmistionem afferri veret? Opposita namque suaeandem cadunt scientiam, & de vtraq; coniurnctim à philosopho actum esse, in primo quattmeteorologici cernitur.

9. Quo fit, vt concludamus, habitâ obiectione, fieri non posse, vt à scientiæ naturalis amplexu chymia divellatur. Quin imò, si vnicum obiecto, actiones quaslibet, quibus obiectum exercetur, consideres: non iam dubitabis opinor, amplius, quin à quarto meteorologico chymia non aliter ac à corpore suo vmbra dependeat.

CAPVT II.

*An Aristoteles Stagirita fuerit chymicus
Affirmatur contra Quercetanium.*

*Excurs. in
Riolan.
pag. 7.*

10. **A**ludiat hoc Quercetanus, qui plures Aristoteles commētus est, vnum Stagiritem alterum chymicum & vere philosophum, quem ceu Persea quendam Gorgoni armatum in aciem produxit, vt non modò aduersarium suum inaniter riculamento obstupesceret, sed & Stagiritæ alumnum iuberet in chymicorū cœtu æternum conticescere. Veruntamen tam ineptè ille geminavit Aristotelem, quam iniquè chymia peritiâ fraudavit illum, qui Scaligeri in Herpibus dicitur

Penes Deos homo, penes homines Deus.

Potuerat iudicij tum audaciam compescere,

clari

rum pravitatem corrigere, nisi animo chymicis nebulis obfuscat excidisset, nobilis illa meteorologiasperipateticæ coronis, quæ fundamentum chymix fundumq; , quavis gemmeâ Hermetis tabulâ certiùs complectitur, instarq; gazophylacij reconditas asservat opes, præ quibus hoc ævo vetus omnis philosophia ac medicina putet ac sordet.

II. Negemus, artem calluisse, qui artificibus *Def. Herm.* dedit, quo superbiunt, quem ipse Quercetanus *Med. p.* vnâ cum Zoroastre, Democrito, Pythagorâ, ^{290.} Platone, Anaxagorâ, atq; infinitis alijs summis philosophis chymicorum ordini inseruit. Certè equidem, quæ apud Aristotelem principia sunt ad demonstrandum, chymici receperunt ut media ad operandum: quæ illic pro affectionibus habentur, hîc transierunt in operationes: Ipsum verò subjectum, quod demonstrationi illîc substat, hîc materiam omnem, cui opifex insudat, largâ satis manu subministravit: ac ne operum quidem formæ, quæ hic emergunt, illic suppressæ sunt.

12. Principia operandi quærimus? Illa in ipso protinus frontispicio nominati sui de Mistis opusculi & cognoscenda, & numeranda, & manibus palpanda dedit philosophus: ὧν τὰ μὲν δύο ποιητικὰ, τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν. τὰ δὲ δύο παθητικὰ, τὸ ξηρὸν καὶ τὸ ὑγρὸν. Ex quorum syzygiis elementorum quaternionem & hic constituit, & ut significat, alibi (utpote in secundo de generatione & corruptione capite secundo) firmiter determinavit,

13. Operationum formas scire discupis

Hæc in genere quidem definivit τὰς ἐργασίας τῶν ποιητικῶν, καὶ τῶν παθητικῶν τὰ εἶδη. At modo ad species progressus, γένεσιν primò enumerat & φυσικὴν μεταβολὴν εἰς; oppositam φθορὰν, καὶ σέψιν: hinc πᾶσιν prodire facit, suis stipatam filiabus, puta πεπῶσσει, ἐψήσσει, ὀπήσσει. Ab acti-
vorum effectibus ad passivorum affectus diver-
tit, & quâ dexteritate illorum vires descripsit, eâ
horum quoq; vices exponere pergit, ubi fre-
quens mentio τῆς ξηραίνεσθαι, τῆς ὑγραίνεσθαι, τῆς
διαχύσεως, τῆς τίξεως ἅμα καὶ πήξεως, τῆς λύεσθαι, τῆς
παχύνσεως, μαλάξεως, θυμιάσεως, & cæterorum id
genus, quo chymicorum libri omnibus & pagi-
nis & lineis perstrepunt.

14. Vin' etiam Stagiritâ magistro objectum
artis cognoscere? Id verò ipsum prorsus inimi-
tabili accuratatione expressum invenies. In primo
quidem capite obscurius: αὐτὰ μὲν ἐν τοῖς τε φύ-
τοις ὑπάρχουσι, καὶ ζώοις καὶ τοῖς μέρεσιν αὐτῶν. At
in decimo & duodecimo distinctissime & dilu-
cidissimè tum quid per τὸ αὐτὰ, intelligat, quid
τοῖς μέρεσιν insinuet, explanavit, tum etiam τὰ
μεταλλευόμενα τοῖς ζώοις καὶ φύτοις associando, no-
luit quidquam desiderari eorum, quæ ad obje-
cti complementum quoquo modo pertine-
rent.

15. Denique nec operum formas reticuisse
miremur, qui operationum ipsarummet species
ac naturam operâ non perfunctoria prosecutus
est. Namq; nec in Lycéo inaudita sunt, τίτανος
καὶ πέφρα, ex cinere κενία, ex lixivio ἀλῶν πλῆ-
θος.

16. Nec, quæ innominata sunt, incognita statim sunt, quum in suis causis deliteant, è quibus eruere ea & in aprium protrahere, nostra potissimum interest, qui non alio ex fonte spagiricæ universam derivamus. Estq; minimè arduus labor, demonstrare, quod perinde atq; in quarto meteorologico primas ac postremas elementa eorumq; affectu renent, ita quoq; iisdem ipsis negotium omne artis conficiatur. Excutiemus ad fundum usq; technurgian, ut per ipsos technitas in propatulum veniat assertionis prolata veritas.

CAPUT III.

Docetur, principia operationum chymicarum esse quatuor elementa, horumq; qualitates.

17. **A**lchymia, inquit Quercetanus, seu Spag- Pharmac. restit. c. 4.irica utitur septem operibus ac veluti gradibus, quibus tanquam organis quibusdam necessarijs rerum transmutationes instituit atq; perficit: Septem autem isti operationum gradus sunt: Calcinatio, Digestio, Fermentatio, Distillatio, Circulatio, Sublimatio, Fixatio. Quas si elementis eorumq; qualitatibus, à quibus proficiscuntur, ordine reddiderimus, nihil utiq; injuriæ fiet artificibus, quorum hac in re fidem & sequimur & interponimus.

18. Quod ergo ad calcinationem primò attinet: illius historiam Beguinus cum scholiaste suo recitare jubeantur: Si quæ fusè exararunt, Lib. 1. Tyroc. cap. 3. Gluckrad. p. 44. 48. 54. 55. cō traxerint in summulam, nil profectò audies.

A s præ-

præter vim violentiamq; ignis, ignitionem, incinerationem, vivam flammam, combustionem, ignem in foco actualement, in corrosivo potentialem, corrosionem in humido & sicco, causticorum catalogum, interq; hæc recensitum & hydrargyrum: certè recenseri meritum, quippe cuius compertam in dissolutionibus metallicis: potestatem Quercetanus igni eiusdem interno hant obscure attribuat, igni qui etiam devoranti æquiparet, ut videas, minimè errasse Galenum, sicubi fortè causticis annumeraverit hydrargyrum, quicquid sibi contra velit. H. Mercurialis, qui Fallopiū secutus, Galeni loco impigit mendum, hydrargyriq; ex causticorum albo expungendi author & suasor non alia de causa extitit, quàm eā, quod Galenus se hydrargyri experimentum habere negarit, quem tamen de re sibi inexpertā potuisse ex aliorum observationibus vero docere consentanea, nec dictu nec creditu absurdum est. Calcinationis ergo cuiuscunq; opificem pleno unanimiq; ore celebrant ignem: Nec secius formalem calcinationis rationem in privatione constituunt humiditatis superflue, partes consolidantis, essentialis, accidentalis, elementaris, aqueæ, partes misti copulantis, in desiccatione humiditatis nativæ: nihil deniq; nisi ignem spirant, nisi humorem crepant, quo per ignem ablato, abolito, consumpto, pulso aridus emergat cinis, cinerisque ideam referens pulvisculus siccus.

19. Pergamus ad *Digestionem*, quam non nisi calido & humido iisdem quos citavi authores & Quer-

*Conf. de
lue ven.
pag. 363.*

*Alexic. p.
403. lib.
4. Simpl.
6. 19.*

*1. 4. pract.
cap. 6.*

Quercetanus in super digerunt. Hoc enim sibi vult analogia cibi ad coctionem adspirantis quâ Beguinus digestionem effigiavit: hoc vnicū ^{I. Tyroc.} ^{c. 4.} marię balneum vel saltem cacabus plenus aquâ, quæ vel tepida vel calida ad ignem, si opus sit, reddi possit, quibus ad digestionem opus esse nequaquam dissimulavit Quercetanus.

20. Proximam à digestionem sedem ^{Pharm.} ^{rest. cap. 6.} Fermentatio occupavit, non tam collocantis arbitrio, quàm collocatarum merito: quod tam arctâ cognatione mutuò devinctæ sint, ut, authore Beguino, medię vicem in fermentatione sit digestio: me verò iudice, nec sine digestionem fermentationem, nec sine fermentationem digestio, atq; adeò neutra sine calido & humido.

21. Cæterum hæ duæ operationes prodromi ut plurimum sunt futura *Distillationis*: quæ idcirco eas ponere sequitur. Si quid quantumve in hac sibi elementa vendicent, me interroges: Pro responso tria tibi verba dabo: principium, medium, finem. Principium in igne & calore elucet humiditas partes in halitus extenuantibus, specieq; vaporis elevantibus. Medium suppeditat humor, unde vapores surriguntur halitusq; suscitantur. Frigus deniq; operi imponit finem vapores cōgelans halitusq; cogens ac densans. Beguinus verò ulterius progressus est, atq; ex calido & frigido differentias formales distillationi posuit: docuitq; nō tantū ignis ope humores pelleret foras, verū etiā absq; igne per colū trajicere liquores aquosos & in aëre vapido & frigido humidoq; loco sales saluginososq; calces collique-

face-

12   T H E S S A L I   I N   C H Y M I C I S

facere. Licet illi etiam spaciosius proferre distillationis pomœria, dummodo absq; elementorum præjudicio id, quod & facit, faciat.

22. Coincidit cum distillatione *Circulatio*, tantumq; abest, ut distinctum ab illa gradū constituat, ut ab ipso Quercetano distillationi succenturietur tanquam pars vel certè haut ab simili operatio. Quorsum etiam idem author *Exaltationem*, *Exhalationem*, *Rectificationem*, *Cohobationem* retrulit. In quibus etsi quæ ad destillationem concurrunt, cuncta apparent: Solutamen calor eminet, idem & exaltationis artifex, & exhalationis suscitabulum, & circulationis author, & rectificationis magister, & cohobationis administrator, adde verò & sublimationis architecton dædalens.

23. Neq; verò hoc extra propositi metam, quum in scalâ Quercetani *Sublimatio* in sexto gradu confederit, neq; ipsa multum à distillatione differat, si abstuleris humidum & siccum. Solo enim limite hoc eas tum Quercetanus discernit, tum Beguinus, tum hujus interpres, tum quotquot insuper hosce sequuntur. Cætera omnia communia cum destillatione habet, ambiens scilicet frigus, exhalationes tam humidas quàm siccas corporare natum: nec ignem tantum sed & ignis gradus, quos ex Geberi doctrinâ scholiastes Beguini non aliter sublimationi, quam destillationi Quercetanus accommodavit.

Gluckrad.
pag. 60.

24. Superest *Fixatio*, quæ, uti ex Beguino discimus, res ignem fugientes per ignem vexat, ut
in i-

in igne fixæ perseverent. Hoc enim significant medicinæ fixæ additio, hoc misturæ, sublimationes, cæmenta, cæteraq; edocent, quibus ad ignis patientiam, quæ ab igne resiliunt, indurescere coguntur.

25. Nec verò si per plures operationum gradus Quercetanus inceserit, propterea elementorum merita credemus imminutum iri: Quin potius eò ampliora atq; illustriora fore, quò auctior chymia locupletiorq; evaserit. Quapropter pati non possum, uti ex chymia partum viperæ faciat Quercetanus, vel viperam potius ipsam, quæ ut Nicander cecinit,

mariti
Ora fovet lambitq; diu compressaq; tandem
Colla secat: Tali prægnans de semine gestat
Progeniem, matris fraudes, eademq; parentis
Vlturam, fractâ cum mox prorumpit ab alvo:

Chymiaq; adeò datis pessum elementis, à quibus prolem suscipit & spiritum vitamq; trahit, gloriosum plus nimis verticem extollat. maxime, quia ipse nobis porrexit spongiam, qua inustas elementis maculas jam mox abstergere aggredimur. Quas & tolli inprimis opus est, antequam ad alia progrediamur. Nisi enim in integrum elementa restituantur, quæ hisce superstruitur disputatio omnis propria levitate corruitura est.

CAPUT IV.

Vtrum Ignis sit elementum, nec ne? Prius adseritur adversus Quercetanum.

26. **H**ic verò ante omnia mihi ad partes vocandus est Ignis: utpote quem summæ rerum

rerum suarum chymici nostri præfecerunt: à quo & appellationem arti suæ indiderunt, quasi quæ græco nomine magisterium ignis profiteretur. Hunc enim quavis Vestali religiosis colit, fociq; custodit multiformibus, in hoc comparatis, ut ingenio ignis serviant, & potentia ponant modum, siue incendio atq; æstu opus sit, seu fervescere quidquam aut in te pes cere expediat. Hac de causa factum, ut certis cancellis, quasi habenis quibusdam, ignis coerceretur, in quorum recta applicatione & dextro moderamine consistit potissima artis peritia.

27. Eos autem quaternario comprehensos, eum in modum Quercetanus digessit, ut *primum* esse lentum dicat, qualis sit ignis balnei aut vaporis: *secundum* in cineribus constituat: *tertium* ex arenâ & scobe ferri condant: *quartum* nudum faciat, & ut alij loquuntur, apertum ac patenter: distributione equidem non satis accurata quippe in quâ pars redundet, pars deficiat.

28. Nam cineritius non minus ad arenosum reduci potest, quàm sabulum cum stomomate in vnum coijt. Quandoquidem quæ est ratio arenæ & scobis ferreæ ad ignem nudum & ad balneum: Eadem est & cinerum inter duo hæc extrema, conditio, ut videlicet per contrariam qualitatem à balneo: ab igne verò nudo per solum distinguatur agendi modum: qui in nudo est absq; medio efficax; in cineribus, arena, stomomate nō nisi medij interventu rem pro virili gerit. Hoc autem non aliter se habere, præter rationem experiētia etiam docet, quoniam nostris

stro ævo cinereus obsolevit, ferreus desiit, jamque unum sabulum amborum vice fungitur.

29. Mirum verò, quod in hac graduum enumeratione *Vesica* prorsus oblitus sit *Quercetanus*: Quam ego nullus dubito peculiarem constitutuere gradum, quàm sub nullo datæ distributionis mēbro contineatur. Nam cineribus, sabulo, stomomati, nudo igni, perinde ac balneum adversatur: At verò à balneo iisdē intervallis, quibus nudus à stomomate, arena & favillis dissidet.

30. Ex quâ proportionē non inelegans dichotomia nascitur, quæ quaternario *Quercetani* felicius omnem pyrotechnias apparatus ob oculos ponat. Quum enim duplex sit ignis, *Vidus*, & *Aridus*: si utrumque rursus in duo tribuamus, atque ut dictum, vnum *mediatum*, alterum *immediatum* faciamus: futurum utique erit, ut res ab ipsis principiis arceatur, & ex duplicato binario emergat, non minus naturæ quam arti accommodatus quaternarius. Qui ab una quidem parte ignem humidum *mediatum* in balneo, eundem *immediatum* in *vesicâ* collocaturus sit: At ab alterâ, siccum *mediatum* sub capellâ arenosâ accensurus, siccum, qui sine medio furit, effræni immisurus reverbatio.

31. Hæc quæ adeo artis univērsæ culina est, in qua elixa eius assa que omnia percoquuntur. Eam obrem non tantum destillationi, cui gradus suos *Quercetanus* (non sine lapsu tamen, quum secundo & tertio diversa assignavit munia) aptavit, verum etiam reliquis quibuscunque operationibus idonea. Nam si *vesicam* exceperis (cuius

*Defens.
hermet.
med. p.
137. Ex-
kurs. in
Riol. p. 13.*

ius nullus prorsus extra destillationem usus esset
cætera tria, balneum puta, reverberium prom
scuam operam tum sublimationibus, tum desti
lationibus, calcinationibus, digestionibus, tum
si quæ sunt præterea functiones, quibus ars præ
mariò absolvitur, navant: ut intelligas, si vno cre
rendum sit igni, prorsus de arte actum esse, cui
ignem abstuleris, afferres pariter è mundo sc
lem.

32. Pro tot tantisque beneficijs, quæ uniue
sam tantum non artem exhauriunt, hic est hoc
nor igni à Quercetano habitus, ut cum infam
iustus sit ab elementorum consortio saccessere
quasi qui nihil fructuum utilium progignat, i
etiam, quod utile, corrumpat, & ad extremum
interitum perducatur: qui hoverea non mater fru
ctuum sit, destruere pronior quàm fovere; et
hefas sit laudes formandi, generandi, augendi
asscribere: à quo aliquid elementorum mon
produci nemo nisi insanus asserere audeat. Pl
nius ignem contrarium naturæ elementum app
pellavit: cuius interpretem videretur agere Quer
cetanus, iactis in ignem eiusmodi conuicijs
quæ satius erat à quovis alio quam Quercetano
proferri. Quomodo enim non ignem feriant
sed in artem, in naturam, denique in authorem
ipsum recidant, si tantam litem fas est mihi soll
vere, dicam.

33. Nihil, inquit, fructuum utilium prog
gnit ignis. Atqui si hoc verum est, concludam
ego, pyrotechnian aranearum telas texere, &
cassas nuces vendere. Quorsum namque attineet
baa

bat, de tot aquarum, tot liquorum, tot præparationum generibus, quæ vel priscis, si reviviscerent, miraculo futura essent, & vel Hippocratem vel Aristotelem vel ipsum etiam Galenum obstupefactura, tanto opere tanto impendio gloriari: si tot ornamentis, quibus aucta atque illustrata, tot novis inventis, quibus ditata, tot mirificis operationibus, quibus confirmata celebratur, vniûs sententiolæ ictu præciditur iugulum? Si ignis non nisi carnifex, tyrannus, corruptor, vastator, frugiperda: nemo credat ignis cultricem quidquam aliud, quam maleficia, exiria, interneciones, corruptelas, & quicquid igne dignum est, meditari ac machinari.

34. Quânquam nec illi contradixerim, qui putet, Quercetanus non serio excanduisse in ignem, quia nam statim defetbuit æstus, fervorque immensus sponte suâ intepuit atque evanuit. Videlicet pro indole genioque ignis flexit iudicium; quando ingenuè fatetur; cum quam utilissimum esse, cum eius moderata administratione possit externi & topici remedij, quibusdam in rebus vltum eumq; maxime necessarium præbere. Hoc enim frigus corporis obrigens extrinsecus temperari aut etiam propulsari; carnes, pisces, & mille alia coqui & præparari in salubriorem usum. Inde forte est, quod artis cultoribus occinit illud veterum Philosophorum, COQUE COQUE & iterum COQUE: istud suum CALCINA, CALCINA & in cinerem redige: quod alibi asseveret artificem externo igne omnes actiones imitari ac perficere, quas natura

Pharmaceut. rest. cap. 4. in fine.

Excurs. in Riolan. p. 13.

Libr. de prisc. med. p. 28.

Tetrad. c. XXXII. p. 428. 429.

in suis operationibus adhibet, ut maturitatem
 & perfectionem, rebus omnibus, quas produ-
 cit, conciliet. Sic mundum & elementa eius
 ignis interventu transitura esse atque etiam re-
 novanda & à pristina formâ in cristallinam longè
 perfectiorem puriorem & nobiliorem ac æ-
 ternum durabilem commutanda. Huc aptissime
 facit & illud, quod Germanos suis hypocaustis
 ad temperandum frigus aëris uti scribat, ut illi
 hyems verum tempus nec non æstivum reffe-
 rat. Neque id tantum in domicilijs suis, sed tec-
 tis campis moliri, ut acrimoniam frigoris mu-
 tis fructibus noxiam moderentur. Hoc se Hen-
 delbergæ & Cassellis in hortis principum vidisse
 se, ubi magna fiat lignorum strues, quæ in hy-
 pocautis quatuor angulorum horti, ut aër illi-
 us loci temperetur, opportunè incendatur, ut
 hybernis etiam diebus mala medica, granata
 aut punica, cum limonibus ac ficibus conspicu-
 antur florere ac maturescere, usque adeò ut in
 hyeme quidem nati fructus à Gallia Narbonensi
 sis fructibus bonitate vincantur. In responsione
 ad Aubertum asseverat, in toto lapidis philosophi-
 ci licet magno opere unicam esse operatio-
 nem, unicam viam, rem vnam, vas vnum, solum
 ignem solamque fornacem, idque omnes philosophos
 vno ore fateri, illumque adeò naturalem esse
 se, constare ex efficiendi ratione, quum mediam
 te agere naturali, igne scilicet conficiatur. Neque
 verò illud prætereundum, quod toto capite vi-
 cesimo tertio defensionis hermeticae medicinae
 Quercetanus contendat, ignis vi & calcinatione

Diatet.
Polyhist.
Secl. 2. cap.
3. pag. 198.

pag. 57. 58.

nomine

non absorberi humidum primigenium, sed validiores omnes tincturas ac impressiones rerū, nec nō potentissimas illarū qualitates ac potestates, quales sunt sapor, odores, colores, imo etiam formas ipsas atq; id genus alia in sale cineritio, etiam si vehementissimis calcinationibus exercito, nequaquam obliterari ac interciderē, sed potius lucem inde ac vires magis magisque capessere.

[Plutarchus 7. Probl. Sympos. 4. Ignem ait, symbolum esse totius universi reverentia. Nihil enim ad animati naturam accedit propius, quam ignis, qui sua sponte & movetur & nutritur, suoq; splendore illustrat cuncta atq; manifestat, veluti Anima; Cuius dum extinguitur & interit, vis vel maximè elucescit, quā vivifici principij non est expertus: vociferatur enim & stridet, quando interit, seseq; vindicare conatur, non aliter atq; animas quippiam violēta nece sublatum iugulatumq;.]

35. Te talia proferentem, Quercetane, oportet recantare opprobria, quibus ignē onerasti, agnoscere laudes, quibus eundē honorasti. Nequē enim quum terræ fructus suos relinqueres integros, quum aquæ tot pisces, mineralia, metalla, splendidas ac preciosas gemmas, lapides, coralia & id genus sexcenta grata acceptaque ferre, quum aërem roribus, mannis, aërijs mellibus, thereniabin, & nostoch varijs generibus fecundares, quum cælum denique ipsum pluvij, nive, grandine, gelu, fulminibus, calore, frigidibus, Zephyris demum atque Eutis inquietares: Ignis debueras oblivisci, in cuius tā interni quā externi regimine dissolutiones corporum sepa-

rationesque verti ipsemet falsus es. Multo minus Cypriæ fornaces adeundæ tibi sunt, ut germina in igne animalia conspiciere: Ut fructus ignis non noscas tantum sed & numeres, pharmacopœan, age, tuam excute, in qua tibi longa serena occurrent destillata, aquæ, spiritus, elixiria, decocta, vina medicata, oxymelita, hydromelita, syrupi, extracta, essentia, magisteria, arcana, liquores sulfurei, olea, sales, cremores, croci, tinctoria, flores, calces, magnus aliorum apparatus, quibus pharmacopœian vulgarem splendorem re voluisti: quorum omnium non alium comminisci opificem, Quercetane, potes, nisi eum, cuius ope omnes coctiones naturales, tuo ipsius testimonio, imitetur ac perficiat artifex.

36. Nam quod cœlum tu in ignis destructo ris locum sufficis, id tunc demum ex ratione factum arbitrabor, quando aut sub balneo lustrali cere lunam, aut solem æstuarie in reverberio aut cætera astra in cæteris fornacibus radiare conspexero. Quod si nondum adhuc meritis fructusque ignis recognoscis, ducendus nobis es ad hortos principum, quos in Hassiâ & Palastinatu per medios brumæ rigores vernâ amœnitate ridere æstivisque abundare delicijs vidisti, ut quum causam insoliti spectaculi, quæ oculis etiam in vicis ultro sese ingerit, contempleris, incipias demum posthabitâ satyricâ proterviâ, reverentiùs de dono Promethei sentire, almi quod meminisse benefactoris, quem tu alibi deprædicas mille ac mille modis iis que maxime necessariis, optimè meritum non tantum de genere humano

manet

mano sed de natura rerum universâ. Nam quartum elementum, quod igni exautorato substituiisti, nihil tum vivificum & genitabile, sed pro blandis ac suavis Zephyri auris immites Cautos & acre gelu (quod mortem rerum appellas & ad corrumpendum magis quam efficiendum valere doces) toto orbe nostro spirabat, nec teneris floribus arbores sed densis, nivium floccis conserebat, ramosque pruinis ac glacie non pomis ac fructibus incurvabat, eiusmodi denique omni ex parte sese gerebat, cuiusmodi ignem nobis supra descripsisti. Nihil quippe fructuum vitilium progignebat, id quoque quod utile corrumpibat, quædam etiam ad extremum interitum perducebat, noverca fructuum potius quam mater, destruendi non fovendi viribus potens, indocile formare, quicquam generare aut augere, nisi quod perimi statim & in ipso ortu occumbere satius fuisset. Adeoque nisi Quercetani argumenta prorsus expirarunt, cælum tum temporis elementum esse desierat.

37. E contra verò ignis sedem suam, vnde eum pepulisti, iure postliminij recuperarat, meritisque non exiguis tuebatur, in tantum, ut ipse minimè dissimularis vix solem almo iam calore reficientem, quæ hyemis iniquitate quasi extincta iacebant, aut etiam sub sirio ferventem vividiore vi malos ac ficos afficere potuisset. Propterea namque hyernos istos tum flores tum fructus, ne quidem æstivis, atque ex regione quanvis fertilissima ac felicissima oriundis posthabuisti.

*de Intern.
rer. Sign. p.
90. Resp.
ad Arib.
p. 42.*

38. Vnde duo discere potuisti : Vnum, quod nihil fructuum vtilium progignit, id etiam, quod vtile est, corrumpit, & ad extremum interitum perducit, quod noverca non mater fructuum est, pronius ad destruendum quam fovendum, si, inquam, illud ipsum non est elementum, tum neque cælum esse elementum, cuius inclementiam tibi ex temetipso commemoravi : Alterum, si quod vtile fructus progignit, generat, format, auget, fovet, materque non noverca fructuum est, elementum est, ignem quoque elementum esse, de cuius felice fecunditate & fecundâ felicitate iam satis per te tibi constat, ut nulli magis quam tibi ipsi iniurius fueris, quando scribere ausus es, insani esse asserere, quod ignis elementorum more quidquam producat, quum vel in hortis principum animadvertere quiveris, ignem prorsus eodem modo numerosam suam prolem generare, fovere, augere ac perficere, quo cælum ipsum fetus suos vere procreat, æstate educat, atque ad messem vindemiamque præparat.

D. H. M.
p. 137. 138.

39. Quâ de causa factum suspicor, ut alibi audacter pronunciaris, cælum naturam ignis usque adeo æmulari, ut revera cælum nihil aliud sit, quam purus & æthereus ignis, nec purus ignis aliud, quam cælum. Nimirum tam perturbatè, quæ diversa sunt, confundens, quam, quæ coniuncta, disturbans. Nam, si pro ut porro disputas, propterea eundem est igni, quod Moises in primo geneleos capite mul-

tam

tam cœli mentionem, nullam ignis fecerit, ve-
reor equidem, ne secum vna rapiat & ange-
los & diabolos & infernum & aera & cœtera o-
mnia, quorum illo in loco legislator hebrœus
ne verbulo meminit. Quod si sub cœlo aë-
rem comprehendi Quercetanus arbitratur,
quid nefas sit, ignem etiam eodem recidere?
Quem non minus ob naturę similitudinem cœ-
lo inseruit, quam ob dissimilitudinem ex socie-
tate elementorum perperam relegavit.

40. Atqui si Aristotelicis demonstrationi-
bus, quas via elegante fuisse investigatas, ipse
diffiteri nequit, dignam se ipso operam im-
pendere, quam divini vatis autoritate ad veri-^{licitas}
tatis ludibrium sophisticè abuti maluisset: In
facili utiq; fuisset, cognoscere, quantum inter
ignem & cœlum interesset, hoc in primis di-
scere, de quo nobis in præsentiarum sermo est,
nequaquam supervacaneum fuisse Aristoteli,
quaternarium elementorum constituere ex
quaternario qualitatuum, sed omninò per neces-
sarium, uti ad rerum productionem quartum
elementum, nempe ignis, accerferetur. Profectò
ratione ac transmutatione accuratius conside-
rata, fieri nequit, quin ethnici philosophi ra-
tionibus, quibus temerè recalcitrat, animus
ad stipuletur. Nec sine causa accuratiorem
considerationem desidero, quoniam prout à
Quercetano ex elementorum affectiones tra-^{D.H.M.}
duntur, maiore sui parte mutila est & manca o-^{p.136.}
mnis tractatio.

41. Quemadmodum enim tria elementa,

B 4

aërem

41. THESSALI IN CHYMICIS

aërem videlicet & aquam & terram inter se mē-
 dij, hoc est, aquæ intercessione Quercetanus vi-
 nivit, ita etiam aëris interuentu ignem & a-
 quam copulare eum oportuisset: quum dubico
 procul non magis de naturâ aëris & terræ aqua
 participet, quam de natura ignis & aquæ aër.
 Quo fit, vt nihilo facilius aqua modo in aerem
 modo in terram, quam aër nunc in ignem mox
 in aquam convertatur, atque ad o tam aëri,
 quam aqua igni, indissolubili vtrique vinculo
 connectantur.

42. Quamobrem quando collatis signis
 symbolisque mutuo se cætera elementa adori-
 untur: Fallitur Quercetanus, si ignem a symbo-
 lon & vacua manu accedere existimat. Veluti
 namque aërem in aquam condensari, aquam
 incrassatam & condensatam in terram verti, &
 terram attenuatam vicissim in aquam transire
 & mutari vidit: Ita negotio æquè facili, dum
 vel carbones Vulcano ministravit, observare &
 hoc potuit, quod consimili vicissitudine terra in
 ignem, ignis in terram, aër in ignem, ignis in aë-
 rem transmeent ac remeent.

43. Est & alius consensus, quo cætera ele-
 menta ignis amplectitur. Interrogabo Quer-
 cetanum, quid sit, quod terram attenuet, quod
 aquam aëremq; rarefaciat? Si ille maligno si-
 lentio cælare rem confessam velit, fore spera-
 rim, ut ipsæ fornaces, quem spirant ignem, ta-
 lium opificem, altâ voce proditurae sint.

44. Ideoq; non quia aër & terra duo extre-
 ma, per tertium utriusq; medium, aquam scilicet
 aptè

aptè conjunguntur, ideò ternario elementa ab-
solvere, ignemq; tollere Quercetanus debuit:
Sed quia illis tribus elementis ignem symbolif-
mo irrevocabili taliq; prorsus necessitudine,
quali ipsa inter se mutuo conspirant ac cohæ-
rent, devinciri, quotidianis experimentis doce-
batur: Ideò & ignem ponere & elementorum
quaternario ab Aristotele celebrato, à naturâ
constabilito etiam ante natum Aristotelem in-
troducendo lubens libensq; subscribere, hoc deni-
que agere, ut non iniquius de elementorum po-
testatibus quàm de eorundem numero sentire
videretur. Nunc quia præfractè negat, elemen-
ta amplius, quàm calefacere, refrigerare, hume-
tare, arefacere: Ansam nobis præbuit, qua-
rendi ulterius.

D. H. M.

p. 104.

Tetrad. p.

92. Ale-

xic. p. 139.

CAPUT V.

*An Elementa eorumq; facultates sint agentia
secundum entelechian, eo sensu quo acce-
pit Quercetanus entele-
chian?*

45. **H**ippocrates eo in libro, quo Galenus il-
lum universæ tum naturalis philosophiæ
tum artis medicæ, tum præterea omnium com-
mentariorum suorum principia constabilivisse
affirmat, certa etiam fundamenta jecit quæstio-
ni propositæ, haut adeò difficulter, siquidem
per Hipp. stet, enodandæ. Authore namq; eo-
dem Galeno, Hippocrates primus omnium tam
philosophorum quam medicorum extitit, qui
B 5 addu-

Lib. 1. de

Elem. c. 5.

Argum.

Comm. in

lib. de

Nat. hum.

lib. 1. de

Natural.

facult. c. 2.

*lib. I. de
Natural.
hum. s. II.
12. 14. 15.
16. 17.*

*Libr. I.
pract. c. 2.
l. I. de Elē.
cap. 5.
I. de Natū.
facul. c. 2.
1. Meth. 2.*

adducto in medium erectoq; elementorum
quaternario, demonstrare aggressus sit, quatuor
esse omnes, quæ mutuò in se agant, qualitates
à quibus quæ genitum atq; interitum agnos-
cunt, omnia gignantur ac perimantur. Estq; ad-
eò inter oracula hippocratica hoc ferè primum
quod generatio omnis ex calido, frigido, sicco
humido probè inter se contemperatis proficisci-
catur. Nullam namq; generationem fore, nisi
moderatè & æqualiter invicem hæc responde-
ant, sed alterum altero & valentius imbecilliores
longè excellat. Per interitum singula rursus in
suam naturam secedere, humidum nempe ad
humidum, siccum ad siccum, calidum ad cali-
dum, frigidum ad frigidum. Talem tum ani-
mantium tum reliquarum omnium rerum esse
naturam, oririq; similiter omnia & occidere.
Hæc Hippocrates prodidit illo opusculo, ex
quo omnem philosophian suam Aristoteles, si-
Mercuriali credimus, desumpsit. Quamquam
nec Galenus inficietur, peripati conditorem fu-
isse in rationibus suis Hippocratem imitatum,
eademq; cum Hipp. sensisse, nec non principia
demonstrationum apud Hippocratem invenis-
se, quæ postea pertractarit & confirmarit.

46. Eum autem in modum accepta à Co-
sene principia pertractavit & confirmavit, ut
cōstet, plus illis Stagiriten tribuisse, quàm ut in-
tra nudæ ac simplicis calefactionis, refrigeratio-
nis, exsiccationis humectationisq; cancellos vi-
res atq; energias principiorum hippocraticorū
constringeret atq; attaret. Quia namq; expressè
docet,

docet, quod calor & frigus definiant, copulent, ^{4. method. vol. 1.} transmutent, congregent: quia & hoc docet, naturalem generationem atq; ei oppositam corruptionem & putrefactionem ab hisce potentiis effici: quia deniq; & in eo fuit, ut omnium particularium causas ad hæc principia referret ac reduceret, id quod de eo Galenus etiam contestatur: Certum equidem est, nequaquam Aristotelem elementis eorumq; potestatibus eam præscindere actionem, quæ secundum entelechian dicitur, multo minus ijs quæ uniformiter seu univocè agunt, strictè & præcisè eadem alligare.

1. de Nat. facul. 3.

47. Traditæ ab Hipp. & Aristot. doctrinæ apprimè consentanea Galenum docuisse, argumento erunt illustres aliquot sententiæ, quas ex omni numero excerpere & subiungere non abs re visum fuit. In primis facit huc locus, qui est in constitutione artis: Acutum secatur id, cui ^{cap. 9.} occurrit, nequaquam tamen ipsius substantiam alterat, quemadmodum & grave, quod & ipsum contundit, ut nullam tamè in universam rei patientis substantiam inducat transmutationem, neq; durities eam vim habet, ut possit rem vicinam in aliam mutare speciem. Calor autem & frigus totam proximæ rei substantiam alterare possunt, simili etiam modo humiditas & siccitas, quanvis hæ non equè citò ac priores, attamen & ipsæ tandem subiecta transmutant. Mox ibidè: Calor præ cæteris omnibus qualitatibus vim in agendo maximam habet, mox autem frigus, deinde humiditas & siccitas: præter has nulla alia

"lia reperitur qualitas, quæ res quibus occurrit
 "per totum possit alterare. Nam si quid rem aliam
 "liquam aut divellat, aut tundat, aut pungat aut
 "secet: Id sanè aliquid facit, tamen illa eius altera-
 "ratio non ita per totam rei substantiam permeat
 "ut in aliam substantiæ speciem rem immutaretur
 "possit, sicut iam potest in plura parti. Vnde
 "nivem ad minima usq; secueris, nix quidem ser-
 "uabitur, sed simul ac calefiet, statim desinet am-
 "plius nix esse, utpote quæ ex aquâ refrigeratâ, nō
 "ex ea in vnum coactâ ortum habuerit: hoc enim
 "magis ad substantiæ incrementū attinet, illud ve-
 "rò ad generationē. Etenim divisio continuorū
 "in particulas parvas, substantiæ est imminutio:
 "Calefactio, alterius est substantiæ generatio
 "priorē formā mutata. Alibi hæc Galeni ver-
 "ba leguntur: Hæ qualitates (primæ) solæ
 "possunt universam substantiam ac illam per
 "totam transmutare. Item hæc: Solas has quum
 "materiā subiectam alterant in causa esse mu-
 "tuæ inter elementa transmutationis, esseq; præ-
 "terea stirpium ac animalium opifices, universæ
 "substantiæ alteratrices, transmutatrices, nec ele-
 "mentorū duntaxat constitutrices, sed & sub-
 "stantiæ rei cuiusq; vel, ut alibi loquitur, corpo-
 "rum tum effectrices tum alteratrices.

48. Sed nec Quercetanus, quod utiq; mire-
 mur, multum contradicit. Quanquam enim ni-
 hil elementis præter rerum quicquillas (ita enim
 loqui amat) nihil quicquillis præter nudam ca-
 lefactionem & refrigerationem nudam hume-
 ctationem & exsiccationem reliqui fecit, con-
 ten-

1. de Elem.

c. 7.

cap. 9.

Comm. 6.

in lib. de

Nat. hum.

D.H.M.

p. 88.

tenditq; acriter, elementa solam quam polent ex-^{p. 104.}
 trinsecam quamq; manifestam habent qualita-^{Tetrad. p.}
 tem in patiens corpus imprimere, atq; ob id ea^{92. Ale.}
 negat καὶ ἐντελέχειαν agere, seu intrinsecâ vi,^{xic. p. 139.}
 quæ est perfectio, cuiusmodi est actio piperis,
 quod licet non sit extrinsecus vel actu calidum,
 habet tamen vim calefaciendi: Esse enim id agen-
 tis καὶ ἐντελέχειαν, ut imprimat in patiens qualitatem
 eam, quæ tamen in agente non sit manifesta: Hæc, in-
 quam, aliaq; id genus plura, tamen si seriò philo-
 sophetur Quercetanus, non tamen inde causæ
 satis est, quare eum antiquitati in totum renun-
 cialle existimemus. Nam cum bona ipsius Quer-
 cetani seu fide seu gratia, quamplures elemento-
 rum actiones monstrare possumus, longè præ-
 stantioris perfectiorisq; quamq; energias, quam
 sit actio piperis ex calfactoria.

[Plutarchus formam etiam elementorum vocat
 ἐντελέχειαν. Lib. 1. de Placit. Philosophorum cap. 2.]

49. Consideremus primò id, quod de ele-^{Tetrad. c.}
 mentis in genere Quercetanus prodidit: Ele-^{8. p. 70.}
 menta matrices, agros, ventriculos, mineras, lo-
 ca esse rerum non ociosa sed suis proprietatibus
 dotata, quæ vitam alimentumque suppeditent
 suis locatis & contentis: quod terra uti causa ef-
 ficiens movere facultatem vitalem Quercetano^{D. H. M.}
 dicatur, nihil verito affirmare, quod in elemen-^{p. 98.}
 tis sit vita rerum, quod mare conchis, piscibus,
 corallo, mineralibus, auro vitam elargiatur, vi-
 talesq; spiritus impertiat, neq; id aliunde, sed de
 suo; ex suo, Quercetanus ait, elemento. Qui de^{D. H. M.}
 duob. crassis & materialibus elementis iam ho-^{p. 173.}
 nori-

norificè sentit, nec potest nec debet de reliquiis
 inferiora loqui. Cum primis de aere, cuius virtus
 ενελεχως activam si negare aut subterfugere au-
 sus fuit haut equidem me iudice meruit, aërem
 unquā frui, & vitales carpere atras. Nam quomodo
 ignem quidem attinet, eum paullo ante recom-
 ciliavimus Quercetano: Hic verò ipsius por-
 tione rationem habituri, postquam equior jam pla-
 catorq; Quercetanus cælo ignem igni cælum
 comparare minimè addubitavit. Comparatio
 enim illa neq; cælo indigna est neque Querce-
 tano, si quemadmodum ipse cælum scripsit na-
 turam ignis æmulari, ita à nobis vicissim malis
 intelligere, nihilo sequius ignem æmulari natu-
 ram cæli. Huius certè vicarium in hortis Palati-
 nis & horticis egit ignis, quodq; almus cæli so-
 lisq; favor letissimo anni tempore, omnibus na-
 turæ rebus inferioribus impertiri consuevit, id-
 ipsum mediâ brumâ malis & ficis liberaliter
 contulit, easq; in perfectam alicuius individui
 mixtionem movit, exacuit, atq; potenter anima-
 vit: ipsæ vires, facultates, ac proprietates, quas
 ex cælo aliàs mutuari æstate solent, abundè in-
 seruit, ut & illæ suis se floribus ac fructibus ex-
 ornate visæ sint, ipse verò instar parentis se erga
 fœtus hosce habuerit, dederitq; unde fœtus nu-
 trirentur, foverentur, crescerent, & tandè è grê-
 mio genitricum suarum excluderentur. Id mu-
 neris cælo adscripsit & addixit Quercetanus,
 quod tum temporis, quum a versum à nobis imo
 verò adversum quartum illud formale & activū,
 put Quercetan. appellat, elemētum esset, est ab

hox-

D.H.M.
 p.171. 138.

hortulani igni non minus industriè impositū,
quam feliciter susceptum, fructuosè adimpletū.
Quamquam eo egregiè perfunctus ignis, non re-
tulerit à Quercetano gratiam, quā fuit promeri-
tus non tantū in principum horis, verū etiam
in Chymicorum focis in quibus artificem igne
externo omnes actiones imitari ac perficere,
quas natura in suis operationibus ad rerum om-
nium maturationem & perfectionem achibet,
suprà commemoravit Quercetanus, neq; etiam
alibi disseffus, metalla in ergastulis spagiris nō
aliter ignis ope confici, ac caloris vi in vīceri-
bus terræ concreta disponantur, digerantur ac
perficiantur.

Ter. cap.

xxxii. p.

428. 429.

Respons.

ad Au-

bert p. 576

58. 44.

50. Hæc aliāq; id genus effata conferat ma-
quispiam cum Galeno primū, deinde cum pi-
pere, & factā utrinq; collatione, ex animo pro-
nunciet, Galenus an Quercetanus magnificen-
tiora de viribus elementorum protulerit: Vtri-
usnam actiones & vires præstantiore entele-
chiā gaudeant, elementine alicuius, an eius,
quod chartis amicitur ineptis? Quonam in lo-
co consistet piper ubi vel primam virium sua-
rum aciem elementa, duce Quercetano, expli-
care cœperint? Quid quæso actio piperis ex-
calfactoria comparata cum virtute suppeditan-
di vitam alimentaq; movendi facultatem vita-
lem, elargiendi vitam, vitales spiritus imper-
tiendi, concoquendi, disponendi, digerendi,
maturandi, deniq; & perficiendi: ne quid ad
consummatam entelechian deesse existimes:
quam elementis quum maximè invidet Quer-
cetanus, omnium maximè indulget, piperi vero

ijs rationibus affingit; quæ mereantur fortè cullum. Nam si vel tritissimam quamq; & ex modis
 dijs culinis & caldarijs seu balneis petitam elementorum
 transmutationem piperi obverteri sanè continere se non poterit oblita entelechia
 ias Quercetanianæ actio piperis calefactoriis quin quod Quercetani favore invita accepit, in
 trò elementorum meritis redditura sit. Esto ex empligratia actio ignis in aquam; per quam quædam
 actionem non tatum incalescit humor, verum etiam aërescit, neq; tantum manifestam
 ignis qualitatem recipit; verum etiam talem actionem tantam vim concipit,
 quæ in vniuersam aquam substantiam inducat transmutationem, quæ al
 terius substantiæ generatrix sit; priore mutataa generatrixq;
 corporis aërei & absolutæ opifex. Vnde videre est, quàm sit ignea calefactio perfectior
 eâ, quæ à pipere proficiscitur. Piperis enim quæ calor nec immutat totam rei substantiam
 nec aliam substantiæ speciem generat & efficit sed gustum & viscera qualitativè tantum &
 superficietenus alterat & afficit: Ignea verò calefactio non est nuda & simplex caloris elementaris
 impressio, verum etiam, ut Galeni verbis denuò utar, est alterius substantiæ generatio
 priore formâ mutata, tantò perfectior piperina illa mobilior, quantò qualitate nobilior est substantia.
 Atq; hæc quidem substantia & transmutatoria elementorum vis, quia actionibus elementorum
 manifesto entelechian adserit adstruitq; idcirco Quercetanus omnibus illam
 modis

modis infringere ac labefactare conatus est, in-
ito nihilominus effectu, uti mox liquebit.

CAPVT VI.

*Examen argumentorum, quibus Querceta-
nus elementorum actiones καθ' ἐντελέ-
χειαν suam impugnatur.*

I. **Q**Uum negare non possit Quercetanus,
quando vel mutuo in se agunt elemen-
ta, vel mixta ab iisdem patiuntur, complures o-
iri formas: Hasce tamen ne quid facultatis ef-
fectivæ seu perfectivæ elementis relinqueret,
maluit ex suis quamq; subiectis sola secretionē
ac separatione emergere, quā effici re vera ac
generari. Propterea enim aquam constare scri-
psit aëre & terra simul in liquoris aquei formam
effigiatis, ut si transitu aquæ in aërem, vi caloris
ignei factō, fortē urgeretur, non de foret statim
responsio, quæ formam aëris actu præstitisse in
aqua, neq; aliter ex aqua atque ex toto partes e-
meruisse reponeret. Cæterum igni eo in nego-
cio, nullas alias esse partes, quā sequestri, qui
formam aëris in occulto aquæ recessu abditam
tantummodo manifestet, in apertum det oculis
nostris, & ex aqua, in qua demersa latebat, elici-
at. Eadem rationē quum elementorum ac prin-
cipiorum separationes, chymix naturam imi-
tantis artificijs, quibus omnes compositi partes
enucleantur ac patefiunt, acceptas retulisset, fa-
ctum, ut eiusmodi secretionibus substantias
illas naturales non generari; quasi prius non
fuissent, neque ut prius existentes hac separa-

C

tio

D. H. M.
pag. 136.

*Conf. de
arthr. &
Calc.
p. 259.*

tionis arte corrumpi, sed & fuisse in composito, & post secretionem per se esse ac subsistere, constanter asseveraverit. Namque & alibi negat, procreare ignem, quæcunque per ignem manifesta fiunt, id liquidò apparere in destillationibus aquarum stillatitiarum atque oleorum quæ ex lignis, herbis, floribus, seminibus aliisque plantarum partibus, eliciantur vi ignis, nec tamen ab eo generentur, sed à naturâ generata vi ignis interventu ceu medio atque sequestro aperit magis dentur oculis nostris. Vnde concludit, manifestari per ignem, liquorem, oleum, sal, quæ prius in corpore demersa latebant, non generari, non procreari, non effici.

*Conf. de
arthr. &
calc. p.
244.*

pag. 251.

52. Quare autem manifestentur duntaxat non generentur, non procreentur, non efficiantur, id se statuere declarat, hac potissimum causa adductum, quod, ut inquit, qualitas substantiam producere nequeat: vim autem elementorum, v. g. ignis aut caloris potestatem esse qualitatem, proindeque nec sal, oleum, liquorem nec aliam substantiam aut substantificum quicquam producere posse: Ideoque ridiculum esse concludit, calori effectum salis, ut & aliarum substantiarum attribuere, quia videlicet nulla recedere possit id, quod non habet.

53. Verum enim verò, quicquid dicat Quercetanus, vim illam perfectricem, quam elementis addixit antiquitas, nulla arte elidere aut eludere potest. Nam quod allatum formarum separationem, sequestrationem, elucidationem, manifestationemque attinet, illa quidem, meo iudicio

udicio, actio est multò perfectior eâ, quâ piperis calor linguam stomachumque pungit. Primum enim illa secretio sive separatio negociatur circa formas substantiales, quibus cum piperis bona pax est, quarum si non parentem saltem obstericem esse plus mehercle est, quam linguam ustulare & stomachum. Secundò vis formarum separatrix & secretrix tanto est viperis excalectorice perfectior, quod & ipsum valeat piper destruere, & ex piperis ruinâ triumphum agere, ex spoliis trophæa olei, salis, quoris erigere, nihil contra auso pipere, sed imperata facere iussu, & si nolit, etiam coactò. Tercio vis formarum secretrix non magis in igne & calore manifesta est, quam piperis vis excalectorica in pipere, nec minùs manifesta in subiecto patiente, quam piperis calor in gulâ. Ex quo illud necessariò confit, posita formarum separatione & sequestratione minimè generari eam vim, quæ secundum ἐντελέχειαν est, tolli, sed evidenter poni.

54. Deniq; neque hoc demonstratu difficile est, illâ ipsâ formarum separatione manifestam generationem involvi. Aër verbi gratia, qui ex aqua calefacta seu educitur seu producitur, non tantum separatur, verum etiam generatur & efficitur: Argumento est ipsa transformatio, per quam vnum elementum ex alio in aliud, putà aqua in terram, terra in aquam vertitur, transit & mutatur, prout ipse Quercetanus expressis verbis attestatus est. Videlicet forma, quæ adest deest, incipit; quæ abest incipit. Sic intereunte formâ

D.H.M.
P.136.

aquæ oritur forma aëris, quem non actu in aqua præextitisse, sed plura puta potentia aquæ iisse, inde patet, quod vi frigoris rursus coactum revertatur in id, quod fuit ante, quàm virtute ignis in aërem transformaretur.

55. Quâ quidem transformatione non tantum commentitia separatio funditus evenit, verùm etiam vis elementorum, atque ignis ante omnia vis substantifica & secundum entelechian agens solidè erigitur ac firmatur. Vnde nihil absurdi fuerit, statueretur potrò, quod perinde atque ex elemento aqua forma aëris emergit, non dissimili etiam ratione ex lignis, herbis, floribus, seminibus aliisque plantarum partibus forma aquæ, olei, salis nascatur. Fit enim hoc admodum verisimile etiam ex eo, quod perinde se habeat ortus aquæ olei salis ex ligno, atque se habet ortus fumæ fuliginis, flammæ, prunæ, carbonis, favillæ cineris, quando ex ligno singula erumpunt. Quare quemadmodum in quercu non est actu forma fumæ, fuliginis, flammæ, prunæ carbonis, favillæ, cineris, sed est ibi solâ & mera potentia: Ita nec forma liquorum stillarum, nec salis forma quercui nisi purâ potentia inest.

56. Hæc autem potentia in actum educitur vi atque efficacia unius ignis, qui omnium earum formarum plastes polydædalus esse vel hinc cognoscitur, quod veluti quercum comburendum edit ac producit in focis formam fumæ, fuliginis, flammæ, prunæ, carbonis, favillæ: Ita quercum

nunc elixando nunc assando, nunc incinerando formas aquæ olei, salis, quæ non sunt, esse tamen possunt, efficiat, ut sint, adeoque eas & manifestando generet, & generando manifestet.

57. Nullo enim pacto generationem subterfugere Quercetanus potest, qui transmutationi aperte subscripsit, ubi modum tradit, *Pharmac.*
quo herba fit cinis & sal. intelligit autem per *cap. 4.*
transmutationem, quum res suam formam extrinsecam amittit & ita alteratur, ut prorsus priori substantiæ & formæ suæ pristinæ non sit similis, sed aliam nunc induit formam, atq; aliam assumit essentiam, alium colorem, aliam deniq; naturam & proprietatē. Exemplum esto, ut cum lintheam fit papyrus: metallum, vitrum: belles seu coria, gluten: herba, cinis: cinis, sal vel liquor: mercurius res mobilis admodum quoddam fixum, ut cinnabrium & pulvis,

58. Quamobrem si Quercetano credimus, eum in modum quercus sal oleum liquor fit, ut suam formam, per quam quercus erat & esse nocebatur, amittat, & ita alteretur ut prorsus quernæ substantiæ & formæ quernæ non sit similis, sed formam nunc induat prorsus quercui dissimilem, assumatq; essentia, assumat colorem, assciscat deniq; naturam & proprietatem salis, olei, liquoris. Atqui verò quidnam quæso aliud generatio est, quam prioris substantiæ pristinæq; formæ amissio, aliusq; formæ, alius essentiæ, alius deniq; naturæ & proprietatis assumptio.

59. Non possunt generationis termini colo-

ribus magis vivis depingi. Sicuti enim ex li-
teamine non fit papyrus, nisi forma linteamini
prorsus abolitâ, neq; gluten ex pellibus aut co-
riis, nisi pelles aut coria reverâ desierint esse
quod sunt: Ita neq; quercus in cineres salem,
oleum, liquorem, nisi per interitum quercûs ab-
estq; adeo unius formæ mors, alterius natalis
Nam tum demum alia forma induitur, alia es-
sentia, alia deniq; natura, & quæ ab hac oriun-
tur proprietates assumuntur, quum pristina for-
ma exiitq; substantia deponitur.

60. Neque enim crediderim Quercetanus
nudam ἀλλοίωσιν, quæ in qualitatum superficie
obiter hæreat, intellexisse, qui de substantiâ, es-
sentiâ, naturâ verba fecerit clarissima: sed pro
eo quod rem alterari dixit, affici eam, vel simi-
le quid dicere voluisse. Multò minus formam
tantum extrinsecam in termino à quo amitti
sensisse, sed quæ ad essentiam rei naturamq; per-
tineret, quæq; à formâ recente prorsus sit aliud
essentiæ, alius coloris, alius deniq; naturæ &
proprietas.

61. Itaque nec rationi nec Quercetano com-
traria est ea opinio, quæ salem, oleum, liquorem
ex quercu gigni asseverat. Vbi enim à non esse
quercûs ad esse salis, olei, liquoris transitur, ibi
nullo modo potest generatio præteriri, interces-
sente præsertim transmutatione, quâ vnam for-
mam aboleri, alteram introduci ex dictis con-
stat.

62. Proindeq; nihil impedit, eundem dice-
re olei salis liquorum procreatorem & autho-

rem

item, qui fuit ut combustionis ita & transmuta-
 tionis opifex. Nam per Aristotelem τὸ μετα-^{2. phys.}
 βάλλον τῆ μεταβαλλομένης causa efficiens dici-^{cap. 3.}
 tur, itemque ἡ ἀρχὴ τῆς μεταβολῆς ἡ πρώτη.
 ignis a. in confecturâ salis, olei, liquoris, quin
 est primum transmutationis principium, & ad
 naturalem oleum liquorem quercus non aliter atq;
 ad fumum flammam cineresque quernos, nem-
 pe ut transmutans ad transmutatum sese habeat,
 minus dubitare interest, qui ipsam etiam elixandi,
 affandi, incinerandi, cremandi vim igni velit
 ambiguum facere.

63. Nec est cuiusquam momenti, quod
 Quercetanus obiicit, calorem non posse pro-
 ducere substantiam. Nam contrarium vidimus
 a aëre, quem ex aquâ igneus calor producit,
 contrarium à Quercetano audivimus, affirman-^{sup. n. 42.}
 te nimirū, quod propinqua metallorū causa effi-
 ciēs calor sit, cuius vi metalla cōcreta in visceri-
 bus terræ disponātur, digerantur ac perficiātur.

64. Multo minus id locum habet, quod
 Quercetanus vult, calorem ignis meram esse
 nudam qualitatem. Nam primò quidem ca-
 lor δύναμις est τῆ πυρὸς ἐσιώδης, latinis poten-
 tia essentialis & cuique substantiæ propria,
 nam Quercetanus auctor est, idem esse Ari-^{Alexic. p.}
 stoteli, quod Philosophis hermeticis spiritus seu ^{140. 141.}
 substantiæ spirituales, quibus illi actiones om-
 nes, proprietates, facultates, impressiones,
 & signaturas vitales ac generativas tribuunt.
 atqui verò per calorem omnes actiones, ener-
 gias, proprietates, facultates, impensiones ac
 signaturas tam vitales quam lethiferas, tam in-

ternecinas quam generativas, ignis partim pro
 ficit partim obtinet. Ergo calor est ignis δύναμις
 & σιώδης, eiusque facultas substantialis: quare
 ne Quercetanus quidem realiter, sed ratione
 tantum ab essentia seu forma ignis substanti
 ali distinguere audeat. Namque in defensione
 hermet. medic. mero meridie meracius effu
 gent hæc eius verba: Potentiam essentialē
 esse quiddam à forma rei promanans & rev
 cari ad categoriam substantiæ. Neque enim
 simplicem esse qualitatem aut accidens, sed
 sentiam sub categoria substantiæ comprehen
 sam: hoc solo à forma substantiali differre
 quod non sit aliquod per se subsistens aut χωρὶς
 σὸν τι, sed separari à subiecto nequeat, inco
 lumi substantiā. Ac ne diffiniri quoq; absque
 subiecto, quin omni soli & semper insit, a
 que de eo demonstretur ac prædicetur. Pre
 pterea & græcis eiusmodi potentias ἰδία πάθη
 latinis proprias affectiones appellari.

65. Deinde sicuti ex Aristotele, quidnam
 sit δύναμις & σιώδης didicerat. Ita eodem ma
 gistro Quercetanus discere & hoc potuisse
 quod calor cæteræque elementorum qualita
 tes sint eorum δυνάμεις, quarum merito elici
 menta ipsa inter se mutuò activa & passiva sum
 miscentur que invicem & transmutantur: quod
 sint αἰτία καὶ διαφορὰ τῶν στοιχείων: quod non
 tantum sint ὕλη sed εἶδη καὶ δεῦρα αἰσθητὰ στοι
 χεία, neque solum ποιεῖν στοιχεῖον, sed & στοι
 χεία absolutè dicantur. Quâ ratione ab Hippo
 crate etiam elementa ab ipsis qualitatibus
 sepp

p. 103.
 104.

lib. 2. de
 generat.
 & cor.
 rupt. c. 1. 2.
 4. lib. 4.
 meteorol.
 c. 1 lib. 2.
 de part. a.
 nimal. c. 1.

sepe nominari, Galenus annotavit, utpote *l. de Nat. hum.*
 à quibus & habeant quod elementa sint, pro *l. de Elem. cap. 8.*
 indeque elementorum constitutrices Galeno, *cap. 9.*
 aliis formales rationes appellantur, per quas
 elementa in ordine ad transmutationem sunt
 id quod sunt. Quum enim generatio omnis
 è contrario in contrarium fiat, elementa in-
 ter se contrarietatem ex eo habent, quia dif-
 ferentiæ ipsæ contrariæ sunt, quæ ex quatuor
 primis iuxta quatuor syzygias methodo, pro-
 ut ipsi Quercetano visum fuit, non inelegan- *D.H.M.*
 ter construuntur. Proindeque minimè mirum *p. 137.*
 ei videri debuisset, si vel ignis vel calor substan-
 tiæ alicuius procreatores statuerentur. Vtrum-
 vis enim affirmes, nihil absoni affirmaveris:
 quum perinde sit, ab ipsa ignis substantia, an
 à facultate ignis substantiali seu essentiali pro-
 prietate produci substantiam asseveres.

66. Et hoc sibi voluit Aristoteles, quum *4. meteo- vol. 6, 1.*
 simplicem & naturalem transmutationem de-
 finiret τούτων τῶν δυναμέων ἔργον. Idque pro-
 lixiùs postea explicaret eiusmodi verbis: ἔστι δ'
 ἡ αἰτιολογία καὶ φυσικὴ γένεσις, μεταβολὴ ὑπὸ τούτων
 τῶν δυναμέων, ὅταν ἔχωσι λόγον ἐκ τῆς ὑποκειμένης
 ὕλης ἐκάστη φύσει. αὐταὶ δ' εἰσὶν αἱ εἰρημέναι δυνά-
 μεις παθητικαί. γεννῶσι δὲ τὸ θερμὸν καὶ ψυχρὸν
 κρατοῦντα τῆς ὕλης. Nam quod Quercetanus
 instat, & contra urget, rem quampiam dare non
 posse id, quod non habet: hoc videlicet nihil
 aliud est, quàm negare, quod obtusus cosacu-
 tum reddat ferrum. Est ubi idem Quercetanus *D.H.M.*
 fatetur, cælum licet nullius sit per se comple- *p. 138.*

xionis hoc est, nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum: omnibus tamen rebus calorem impertire, frigiditatem, humiditatem & siccitatem. Quomodo autem impertit? Eius suâ, inquit, scientiâ & prædestinatione. Hæc ergo scientia & prædestinatio, quâ cælum docetur & impellitur, quanvis non caleat, calefacere, quanvis non frigeat, frigefacere, quanvis non areat, arefacere, quanvis non madeat, mædefacere: Ipsa, inquam, eadem & elementa instruit atque impellit, ut dent, qui non habent.

67. Dare autem quod non habent, videri poteram satis superque hæcenus adstruxisse, nisi unicum adhuc superesset obstaculum, quo non remoto, maxima controversiæ pars manebit indecisa. Quia namque supra assertum est, cinerem cinereosque sales per interitum plantæ aut stirpis oriri, inque eorum generatione à non esse plantæ ad esse cinerum aut salis procedi. Diversâ autem parte Quercetanus contendit, ignis vi & calcinatione non absorberi humidum primigenium, sed validiores omnes tincturas ac impressiones rerum nec non potentissimas illarum qualitates ac potestates, quales sunt sapor, odores, colores, imò etiam formas ipsas atque id genus alia in sale cineritio concludi ac delitescere: Poteest jam non immerito dubitari

D.H.M.
c. XXIII.

*An Planta vel Stirps, quando in cinerem
comburitur, formam plantæ vel stirpis
amittat?*

CAPVT VII.

68. **N**ON amittere Quercetanus duabus demonstrationib. experiētiā à se sēpè, ut affirmat, confirmatis, evincere satagit: Vnā quidem quam crebrò post primū istius authorem ac inventorem agitaverit: Alterā, quam à medico quodam Polono olim sit mutuatus. Prior in lixivio urticarum conglaciato, mille urticarū formas, radicibus, caudice, foliis ac locustis constantes miraq; elegantia insignitas: Posterior ex cineribus plantarum plātas redivivas cōspexit, quibus aliud nihil Quercetano iudice restaret, quā congrue terræ mandari, ut solidius corpus assumerēt. Hanc porrò Quercetani opinionem industria Beguini minimè irritam esse passa, maturè spectris illis de corpore prospexit, & pari, nisi fallor, fide. Certum est, inquit, & multoties probatum, sales herbarum, præsertim calidarum si certo quodam modo seminētur, alias producere suæ speciei herbas. Quod si jam plantæ forma per incinerationem reapse esset abolita, nullā naturę vire nasci posset, quandoquidē à privatione ad habitū non datur regressus, & quod interest semel, idem numero redire *ἀδύνατον*. Proindeq; non ineptè Beguinus concluderit, vitam vegetabiliū non destrui incineratione. Quorsū etiam alludit illud Quercetani: Sub cineribus rerum formas delitescere & immorari. Vnde resurrexio corporis nostri certissimè sit expectanda. Nec aliud sibi rhythmis gallicis voluit:

lib. I Ty-
roc. cap. 3.

Defens.
herm.
med pag.
234.

pag. 235.

Secret,

*Secret, dont on comprend, que quoy que le corps meure
Les formes sont pourtant aux cendres leur demeure.*

pag. 300.

Hoc videlicet est, quod in Alexicaco explicat docens in salibus nedum imaginatione tenuis sed re ipsa formas ac figuras rerum includi.

69. Nostra vero interest, quoniam ignis per trocinium semel suscepimus, hanc quoque nubem sole veritatis discutere, quo plena luce virtutis caloricæ assertio refulgeat. Igittur formas plantarum ac stirpium non imaginatio netenus sed re ipsa per incinerationem interire

Defens.

herm. med.

pag. 236.

Quercetani rationibus demonstrabo: quâ possum firmius? Verbis disertissimis testatus est, ex assatione & calcinatione viticarum in apricco spiritus æthereos & mercuriales, halituososque & sulfureos exhalare & evanescere. Dicat, quid rei sint spiritus mercuriales alicuius plantæ, quid sulfurei plantæ spiritus? Annon, mercurius æ-

Defens.

herm. med.

pag. 131.

thereum corpus, & σιῶδης, vivifica, & spirituosa substantia, pabulum vitæ, & σίσις seu formæ proximum instrumentum? Quid sulfur, nisi substantificum primigeniumque humidum, ignis seu caloris naturalis pabulum? imò verò, quid mercurius, nisi spiritus? quid sulfur, nisi anima? quid sal, nisi corpus? Hoc enim ex philosophia hermetica expressè docet Quercetanus. Vnde nos ita ratiocinamur: Exhalante ac evanescere eo, quod est plantarum corpus & σιῶδης, vivifica & spirituosa substantia, pabulum vitæ, & σίσις seu formæ proximum instrumentum, quod item substantificum est primigeniumque plantarum humidum, ignis seu caloris natura-

liss

is pabulum, imo vero spiritus atq; anima plan-
 tarum: necesse est ipsam quoque formam, per
 quam planta planta est, evanescere & interire.
 Vbi namque consistet aut subsistet forma plan-
 tarum essentialis, diruto ac destructo corpore
 essentiali, quod $\epsilon\sigma\tau\omega\delta\eta\varsigma$ Quercetano dicitur? Ab-
 lata vivificâ & spirituosâ substantiâ, quid vitæ
 quid spiritus planta trahet amplius? Anne Quer- *Defens.*
 cetani doctrinæ ab Aristotele perceptæ consen- *herm.*
 taneum, quod $\epsilon\sigma\tau\iota\varsigma$ seu formæ proximum in- *med. pag.*
 strumentum salva forma substantiali, incolumi- *103.104.*
 que subiecto, cui inest & à quo dependet, ne-
 queat auffugere & interimi? Quidnam substan-
 tiæ, quidnam genij reliquum erit herbis, humi-
 do earum substantifico & primigenio in aëra di-
 perfo? Denique quum spiritus atque anima va-
 ledicunt corpori, quid nisi cadaver superest, &
 inane rudus? Ac verendum maximè, ne mercu-
 rio ac sulfure plantarum subtracto, forma plan-
 tæ substantialis, utpote pabulo vitæ itemque i-
 gnis seu caloris nativi alimento defecta, interci-
 dat ocyus & collabatur. Nam Quercetantis *Defens.*
 quidem quando illam novo mercurio, novo i- *herm.*
 tem sulfure saginatum in sale superstitite venit, *med. pag.*
 nimis serò venit: Semel namque ea excessit, e- *236, 237.*
 valuit, erupit. Et quò sapor, quò odor, quò color
 plantarum ierunt, eo & formas plantarum ijsse
 certum est. Illi autem simul ac semel vna cum
 spiritibus ætherijs & mercurialibus tum hali-
 tuosis ac sulfureis essentijs, in fumum & auras per
 incinerationem abierunt, quod nemo nisi in-
 sensa

fatus inficiabitur. Consequens ergo est, & formam plantarum essentialem in fumum iisse & auras, secutam suum sulfur, suum mercurium, suum humidum substantificum, suam primigeniam & vivificam substantiam, suum corpus essentialiale & στοιώδες, sua cætera, quæ jam modo audistis.

70. Itaque frustra in cinere vel sale Botaniico Quercetanus formam quærit τὸ φυτόν, quam allatione & calcinatione ventus per inania cœli abripuit ac dissipavit, uti iam ex ipso Quercetano probavimus. Nec obstat, quod formam aut figuram rei in sale suo citra ullum colorem inclusam esse urgeat. Nam rationibus allatis nos contra urgemus, nullo modo inclusam esse formam, nullo quippe amplius residuo ne leve quidem vel coloris vel saporis vel odoris figuræ vel formæ præstinæ vestigio: quandoquidem non plus discriminis inter salem vrticæ & sarmentorum, interque alios generis diversos sales, quam inter salem vrticæ & vrticæ, & qui eiusdem non tantum speciei, sed & individui eiusdem sunt, appareat.

71. Neque ut aliter sentiamus, stupendis & suspiciendis exemplis suis (ita enim à Beguino vocantur) Quercetanus unquam nobis vspiamve persuadebit. Primum enim non nisi stupidum est, alterum omnino suspectum. Glaciès eadem, quæ illud peperit, rigore plusquam hyperboreo acumen Quercetani obtudit, ut ludum lusumque naturæ ludicro elencho transferre ad demonstrandam veram formæ eius præsentiam,

Eiusdem gelu in humore congelato adum-
brasset. Certè non potuit in re seria facetus jo-
cari: nec in re joculari magis seriò negociari. In-
star enim præconis, ludos sæculares quondam
ebuccinantis vociferatur, nec semel declamasse
satis, bis nobis sua somnia narrat. Quæso te,
quænam consequentia: Figmentum urticæ in
glacie Quercetanus vidit: Ergo vera urticæ for-
ma glaciei subest? Effigiem, Quercetane, tuam
in papyro vidi: Ergone te quoque in papyro vi-
dere crediderim? Alibi doces, argumentum ab
exemplo claudicare: Hoc certè, quod de urticis
inculcas, trus utrumque in glacie fregit. Lubri-
ca namque est glacies, cui simul ac pedem im-
posuisti, lapsus es. Alioquin enim videre potu-
isses, non minus lixivium ex urticis conglacia-
tum absq; figuris umbratilibus, quam umbras
glaciales absq; lixivio.

72. Icaque nihil de tuo miraculo veriùs di-
xisti aut scripsisti, quam quod sit supra omnem
fidem. Nemo enim sani syncipitis, quæ ex eo
infers, assensurus est tibi unquam, quemadmo-
dum nec agrè laturus quisquam, ea in re poëta-
ri te, quæ cothurno poëtico sit quam rationibus
philosophicis aptior. Nam me quoque simili
latu impulisti, ut rhythmos tuos gallicos latio
donarim, translatione usus eiuscemodi:

Ex cinere urtica salsus qui liquitur humor,

Frigore duratis congelat aqvis.

Quis putet in busto formam superesse priorem?

Et tamen in glacie pristina forma fuit.

Vidi-

Defens.

Herm.

med. pag.

232. ad

235.

Alexic.

pag. 300.

301. 302.

Def. Herm.

Med. p.

284.

Vidimus urticas foliis & caule renatas,

Radix, quæ vivis, flos similisq; fuit.

Nec quicquam intererat vel visu iudice: sola

Discrimen sensit frigore laesa manus.

Vre, crema, quacumq; placent tibi corpora, forma

Servat adhuc pignus depositumq; cinis.

73. Si Quercetani elegantiam affectus non sum, puto me tamen sensum expressisse, & sententiam glacie futiliorem, quæ simulatq; ignem experientiæ sensit, mox in aquam relapsa, occasionem præbuit poetæ amatoribus, audaciæ Quercetani vetiore epigrammate castigandi.

Non opus est verbis, veteris vestigia formæ

In cinere urtica sunt manifesta satis.

Namque ego, quum gelidis vndas cōstrinxerat auris

Et solidam in glaciem verterat ævis hyems.

In medio vidi simulatra simillima stagno,

Qualia non aquæ fingeret vlla manus.

Planta subest, dixi, nisi me Dodonia quercus

Atq; oculi fallunt: planta profecto subest.

Sed cineres desunt. Nihil hic nisi frigus & vnda,

Quorum ope tot glacies ludit imaginibus.

74. Nimirum in vno experimento iudicium Quercetani desideramus: in altero fidem. De demonstrationibus, quas exhibet, experientiā à se sæpe confirmatas affirmat: Et tamen negat, arcænum illud, quo plantarum manes ex cineribus suis prodire coguntur, etiam si nihil non fecerint, ut haberet, vñquam se assequi potuisse. Nondum, inquit, attigi certam istius tam nobilis auctori experientiā, cuius, cum dabitur occasio, iuvante Deo, periculum faciam. Periculum faciam.

*Defens.
herm. mēd.
pag. 232.
237.*

Atur

Autus experimenti, quod nunquam affectus
 st, non debuit de experientia sua confirmata
 loriari: nec pro demonstratione obtrudere te-
 imonium, quod authorem suum vel ignorat
 el non audet prodere. Nomen, inquit, eius,
 on citra desiderium excidit. Atqui, quis credat,
 Quercetanus, qui in pharmacopœa restituta,
 bscurissimi cuiusdam empirici germani, qui *pag. mih.*
 osi decocto non melioris notæ, sed in quo ipse ^{101,}
 Quercetanus multa desideraret, innotuerat, pro-
 xè meminuit, tam labilis memoriæ fuisse, ut do-
 tissimi & magni nominis viri & in Poloniæ
 metropoli medicinam facientis, tam facile po-
 nerit oblivisci. Quin potius, quum catalogum
 medicorum, quiscum sibi vel coram vel per
 utuas litteras vel per commentarios, con-
 uetudo familiaris intercessit, Quercetanus
 vestibulo defensionis hermeticæ medicinæ
 ontexeret, meruisset vel inter primos ob so-
 am arcani rati & præstantis possessionem, Po-
 onus ille medicus recenseri, cuius hunc memo-
 am & mysterium involvit nox alta silentibus
 mbris. Quod si animus Quercetano si deside-
 um fuisset expiscandi nomen, quod non citra
 esiderium exciderat, profectò hec tempus de-
 rat, quia jam tum sextus supra vigesimum an-
 us agebatur, ex quo primum stupendi specta-
 uli copiam sibi fuisse factam commemorat:
 Decasio verò etiam supererat. Degebat enim in
 ala regis Christianissimi, in quâ Poloniæ legati
 ontinuò commorantur: sicuti vicissim Polo-
 niæ regia legatis Gallicis quotidie frequentatur.

30 THESALI IN CHYMICIS

Fuit & author inventu facilis: quia Cracoviae
quia medicus, quia doctissimus, quia magni
nominis. Parva latent, Quercetane, medioo-
cria apparent, magna eminent. Quis te putes
desiderio teneri eius, quod scire, quum potess
non vis? Non hæc demonstrationes sunt, sed ve-
ritatis ludibria.

Defens.
hærm.
med. pag.
236. 237.

lib. 3. ty-
ros. cap. 1.

75. Nec tu, etiam si arcanum, quod iactass
eo, quem proponis, modo affectus fuisses, per-
suaderes nobis unquam, formas herbarum im-
morari in cineribus & delitescere: quia, non cū
nis est, quod parturis, sed, quod chymici clyssū
Beguinus quintam essentiam vocat, definit que-
substantiam ætheream, celestem, ac subtilissi-
mam, è tribus principiis cuiusvis corporis misti
soluti, à qualitate elementari sensibili, corrupti-
bili & mortali per varias operationes chymica
orbatis, & in vnum seu corpus spirituale, seu spi-
ritum corporeum coagulatis, conflata. Pro-
pterea enim integrum simplex contundis, dige-
ris, maceras, fermentas, in tua tria principia re-
solvis iterumq; coadunatis principiis tuis redin-
tegras, ut terram habeas foliatam & simplicissi-
mam essentiam, omnibus suis tincturis vitali-
bus & proprietatibus instructam. Quam qui-
dem nec tibi, Quercetane, nec Beguino, nec
medico illi Polono, sive ille *Sendivoitius*, sive alius
quispiam fuerit, nec alij cuiquam artifice in vi-
deo: Dummodo tu eā non abutaris in præludi-
cium veritatis, quod te facere, vel pueri logico-
rum vident. Quæstio est de cineribus planta-
rum: Conclusio de clyssō seu quintâ essentiâ

Hoc

REDIVIVI, CAP. VII. 51

oc scilicet non apodixis, sed sophisma est,
od fallacia elenchi à logicis appellatur.

76. Beguinum verò tum demum credemus
sse ex salibus herbarum alias producere suæ
ciei herbas, quum prius in mercurio vivo ex
ntis eliciendo industriam nobis suam proba-
it.

Q. vi.
vus ex
plantis lib.
2. Tyroc.
cap. 13.

77. Ideoq; exempla, quæ litem lite resolvunt,
mittimus tibi, idq; certò ac firmiter statui-
is, in cineribus herbarum non reipsa sed ima-
atione tenus & phantastiis, formas plantarū
figuras includi, perinde atq; in plantis mer-
rius vivus fluctuare, Beguino creditur: Nec
esse, ut inde resurrectionem corporis nostri-
tissimè expectares, nisi fortè animam quoq;
manam asservari & vivere in cineribus & bu-
somnia, quemadmodum in plantæ cineri-
s formam superstitem frustra tibi es imagina-
Nam ut rhythmo tuo gallico respòdeam, &
distichon contraham, quæ fusè hactenus dis-
ui,

*Herba forma perit, nulla reparabilis arte,
Vt semel in cineres herba redacta jacet.*

CAPVT VIII.

ma ac modi operationum chymicarum
traduntur ex Aristotele & Dio-
scoride.

Asertum est ab initio, chymian à quarto
meteorologico perinde atq; umbram à
pore suo dependere: Hinc enim illā mutuari
principia operationum, tum formas operadi,

§2 THESSALI IN CHYMICIS

lib 1. cap.
2. 3. 4. 5.

tum objectum operationibus subjacens, tum
quicquid ex operationibus proficiscitur & res
sultat. Iamq; de principiis abundè vidimus,
tempestivum sit, transire ad reliqua, idq; porro
operam dare, ut cõstet, Chymian nihil aliud ce-
se, quam vivam perpetuamq; praxin eorũ om-
nium, quæ in nominato libro Aristoteles dicit
cui. Ea de causa sequemur filum, quod in tyro-
cinio Beguinus duxit, atq; inventionis gloria
iusq; possessionis Aristoteli vindicare pergy-
mus. Quod si chymicorũ industriã aliquid vult
cultũ operosioris vel elegantiaẽ uberioris, Ari-
stotelis inveniẽdo cuiq; in tradendo benigni-
tati accessit: manifestũ faciemus, per id nihil pri-
mo authori detrahi, quum eorum etiam; qui
nec invenit nec tradidit, semina sparserit tam lu-
culenta, tamq; solida fundamenta jecerit, vnde
facile fuerit studiosæ posteritati, etiam extir-
patione Chymicorũ familiam, universam Chymico-
rechnurgias æconomian erueret & extrueret.
Quumq; operationum chymicarum duo sum-
ma genera constituentur, *Solutio* videlicet & *Co-*
agulatio: Ibimus, quo nos Beguinus duxerit,
ab illâ ordiemur.

79. *Solutio*, inquit, chymica est ἐργασία sive
operatio, quã corpus naturale mistum in tria
sua principia, mercurium, sulfur, & sal, ex quibus
à natura conflatum est, separatis heterogeneis
recluditur. Exemplum illius, Beguinus tradit in
lignis viridibus, quæ si cremes (verba eius sunt)
egreditur primò aquosum quoddã, quod flammæ
concipiendæ planè inidoneum est, & in fumi-

mun

num conversum, si colligatur, in aquā resolvitur, diciturq; mercurius: deinde exhibit oleaginosum quiddam, facile inflammabile, quod in vapores resolutum, si cohibeatur, in oleum abit, vocaturq; sulfur: tandem remanet siccum & terestre, quod ex cineribus aquæ beneficio extrahitur inq; humido & frigore solvitur; calore autem concretescit, salisq; nomen obtinet. Horsum cedit & illud, quod Quercetanus Riolo obicit: Si crassius, ait, exemplum desideras, quod *In Excursu* si rustici satis nōrunt, en nonne in ligno mer- *pag. 30.*curarium, cum adurit, in aurasevolare, sulfur cendi, & salem remanere in cineribus fateberis? quas prætereā in ligni resolutione partes observabis? Hucusq; Quercetanus.

80. Ego verò non existimo, Aristotelem adeo esse rudem, ut quæ rustici satis nōrunt, ignoraret, adeo in rerum naturā hospitem, ut lignum cremari, & quum crematur, fumare atq; ardere, postquam concrematum est, collabi in cineres inquam viderit. Quinimò ubi ad objecti considerationem explicandamq; corporis misti essentiam ventum erit (horsum enim tractatio de principiis misti propriè pertinet) satis superq; quebit, Aristotelem Chymicorū principia minime ignorasse, sed, quod par erat ignorari, ignorasse ea esse principia corporis misti, quod e nō nisi ex quatuor elementis cōflari sciebat. Verum de hisce illic, ut dixi, agēdi locus est. Hic ostendisse, negantem, quod solutio Begui- Aristoteli fuerit cognita, negare & hoc, quod Aristoteles cognoverit combustionem, fumum,

§4 THESSALY IN CHYMICIS

flammam, cineres, è quibus omnis ferè Chymicorum sapientia prognata est.

81. Est aliud argumentum, quo evincitur Aristotelem minimè latuisse, quid sit Beguino solutio. Neq; enim species solutionis eum latuerunt: Ergo neq; solutio, quæ ceu genus cõstituitur, clam eum fuit. Nam si cum Beguino ad species solutionis descendemus, primo loco occurreret *Calcinatio*, genitrix cinerum & calcis, quæcundum quam frequens mentio in meteorologicis Aristotelis, tam indubia calcinationis atq; imperationis notitia. Ac neq; mineralium calcinationes Aristoteli inexploratas fuisse, colligo ex libro tertij meteorologicæ, ubi de fossilibus & metallicis agens philosophus, *πυροῦται, ἐκ πάντων, καὶ χὴν ἔχει. ἔχουσιν γὰρ ἄναθυμίασι*. Quibus autem modis igni edomarentur, nec declaravit, sed ijs declarandum reliquit, qui singillatim unumquodque genus considerarent. Quo in studij genere operam præclaram navavit Dioscorides, qui quantâ cum industriâ, metallicorum calcinationes in quinto operis libro tradiderit, exempla docent, quæ, ubi de operum Chymicorum differentijs ac speciebus actum sumus, recensebimus. Hic verò palam erit, eum nec modos metallica calcinandi studio sequi re prosecutum.

lib. 1. Ty.
702. cap. 3.

vide infra
cap. xiii.
num. 224.

82. *Amalgamationis* quidem apparatus non disertè expressit, quia fortè parum ad medicinam facere putabat id, quod venenum est vel venenatum emulum: Attamen amalgamationis principium manifestum prodidit hisce verbis lib. 5. cap. 11. *ὅλην πᾶσαν διεθείη καὶ ποιεῖ ἀπορρεῖν*: quod Plinius

ita interpretatur: Venenum rerum omnium est. Exedit ac perrumpit vasa, permanens tabe dirâ. Vasa, inquam, ego & plumbea & stannea & argentea, quæ hydrargyri potentia frustra exemit Dioscorides: quum excepto ferro, omnia metalla exterat & comminuat, vel, ut Dioscorides loquitur, exedat & defluere faciat: Vnde amalgamandi prima rudimenta artistas nostros haussisse, credibile est. Cæteras calcinandi rationes vix chymicorum quispiam Dioscoride accuratius atq; dexterius descripsit.

83. Nam, quæ in humido fieri dicitur *Corrosio*, eius exempla patent in ærugine, cap. 91. in scoliciâ cap. 92. in cerussâ: cap. 103. In quibus simul *Precipitatio* elucescit, ramentis plumbi tenuissimis, ut Plinius ait, super vas aceti asperrimi impositis atq; ita distillantibus, cadentibusque in acetum: & *Fumigatio* animadvertitur, quum vapor vel halitus aceti mordet & resolvit plumbum. Idem *Calcinationis in sicco* eccam tibi cap. 87. ubi æsurere docet, & cap. 96. ubi plumbum: Utrobique simul se in oculos & *Stratificatio* & *Cementatio* & *Commixtio*, ingerent. Itaque rectè à Quercetano scriptum, calcinationes, non ignotas fuisse priscis illis, ut neq; alias Chymicas operationes. Nam in locis allegatis Dioscorides, calcinationum causas efficientes, materias, formas, tam accuratè tradidit, ut facile Chymicis fuerit, addere inventis, vimq; corrosionis tentare & experiri etiam in iis, quæ vel in experta vel intentata labor illius reliquit.

84. Nunc, uti porro demonstramus, quod & in-

Defens.
herm.
med. pag.
211.

stituti ratio poscit, verè etiam hoc à Quercetani dictum, neq; alias operationes priscis fuisse incognitas: Redibimus & ad Lycèi porticus, à quibus parumper non sine causâ sumus digressi, & ad Beguini tyrocinium, cui ex professo Lycèi magisteria accommodamus. Et quia de primæ solutionis specie cum peripato & antiquitate transegimus, sequitur in Beguino altera illius species, quæ *Extractionem generalem* nuncupavit: cuius ambitum omnem eâ perspicuitate & dexteritate philosophus descripsit, quam chymicorum cuiuspiam optare liceat, sperare nulli. Quanquam enim in nominibus permagna hinc inde discrepantia occurrat, quia de eorum tum penuria tum iniquitate plusquam sexies in quarto meteorologicè non ipse Aristoteles conquestus sit. Neq; etiâ spinosis dichotomiis locus hîc detur, nisi spontè veniant & sine vi sine affectatione: At tamen & in rebus mira tum concordia tum accuratio, & par in methodo artificium conspicitur, quæ chymici non tantum non superare, sed ne quidem imitari potuerint: id quod patebit ex sequentibus.

85. Quum enim antehac ostensum sit, vires ac virtutes quatuor elementorū esse operationū chymicarum principia: Hinc etiam formas operandi elici par erat, quumq; illæ duplices sint, activæ scilicet & passivæ, non aliunde debuerant & differentiæ peti operationum, quas nihil aliud esse diximus, quàm, ut Aristoteles ait, τὰς ἐργασίας αὐτῶν, αἷς οὕτως ἐργάζονται τὰ ποιητικά, καὶ τῶν παθητικῶν τὰ εἶδη. Hæc est vera & genuina distri-

distributio, in re pariter & ratione fundata, quæ
 ex activorum efficientiâ & passivorum affecti-
 bus duo summa operationum genera cõstituit:
 quæ in primo genere computat generationem
 & transmutationem formarum, quas ex subie-
 ctis suis chymici educunt vel in subiecta sua in-
 troducunt, mox oppositæ meminit corruptio-
 nis & putrefactionis: Nam hæc quoq; Chymicis
 non displicere video, quam satius fuisset, eâ saltē
 ratione ad artem retulisse, quâ privatio ad eandē
 cum habitu categorian reducitur: Sicuti neq; id
 absurdum sit, a pepsian cū suis speciebus crudi-
 tate, iniquatione & rostione longē proculq; se
 movere ab arte, quæ cultum studiumq; profite-
 tur coctionis, maturationis, elixationis, affatio-
 nis, quas ceu ἐχόμενα εἶδη, simplici generationi
 & naturali transmutationi subiunxit Aristoteles,
 quibus etiam prolixè expositis, ad passivorum,
 humidi & sicci species transit. In quibus, dum
 quomodo humida inarescant, arida diffuant:
 quomodo illa evaporent, hæc exhalent, edocet:
 Non tantum alterum operationum genus con-
 stabiliavit, verum etiam universum chymicæ en-
 cheiræ curriculum absolvit & consummavit.

86. Beguinus vero hæc omnia confudit, nul-
 la alia de causa, quàm quod principia operandi
 suisq; deq; haberet. Quum enim, ut Gluckradius *In Beg.*
 ait, Chymici potissimum non respiciant ad qua- *pag. 130.*
 ritates primas, ab hisce autē technurgian omnē
 dependere superius demonstratum sit: fieri utiq;
 nequivit, quin omisso eorum respectu, quæ o-
 perationum causa sunt, etiam in operationibus
 con-

constituendis mirifica oriretur perturbatio: 2a
 quæ adeò non tantum, quæ ad coagulationem
 pertinerent, solutioni immiscerentur, & vice
 versâ, quæ ad solutionem spectarent, coagula-
 tioni addicerentur; verû etiâ quæ neutrius essent
 ad utrâq; raperentur, & quæ utriusq; uni appropria-
 rentur: quâ de re alibi ex professo actû est.

87. Quanto verò melius satiusve fuisset, Art
 stotelis servasse ordinem, & coagulationem cum
 oppositâ solutione retulisse ad humidi & sicc
 passiones. Ei autem solutioni, quæ mistum in se
 principia redigit, si quæ talis per artem datur (si
 quidẽ ego hætenus inficior, quum quæ putantur
 principia, sint novellæ mixti species, nec magis
 principia mixti, quàm fumus, flamma, cinis) si, im
 quam talis solutio datur, ei in genesi & transmuta-
 tione mixti assignasse, quæ merebat, locum: At
 calcinandi rationem omnem coagulationi, cui ve
 nicè debetur, reddidisse; Sublimandi & destillã-
 di artificiiis cõdecorasse atq; auxisse ea, quæ de ex
 vaporatione atq; exhalatione nõ tantû in quatuor
 to sed & in reliquis tribus meteorologicis libris
 ubiq; p̃p̃modum philosophus inculcat: Dige-
 stionem porro, putrefactionem, (sepsin enim cum
 pepsi confundere & chymicis visum) circulationem
 nem, macerationem, fermentationem, & si quæ sunt
 cognatæ functiones, ad coctionem eiusq; species
 reduxisse, deniq; nec extractionem specialiter ita
 dictam, à coagulatione diremissee, nec reliquas
 etiam extractionis generaliter ita dictæ species
 quas non nominavi, à siccâ & humidi passioni-
 bus alienas censuisse.

88. Nunc ut quæ nova non sunt, nova appa-

re-

rerent; dissimulanda fuerunt & supprimenda operationum principia, & formæ operationū novo ordine confundendæ, novâ confusione ordinandæ, tū novis etiam nominibus velanda res, quā Aristoteles eumq; secuta posteritas Chymicos primū edocuit. Nā eodē è fonte, vnde calcinationē hauserunt, eos, & extractionē cum suis speciebus & coagulationē huiusq; modos ac formulas hausisse, Stagirita nos & Anazarbeus docebunt.

89. Géminus ille vapor, è quo omnē ferè meteorologian suā philosophus condidit, vniuersæ tū sublimationis tum distillationis, & siccus quidē sublimationis, humidus distillationis, fundamentum est ac fundus. Propterea *Sublimatio* non magis ignota fuit Aristoteli, quā καπνός, λυγνός κνίσσα, aliaq; id genus formæ, quarum in nono quarti meteorologici meminit, quæ per exhalationē siccā pducuntur. In quibus & cadmia numerari potest, & pompholyx, & argentū vivum, quod ex minio fit, quarū omnium confecturas & generationes Dioscorides tradidit lib. 5. capp. 84. 85. 110. Ceterū *Distillationis* vestigiū habes in septimo quarti meteorologici: ἀπεόχεται δ' ὑπὸ πάντων τῶν τοιούτων ξηρανομένων, τὰ ὕδωρ. σημεῖον δ' ὅτι τὰ ὕδωρ, ἢ γὰρ αἰτμὶς συνίσταται εἰς ὕδωρ, ἐάν τις βουληταὶ συνλέγειν. Similia leguntur in tertio secundi meteorologici: καὶ γὰρ οἶνος καὶ πάντες οἱ χυμοὶ, ὅσοι αἰνατμίσαντες παλιν εἰς ὑγρὸν συσῶσιν, ὕδωρ γίνονται. Expressior distillationis imago in nono primi meteorologici, ubi de generatione pluviae agitur, apparet: Expressissima omnium in septimo secundi de partibus animalium conspicitur, quam & nos adscribemus, quia etiā alteram

teram illam complectitur: ἀναθυμιωμένης γὰρ δια-
 τῶν φλεβῶν ἀνω τῆς τροφῆς, τὸ περιττώμα ψυχρό-
 μενον διὰ τὴν τῆς τόπου δύναμιν, ῥεύματα ποιεῖ
 φλέγματος καὶ ἰχῶρος. δεῖ δὲ λαβεῖν, ὡς μεγάλα
 παρειαῶντι μικρὸν, ὁμοίως συμβαίνειν ὡς περ τῶν
 τῶν υἱετῶν γένεσιν. ἀναθυμιωμένης γὰρ ἐν τῆς γῆς
 τῆς αἰθίδος, καὶ φερομένης ὑπὸ τῆς θερμῆς πρὸς τὸν
 ἀνω τόπον, ὅταν ἐν τῷ ὑπὲρ τῆς γῆς γίγνηται ἀεὶ
 ἐν π ψυχρῷ, συνίσταται πάλιν εἰς ὕδωρ, καὶ ῥεῖ κάτω
 διὰ τὴν φύξιν πρὸς τὴν γῆν. Verum hæc *Rectæ di-*
stillationis schemata sunt. *Oblique* idea depre-
 henditur apud Dioscoridem *lib. 5. cap. 88.* ubi ra-
 tionem monstrat conficiendi florem æris. Æs e-
 nim in fornacibus fusum & in receptacula dela-
 bens, per cola fistularum ad ea pertinentium,
 nemo stillare negarit: Cuiusmodi fuisse & pi-
 cis conficiendæ modum ex Theophrasto colli-
 go, ex Plinij verbis concludo, quæ habentur
lib. 14. cap. 11. Primus, inquit, sudor, aquæ modo
 fluit in canali, sequens liquor crassior jam picem
 fundit. Situs canalis, obliquæ stillationis exem-
 pla utrobique demonstrat, tametsi picis confe-
 ctionem ad destillationem per descensum Be-
 guinus referre malit.

Pharmac.
resist. c. 4.

90. Quercetanus verò, quando distillationē
 spagiricam esse inventum scribit, eamq; suæ se-
 ctæ mancipare studet: Magnum certè præiudi-
 cium facit & antiquitati, cuius jam testimonia
 audivimus, & Beguino, qui eam ex pluviis & ca-
 tarthis, imò etiam ex ollis & patinis derivavit,
 & sibi ipsi, qui florem salis eiusq; spumam agita-
 tione speciem quandam distillationis præ se fer-
 re cu-

ēē, cuiusmodi & in lactis agitatione se prodar, *Defens.*
 refert: Quin, si Quercetano habenda fides, di- *herm.*
 stillatione in creatione facta est separatio uni- *med. pag.*
 versi. Nec impedit, quod chymici varia instru- *214. pag.*
 menta adinvenierint, quorum fabrica antiquis *282.*
 ignota fuerit. Nam instrumentorum vel varietas
 vel novitas, non importat novitatē operationis.
 Hoc ipsum expresse docet philosophus in tertio
 quarti meteorologici: καὶ οἷόν ἐστι διαφέρει ἐν ὁργά-
 τοις τεχνικοῖς ἢ φυσικοῖς εἰς τὴν γίνεσθαι· διὰ τὴν αὐτὴν
 αἰτίαν πάντα ἴσαι. Nam, ut paulò post differit,
 γίνονται μὲν τέχνη· ἐστὶ δὲ, ὥσπερ λέγομεν, τὰ εἶδη
 καθόλου πάντα καὶ φύσει. ὅμοια δὲ τὰ γινόμενα πά-
 ρη, ἀλλ' αἰνώνυμα· μιμεῖται δὲ ἡ τέχνη τὴν φύσιν. ἐπεὶ
 καὶ τῆς τροφῆς ἐν τῷ σώματι πέψις, ὅμοια ἐψήσει ἐστὶ.

91. Quamobrem nec Ioanni Baptistæ Portæ *in præ-*
 ad stipulor, qui distillationē Neotericorum esse *mio lib.*
 invetum affirmat. Nam quod illa ars admirabi- *10. Mag.*
 lis docet, docuit & Aristoteles, ut videlicet gra- *Natur.*
 via corpora fiant spiritus & sublimet, & spiritus
 crassescant & corpora evadant. Hæc enim ipsū
 docet, qui quid evaporatio, quid exhalatio,
 quidq; coagulatio sit, docet: quod Aristotelem
 fecisse, ostensum est. Neotericis licuit nova no-
 mina fingere, varia organa excogitare, quibus
 quæ à vetustate acceperunt, ampliùs excolerent;
 neq; tantum rectificare, cohobare & similia satage-
 re: verum etiam distillationi immiscere, quæ à
 distillatione maximè aliena sunt: quemadmodū
Filtrationem & Deliquium oborto collo ad destil-
 lationem Beguinus traxit. Nihil enim cum eva-
 poratione, nihil cum coagulatione nec filtratio
 parti-

participat nec deliquium. Neq; illa magis à co-
laturâ distat, quàm à filtro colum. Deliquij verò
origo manifesta est in quarto meteorologico, in
calce capitis sexti: τῷ γὰρ ξηρῷ θερμῷ ἐναντίον ψυ-
χρὸν ὑγρὸν. εἰ οὖν ἐπὶ ξηθέρων, θέρων λύσει· οὕτως
γὰρ τὰ ἐναντία ἐστὶ αἰτία τῶν ἐναντίων. Exemplū
apud Dioscoridem extat, ubi facem vini calci-
natam non nisi recentem iubet in usum prome-
re, aut talem, quæ in reconditorio aut vase ali-
quo asservata sit: quoniam, ut ille ait, τὸ χυρὸν δια-
πνεῖται lib. 5. cap. 132.

Pharmac.
test. c. 6.

92. Destillationi porrò Beguinus subiungit
Digestionem, Putrefactionem, Circulationem, Macera-
tionem, Fermentationem: quas operationes, quia
ipse Quercetanus ad tres illas coctionis seu πέν-
σεως differentias, in quarto meteorologico tradi-
tas videlicet ad πένανσιν, ad ἐφθησιν, ad ἐπύησιν re-
duxit: possumus ipsius industriæ acquiescere, &
prolixiore earum conditione supersedere. Ex-
tractionem verò specialem, quatenus ab illis pri-
mum ortum ducit, eatenus huc etiam referre:
Quatenus autem supremam ei manum coagu-
latio imponit, eatenus eam coagulationi subij-
cere, non tam possumus, quam debemus.

93. Coagulationis autē universæ theorian Ari-
stoteles in sexto quarti meteorologici plenissi-
mè ac planissimè exponit: ὅσα δὲ κοινὰ γῆς καὶ
ὕδατος, καὶ ὑπὸ τῆς πυρὸς πηγνύται, καὶ ὑπὸ τῆς ψυ-
χρῶς παχύνεται δὲ ὑπὸ ἀμφοῖν, ἐστὶ μὴ ὡς τὸν αὐ-
τὸν τρόπον, ἐστὶ δ' ὡς ἄλλως ὑπὸ μὲν θερμῶς τὸ ὑγρὸν
ἐξ ἰγόντος. ἐξατμίζοντος γὰρ τῆς ὑγρῆς παχύνεται τὸ
ξηρὸν, καὶ συνίσταται ὑπὸ δὲ τῆς ψυχρῆς τὸ περμὸν ὅπερ
ἐκρίβηται

ῥοντος μεθ' οὗ τὸ ὑγρὸν συσπέρχεται συνεχῶς
 ζον. Hæc ad praxin transferēs Dioscorides, ex-
 ahendi rationē, ut infra patebit, assecutus est.
 Hoc magistro, & Chymici didicerūt, discere cer-
 potuerunt, quoniam pacto, quæ fluida quæq;
 quida sunt, cogēda essent ac spissanda. Aristo-
 lem intelligo, quinō minus perfectè in quar-
 meteorologico chymian absolvit, quam geo-
 metrica & arithmetica in suis elementis Eucli-
 es. Quam quidem comparisonem ex ultimo
 ipse libri sui de constitutione naturalis scien-
 tiae Zabarella mihi non invidet, quæ est & pro-
 positio meo accommodatissima, & rem ex-amu-
 sū explicat.

94. Quemadmodum enim multa sunt geo-
 metrica & arithmetica theoremata, quæ ab Eu-
 clide demonstrata nō sunt, demonstratur tamen
 a alijs in ipsa librorum Euclidis interpretatio-
 ne, nec tamen ob id manca & imperfecta cense-
 ar Euclidis geometria vel arithmetica: ita cre-
 endū omnino est, etiā in hac ipsā, quam tracta-
 mus, materia, non solū prætermissa ab Aristote-
 le fuisse multa, quoniam ipsi fuerint incognita;
 sed ommissa etiam ab eo plura fuisse, quæ novit
 sed scribere noluit. Sicuti autem satis fuit Eucli-
 di, præcipua quædam theoremata demonstrare,
 & quibus postea aliorum plurimorum, quæ
 substituit, imò omnium, quæ excogitari pos-
 sant, demonstrationes deducerentur; Ita & hoc
 certum est, fundamenta ac semina ab Ari-
 stotele jacta esse, vnde emanare etiam illo-
 rum, quæ non scripsit, cognitio possit, quibus &
 posteri

posteriadjuti, alia multa contemplari potuerint, & in eorum omnium notitiam deduci, quibus artis chymicæ systema absolvitur: ut dii- cere possimus, integram perfectamq; alchymiam an in quarto meteorologico, si non actu, saltem virtute ac potestate contineri: id quod in principiis formalibusq; actionum hactenus vidimus in obiecto & operibus deinceps videbimus.

CAPUT IX.

*Docens, Obiectum chymicæ esse idem cum Sub-
iecto quarti meteorologici.*

*lib. i. Ty-
roc. cap. i.*

95. **O** Bje ctum artis huius (verba sunt Beguin-
ni) corpus mixtum concretumq; statu-
tur, non quia illud est mobile; ita enim physica
considerationis est: verum quatenus solubile ac
coagulabile. Talia autem sunt vel imperfecte
mixta, ut ros, grando, nix; vel perfecte mixta, ut
plantæ, frutices, metalla, lapides, arbores, & ani-
malia omnis generis. Ut supra ostendimus, eius-
modi restrictio non abscindit mixtum a corpore
scientiæ naturalis, sed potius quarto meteoro-
logico illud ipsū penitus atq; penitus inserit. Sive
enim generatim obiectū artis sive speciatim co-
sideres: Idem tibi occurreret subiectū, cuius affe-
ctiones philosophus in quarto meteorologico
quæsit ac demonstravit.

96. Corpus mixtum concretumve, quod cetum
obiectum arti suæ Beguinus substravit, idem, ut
subiectum ei physices parti substat, in quantum
cadit misti perfecti, homogenei, similatis am-
plissimè sumpti contemplatio. Nec obstat
quod & imperfecte mixta, ut rorem, gran-
dinem.

nem, nivem Beguinus obiecto suo incluserit. Nam nec philosophus à quarto meteorologici glaciem, nivem, grandinem, pruina[m] abalievit, ut patet in capite decimo. Fuit utriq[ue] fas, imperfectè mixta ad hanc palæstram vocare, utatenus de affectibus mixti perfecti homogenei participarent: Quemadmodum dissimilata quæque & hunc & illum huic negotio involvunt. Ne videmus: non tamē alia ratione, nisi quod artibus constent eiusmodi, cuiusmodi inter ista perfecta homogenea similia referri mentur.

97. Nam veluti Beguinus in hoc censu computat plantas, frutices, metalla, lapides, arbores, & animalia omnis generis: Ita & Aristoteles in primo quarti meteorologici in plantis & animalibus & partibus ipsorum, subiectum suæ actationis collocavit, hisce verò in decimo notatum metallica adiunxit, verum etiam & metallicorum species, & animalium plantarumq[ue] partes prolixo catalogo enumeravit. λέγω δ' ὁμοειδῆ, οἷον τὰ μεταλλεύμενα, οἷον χρυσόν, χαλκόν, γυρὸν, κατ' ἰτέρον, σίδηρον, λιθόν, καὶ τὰλλα τὰ ποικίλα, καὶ ὅσα ἐκ τούτων γίνονται ἐκκεκρυμμένα· καὶ ἐν τοῖς ζώοις καὶ φυτοῖς οἷον σάρκες, ὅσα, νεῦρον, θέρματα, σπλάγχον, τείχεα, ἴνες, φλέβες, ἐξ ὧν ἤδη συνέσταται ἀνομοιομερῆ, οἷον πρῶτον, χεῖρ, πούς, καὶ ἄλλα τὰ ποικίλα· καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς ξύλον, φλοιὸς, ἄλון, ῥίζα, & ὅσα ποικίλα.

98. Quam autem ratione hæc omnia ad obiectum quarti meteorologici pertinerent, ipsum abundè explicavit Zabarella in capite

sexto supra vicesimum libri de naturalis scientiæ constitutione: Vbi omninò subscribit eorum sententiæ, qui huius quarti libri subiectum statuunt, corpus mistum simile amplissimum, quod & lapides, & metalla mineraeque omnes, & partes quoque homogeneas animalium & stirpium complectatur. Similae autem corpus (ita enim pergit) dicitur, quancumque totius & partis cuiuslibet idem est nomen, eadem definitio, ut aurum, ferrum, lapis, sulfur, caro, nervus, os, lignum, cortex, pilus, & alii huiusmodi. Sententiam hanc ex huius libri lectione comprobatur: Omnes enim, quæ in tractantur affectiones, proprias esse affectiones corporum mistorum similium, nec dissimilibus competere, nisi quatenus competunt similibus, quæ sunt in eis, idque hunc librum legentibus ita manifestum esse, ut nullâ egeat declaratione: posse itaque nos sic argumentari. Illud est subiectum, cuius affectiones quaeruntur: Atqui corporis misti homogenei affectiones hinc declarantur: hoc igitur huius libri subiectum est. Idem illud ipsum Zabarella confirmat ulterius ex eo loco, ubi Philosophus ait: *λαμβάνομεν τῶν ὁμοιομερῶν ποῖα γῆς εἶδη, καὶ ποῖα ὕδατος καὶ ποῖα κρῖνα* in decimo quarti meteorologici. Illud duodecimo Aristotelem dicere dicit, se de similibus corporibus ac de eorum affectionibus agere, nominareque ea omnia similitia, quæ supra memoravimus, metalla & lapides, carnes, lignum, corticem, aliasque omnes homogeneas plantarum & animalium partes: In postremo

quod

oque contextu asserere, se de similaribus e-
te, proponere que postea agendum de dissi-
laribus, cuiusmodi sunt in animalibus caput,
unus, crus, & cætera membra; In plantis verò
lix, ramus, fructus, & alia eiusmodi.

9. Summa dictorum hæc est: Aristotelem
hoc libro non tantum mineralium exempla
ducere, verum etiam aliorum mistorum; de ijs
nen hic loci non agere secundum propriam
ionem, & prout sunt lapides, metalla, plantæ,
plantarum animaliumve partes: sed secundū
ionem communiozem, quā sunt mista perfe-
vel mista perfecta similiaria: proindeque o-
ia illa, quæ in quarto meteorologico tractā-
propriè competere mistis perfectis similari-
s, non dissimilaribus, nisi ratione similiarium,
æ eorum partes sint. Hoc enim sibi voluit
ilosophus, quando in limine capitis duode-
ni ita orditur: ἐπεὶ δὲ περὶ τούτων διαλέξαι, καθ'
σον λέγωμεν πᾶρξ, ἢ ὅσον ἢ τῶν ἄλλων τῶν ὁ-
μερῶν ἔχομεν ὃ ἐξ αὐτῶν ἢ τῶν ὁμοιομερῶν φύσις
ἐστὶ καὶ. τὰ γένη αὐτῶν τὴν Θ' ἑκάστον γένους, ἀπὸ τῆς
σεως. In fine ita concludit: ἐπεὶ οὖν ἔχομεν, πᾶ-
γένους ἑκάστον τῶν ὁμοιομερῶν, ληπτέων καθ' ἑκά-
στιν ὅσον τι αἷμα, ἢ σπέρμα, ἢ σπέρμα, ἢ τῶν ἄλλων ἑ-
τον Quibuscum & ultimus paragraphus egre-
consentit.

100. Hanc ob causam rectè asserimus, falli
s, qui dicunt, Chymiaæ objectum esse minera-
vegetabilia, animalia: Nisi fortè obiectum
n per se sed per accidens intelligant. Nam
s quoque subiectum quarti meteorolo-

gici non aliud quam ex tribus illis constituimus
Sictamen, ut non secundum propriam rationem
ea ad obiectum venire putemus, videlicet quod
tenus sunt mineralia, vegetabilia, animalia:
câ, ut diximus, conditione, quatenus vel mixta
perfecta simplicia sunt, vel ex mistis perfectis
simplicibus componuntur.

101. Atque idcirco non sine causa arbitramur,
multum turbatum in physicâ dedisse chymicos,
neglectâ determinatione hac, quæ formam
mixti à forma viventis seu animati discernit
ac separat: separare certè ac discernere
bet, nisi cœlum terræ miscere animus sit. Quæ
quam enim Quercetanus in excursione com-
Riolanum non veretur cœlum in terram dev-
vere, terram in cœlum sustollere; Quoniam
men ipse adversarium suum increpat, quod cum
aqueis oleosa, nulla permistione amicâ, aut cum
terreis parum etiam socijs aëria, denique aqua
cum igne inscitè & perperam confundere con-
retur: præterea cælestia cælestibus, aquea aqu-
is, & terrestria terrestribus committenda eff-
non contra, quia nullo alioqui complexu co-
venire possunt, contendit: Puto nobis quoq;
citum esse, non tantum, quæ distinctissima sunt
ab invicem distinguere, verum etiam Quercet-
tanum & socios redarguere, qui & animam cum
formâ mixti, & naturam cum animâ, & inanimatam
ma cum vivis, & quod hinc consequi par erat
affectiones animæ cum affectionibus formæ mix-
xti, non minus perperam & inscitè confundunt
quàm iudice Quercetano, Riolanus elementa

pag. 14.

pag. 8.

D.H.M.
p. 296.

elementis. Et quia confusio omnis inde mi-
 remanasse videtur, quod de formâ mixti minus
 se senserint, huius autem exactior conside-
 ratio ad obiecti elucidationem non tantum v-
 sed & necessaria prorsus est; juvat sine lon-
 gere morâ digredi hinc ad.

CAPUT X.

*Quod agit de naturâ & constitutione
 corporis mixti.*

2. Sicuti ex partibus cognoscitur totum,
 quum totum nihil aliud sit, quam suæ
 partes simul sumptæ: Ita ex miscibilium perce-
 ptione certum est nos in mixti cognitione pro-
 priam, quoniam forma mixti nihil aliud est, quam
 mixtæ miscibilium in vnam formam redactæ,
 præclarè adversus Zimaram demonstravit Za-
 arella. Quemadmodum enim mistio, & misti ^{l. 2. de mor.}
 generatio, docente eodem Zabarella, non re i- ^{grau. &}
 sed ratione duntaxat, aut, quod ego malim, ^{lev. capp.}
 taliter differunt: ita miscibilia & mixtum, ^{s. 6. 7.}
 ad rem vnum sunt, sed ratione seu potius ^{l. 1. de mist.}
 do rei distinguuntur. Itaque ad mixti notiti- ^{gener.}
 non pervenitur, nisi cognitis principijs, qui- ^{& inter.}
 constituitur mixtum. ^{capp. 8. 9.}

3. His autem principijs id constitui par
 per quæ tum agere tum pati aptum natum
 ut intelligas, non alijs principiis obiectum
 træ artis in essendo componi, quam quibus
 operando exerceatur. Nam & in quarto me-
 rologico harmoniæ huius ratio per quâ evi-
 as conspicitur. Etenim de elementis eorum-

que viribus, ut sunt principia operandi, satis
 culenter statim in ipso limine opusculi agitur
 Eorundem verò, ut miscibilia sunt, mentionem
 expressam in octavo capite Philosophus facit
 ὡς ἐπεὶ ταῦτα (intellige calidum & frigidum)
 ὑπάρχει Διὰ τὸ ποιεῖν, ὑγρὸν δὲ καὶ ξηρὸν Διὰ τὸ
 χεῖν, μετέχει αὐτῶν τὰ ὁμοιομερῆ. ἔκ μὲν
 ὕδατος καὶ γῆς τὰ ὁμοιομερῆ σώματα συνίσταται
 ἐν φυτοῖς, καὶ ἐν ζώοις, καὶ τὰ μεταξὺ εὐόμενα
 χρυσοῖς, καὶ ἀργυροῖς, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα ἐστὶν
 In decimo, postquam catalogum contexuit
 similarium, quæ nos quoque capite præcedente
 te verbis Aristotelicis recensuimus, hæc statim
 subiungit: ἐπεὶ δὲ ταῦτα μὴ ἐκ ἄλλης αἰτίας σπ
 σκεν, ἐξ ὧν δὲ ταῦτα, ὕλη μὲν πρὸ ξηρὸν καὶ ὑγρ
 ὥστε ὕδωρ καὶ γῆ ταῦτα γὰρ προφανεστάτην ἔχει
 δύναμιν ἐκαστερον ἐκαστέρῃ. τὰ δὲ ποιεῖντα, τὸ θερ
 μὸν καὶ τὸ ψυχρὸν. ταῦτα γὰρ συνίσταται καὶ πηγ
 σιν ἐξ ἐκείνων ἐκείνα. λαβωμὲν τῶν &c. Omnia
 in summulam contraxit in duodecimo: ἔκ
 γὰρ τῶν στοιχείων τὰ ὁμοιομερῆ. Quare per Aris
 telem iam non amplius obscura sunt mixti pr
 cipia: Quorum diversæ & adversæ naturæ & ff
 mæ per mutuam actionem & passionem, in v
 naturam & in vnam formam coalescentes, p
 xime & immediatè producant ex sese mistum
 quod, ut supra demonstravimus, & artis ob
 ctum & quarti meteorologici subiectum est.

104. Ioannes Beguinus, quum præsentia

Lib. I. Ty- elemētorum in misto, ipsis sese quāvis nocte
 206. cap. 2. nis oculis ingentem, negare non posset, ne
 men suis principijs vel renunciare vel derogare

deretur, noluit nisi pro remotis misti principi-
 elementa agnoscere. Integrum hîc contex-
 tum ex tyrocinio inferemus, quia magnam inde
 mutuabuntur, tum quæ dicta sunt, tum
 dicentur. Sunt autem Beguini verba hæc:
 sicut Aristoteles principia corporis naturalis,
 re statuit tria: Materiam, formam, & priva-
 tionem, licet ea sint noëtica potius quàm hypo-
 tetica. Et veluti Galen. quatuor elementa, igne,
 rem, aquam, terram pro principijs, etsi remo-
 haut abs re astruit: Ita Chymicus opifex sen-
 tentus, sensibilibus corporum tria statuit princi-
 pia sensibilia & proxima: Mercurium, sulfur, &
 sequiturque hac in parte ipsum Aristotelem
 de cælo textu 61. quem locum Petrus Ra-
 us ad nauseam vsque in scholis acroamaticis,
 philosophi superius allegatis principijs oppo-
 nit: & post eum Kragius contra Peripateticos
 valdè virget.

105. Quæstio est de principijs corporis na-
 turalis mixti; quod ipsum dupliciter considera-
 potest, vel ut est naturale, vel ut est mixtum.
 lo respectu non minus ei competunt, mate-
 ria, forma, privatio: quam noësis intellectui.
 Hoc Quercetanus Beguinum docebit: qui natu-
 ram naturatam, si aptè & congruè diffiniatur,
 iud nihil esse scribit, quam corpus omne na-
 turale formâ & materiâ constans. His enim
 quibus ex causis, nec tantum ex causis,
 ed tanquam totius etiam compositi parti-
 us omnem naturam hoc est corporale cor-
 us omne constitui. Hoc idem & privatio-

Def. herm.
 med pag.

121.

cap. 4.
 nis capax esse, ex transmutatione Quercetanus
 demonstrari potest, quam supra ex pharmacco
 p^{er}â restitutâ adduximus. Quum enim, deficiente
 ente Zabarellâ, privatio sit contrarium, ex qua
 recedente res fit, sive absentia formæ in materiâ
 cum potentiâ proximâ ad eam: quis non eâ, in
 transmutatione, in quâ forma naturalis disce-
 dit, ut alia introducat, ubi formâ lintheaminis
 intereunte, succedit forma papyri: ubi formâ
 metalli disparere, vitri forma invehitur: ubi pe-
 lis seu corij forma abolitâ, glutinis forma exsurgit:
 ubi ex herbâ cinis, & cinere sal, ex sale liquor
 & mercurio vivo fixus pulvis fit: Ecquis non
 inquam, in hisce transformationibus processu
 à privatione ad habitum vel sensibus percipiamus
 oculis vsurpet, manibus contrectet?

106. Quare Beguinus, qui ex materiâ, forma
 mâ, privatione principia facit noëtica: p^{er}â
 test eodem iure & naturam naturatam, &
 corpus naturale, & transmutationes rerum na-
 turales figmentis ingenij humani annumerare
 Quin potius pro realibus habere debet, quæ A-
 ristotelem verè statuere statuit, cum in vnoquoque
 que corpore naturali, in qualibet generatione
 & transmutatione naturali, manifestissimè oc-
 currant. Vnde & Quercetanus corrigere auda-
 cem sententiâ potest, quâ decrevit tria illa prin-
 cipia esse notionum, intellectu potius quam
 sensu perceptibilia.

107. Cæterum quando corpus naturale cō-
 sideratur, ut mixtum: tum ex quatuor elementis
 pro-

P.H.M.
p. 126.

proximè & immediatè componi dicendum est.
 Hoc enim sibi volunt loca Aristotelis, quæ suprà
 allegauimus. Nam quod Beguinus elementa
 Galeno, Galenum elementis alligat, sequitur in *D. H. M.*
 eo Quercetanus, qui non vno in loco Galeno *p. 93. 94.*
 exprobat, quod omnia ex quatuor elementis *100. 102.*
 eorumque facultatibus & crasi confecerit. Ar-
 istoteles verò longè antiquior Galeno Aristoteles, &
 prior Aristotele Hippocrates tot iam ante natos
 tum Aristotelem lustris, tum Galenum seculis
 elementa quatuor introduxit, vt essent corporis
 mixti non remota sed proxima principia, ea que
 tam solidis demonstrationibus Aristoteles con-
 stabiliuit, quæ nullâ ratione concuti queant aut
 labefactari. Ad quarum lucem non miror chy-
 micorum aciem caligare potuisse: Sensati enim
 sunt artifices; non nisi sensibus suis habent fidē.
 Itaque quū ad sensum provocent, ducendi sunt ad
 sensum, vt videant & cognoscant, non alia esse
 principia mixti quàm mixtū est, quàm quatuor ele-
 menta, quorū in congruâ vnione vnice subsistat
 & cōsistat forma mixti. Et quoniam validis ra-
 tionum momentis, Beguinus longè præfert in-
 spectionem ocularem; Nobis quoque non erit
 fastidio, apodixin inductioni postponere, ea-
 demque exempla, quibus ille trium suū sen-
 sibilium proximorum principiorum veritatem
 comprobare & elucidare conatus est, applicare
 instituto nostro, vt per ea & ex ijs manifesta fiat
 tum mixti cuiusuis in quatuor elementa dissolu-
 tio, tum quatuor elementorum in quouis mixto

E s

præ-

præsentia, & ad quodvis mistum constituendum
concurfus immediatus.

108. Ordiamur cum Beguino à ligno viridi, quod si concremetur, videbis in sudore aquam, in fumo aërem, in flammâ & prunis ignem, terram in cineribus. Quod si Beguino placuerit ex eo colligere humidum aquosum, cohibere humidum oleaginosum, extrahere ex cineribus salem: Ego ipsi in vnoquoque horum seorsim quatuor elementa ad oculum demonstrabo, eodem artificio, quo in ligno viridi ea demonstravi. Humorem aquosum admouebo igni: Ipse aquam ebullire videbit, in vapore aërem conspiciet, ignem sentiet in æstu, plus minus terræ in sedimento apparebit. Humor porro oleaginosus aquam humiditate & fluiditate per se, accensus verò ignem flammâ prodit, fumo aërem, fuligine, nidore & amurcâ terram. Salem denique ipse Beguinus siccum vocat & terrestrem: qui tamen nec fusus aquam, nec causticâ vi ignem celare potest: Ignis verò violentia in halitus versus nec ab aëre se alienum esse demonstrat. Idem de lacte, de ovis, de semine lini, de garyophyllis, de nitro, de sale marino, denique antimonio, quod fuit de ligno viridi iudicium: eadem de illorū partibus, quas Beguinus adducit, sententia, quæ de viridis ligni humore aquoso, quæ de liquore eiusdem oleoso, quæ de sale fuit. Cui quidem sententiæ ac iudicio magnum robur multumque ponderis affert propria Chymicorum confessio, quâ coacti sunt, integrum elementis relinquere locum, quem

quem in mistorum æconomia Hippocrates & Aristoteles illis assignaverunt.

109. Etenim vniversa Chymicæ solutionis ratio, quam illi anatomiam vitalem & interiorem vocant, & exteriori illi ac vulgari, vt utilitate, sic & necessitate longè ante fecerunt, quam cæ-

Vide

Querc. &

Alexic. p.

176. 177.

lum philosophorum, & non minus quam organon Aristotelis instrumentum instrumentorum cognominant, etiamsi nihil nisi cælum, spiritus, astra, formas, vitam, animam, creper, si tamen penitiùs fuerit introspecta, non erubescet in quatuor elementa suâ quodammodo sponte relabi. Neque enim de nihilo est, quod Quercetanus in anatomia chelidoniae aquam, aërem, terram, ignem, quæ malignè alias prævenit, ingenue promit, nec alijs illam, quàm quatuor hisce absoluit: eadem quæ methodo, melissæ, salviæ, valerianæ & reliquarum eiusmodi omnium veras præparationes absolueret docet. Begui-

Lib. de

med. Spm.

gyr. præp.

Sec. de

Veget. c. 2.

110. Et hoc quidem pacto, dum ex plantis atque animantium partibus eadem, quæ nos ex ligno viridi protraximus, principia eliciunt, negare non possunt, quin corpora anatomia Chymicæ subiacentia, ex quatuor elementis componantur. Terram enim & aquam ambo

Lib. 3. Ty-

rob. cap. 1.

vl-

*Quercet.
Defens.
herm.*

med. p. 132.

Beg. in fi-

ne cap. 3.

Def. herm.

med. pag.

132.

Def. herm.

med. pag.

106.

ultrò admittunt. Aërem verò nescit excludere. Quercetanus. Vocat enim tertium rerum elementum, quod seorsim capi nequeat, sed vel in auras evanescat, vel sulfuri & mercurio permixtus maneat, ac in primis mercurio adhæreat. Atque inde est, quod cælum, aërem, terram, aquam in nobis consistere pronunciet. Ignem denique, quem Beguinus non excludit, admittit etiam Quercetanus, velit nolit, cogitur, ut pote quem ipse & elementum & elementarem appellet.

Lib. de

priscâ me-

dic. pag. 57

pag. 428.

in fine c. 4.

Tetrad.

pag. 94.

Conf. de

lue vener.

pag. 363.

Def. herm.

med. pag.

210.

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

Def. herm.

med. p. 195

III. Nec cogitet quispiam, inane esse aut otiosum elementi nomen. Nam quid sibi volunt ignes interni, quos artificem externo igne suscitare in Tetrade scribit: quid aliud regimen ignis tam interni quam externi, cuius in pharmacopœa restitutâ meminit, significet, quam ignem corporibus natura insitum, cuius occultæ & inscrutabili virtuti & operationi non veretur ipsas etiam spirituum suum operationes ac virtutes attribuere? Quod si ignis à mistis exulat, quid igni mercurij interno facultatem metalla dissolvendi Quercetanus adscribit? Quis affirmare audet, si totum arvum sale puro conspersum aut etiam obrutum esset, magno illius incendio tellurem adustum iri? Annon ignis præsentiam in sale vis caustica atque incendiaria arguunt? Ideoque quum sales alios terrenos esse diceret, alios aqueos, alios aëreos, aut quibus elementum terræ vel aquæ vel aëris dominatur: Omnes etiam igneos dicere debuit, quippe quorum vim causticam nec dissimulavit, nec dissimulare potuit.

fuit. Quanquam enim, ut supra ostendi, invi-
 sum sit Quercetano ignis nomen, ut & calorem
 eius vocarit futilem, ipsum verò ex elementor-
 um ordine abegerit. Si tamen serium est odium
 eius, quæro ego, quur in consilio de arthritide *pag. 249.*
 & calculo ignis meminerit vitalis, calidi, gene-
 rantis, atque conservantis? quur in libro de pri- *cap. 2 pag.*
 scâ medicinâ salem ignem naturæ: quur in phar- *11.*
 macopœâ restitutâ spiritum nitri ignem naturæ
 balsamicum: quur illuc sal nitri igneum flam- *pag. mihi*
 mamque concipiens pronunciavit? Scribit sul- *381.*
 furem nitri partem accedere ad primum illud *pag. 19.*
 movens naturæ, quod nihil sit aliud, quam ignis *prisc. med.*
 æthereus, qui non humidus sit aut siccus, non *pag. 20.*
 consumens, sicut ignis elementaris: sed ignis
 quidam cælestis, humor æreus, calidus & hu-
 midus, & talis quidem, qualem ferè cernere li-
 cet in aquâ vitæ, ignis, inquam, contemperatus,
 vivificus: quam revera igneum esse Querceta- *Def. herm.*
 nus inficiari nequit, qui igneam in aquâ vitæ *med. p.*
 vim & agnovit & falsus est: itemque euphorbium, *206.*
 sagapenum, aliasque id genus lacrymas igneæ esse *De pagir.*
 substantiæ minimè dissimulavit. *med. prap.*
pag. 145.

112. Et si enim igni exautorato cælum suf-
 fecit, tamen non magis à cælo ignem discerne-
 re novit, quam à mercurio & sulfure separare a-
 èrem. Cælum, inquit, naturam ignis usque ad-
 eò æmulatur, ut revera cælum nihil aliud sit, *Def. herm.*
 quàm purus & æthereus ignis, nec purus ignis a- *med. pag.*
 liud quam cælum. Licet Quercetano nomini- *137. 138.*
 bus abuti, & cælum ignem, ignem cælum ap-
 pellare, dummodo res maneat, ignisque non
 mie

minus à mixtorum fabricâ, quàm reliqua tria elementa removeatut. Nec satis est, non remove, nisi etiam ut proxima mixti principia ponantur.

*Lib. 2. Ty-
roc c. 14.*

113. Neque enim corporum naturalium (mixtorum) materia remota sunt, ut Beguinus ait, sed proxima. Proximè enim ipse Beguinus ex ijs conficit salem, fassus disertè, eum constare ex parti-

Lib. 2. c. 6.

bus diversis terreâ, aqueâ, igneâ: consistentiam ejus & soliditatem à terrâ esse, liquabilitatem ab aquâ, mordicationem ab igne; nos aërem addimus, cujus symbolon & character est non in-

Lib. 2. c. 13

euidens volatilitas. De mercurio ait, eum esse corpus minerale compositum ex terrâ subtili sulfureâ & aquâ fortiter admixta, quibus si ignem Quercetani internum associemus, sponte suâ superveniet aër, merito cuius cum Quercetano mercurium nominare possumus *ψυχροσάματον*

*Alexic.
pag 404.*

καὶ σάματόψυχον: Adeoque cum eodem audacter asseverare, quod in consistentiâ corporis mercurij omnia merè elementa continentur. Ac veluti in mercurio & sale continentur, ita in reliquis quoque id genus mistis, pro suo cuiusque modulo ac capto contineri, rationi inprimis consentaneum est.

Loco allegato.

114. Quamobrem hisce hunc in modum constitutis, ad alia jam pergimus: ac veluti in mixtorum anatomiâ, inque mixtis integris quatuor elementa vidimus, ita in partibus, quæ ex mixtorum anatomiâ emergunt, eadem contemplari animus est, monstrantibus ijsdem, qui nō minus in integris corporibus quam corporum dissolu-

tio-

tionibus quatuor elementa ab oculos nostros bonâ fide posuerunt. Nos certè, quam ipsis ligni viridis partibus, in quas studio Beguini id abiecit, anatomicum scrutinium adhiberemus, ex vnaquaquæ earum quatuor elementa eruimus, ut iure optimo ad elementorum genus ac familiam possimus trium Chymicorum principiorum propian ac natales referre, & , quod mireris optimâ cum gratiâ tam Quercetani quam Beguini: quos non contradicere sed consentire audies.

115. Equidem in sale Chymicorum eadem ratione, eadem methodo modoq; investigari ac demonstrari quatuor nostra principia possunt; quâ in sale vulgari ea apprehendimus. Nam non tantum salis naturam repræsentat sal, cuius artifex Chymia est, ut in definitione tertij sui principij Quercetanus prodidit: verum etiâ verus sal est, *Def. herma* ut idem in anatomia rotis solis affirmavit; *med. pag. 131.* quâ de causâ illud idem falsum appellare non dubitavit, ubi quidnam esset descripsit. Quod si salis *pag. 167.* naturam repræsentat, si verus sal est, si falsus est, quod nemo nisi insensatus inficias ibit. Dubium non est, quin acrimoniâ suâ ignem, liquabilitate aquam, volatilitate aërem, soliditate terram; non minus quam vulgaris, quem supra exploravimus, sit ex abundanti patefacturus. Nam pro terrâ ipse Quercetanus spondet, quando salem pure terreum esse dicit. Hoc certè peripatum sapit. Nam philosophus in quarti meteorologici capite decimo nitrum & sales terræ fortibus annumeravit. Non est tamen tam pure terreus, quin de alijs etiam tribus elementis par-

Def. herm. med. p. 195 pag. 210. participet. Neque enim frustra est, quod Quercetanus pronuntiavit, omnem salē esse aquam siccam, quod causticam salium virtutem expressē nominavit. Quod si acidum quoque ex sale chymico halitum, qualis ex vulgari elicitur, vidit, qui de integrā salis sui anatomia in defensione hermeticae medicinae gloriatur, potuit pariter in sale chymico mercurium suum, in mercurio aërem animadvertere. Quemadmodum enim, qui ex sale marino exprimitur spiritus acidus, eū mercurio Quercetanus mancipat: Ita qui ex sale spagirico simili modo exhalat, non potest nisi in mercurij ditionem transcribi, & mercurij intercessione in aëris familiaritatem & cognationem cooptati. Et sic quidem quatuor elementa in sale spagirico ad oculum patent: nec magis in mercurio & sulfure latent.

Def. herm. med. pag. 131. lib. 1. Tyros. cap. 2. 116. Etenim mercurium suum Quercetanus æthereum corpus, aëream substantiam nūcupat. Beguinus eundem elemento aëris & aquæ confert: Illi quidem quatenus caloris viciniā alteratus facilē in auras abit: huic quatenus ea difficulter proprio, facile autem alieno termino continetur. Propterea etiam aquosum illud ignibus inimicum, quod ex ligno viridi accenso primò egreditur, quodq; in fumum conversum, si colligatur, in aquam resolvitur: id, inquam, ipsum mercurium appellavit.

117. At humorem oleaginosum, facilē inflammabilem, cui sulfuris nomē indidit, negare non potest, igni assimilati, propter flammam, quam facilē concepit. Alibi asseverat, omnia o-

ea inter aëris & ignis naturam ambigere ; & quo acriora sunt ; & magis ignea : quo minus aëria , eò magis ætherea & aërea censeretur. Idq; eò minus mirum videri debet , quod & ipsos spiritus , partim de aquâ partim de igne participare *lib. 2. Ty. roc. cap. 4.* author est ; & prout sunt vel aquosiores vel magis oleaginosi pro eo etiam vel aquam vel oleum dici. Ipse Quercetanus , igni tantoperè infensus , disertè fatetur , sulfur suum ignis , seu caloris naturalis pabulum esse.

118. Ac ne quis putet , mercurium & sulfur et similitudinem magis seu analogiam aquea , ærea , ignea dici ; quàm per naturam essentiamque suam talia existere : Huic quidem dubitationi occurrit ipse Beguinus , quando spiritus suos de aquâ & igne participare ; testatur : partem videlicet de igne , partem de aquâ parere ; quomodo inter aëris & ignis non similitudinem sed naturam ambigere etiam olea dicuntur. Inde est , quod igni admota , ignoscant , aërescant , aquescant , ut Beguinus in mercurio suo observavit. Nec Quercetanus ; quum sulfur ignis pabulum dixit , igneam sulfuris naturam negare potest. Nam , quod multis in locis docet atque inculcat , similia similibus delectantur ; celestia celestibus , terrea terreis ; aquea aqueis , aëris aëria. Non potest ignem pascere , quod alienum ab igne est vel abhorrens. Vnde cum occidit : sulfur & olea lunt. Iam si idem est nutrimentum cum nutrito ; eademque sunt illa , ex quibus constans & ex quibus vivimus : Nihil impedit , *Defens. herm. med. p. 297.*

*De Sign.
rev. inter.
p. 129.*

quo minus concludamus, sulfur Chymicorum quia ignis nutrimentum sit, esse reverà igneum.

119. Sunt itaque sulfur & mercurius Chymicorum verè ac realiter talia, qualia dicuntur. Dicuntur autem aquosa, aëria, ignea, ob exsuperantiam huius vel illius elementi, vel plurius simul. Terra autem quæ non nominatur, non magis à mercurio & sulfure excluditur, quam aër, aqua, ignis à sale removetur, quum terreus appellatur. Et non supra in anatomia ligni viridis, inque ipsa partium ex ligno resolutorum anatomia, omnia quatuor elementa, oculari fide demonstravimus, ut verè dicere possimus, formatum principiorum Chymicorum verè esse elementares, nec aliunde quàm ex elementorum stirpe ac propagine oriundas.

120. Nam hoc ipsum manifestum etiam fit ab affectionibus, quas illis suis tribus primis ac postremis Chymici attribuunt. Quoniam alterari à calore, evaporare, exhalare, difficulter proprio facile autem alieno termino contineri, viscidum esse, flammam concipere, siccum esse, liquidum, viscosum, densum, molle, fluidum, rarum, solidum, aliaque id generis passionum qualitates, quas principia suis Quercetanus & Beguinus in unius cuiusque principij naturâ describenda adscribunt, non nisi ab elementis eorumque potentijs & crasi, cui Quercetanus tam vehementer infestus est, proficiscuntur. Quâ de causâ verè à Quercetano dictum.

*de prisc.
medic. c. 4.*

Etum, principia illa tria, tametsi simplicissima & purissima, verè tamen elementaris naturæ esse: Neque enim satis est, ea cum elementis conferre, comparare, elementisque assimilare, quod ille & Beguinus fecerunt: Sed veri ob simplicitatem mixtis homogeneis similibus perfectis annumerari merentur: ita naturam ac proprietates elementorum, quas cumferunt, necesse est elementorum profunde penitus atque penitus inserantur.

121. Hisce ita constitutis ac determinatis, non est nobis diu deliberandum, quid de lacte, & substantijs butyrosâ, serosâ, caseosâ: quid de ovo eiusque albumine, vitello, pellicula & ramine: quid de semine lini, eiusque oleo, ac â, & sale: quid de garyophyllis, eorumque â, oleo, & sale: quid de nitro eiusque aquositate pinguedinè & sale: quid de sale marino eiusque mercurio dulcificato, dulcibus cristallis & fixissimo: quid denique de antimonio, eiusque regulo, rubro sulfure & sale, si quis tabatur; fieri velimus. Quanquam enim hæc omnia Beguinus solutioni suæ suisque principiis commodavit; Nos tamen & illa, & quæ præterea in defensione medicinæ hermeticæ, & in priscâ medicinâ, quæ in internis rerum naturis, quæ alibi, eam in rem Quercetanus elucit, non alio referimus, quam quo anatomicis Chymicas ligni viridis plantarum, sanguini humani: quo objectum anatomij chymicis stans, quo denique partes ex anatomij Chy-

pag. 50.

micis enatas jam modò retulimus: quo & Chymici sua referre, si sapiunt, discent. Et ut eò faciliùs discunt, præeuntem habent Quercetanus in disputatione adversus Aubertum, Vbi ovum seu elixir Chymicorum philosophorum descibens, lubens ac libens quatuor subscribit elementis. Corticem, inquit, terram appellant: pelliculam, aërem: albumen, aquam: & vitellum ignem.

122. Atq; idcirco textus Aristoteles, quem Beguinus adducit, nec tria principia Aristotelica opprimit, nec quatuor elementa convellit, nec tria Chymicorum prima ac postrema erigit, nec Ramum juvat, nec Kragium fulcit, in Beguino patrocinator. Verba Aristotelis sunt: *Λεῖ γὰρ ἴσως τῶν μετὰ αἰσθητῶν αἰσθητάς· τῶν αἰδίων αἰδίους, τῶν δὲ φθαρτῶν φθαρτάς· εἶται τὰ ἀρχαῖς, ὅλως δ' ὁμογενεῖς τοῖς ὑποκειμένοις.* Hunc textum & principiis aristotelicis opponunt, & contra peripateticos valdè urgent, pro principiis Chymicorum allegant: his omnibus ac singulis ego vicissim oppono, contra eundem urgeo, & pro principiis aristotelicis tu pro quatuor elementis allego paragraphos, qui proximè ante illum leguntur: *συμβεβηκει δὲ περὶ τῶν φαινομένων λέγουσι, μὴ ὁμολογούμενα λέγειν τοῖς φαινομένοις. τοῦτ' ἂν αἴτιον τὸ μὴ λαβεῖν τὰς πρώτας ἀρχαῖς, ἀλλὰ πάντα βεβύβηκεν πρὸς τίνας δόξας ὑποκειμένας ἀνάγειν.* Certè enim de apparentibus dicentes, non consentanea dicunt ijs, quæ apparent; quia non bene capiunt summa principia, & omnia volunt quædam

quasdam determinatas præconceptasq; opinio-
es reducere.

123. Quandoquidem si forma & materia non
sunt sensibiles, neque corpus naturale est sensi-
bile, cuius solius proprium esse, ut tangendo pa-
tetur, scribit Quercetanus. Corpus autem na-
turale, aspectabile & contrectabile constat
materiâ & formâ, ut supra ex Quercetano au-
vimus. Hic illud addimus, quod alibi scri-
bit: Essentia dat esse rei. At essentia constat
materiâ & formâ. Ergo non sola forma est,
sed materia juncta. Anima
ergo, estne homo? Corpus humanum itidem,
estne homo? Perperam respondeas, si utramq;
seorsim hominem esse dixeris. Neq; e-
nim anima homo est, nec corpus homo. At ani-
ma & corpus simul juncta hominem constitu-
unt. Ex dictis ita argumentor contra Beguinum
Quercetanum: Et principia, per quæ corpus
naturale, per quæ homo incurrit in sensus, sunt
sensibilia: Atqui per materiam & formam tum
corpus naturale in genere, tum in specie homo
incurrit in sensus. Ergo materia & forma sunt
principia sensibilia.

124. Præterea, si generatio & transmutatio
sunt sensibiles, sensibilis est & privatio, quæ
terminus à quo, & forma privationis expul-
sæ, quæ terminum ad quem constituit, recens
vena materiæ, quæ cum subjectum generatio-
& transmutationis cuiuslibet, tam privatio-
quàm formæ subiacet. Nam Quercetanus,
in tria hæc principia pro naturalibus habet,

Defens.

herm.

med.p.

104.

confer in-

frà cap.xi.

num.152.

D.H.med.

pag.258.

consultat sensus suos, & videbit, abolitâ formâ
lintheaminis, successisse formam papyri: formam
metalli recedente, introductam vitri formam
fuisse, denique reliquas transmutationes consi-
deret, quas ex eo contra eum jam tertiâ vice ac-
ducimus, ut probemus, quod reverâ extra inter-
iectum & materia & forma & privatio subsi-
stant.

125. Potuit, ut constat, de materia & forma
nobis assentiri: At de privatione horrendum
fulgurat excussione in Riolanum. Non firmico-
pag. 14. re, inquit, iudicio tueris privationem esse ter-
tium rerum principium. Quale enim istud fuerit
principium, quod nihil confert, unde aliqui
oriatur? prætereâ, cum privatio defectum nec
tet, & potius sit habitus extinctio, ut cæcitas vi-
sûs, quàm alicuius rei exhibitio, & ad rem im-
choandam, materialis aut spiritualis essentiæ
collatio, cur phantasma hoc ex scholâ tuâ rati-
inani & absurdâ veris opponas philosophis
Nunquid adhuc potuisti comprehendere, quod
toties tibi & rationibus & exemplis à gran-
ditici petrum inculcavi: quod in suam primam
materiam reducendum est à naturâ, hoc est, in
spiritum corporeum, aut corpus spirituale pro-
prietates trium hypostaticorum principiorum
retinens, ut sensim ex nutrimento spirituum es-
lementarium individuum ordiatur, & corpus
eius provehat, dum ad suas perfectas dimensio-
nes tandem adducatur. Hæc prolixè declama-
Quercetanus.

126. Quærit, quid conferat ad rerum gene-
ratio

rationem privatio? Respondeo: Duo confert; Primum est terminus à quo, in quo removetur forma, quæ adest: Secundum quod confert, aptitudo est recipiendi formam, quæ abest. Verbi gratia, in grano tritici removetur forma seminis, ut introducatur forma herbæ: rursus forma herbæ interit, ut oriatur forma spicæ. Illa remotio atque interitus formæ præsentis, cum aptitudine & potentiâ recipiendi formam absentem, privationem vnicè constituit, & est, ut suprà patuit, ipsissima privationis essentia. Quamobrem, si, ut Quercetanus clamat, privatio est phantasma: tum & dicti formarum discessus & accessus sunt phantasmata, omnisque jam generatio non naturæ sed phantasiæ opus est.

127. Non nego, quin privatio defectum notet, & habitus sit extinctio: at per eam nihil ei exhiberi, nihil ad rem inchoandam conferri, id verò asseverare nimis temerarium est. Neque enim perinde se ad rem generandam, quemadmodum cæcitas ad vilum habet: quia, ut ex dictis liquet, non tantum tollit formam præsentem, verum etiam aptitudinem confert materiæ, recipiendi formam absentem. Quia namque non quodvis fit ex quolibet, sed certis finibus ac terminis rerum generationes continentur: non tam formæ absentia privationem notat, ut Quercetanus vult: quam potentia materiæ, absentem formam recipiendi.

128. Ideoq; certò firmiterq; concludimus,

nec Ramum, nec Kragium, nec Quercetanium
 nec Beguinum sensibus suis rectè fuisse usos
 quum tria principia aristotelica negarent esse
 sensibilia. Atque adeò non tantum ea non ex-
 pugnari loco Aristotelis, sed ne quidem oppu-
 gnari, quin potius validissime propugnari.
 Axioma enim philosophi hoc est: Principia
 corporis sensibilis sunt sensibilia. Illi perpe-
 ram & contra sensum, ut ostensum est, subsu-
 munt, materiam, formam, & privationem non
 esse sensibilia: Nos verò ex ijs, quæ in antece-
 dentibus disputata sunt, optimo jure inferi-
 mus, materiam, formam, privationem esse
 principia corporis sensibilis, tum etiam con-
 cludimus, materiam, formam, privationem esse
 sensibilia.

129. Hanc porrò sensibilitatem non hoc
 tantum capite de quatuor quoque elementis
 demonstravimus, verum etiam quum in supe-
 rioribus de operandi principiis ageremus, illa
 ipsa mero meridie meraciùs effulsit. Quum
 enim elementa & operandi principia sint,
 & obiecti, quod operationem sustinet: Cer-
 tè non possunt sensus nostros magis effugere,
 quam operationes, quas in suis ergasterijs
 Chymici noctesque diesque celebrant: quam
 mixta, quæ ante oculos nostros interque ma-
 nus versantur. Quare locus Aristotelis nec e-
 lementis quicquam officit. An verò Chymi-
 cis proficius sit ad id, ut quæ illi pro principiis
 habent, esse principia non videantur, sed sint;
 non est res altioris indaginis, sed vltioris dis-
 cur-

ursus, quem facile est vel ex dictis deducere.

130. Nam quum Chymicus artifex sensatus, sensibilia corporum tria asserit principia sensibilia & proxima, mercurium, sulfur, & sal, nequaquam hac in parte sequitur ipsum Aristotelem, sed cæcæ suæ phantasie & falsæ diæmonæ plus nimis indulget: Aristoteli verò manifestè adversatur. Principium Aristotelis est: principia corporis sensibilis, sunt sensibilia. Quomodo hîc subsumet artifex sensatus? An hoc pacto: Tria mea, sunt principia corporis sensibilis? Id verò est, de quo quæritur: neque etiam conclusio, quæ inde infertur, controversa est, quum de earum rerum, quas Chymicus salem, mercurium, sulfur appellat, sensibilitate nemo unquam dubitaverit. Sin ita absumptum fuerit: mercurius, sulfur, sal sunt sensibilia: tum ex puris affirmantibus in secundâ figurâ concludetur, vique eiusdem consequentiæ, tot corporis sensibilis principia stantur, quot existunt corpora sensibilia. Non est ergo, ut in Aristotele quærunt principijs suis patrocinium. Nam nec textu illo iurantur, & philosophia peripateca omninò reudiât tria illa, quæ jactant, principia.

131. Quæ si Chymicis primum innotuisse credimus, fallimus profectò, & Aristoteli notitiam addimus earum rerum, quas & scit & docuit. Namque, ut à sale ordiar, quis um neget Aristotele cognitum fuisse, qui neque humores ignoravit, ex quibus sal nitrum-

que fierent, nec lixivium, ex quibus fierent, ne-
modum, quo decoquerentur. In septimo
quarti meteorologici verba eius leguntur: ὡς
ἀπερ καὶ ἐξ ὅσων ὑγρῶν νίτρον γίνεται καὶ ἄλλες
Explicantiis omnia in tertio secundi meteor-
ologici prosequitur: τοῦτου γὰρ τῆς ὕδατος ἀ-
φύγοντες π μέρους πθέασι, καὶ γίνεται ψυχθὲν
ὅταν ἀπατρίσῃ τὸ ὑγρὸν ἅμα τῷ θερμῷ, ἄλλες.
Et paulò post: τοιοῦτον δ' ἔπερον γίνεται καὶ ἐν
Ομβρικοῖς· ἔστι γὰρ τις τόπος, ἐν ᾧ πεφύκασι
κάλαμος καὶ χοῖνος. τούτων δ' ἐν κατακαύουσι, καὶ τήν
τέφραν ἐμβάλλοντες εἰς ὕδωρ ἀρέφουσιν· ὅταν
δὲ λίπωσιν π τῆς ὕδατος, τῷτο ψυχθὲν, ἄλλων γί-
νεται πλεονος.

132. Liquorem porro aqueum stillatiti-
um, qualem ex ligno viridi Beguinus eli-
cit, mercuriumque appellat, conditor pe-
ripati in septimo quarti meteorologici expre-
ssissimè descripsit, quando ab omnibus illis,
quæ terreæ & aqueæ naturæ sunt, affirmat,
humorem aqueum, dum inarescunt, ab-
scedere solere. Indicium autem esse, quod
aqua insit: quia vapor in aquam consistat,
si quis colligere velit. Hac ratione & vinum
& cætera succorum genera, quotquot in vapo-
rem mutati in humorem rursus concrefcere
solent, aquam fieri docuit in tertio secundi me-
teorologici.

133. Sulfur denique suum Chymici & in
flammâ & humore inflammabili, ut ex Quer-
cetano & Beguino jam non semel constat,
demon-

demonstrant. Quanquam enim Gluckradius
 neget olea in sua essentia purissima conside-
 rata esse combustibilia vel inflammabilia : *In 2. Ty-
 roc. cap. 6.
 pag. 147,
 148.*
 Nulla tamen ratio eum compulit, hac in
 re contradicere duobus illis Chymicæ ma-
 gistris, qui non nisi per ignem nōrunt sul-
 fur suum describere. Et nos suprà vidi-
 mus ligni viridis flammam, non aliter ac
 æthnam & puteolos, sulfure scintillantem,
 non quidem quale vulgò à mercatoribus
 venditur, sed quod vulgari sit in eo so-
 lummodò analogon, quod ignem rapiat,
 eoque concepto, flagret atque ardeat. Quod
 nec Aristotelem latuisse, in nono quarti
 meteorologici cernere est, ubi combusti-
 bilia definit ὅσα ἔχει πῦρος δεκτικὸν πύρος.
 καὶ ὑγρότητα ἐν τοῖς καθ' ἐὺθυωρίαν πόροις ἀ-
 δενεσέειν πύρος. Scilicet talis humor pa-
 bulum ignis est, & flammæ fomes, ve-
 rumque Chymicorum sulfur, qui non a-
 lijs notis oleum suum sulfureum seu sul-
 fur oleosum delineant. Nam, quod in suis
 definitionibus addunt, dulce, oleagino-
 sum, viscidum, substantificum, primige-
 nium, leniendi & agglutinandi vi prædi-
 tum, & quæ sunt alia : Certum est hæc om-
 nia non minus oleo olivarum expresso (cuius
 totiens meminit Aristoteles) quam Chymi-
 corum oleis competere : quemadmodum vi-
 ce versâ non minus Chymicis oleis, quàm o-
 leis

92 T H E S S A L I I N C H Y M I C I S

leis expressis competit, ascendere in aqua, in
aëre descendere. Vnde naturarum cognationem & unitatem nullo negotio utrobique cognoscere liceat. Nam quod Beguinus;
lib. 2. Ty- affeverare ausus est, oleum propriissimè dici
roc. cap. 6. de oleo ex olivis expresso, de reliquis verò
per similitudinem: similitudini nullum relinquit locum in definitione sulfuris, quæ æquè
oleo ex olivis expresso ac cæteris oleis seu stillatitijs seu expressis congruit. Quod si toto
genere differre putat oleum stillatitium atque
expressum: Reddat quæso rationem, quare
oleum ex semine lini expressione elicatum
inter exempla sulfuris Chymici recensuerit;
quare oleo ex vitellis ovorum expresso primum
locum assignarit eo in capite, quod oleis
lib. 2. Ty- Chymicis ex toto dicaverat. Sed neque stillatitium
roc. cap. 6. oleum ignoravit Aristoteles, si perinde
πισσέλαιον atq; ipsam picem cognovit. Cognovisse
autem illud non minùs accuratè, quàm
lib. 1. cap. Dioscorides idem descripsit, verosimile est.
96. Namque & apud discipulum successoremque
illius legitur conficiendæ picis ratio, quam magistram
lib. 9 de nescivisse non credo, sed potius peream
hist. plant. ipsam, non tantum sulfur Chymicorum in oleo
c. 3. picino, verùm etiam in aquâ seu primo sudore,
quem in canali fluere Plinius annotavit, & Dioscorides
pici non aliter ac serum lacti supernatare observavit
vivam mercurij spagiri-
ci ideam comprehendisse.

134. Quamobrem, hisce omnibus in considerationem adhibitis, affirmare non vereor,
chymi-

Chymicos injuriam facere peripato, quando sulfuris sui mercurijque ac salis inventionem sibi arrogant. Nota satis peripato illa tria fuisse, ex dictis constat: Quare autem pro principijs misti non fuerint habita, dicendum restat.

135. Principium, ex quo corpus mistum componitur, Philosophus στοιχείον vocat, idque in tertio tertij de cælo hunc in modum definit: ἔστω δὴ τὸ στοιχείον τῶν σωμάτων, εἰς ὃ τὰ ἄλλα σώματα διαίρεται· αὐτὸ δ' ἐστὶν ἀδιαίρετον εἰς ἑπερχοῦς εἶδει. addit: τοιοῦτον γὰρ πὶ τὸ στοιχείον πάντες καὶ ὡς αἰσίου βούλονται λέγειν. In quarto libri memorati definitionem traditam ampliat: ὁρῶμεν γὰρ πολλὰ καὶ τῶν μικτῶν σωμάτων εἰς ὁμοιομερῆ διαμερῆμενα. λέγω δ', οἷον σάρκα, καὶ ὀστέον, καὶ ξύλον, καὶ λίθον. ὥστε εἶπερ τὸ σύνθετον ὅσκι ἐστὶ στοιχείον, ἔχ' ἅπαν ἔσαι τὸ ὁμοιομερὲς στοιχείον, ἄλλὰ τὸ ἀδιαίρετον εἰς ἑπερχοῦς εἶδει, κατὰ πρὸς εἰρητικὴν περὶ τερσιν. Hæ principij definitiones ac conditiones, utrum tribus Chymicorum principijs competant: nec ne?

Philosophi certant, & adhuc sub judicē lis est.

136. Chymici affirmativam strenuè amplectuntur & defendunt acriter. Quorum antesignanus Quercetanus ea pro tribus primis ac postremis habet. Primis quidem in compositione, postremis in resolutione, quæ ipsi est instar organi aristotelici, cuiusque ope tandem Chymicos sagaci inquisitione cognovisse tres

lib. de si-
gnas. ver.
inter pag.
90.
de prisca
medic. c. 4.

Pharmac.
vest. cap. 1.

cap. 3.

de inter.
ver. signat.
pag. 90.

se tres illas atque distinctas substantias, quas ita
omni corpore naturali elementato, singulari
artificio invenerint, principiaque interna, con-
stituentia, virtualia atque hypostatica nuncupa-
rint, author est. Vnde factum, ut & ad expe-
rientiam provocet, quâ monstrârit, ex unâ ea-
demque essentiâ tres res distinctas atque sepa-
ratas, imò tria principia naturæ eruta, ex quibus
omnia corpora sint composita, quæque anato-
micus Chymicus eruere atque secernere possit,
ex omni corpore naturali: ex minerali, inquam,
vegetabili & animali, nempe sal, sulfur, atque
mercurium principia sanè purissima, simplicis-
sima. De quorum simplicitate ut eò minus du-
bij superesset, placuit Quercetano, inter ea, quæ
purè & simpliciter simplicia sunt, cuiusmodi est
ignis purus, aqua impermixta, aut tale quid a-
liud: Inter hæc, inquam, placuit ei numerare
tria etiam illa principia, quæ spagirica novissi-
mis temporibus peperit. Nec satis hoc erat, nisi
etiam eadem ad incomprehensibile illud my-
sterium de tribus personis in unâ eademque
hypostasi, quæ divinam constituunt trinita-
tem, referret: quod equidem in libro de
prisca medicinâ eum fecisse, palàm est. Hoc
summæ simplicitatis argumentum est. Ac
ne quis putet, vanam esse sententiam, quâ
Quercetanus decernit, tria sua principia in o-
mnibus corporibus reperiri, tanquam substan-
tias internas ac necessarias ad compositionem
omnis corporis mixti: Videtur ne ipse quidem
Aristoteles Quercetanum deferere, quando o-

nia in id dissolvi, ex quo fiunt & constant:
nando miscibilia posse iterum separari à mi-
o docuit: Illud quidem lib. 3. phys. cap. 5.
oc verò lib. 1. de generat. & corrupt. cap. 10.
quamobrem quis negare audeat amplius, tria
hymicorum principia, esse cuiusvis mixti pri-
ordia, vel Aristotelis testimonio?

137. Veruntamen, si quæ de natura mixti, de-
ne salis, sulfuris ac mercurij naturâ, prolixè ha-
enus differui, saltem obiter mecum recolo,
eam omninò sententiam devenio, ut existi-
em, de finitionem principij aristotelicam non
magis mercurio, non magis sulfuri, non magis
li, quàm fumo, quàm flammæ, quàm cineri
oto, competere. Quamobrem si sal, sulfur,
mercurius sunt principia mixti: concludo ego,
fumum, flammam, cinerem esse etiam mixti
incipia. Nec ulla datur ratio, quæ contra-
am suadeat: quum utrobique eadem sit &
mplicitatis & resolutionis conditio. Nam,
re de suum trium principiorum simplicita-
glorientur Chymici; nos contra demon-
tare possumus, nec fumum, flammam, cineres
se illis tribus compositiora: Sive compo-
sitionem fumi flammæ cinerum nobis objiciant:
non deerunt vicissim rationes, vel suprâ addu-
æ, quibus ad oculum ostendatur, tria Chy-
micorum prima, nihilo esse fumo flammâ cine-
pus simpliciora, & non minus hæc quàm illa,
vice versâ illa non minus quam hæc, ex ele-
mentis proximè ortum ducere.

138. Quid? quod ne ipsi quidem Chymici suum principiorum; quæ purè & simplicitate simplicia proclamant, compositionem negare possint; quando non tantum ead stirpet elementarem referunt, ut in antecedentibus patuit: verum etiam eadem ex semet ipsis mutuò constare, disertis verbis fatentur. Beguini effatum est, nullum prædictorum principiorum simplex atque solum, quod de reliquis non participet; reperiri. Mercurium enim continere substantiam sulfuream atque salinam: sulfur substantiam salinam & mercurialem: Sal verò substantiam oleaginosa & mercurialem. Hanc verò compositionem ne quis imaginariam, noëticam, & phantasticam esse; cuiusmodi Chymicis materiæ formæ privationis existentia videtur; existimaret. Quercetanus cavit; qui reipsâ & effectivam voluit demonstrare in tertio principio; salis putà, cuius anatomiam non vno in loco descripsit. Nam de nitro scribit; terram eius ac essentiam; cum sit totius universi tertium principium; tribus tamen & ipsum constare principijs; sale videlicet mercuriali, sale sulfureo & sale terrestri aut salino; quibus essentia illa terrestris ac tertium universale principium consistet. Alibi expresse testatur, in tertio illo principio admodum vitali, videlicet sale, admirandas adhuc contineri essentias: liquorem nimium mercurialem; & sulfur quoddam oleosum, aut oleum sulfureum; nec non alium salernum igneum

lib. 2. Ty.
cap. 2.

Defens.
herm.
mod. pag.
364.

pag. 225.

neum, qui fortassis priore non deterior simili-
essentias, restibili semper eadem fecunditate
turus est.

139. Qua quidem ratione concludere licet,
a Chymicorum principia esse etiam fumo,
mma, cineribus compositiora: quia neque fu-
is ex flammâ & cineribus, neque flamma ex
neribus & fumo, neque cineres ex fumo &
mâ, sed ex principijs in specie diversa indivi-
silibus, cujusmodi quatuor elemēta sunt, pro-
nè & imediatè pro se quodque componun-
r. Tria verò Chymicorum principia, ex se ipsis
utuo, mixta scilicet ex mixtis, composita ex
mpositis constare & oriri fert commemorata
hymicorum opinio. Quo fit, vt Aristotelicæ
incipij definitioni, fumus flammâ cinis sint præ-
e sulfure mercurio tantò propinquiores ac vi-
niores, quantò id, quod ex principijs in specie
versa indivisilibus constat, simplicius est eo,
od ex principijs constat, quæ in formas specie
versas iterum atque iterum distrahuntur. Vn-
ita argumentamur: Si fumus, flamma, cinis
on sunt principia mixti, multò minus Chymi-
icorum sulfur sal sunt principia mixti. Sed ve-
m est prius, nemine contradicente: Ergo neq;
sterius falsum.

140. Neque est, quod anatomian suam scitu-
lutionē Chymici urgeant. Nam si id, in quod
id resolvitur, statim est principium ejus, quod
solvitur: Concludemus, quia in fumum, flam-
am, cineres non minus atque in mercuriū sul-
r salem, mixta resolvuntur: Idcirco etiam

fumum, flammam, cineres esse principia mixta non minus quàm ex sulfure, sale & mercurio omnia corpora componi, Chymicis persuasum est. Imò verò, si quæ ex resolutione mixti oriuntur formæ, ex ijs mistum protinus putemur conflare: necesse erit, tot etiam nos misti principia numerare, quot ex misto resoluto oriuntur formæ. Vnde futurum, ut fecundo proveniant principia propullulent, quæ jam non intra turgam amplius coërceri queant, sed per decursum ac centurias se sint extensura ac diffusura. Nam vel ex solâ combustionem quercus, quot emergunt formæ, supra vidimus. Multò plures occurrent animo atq; oculis orbem sublunarem diligenter perlustraturis.

141. Quin etiam ipsa ars non contenta aquis, oleis, salibus, computat in præparationum speciebus tincturas, extracta, spiritus, aceta, caecæ, magisteria, varia vitrioli genera, cliflos, flores, & id genus alia: quæ si pro principijs eorum corporum, è quibus ingeniosâ resolutione oriuntur, habere cœperimus, falsum nos dicere Gluchius radius dicet, qui verum Chymicum negat usque ad ultimum destruere. Nō esse hoc artis. Terminos suos singularum esse præparationum, in quibus ars cesset. Quod si verò ars & artifex non destrunt ad ultimum, certum est, eos neq; pervenire ad primum, quum ultimum in resolutione, & primum in compositione, & vice versâ.

*In Not. ad
Beg. p. 6.*

141. Atq; idcirco duo loca Aristotelis, qui pro Quercetano allegavimus, nihil juvat Quercetani. Nam prior ultimam resolutionem in

igit, quam quum arti artifici; Gluckradius
ptum ivit, effecit vnâ, vt neq; in altero quic-
præsidij Quercet. supersit. Quoniam, si artis
n est, resolvere ad vltimū, neq; etiam eiusdem
miscibilia separare à mixto. Hoc n. duo, non
sed vnū sunt, separatio videlicet miscibili-
à mixto, & mixti ad vltimum resolutio.

42. Itaq; per anatomian seu dissolutionem
gircā non magis probatur, tres illas Chymi-
um substantias mixtum, vt principia, ingre-
quam flamma, fumus, cinis eius, quod com-
itur, principia statuuntur.

43. Præterea hoc quoque falsò asseverat
ercetanus, Anatomicū Chymicum tria illa
uræ principia, nempe sal, sulfur, mercuriū, ex
ni corpore naturali, animali, vegetabili, mi-
ali scire, eruere atq; discernere. Quercetanus
ercetano opponimus. Adamas, inquit, omni-
factus lapidū solidissimus ac durissimus, ex
tissimā videlicet trium principiorum vnione
ohæretia, quæ nullā arte separationis, in so-
onem principiorum suorum spiritualiū dis-
gi queat. Itaq; ingenuā Quercetani cōfessio-
anatomia chymica deficit in adamate. Quod
erò in alijs quoq; mineralibus periculum ar-
ciosæ resolutionis facere voluisset: potuisset
tē quamplurimis experimentis addiscere;
minus irritam esse vniversalem illam, quam
iccinat, anatomen; quàm falsum est ejus
utum, quo affirmat, nihil esse in hoc vniver-
so mūdo compositum, ex quo ac omni
dem tempore sal extrahi non possit. Nam

Lib. de
prisc. med.
cap. 2. in
fine.

Cap. VI.

num. 63

pag. 9.

vel suprà audivimus, negantem, salis quicquid ex lateribus elici: mordicùs tenentem, quod mica quidem salis efficiatur ex aquâ dulci fontanâ, quomocunque coquatur & recoquatur. Aquam autem fontanam dulcem ne ceputet esse incompositam, huic dubio ipse Quercetanus occurrit excursionem in Riolanum, ubi quam ex fulfuris & mercurialibus spiritibus glutinat, hosque salino corpore tanquam rina nculo coërcet.

144. Ego autem seriò optarim, idem illud examen, quo adamantem, lateres & aquam exploravit, alijs etiam mistis, in primis lapidibus & metallis fuisse à Quercetano adhibitum. Proinde re ipsâ deprehendisset tum corpora nō pōtēta instar adamantis irresolubilia, quorum nihilominus integras anatomias tradidit: & resolubilia quamplurima, sed non resolubilia in mercurium, sulfur & salem, quemadmodum nec omnia resolubilia in flammam, cineres, fumum resolvuntur. Ut videas, ipso sensu iudice, ad Chymici tantâ cum ravi appellant, non aliam in mercurio sulfure sale esse nec simplicitatis conditionem, nec resolutionis, per quam è mistis oriuntur, quàm quæ sit in fumo, flammâ, cineribus: nec magis illis quam his Aristotelicam principij notionem congruere.

145. Ex quo concludere porrò queas, Chymicum artificem, quantumvis sensatum, injunctam facere Aristoteli, quando principia sua introducens, sequi se Aristotelem proficitur. Nō Aristoteles nulla alia mixti principia novit,

remota, omnium corporum naturalium
 communia, materiam, formam, privationem:
 quatuor proxima, ignem, aërem, aquam, terram,
 quibus in vnam formam ac naturam coëunti-
 bus, mixtum generari docuit, è mixto rursus nō
 minus formam salis, sulfuris, mercurij, quā for-
 mam fumi, flammæ, cinerum oriri: non quidem
 principia mixti, sed vt novellas mixti speci-
 es per novam generationem seu transmutatio-
 nem ex misto ortas, quæ quatuor elementis pro-
 priam originem suam vnicè acceptā referant,
 inde atq; mixtum quodlibet perfectum ho-
 geneum ac simile proxime & ἀμείσως ex ijs
 elementis componitur.

46. Quibus quidem omnibus satis iam su-
 perius excussis atq; discussis, hoc vnum super-
 est, vt gravissimos aliquot Quercetani errores
 appellamus, in quos lapsus est, non aliā de cau-
 sa quam quod obiectum artis suæ, quod prin-
 cipia, ex quibus obiectum constat, ignorât. Id
 enim facere & debemus, quia capite præceden-
 ti promissimus, & possumus, quia cognitâ asser-
 tæ veritate facilem nobis ad delendas falsi-
 tas viam stravimus, & volumus ob amorem
 prioris philosophiæ & medicinæ, quæ à

Chymicorum injurijs vindicari &
 vult & potest & de-
 bet.

*Confutans aliquot Quercetani errores,
circa materiam modo tractatam.*

347. **C**onstat ex superioribus, cum obiectis
Comne, quod tractat artifex noster, tum
quascumq; formas, quas ex subiecto suo elici
res esse purè & merè elementares: Quibus vitæ
vitalesq; functiones non aliâ ratione attribui
possumus, quàm quâ ignem dicimus vivum
fontem vivum, saxum vivum, vivum sulfur,
vum argentum, vivos colores, aliâq; id genus
vere, quæ nihil minùs habent, quam vitam. Illud
quod illuc etiam ostensum est, non quâ vege
tur corpus quidpiâ aut animatur, eatenus C
apicæ considerationis est, etiam si vel maximè
vegetabilium atque animalium familiâ ori
dum sit: sed quatenus calefieri, frigefieri, huius
etari, inarescere, quatenus attenuari, incre
liquefieri, solidari, mollescere, induari, qua
nus denique ignescere, aërescere, aquet
re, in terram redigi aptum natum vnūquod
est, eatenus arti subijcitur: id quod tum satis
perq; patuit, quum omnes Chymicorum op
tiones ad quatuor elementa horumq; vires
virtutes reduceremus, ipsumq; artis obiectum
nihil aliud nisi pilam ac lusum elementorum
se demonstraremus.

348. Proinde nullo modo probare possumus
quod Quercetanus vitam auro asserere, neq;
rum solummodo sed & reliqua metalla vitæ
prædita ostendere conetur: quod malè in vulgari
philosophiâ, metalla reliquaq; mineralia omnia

*Def. herm.
med. pag.
273. usq;
ad. 277.*

Alexie. p.

143.

Tetrad. p.

247.

*D. H. m.**dic. p. 167.**lib. 1. Ty-**roc. cap. 2.*

ali vigore destituta dici, contendat, quin imò
tam ijs inesse præstantiorem affirmare ausit:
quod saltem actionibus planè vitalibus refertum
se sanciat: quemadmodum nec Beguino as-
simimur, qui mercurio omnem nutritionem,
insum, motum: sulfurì omnem vegetationem
excretionemq; adscripserit.

149. Ostendemus enim eos talia docentes,
non tantum formam mixti cum forma animati
perpiter confundere, & magno errore, discrimē
inter quod inter corpus animatum atq; inani-
matū intercedit, funditūse evertere: verū etiam,
quæ animæ prorsus expertia esse, ne quidem ipsi
confiteri queūt, ijs animā vitāq; pleno ore inspi-
re. Non jam de igne, non de fonte, de saxo, de
sulfure, de hydrargyro, deq; colorib. non de alijs
mineralib. quib. frui per nos licet vitā metaphoricā &
similitudinaria, quā etiā neq; auro neq; reliquis
mineralib. quāq; nec sali, nec sulfurì, nec mercurio
invidemus: At si de verā & physicā vitā quæ-
ritio incidat, veniā mihi dabit Quercet. assumē-
tis argumenta, quibus auro & mineralibus vitam
edit, & bona fide demonstrandi, ijs, quæ re-
feruntur, omnibus nō plus vitæ inesse, quàm duo-
bus visibilibus corporibus, quæ claris & perspi-
cis verbis ipse cum Beguino negavit vivere.

150. Quænam autem sint duo illa corpora
obscurum non est, quum in spagiricā mistorum
vaseis, Beguino auctore, resultent: quo-
rum unum siccum est, terra arenosa sive cinis
coloratus, vocaturque terra damnata & caput mor-
tuum: Alterum humidum, plegma iners, nullo
quippe odore, sapore, vitalive aliā virtute prædi-

Def. herm.
med. pag.
132. rum, docente Quercetano. Negant videlicet vivere, quia mortua sint, quia nulla vitali virtute prædita: Et tamen in disputatione Quercetani

Def. herm.
med. p. 273
usq. ad
277. non minus ac aurū & mineralia vivunt. Quod ipsum uti probatum demus, operæ precium fuerit erit vivificas Quercetani rationes ordine recernere, & postea ad vivum refecare,

D. H. M.
pag. 273. 151. Non negabis, inquit, aurum esse fructū sui elementi, aut aliquid elementatum. Si quid elementatum, constat elementis; Ergo & forma. Si quidem elementa suis principiis non careant, quæ dixisti esse formalia principia, rei, id quod est, impertientia. Cum igitur aurum sit corpus elementatum, constat materiā & formā, ex quarum mixtione temperamentum quoddam committitur, surgit, aut aliquid simile, quod supra dixisti esse vitam rerum. Vitā igitur aurum & reliqua mineralia prædita sunt.

152. Ac ne quis forsan existimet, Quercetani num ita ratiocinantem magis hypothēsi advertere, farij inniti, quā propriam sententiam seriō deprecari promere; explicatius mentem suam aperit in sequentibus, & secundum argumentum formam hunc in modum & prorsus de suo; Præterea quicquid oculis subijcitur, id materiā & formā donatum est. Forma enim est externa, ab interna emergens, quæ oculis sese conspiciendam subijcit; Si formam & materiam habet, ergo vitam. Mors dicitur rerum interitus, qui præ se fert subiecti in nihilum reductionem. At cum metallæ sensibus occurrant, in nihilū esse redacta iniquè judicentur. Vivunt ergo, quia subsistunt, & quæ sub-

subsistunt, in nihilum redacta dici non possunt. „

Ergo neq; mortua, „

153. His quidem rationibus etsi satis evinci
arbitratur in metallis inesse vitam, quia subsi-
stunt, idque quod materiâ & formâ constent,
quorum permixtio aut conjugium nullum sit,
quàm vitæ alicujus vinculo, quod ex elementis
& principijs eruitur, in quibus est vita rerum;
Noluit tamen ijs acquiescere, sed tertium mox
intextuit; Id dici non potest vitâ carere, quod a-
gendi potestate præditum est. Actiones enim,
ut diximus, à spiritibus proficiscuntur. In spiriti-
bus est vita, aut ipsi met vitæ sunt. Atqui miræ a-
ctiones proficiscuntur ab auro, cum est spiritua-
lis & mole corporis exutum. „

154. Quartò denique quærit, quis metal-
lis tot saporibus, tot odoribus, tot coloribus, a-
ijsq; virtutibus præditis vitam denegare ausit?
Ergo vitale esse aurum concludit.

155. Quinto loco adducitur Marsilij Fici-
ni authoritas, quâ spiritus auro tribuitur gene-
rativus ac vivificus. Quorsum etiam arbor Vir-
giliana pertinet, aureo radians ramo,

—quo auulso non deficit alter

Aureus, & simili frondescit virga metallo.

Næ verò fabulæ, qui hæc fabulas putant! Nam,
Quercetano authore, nihil miri est, aurum ad-
juvante arte suis viribus arborefcere, & in trun-
cum, ramos, & folia humore suo primigenio at-
tollere, ac sic in ipsa terræ visceribus flores & fru-
ctus aureos producere ex suo semine. Et dubite-
mus adhuc aurum vivere, quum arbor aurea in

luco Proserpinæ & Chymicorum foco vireat ac
vigeat, floreat ac frondeat haut aliter ac

Fraxinus in sylvis, abies in montibus altis?

156. Pergit Quercetanus, & acriter conten-
dit, non posse vitam magis detrahi auro alijsque
metallis, quàm minerali coralli arbori, cui ab-
que contradictione tribuatur. Metalla enim
haurire ex mineralibus sua principia, mineralia
ex aquis, aquas ex mari. Quod si conchis, pisci-
bus, corallis, ex suo elemento mare vitam elar-
gitur, cur & auro vitales spiritus nequeat im-
pertiri?

157. Septimum argumentum deducit ab i-
psâ vitæ notione: eumque alucinari affirmat, qui
nihil quidquam vitale putet, quam quod sentiat
& moveatur. Quotidianâ ciborum, quibus uti-
mur, experientiâ aliud doceri. Nam ex verveci-
nis, bubulis, suillis, & gallinaceis carnibus, quib.
vescimus, vitam nos haurire, fovere & conserva-
re, et si vitâ illæ mobili spoliata sint, quâ sibi an-
tea vivebant, non nobis. Nihil vita spoliatum
esse, nisi quod in nihilum sit redactum.

158. Porro octauâ in statione locavit ani-
malcula, quæ ex ipsâ carie ligni progignantur &
enascantur, sitque argumento, vitam non deesse
corpori ligneo in ultimâ etiam ruinâ & interitu.
Hac eadem ratione etiam ex corruptione cor-
poris metallici & in suam primam materiam re-
ducti, generationem vitalis metalli erui Quer-
cetanus disputat, quum ex corruptione unius fi-
at generatio alterius. Est enim, si Quercetanus

cre-

credimus, vita in corpore ultimum moriens, si mori possit; & vitam à morte superari absurdum; quum tantum mors sit animæ à corpore separatio, nec id prius, quàm integra & plena corporis facta sit absumptio. Hoc enim sibi voluit, quando alibi scripsit: Quid esse rei, quàm vita? Si esse interit: Ergò & vita. Si vita, ergò & anima: quum vita & anima *αὐτὰρ* sint. Oporoso ratiocinio brevem apposuit clausulam: Constat ergò in metallis vitam inesse.

159. Atqui, inquam ego, si metallis vita inest, inest & phlegmati cadaueroso & capiti mortuo: quæ duo quin vivere Quercetanus neget, mihi quidem nullum sit dubium. Corpus enim spiritibus orbatum, planè inane esse putridum & mortuum pronunciavit. Neque verò etiam aliter duo illa corpora definiuit, quam per privationem ejus, quod spirituosum est, & positionem ejus, quod vitæ & spiritu caret: ut suprâ attigimus, & in utriusque definitionibus clariùs elucescit. Hincque adeò factum, ut tribus suis principijs eadem opponeret & contradistingueret. Nam veluti ob vitæ præsentiam tria sua principia esse activa dixit, ita ob vitæ absentiam phlegma & terram relollacia appellavit, à quibus nihil vitale aut agendi viribus præditum proficisci posset. Ut proinde certo certius sit, Quercetano iudice, non minùs pro mortuis censerì phlegma & caput mortuum, quàm pro verè vitalibus tria principia habeantur.

*D.H.M.
pag. 274.*

160 Veruntamen si rationes Quercetani vivificas capiti mortuo & phlegmati ex animo applicaverimus: Fore utique crediderim, ut concepta aurâ vitali ambo non aliter turgescant, ac arbor aurea, quam orcus custodit aut in suo ergastulo vendit fumivendulus aurifex. Sunt enim primò fructus elementi utrumq; sui: phlegma, aquæ: cinis, terræ. Constant materiâ & formâ: constant elementis, & pro suo quodq; genio ac indole non minus corpora elementata sunt, quàm ipsum aurum. Habent enim temperamentum suum, habent & illud temperamento simile, quod Quercetanus vel dissimulavit vel ignoravit, per quod phlegma phlegma, cinis cinis, aurum aurum est. Quod ipsum si vita rerum est, concludimus, phlegma & cineres non minùs vitâ frui, quàm aurum & metalla. Vitaq; hæc, etiam si primo ad spectu in phlegmate in cineribus obscurius appareat, luce tamen clarissimâ in progressu effulgebit.

161. Fallitur enim Quercetanus, si mortua ea esse putat, quæ non magis quàm aurum ac metalla in nihilum redacta sunt. Subijciuntur enim oculis phlegma & caput mortuum: donata sunt materiâ & formâ: quidni ergo & vitâ? Incurrunt in sensus, subsistunt: quidni ergo & vivunt? Quàm procul ab ijs mors est, tam propè vita est. Quia enim formæ & materiæ nulla permixtio, conjugium nullum, nisi vitæ alicujus vinculo: Vinculum hoc æquè facile ex phlegmate ex animo, & capite mortuo, atque ex reliquis elementis & principiis eruitur: estque non
mi-

minùs in phlegmate & capite ex animo vita evidens, quam in cæteris principijs & elementis. in quibus vitam rerum Quercetanus collocat.

162. Nam vnde vitam suam habent elementa & principia : inde & phlegma & caput mortuum vitam suam habent. Atqui illa à cælo vitam suam habent, vtpote quod omnium formarum, potestatum, ac actionum in omnibus naturæ rebus inferioribus author sit, tanquam primaria causa, & instar parentis erga fœtum se habens, vt qui semina sua in ventrem terræ suo vento importet, vnde fœtus nutriatur, foveatur, crescat, & tandem ex elementorum gremio excludatur. Cælum, puto, intelligis, cuius tanta est potestas, vt principiorum trium & crassiorum elementorum corpora, in mixtionem perfectam alicujus individui moveat, exacuat, atque potenter animet, vnde omnes vires, facultates ac proprietates, quas exerunt indiuidua, ex cælo non aliunde mutuuntur, quippe quod singula quæque suis formis ac virtutibus exornet. Quæro ego, quænam sint illa crassiora elementorum corpora, quæ Quercetanus scribit, abs cælo in mixtionem perfectam alicujus individui moveri, exacui, atque potenter animari? Annon humidum passivum & siccum passivum, quæ phlegma exanime & caput mortuum Chymicis dicuntur, & vt antea dictum, tribus principijs opponuntur & contradistinguuntur? Hisce ergò quanam ratione vitam Quercetanus adimere queat, quæ è cælo ipso moventur, exacuantur,

atque

*Def. herm.
med. pag.
138.*

*Def. herm.
med. p.
137.*

pag. 138.

110 THESSALI IN CHYMICIS

atque potenter animantur? quibus non minus quam tribus principiis omnibusque principiatis, ortis ac mixtis formas, potestates, actiones, cœlum, ut author & causa primaria, confert & infundit?

163. Neque enim putemus, quum singula quæque suis formis ac virtutibus cœlum exornaret, præterita fuisse caput mortuum & relolleum phlegma; sed quemadmodum formam salis sali, formam mercurij mercurio, formam sulfuris sulfuris, formam auri auri, formam metalli metallo cœlum indidit. Ita formam phlegmatis phlegmati, formam cineris capiti mortuo indiderit necesse est, quum omnium formarum, quæ sub cœcano lunæ existunt, dator, altor, author, auctor, parens & conseruator à Quercetano celebretur. Dans autem formam, dat etiam consequentia formam.

164. Proinde omnes potestates, actiones, vires, virtutes, facultates, proprietates, quas exerunt individua in orbe sublunari, à cœlo non aliunde deriuat Quercet. Adeoque etiam illud ipsum; licet nullius sit per se complexionis, h, e, nec calidum nec frigidum, nec humidum nec siccum sit aut dici possit, omnibus tamen rebus ex sua scientia & prædestinatione calorem impertire, frigiditatem, humiditatem, & siccitatem, aperte asseverat. Ideoque etiam si nullam aliam vim, quam exsiccantem & emplastice caput mortuum habeat: Phlegma verò nihil aliud quam humectare possit: citra ullam aliam energiam per hoc tamē neutrum vitam privari potest, quum ex Quercet. adduxerimus, tam humiditatem quam siccitatem ab eodem illo principio

Def. herm.
med. pag.
138.

ipio oriri, è quo formæ omnes, vita omnis, omnes potestates, actiones, facultates, vires, proprietates, virtutes in hæc inferiora influunt. Vt concludere aucter possis, phlegmati & cineri insulso non minus inesse vitam suâ, quam tribus principijs, quâ auro & metallis. Habent enim, ut dixi, & illa suam formam, per quam subsistunt, per quam sunt quod sunt, per quam oculis subiciuntur, morti renunciant, viventibus inferuntur, per quam denique & agunt.

165. Hoc n. in ordine tertium est, ut probeamus, phlegma & cinerem nostrum esse agendi potestate præditos. Id n. quod tale est, non posse dici vitam carere, Quercet. author est, ideoq; aurum etiam vivere, quippe à quo miræ actiones profiscantur, quum spirituale sit & mole corporis exutum. Quænam a. sint illæ actiones, exemplo auri ardentis convincere satagit, quod plenum sit spiritu, tantæ subtilitatis & actiuitatis, ut pauca quædam eius grana, dum solo motu vel radiorum solarium ejaculatione flammam conceperint, instar explosi sclopeti, maximo naturæ mysterio, perpendiculariter centrum versus sic ferantur, ut mensam ligneam valeant transverberare. Quod si verò ad phlegma nostrum, & caput mortuum convertere oculos animumq; Quercet. voluisset, te utiq; ipsâ vidisset, neutrum sese indignum præstare eo elemento, cujus est aut soboles aut particula: ac neque in phlegmate vires aquæ effætas, neque in cinere ingenium terræ obtinuisse deprehendisset. Quanquam enim elementalia corpora non nisi passivas qualitates

Alexie.

pag. 143.

Def. herma

med. pag.

135. 6.

125.

mor-

*Tetr. c. 8.
pag. 70.*

mortuâ neget vitale quicquam aut agendi viri-
bus præditum proficisci posse: Quia tamen ipsæ
affirmate non dubitavit, elementa matrices, ar-
gros, ventriculos, mineras, loca esse rerum not-
ociosa: sed suis proprietatibus dotata, quæ vitam
alimentumque suppeditent suis locatis & con-
tentis, id est, seminibus, ex quibus tandem frui-
ctus producant, quos in penetralibus recondi-
tos aliervant: Quâ de causâ terra vti causa effici-
ciens, movere facultatē vitalem eidem dicitur.
Benè equidem sperare nobis de Quercetano li-
cebit, & phlegmati cineribusque nostris gratum
lari proprietatem vivificam, alimentalem, geni-
tabilem, effectivam, facultatis vitalis motticem
quam quin ex liberalitate Quercetani communi-
nem cum aquâ & terrâ habeant, dubitare nefas
esto.

*D.H.M.
pag. 284.*

166. Quemadmodum enim terram docet
si sub dio exponatur, & cœli solisque pluviam &
calore imprægnetur, statim in herbas erumpe-
re: ita credibile omninò est, cineres phlegmaticos
suo perfusos, nihilo ineptiores fore ad cœlestium
seminum conceptionem atque educationem
quam sit tellus pluviam turgens. Atque hæc qui-
dem vis vivifica, nutrix, & generatrix, quin tota
spirituosa sit, diffiteri Quercetanus nequit: imò
disertis verbis exemplo è grano tritici petito in-
culcat, quod in primam suam materiam dici-
reducendum esse à naturâ, hoc est, in spiritum
corporeum, aut corpus spirituale proprietate
trium hypostaticorum principiorum adhuc re-
tinens, ut sensim ex nutrimento spirituum ele-

*Excurs. in
Riol. p. 14.*

ment-

mentarium individuum ordiatur, & corpus e-
as provehat; dum ad suas perfectas dimen-
ones tandem adducatur. Ecce tibi actiones
ane spirituosas ac prorsus vitales: non minus
hlegmati & cineribus, quam aquæ & terræ de-
itas! certè multò mirabiliores, quam vel auti
ulvisculus, quum fulminat & tonat: vel spiritus
Iarfilij aureus, quum plumbum tingit & hy-
argyrum: vel aurea Maronis arbor, quum ra-
um explicat immortalem: vel glacies, quum
ormas vrticæ promit: vel cinis, quum simulacrâ
lantarum exhibet.

167. Salva ergò hætenus per Quercetanū
neri & phlegmati est sua vita: quam quare ijs
magis quam auro, metallis, corallo detrahat,
ausam nullam habet. Quæro enim, quare illud
ementum, quod conchis, piscibus, coralijs vi-
am elargitur, non possit & phlegmati vitam im-
ertiri? quur terræ, quæ tot plantas atque ani-
antia generat, alit, sustentat, non possit ei ci-
eri infundere vitam, quam nec auro nec metal-
s Quercetanus detraxit? Proinde vitæ notio e-
uè phlegmati & capiti mortuo atque auro &
metallis congruit. Nam si id vitale non est,
quod non sentit nec movetur: tum nec phlegma
itale est, nec caput mortuum. Sin cibi vitales
unt, si carnes vervecinæ, bubulæ, suillæ, gallina-
æ, quibus vescimur, vivunt, quānā ex ijs vi-
am, ut Quercetanus loqui amat, haurimus, fo-
emus & conservamus: Negate non potest
hlegma etiā & caput mortuum vivere, quānā
o instar telluris pluviā ebriæ semina commis-

sa educant atq; educunt, ijsque vitam alimentam
que suppeditant. Quamobrem perinde ac car-
nes vitam mobili spoliatas non sibi sed nobis vi-
vere Quercetanus significat: ita hoc quoq; com-
cedat oportet, phlegma & cineres, quando sen-
sim ex nutrimento spirituum elementarium im-
dividuum ordiuntur, & corpus eius provehunt
usq; quò ad suas perfectas dimensiones tandem
adducatur, si non sibi, saltem illi vel herbae vee-
plantæ vivere, quam nutrant ac sustentent.

168. Quod si ligni cariosi fecunditatem obo-
ijciat Quercetanus, nō deērit nobis vber vermiū
proventus, quos phlegma & cineres procreabū-
simul atque putredinem conceperint: nec gene-
ratio & transmutatio vnius elementi ex alio in
Def. herm. aliud (per quam, Quercetano teste, aqua incras-
med. p. 136 sata ac condensata in terram vertitur, ut terra vi-
cissim in aquam trāsit & mutatur) deerit nobis
si imaginariam & fictitiam metallorum meta-
morphosin vrgere perrexerit. Quæ quidem ele-
mētōrum transmutatio multò vividior est mon-
tibus aureis, quos Chymici pollicentur.

169. Et nos iam in portu sumus, quia nihil
morti in phlegmate & cineribus reliquum feci-
mus. Neutrum enim in nihilum redactum est
se, in neutro factam esse integram & plenā cor-
poris assumptionem, vel sensuum patet testi-
monio, quo ipso etiam sapores, odores, colores
non minus capiti mortuo & phlegmati quàm
auro & metallis asseruntur. Neque enim præter
eundem hoc fuit, quod in Quercetani disputa-
tione, quarti argumenti locum occupavit, à quod-

nos materiæ continuata series huc vsque distra-

170. Assertionis autem ratio facile reddi in-
le potest, quod phlegma & cineres non minus
culos feriant, nō minus linguam turgent, non
minus naribus se ingerant, quā aurum; quod eo-
um vnum aquæ specie videbatur ac sentiantur:
Alterum, terræ more, visum aliosq; sensus affici-
t. Ideoq; si per odorem, colorem, sapore, vita-
e est aurum: nihil impedit, viva dicere, quæ vi-
ere Quercetanus & negat & affirmat. Vtrumq;
nim ex Quercetano probavimus. Nec quic-
quam modò superest, nisi vt causam vestigemus,
quæ Quercetanium impulerit, dare phlegmati
& capiti mortuo vnâ manu, quod alterâ rapu-
erat.

171. Illa verò nec obscura est, nec è longin- *D.H.M.*
quo petenda. Obiicit Quercetanus adversario *pag. 275.*
uo, quod vitarū discrimina ignorarit: Nos Quer-
cetano, quod formarum. Et harum namq; igno-
ratione omnis fundi calamitas.

172. Etenim non ignoravit Quercetanus, re-
rum naturalium alias esse animatas, alias inani-
matas. Argumento est, quod signaturas rerum *pag. 69. &*
ex re sive animatâ sive inanimata in fine li- *75.*
bri de priscâ medicina captaverit. At verò in
libro de simplicium signaturis externis, occul-
tas plantarum proprietates aestimari ac iudica-
ri vt plurimum signaturis, hoc est, ex simili-
tudine formæ atq; figuræ cum animalium tum
inanimatorū, verbis disertissimis sit effatus. Ni-
mirum novit animata ab inanimatis distin-

guere: Formas verò, per quam animatum est id quod est, per quam & inanimatum est id quod est, perperam confudit, quia nec cognovit.

D. H. M.

pag. 254.

173. Hinc frivolam falsamque naturæ & animæ distinctionem proclamare non erubuit. Atqui non distinctionem sed confusionem falsam esse frivolamque operæ precium est paucis ostendere. Dari in rerum naturâ corpora inanimata, bis Quercetanus fassus est, & si fateri nollit, cogi facile posset, ut fateretur. Quum enim æquè ab inanimatis atque ab animatis reales similitudines ac signaturas deducat, statuere eum simul oportet, quod inanimata non minus sineres verè existentes, quàm animata: quoniam id quod non est, nullam veram sui similitudinem vel signaturam præbere potest. Nam realis signatura præsupponit formam, à quâ desumitur. Forma præsupponit esse. Etenim quod non est, id nec habet formam. Sunt ergo corpora inanimata: & quod sunt, id per suam essentiam sunt. Est autem sua cuiusque corporis essentia, sua etiam natura. Vnde concludere possis, corpora inanimata, quia habent essentiam, habere etiam naturam. Iam si nulla est inter naturam atque animam distinctio, habent etiam inanimata animam. Imò omninò habent animam. Nomini enim in disputatione Quercetani vivunt, quàm aurum, metalla, phlegma, caput mortuum. Sunt enim, subsistunt, habent materiam, habent formam, sunt corpora naturalia, sunt ex elementis orta, videntur, sentiuntur, non sunt reducta in nihilum, agunt, generantur, corrumpuntur.

suntur. Ideoque etiam spirant non minus quam
caput mortuum, phlegma, metalla, aurum. Et
quia vita & anima *ἀχὼ εἶναι* sunt, habent etiam
animam, ut jam ante dixi.

174. Quercetani jam est, eligere, vtrum pro
salsis frivolisque habere velit illa principia, qui-
bus non viventibus vita, non animatis anima
asseritur, an potius pro verâ solidaque amplecti
illam sententiam, quæ inter naturam atque ani-
mam manifestum discrimen ponit. Quantum e-
nim inter utrumque intersit, vide. Quæcunque
habent animam, habent etiam naturam: non
verò quæcunque naturam habent, etiam animâ
habent. Habent namque naturam suam, etiam
quæ animâ, quæ vitâ carent. Distinctione hæc
accuratè observatâ, liquidò cõstabit, plurimum
naturæ parum ponderis inesse universæ disputa-
tioni, quâ vitam auro ac metallis Quercetanus
conciliavit.

175. Nam in primo eius argumento æquè
turpiter cū formâ elementi aut elementati con-
funditur formâ viventis seu animati, quàm jam
modò cum animâ confusa fuit naturæ notio.
Forma viventis seu animati non potest esse sine
formâ elementari: sed benè forma elementaris
sine formâ viventis seu animati. Huius assertio-
nis rationem ipse Quercetanus reddit, quando
disputat, vtrum rerum facultates ad crasin an
potius ad formam substantialem sint referendæ.
Ea autem ratio, quia tota intricata est & confu-
sanea, ad rem tamen apprimè facit: non pigebit
nos in gratiam veritatis eam explicatè & distin-

*Def. herm.
med. à pag.
93. ad pag.
99.*

et tradere, ut discrimen formarum corporum tam inanimati quam animati clarè perspicue innotescat ex ipso, quod operæ in primis est Quercetano.

176. Quæstio est, an stirpes exanimatæ formam substantiāli priventur: vel, an in stirpibus animam suā privatis, abolita sit forma substantiālis à quā dicunt occultas proprietates promanare: vel, quod idē est, an in stirpibus, peremptā animam vegetativā, perimatur substantiālis forma. Verbi gratiā, utrum rhabarbarum, quum iam pridem ex solo suo exutū est, & à stirpe sua recisum, vim quā vegetandi deposuit, ut nullā neque vitam nec incrementum amplius ex matre suā hauriat, haurireque possit: Vtrum, inquam, eiusmodi rhabarbarum animam exutum, & ut Quercet. loquitur mortificatum, jacturam formæ substantiālis fecerit, nec ne? Consimiliter non tantum de stirpibus, verum etiam de pecudibus macello dicari quæri potest, num illis iugulatis, & mobili illi sensibili animam atque vegetabili spoliatis, seu vitam aut animam suā vegetativā & sensitivā exutis, perierit forma substantiālis.

177. Quercetanus respondet, quod non. Et pro negativā adducit fructus, pyrum, pomum, frumenta, reliquaque semina, quæ tametsi non amplius vegetentur, contendit tamen, nequaquam ob id animam suā substantiāli aut formam privatam esse. Quum enim creata sint in hominis utilitatem & usum, fieri, ut ultimus plantarum finis non sit ipsa vegetatio & vitæ earum propagatio, aut animatio, sed ut ea suā animam exutæ & mortifi-

rata humanum genus reficiant ac recreent.
 Nullo autem vltui esse posse, si mortuæ sint post
 primam vegetationem: & si destitutæ sint vi-
 tæ, quæ forma est substantialis, nec alere posse
 nec in naturam hominis converti. Huic e-
 nim bono in primâ creatione fuisse à Deo ter-
 Opt. Max. conditas, non vt vegetarentur, sed vt
 vegetatæ, fierent proprium hominis alimen-
 tum aut medicamentum, totaque suâ formâ
 substantiâli & accidentali transirent in hominē,
 vt illis reformaretur, hoc est, formam suam in-
 tauraret & sustineret in essentiâ suâ. Deper-
 litâ igitur vitâ quâ sibi vivunt plantæ & alia na-
 turæ indiuidua, non deperire eam vitæ for-
 nam, quâ vivunt nobis, quæ sola ferè dici for-
 ma possit, eaq; substantialis, quod hominis sub-
 stantiam, formam, essentiam foveat, augeat, su-
 stentet. Porro præcipuam illam esse formam, eò
 quod ipsam rei crasin sustineat, atque indivi-
 duum perducatur ad id, ad quod destinatum est.
 Huius vi ac merito, semen, quod mortuū pro-
 prius jacebat, agro insertum, similem parentibus
 suis speciem procreare: pecudes, quanquam ju-
 gulas, vitam alimenta que homini præbere,
 habarbarum flavam bilem attrahere & vacua-
 re. Denique non periisse animam vegetabilem
 in plantâ eradicatâ è suo solo & exsiccâtâ: id in
 fructu vel semine elucescere. Nam semen sic-
 cum in terram coniectum, novum germen pro-
 ducere, specie parentes referens, quod nisi vi spi-
 ritus vivifici in semine latentis, non posset de
 potentiâ in actum prorumpere.

178. Verum enim verò quicquid declamavit Quercetanus, vera nihilominus est sententia quam impugnat, dummodo, quid crasis sit, detur, & tunc explicetur: nec ille tribus adversarij argumentis, quæ sibi discutienda proposuerat, sufficienter satisfecit. Quâ de re ut eo certius atque evidentius constet, adducenda sunt argumenta: prout operâ Quercetani sunt in formam syllogisticam redacta.

179. Argumentum primum tale est:

Exanimata stirpes formâ substantiali priuantur.

Exanimata stirpes proprietates suas retinent, quâmodo perstat crasis:

Ergo quadam, quæ proprietates suas retinent, perstante crasi incorruptâ, formâ substantiali priuantur.

II. *Quod abolitum est, illud remanere non potest in substantiâ.*

At in stirpibus animâ suâ privatis abolita est forma substantialis, à quâ dicunt occultas potentias permanere.

Ergo in stirpibus succisis forma substantialis permanere non potest.

III. *Peremptâ formâ substantiali, quod remanet, potest esse forma substantialis:*

In stirpibus peremptâ animâ vegetativâ, perimitur forma substantialis:

Ergo in stirpibus quod remanet, non est forma substantialis.

180. Nullum horum Quercetanus rectè solvit. Nam in primo maiorem ceu falsissimam præsupponit: In secundo & tertio minorem negat, ut

pote quæ utrobique falsa sit. Quum tamen tam
 maior in primo, quàm minor in tertio sint omni
 ex parte verissimæ. In secundo quidem minor
 laborat ob occultas potentias, quæ formæ
 substantiali annexantur: At, si has excluseris,
 nihil in illâ falsi deprehēdes. Nam si negat, per
 mptâ animâ vegetabili & sensitivâ, perimi for-
 nam substantialem, negare cogitur & hoc, quod
 anima vegetabilis ac sensitiva sint formæ sub-
 stantiales. Atqui hoc negare nequit. Ergo nec
 illud. Assumptum probo: quia eo in loco, ubi
 substantiarum differentias exponit, primum lo-
 cum formæ constituenti concedit, secundum
 materiam, tertium composito ex utrisque tribuit,
 hæcque omnia ait substantias dici. Hinc ita ar-
 gumentamur: Formæ, quæ stirpes & animalia
 constituunt in esse suo vegetabili ac animali:
 sunt formæ substantiales. Atqui anima vegeta-
 bilis ac sensitiva constituunt stirpes ac animalia
 in suo esse vegetabili ac animali: Ergo anima ve-
 getabilis ac sensitiva sunt formæ substantiales,
 Minor nullâ eget probatione. Quoniam ipse
 Quercetanus apertè docet, nullum animal acci-
 dere sensum & motum, nisi à solâ spiritali for-
 mâ, animâ nempe, corpus movente, & vitalibus
 virtutibus informante. Propterea equum esse
 actu & reipsâ equum, quum hinnit, movetur,
 saltat, currit, calcitrat. At huiusmodi motus qui
 spirituales sunt, formæ aut sensitive animæ effe-
 ctus & operationes existerent, cum aliquin ratio-
 ne corporis nil nisi terrestre, grave & mortuum
 sit, licet visibili corporis formâ & lineamentis e-
 H 5 quus

Def. herm.
med. pag.

103.

Def. herm.
med. p.

123.

quas esse videatur. Qui verò majorē labefactam
vult, is magnā cum clementiā simul inficiabitur
stirpes atq; animalia esse substantias. Itaq; recte
dictum, intereunte animā vegetativā aut sensu-
tivā, interire formam substantialem.

181. Id verò quod negare Quercetanus de-
buit, est maior propositio syllogismi tertii. Nam
si quid aliud id profecto falsissimū est, quod per
emptā formā substantiali remanet, non posse esse
se formā substantialem. Quia peremptā in vege-
tabilibus animā vegetativā, peremptā in anima-
tis animā sensitiva, relinquitur in corpore super-
stite non tantum crasis, sed & forma substantia-
lis, à qua crasis non minùs, quàm vita ab anima
dependet.

182. Hæc q; adeò in corpore superstite super-
stes forma substantialis, quin quasi per translem-
nam fuerit à Quercetano visa, nullus dubito. Ex
pressè enim meminit formæ, quæ ipsam rei cras-
sin sustineat, quam paragrapho proximè antec-
cedente corporalem dixerat, & ex crassiore ma-
teria compactam, quæque ritè componi non
possit, quin certo rerum mixtarum temperamē-
to constituatur, vel, ut ego colligo, orta ex sym-
physi seu mixtione elementorum, quam loco al-
legato Quercet. minimè reticuit. Ea autem for-
ma, quæ craseos sustentaculum est, quæ ex certo
rerum mixtarū temperamento constituitur, quæque
ex symphysi seu mixtione elementorum orta est
est ipsissima mixti forma, quam corporalem di-
xit, quia elementaris sit, & ex crassiore materia
compactam, quia ex elementis. Nam si Chy-

Def. herm.
med. pag.
27.

nicis credimus, nil nisi corporale, crassum, materiale elementa sapiunt, instar equi, quæ Quercetanus ratione corporis, nil nisi quid terrestre, rave ac mortuum esse dixit. Nihilominus formam spiritualement aut spirituale corpus, ut Quercetanus loquitur, rebus elementatis elementa insculpunt, hoc est, formam substantialem conerunt, per quam corpora inanimata sunt quodunt, non aliter ac per animam suam, quæ viuunt, esse suum obtinent.

*Def. herm.
med. pag.
123.*

183. Nec verò si formam eam elementarè Galenus eiusque affectu appellarunt crasin, ob id meruerunt tantopere à Quercetano reprehendi. Nam quo iure vita Quercetano non semel dicitur forma substantialis: Eodem etiam concessum & illis fuit, formam mixti substantialem appellare crasin, quum perinde se ad formam mixti habeat crasis, atque ad animam vita, nec re sed ratione duntaxat, seu quod mihi vero congruentius videtur, modo rei vita ab anima, crasis à formam mixti, distinguatur.

*Def. herm.
med. p. 94.
& 100.
pag. 96.*

184. Quin imò si penitiùs atque acutiùs remintueri voluerimus, nihil absurdi fuerit, ipsissimam mixti formam dicere crasin. Quoniam quæ est ratio primarum qualitatum ad miscibilia, eadem est ratio craseos, quæ ex primis qualitibus resultat ad corpus mixtum. Iam verò suprà ostensum est, primas qualitates formas esse miscibilium constitutrices, in quantum miscibilia sunt. Constat ergò, crasin etiam esse formam constitutricem mixti in quantum mixtum est.

*Cap. VI.
num. 33.*

185. Hinc

185. Hincque adeò Quercetanus oppidum
Def. herm. decipi necesse est, qui nihil aliud crasin esse pu-
med. pag. tant, quam formam per accidens: fortè fortuna-
 94. in categoriâ qualitatis vnâ cum temperamento
 to, quod significat, reponendam. At enim verè
 si accidentalis est ea forma, etiam mixta, quæ
 constituit, sunt accidentia: Aut, si mixta substan-
 tiæ sunt, vt sunt, consequens est, formam quoque
 earum constitutricem esse substantiam, ijsque
 formis annumerandam, quas in primo substan-
 tiarum ordine Quercetanus supra computavit
 quem & paulò ante audiuimus negantem, quocirca
 forma craseos sustentatrix ritè componi possit:
 nisi certo rerum mixtarum temperamento con-
 stituatur, atque adeò confirmantem, crasin esse
 formam constitutricem mixti, in quantum mix-
 tum est.

186. Quamobrem nihil falsi dicunt, qui di-
loc. alleg. cunt, essentiam rei inanimis nihil præter crasim
 esse, atque inanimatorum substantias certis tem-
 peramentis constitui, quæ vt varia & diuersæ
 sunt, ita & diuersas esse inanimatorum substan-
loc. alleg. tias: At si dicunt (prout iisdem Quercetanus
 exprobrat) substantias inanimatorum inter se
 differre non quidem formis substantiam con-
 stituentibus, sed duntaxat temperamentis: quòd
 omnia naturæ individua, quibus in medelam
 corporum nostrorum utimur, siue sint illa ani-
 malia, siue vegetabilia, iugulata, eradicata, atque
 hinc mortua, hac ratione formâ substantiali
 sint spoliata: quòdque quæ animata sunt, ea so-
 la vivant ac vegetentur, vt quæ vera forma sub-
 stan-

substantialis sit ea anima, essentiam & substantiam rei constituens: Proindeque frustra & absurde medicamentorum inanimorum facultatem formæ attribui, cum eâ careant, utpote animâ destituta & mortua: Si, inquam, serio ita sentiunt, gravissimè errant, quum posito temperamento, nec possint nec debeant formam substantialem tollere.

187. Nam sive ipsum temperamentum sit forma mixti: substantiam substantificum, ut ostendimus, informat: Sive, quod illi malunt, temperamentum sit nuda qualitas, ponenda est in substantijs inanimatis forma substantialis, à quâ non solum ad esse & operari temperamentum dependeat: Eaque è substantijs elementorum in unum qualitatis non aliter emergere dicenda est, atque ex qualitatibus elementarium unione temperamentum statuitur exoriri.

188. Ideoque falsissimum est, quod assertum, substantias inanimatas non differre formis substantiam constituentibus, sed duntaxat temperamento: quoniam per formam mixti, & inanimata constituntur, & ipsum etiam temperamentum. Falsissimum & hoc, quæ animâ careant, non habere etiam formam substantialem: cum animâ in auras evanescente, non statim illa forma tollatur, quæ ex elementorum mixtione orta est. Hæc enim quia ab animâ nullatenus dependet, etiam absque animâ seorsum & per se subsistere potest, & in mortuis non minus superesse, quam in vitæ expertibus revidetur subsistere conspicitur.

189. Vnde non tantum concludere licet abolitâ animâ vegetativâ & sensitivâ, quod remanet, posse esse formam substantialem, quæ non minus verè materiam superstitem inanimatam informet, quàm corpus viventis anima vegetet ac moveat: Verum etiâ Quercetanus excusari potest, quod stirpes exanimatas negarit formam substantiali privari, dumodò per formam substantialem non quidem animam, quæ revera abiiit, sed formam mixti, quæ revera superstat, intellexit, quamque cum intellexisse, suprà fidem fecimus.

*Def. herm.
med. p. 96.*

190. Id verò excusari nequaquam potest, quod formæ mixti affinxerit vitam. Hoc enim facit, qui negat, plantas ac pecudes, quamvis animâ suâ exutas & mortificatas, ullo usui esse posse, si maturæ sint post primam vegetationem: qui negat alere eas posse, aut in naturam hominis converti, si destitutæ sint vitâ, quæ formâ substantialis, quam eadem cum anima substantiali facere non veretur: maximâ utiq; cum perturbatione. Eo namque pacto in inanimatis & exanimatis vita animaque & ponuntur simul & tolluntur: Idem & cadaver est, & spiritus. Nec contradictionem evitare potest Quercetanus eo, quod dicit, deperditâ vitâ, quâ sibi vivunt plantæ & alia naturæ individua non deperire eam vitæ formam, quâ vivunt nobis. Nam si nobis vivunt, vivunt & sibi: si sibi non vivunt, ne nobis quidem vivunt. Inde enim vitam habent, vnde & animam. Animam autem suam non habent à nobis. Ergo nec vitam. Serrum

unt nobis, non vivunt, postquam depositâ se-
el animâ illis

Nox est perpetuo vna dormienda.

ec qui vsus est, vita est. Hæc animæ debita est:
e formæ elementari, à quâ non minus vis al-
ix & medicatrix, quâ crasis ipsa proficiscuntur:
ec ratio ulla cogit nos, aliud alendi & medi-
ndi principium cominisci, quàm quod vel i-
am crasin nos esse diximus, vel craseos susten-
culum Quercetanus.

191. Elementa enim, quæ formam mixtis
nferunt, quidni etiam virtutes conferant; for-
æ consecretaneas? Itaque quod piper calefaciat
siccet, quod lactuca refrigeret & humectet,
quod absinthium detergeat & obstructions ex-
diat, quod rhabbarum bilem attrahat & va-
riet, quod pyra, poma, frumentū, quod omnis
eneris carnes, alimoniam nobis præbeant: Vi-
ementorum gratum acceptumque referre de-
ent, quicquid vel agunt vel patiuntur. Nihil
im est in principiatis, quin aut actu aut po-
ntiâ in principiis præfuerit. Proinde non mi-
r, tot facultates & potentias è sinu elementor-
m prodire, quum tot videam formas, quæ ab
dem radice propullulent. Galenus mihi in-
ente, qui innumeras esse posse elementorum
erationes & temperaturas, indeque mox in-
umeras particularium corporum oriri proprie-
tes scripsit *lib. de Const. art. cap. 8.*

192. Nec multum referre existimo, mate-
aliter mixtum, an formaliter agere dica-
tur.

tur. Neque enim sicuti in viventibus, aliud corpus, aliud anima est: Ita etiam in mistis materia & forma ut res & res distinguuntur: Sed quemadmodum miscibilium vnto est misti generatio ita formæ miscibilium in vnam naturam coalitæ sunt ipsissima misti forma, quæ, non ut animæ formis elementorum supervenit, iisdemq; cetera quædam essentia superadditur, sed quatuor elementorum formis in vnam formam coadunatis & reductis, strictè & præcisè determinatur. Propterea nihil interest, materiam mixti dicas formam, an formam mixti dicas materiam, quum non re sed ratione duntaxat seu potius modo rei vnum ab altero in mixtis distinguatur, formaque mixti, quicquid sit, quicquid possit, id totum materię debeat, ne quidem contra dicente Quercetano, qui non immeritò formam ex elementorum mixtione ortam, corporalem materialem, compactam, & quidem è crassiorē materiā compactam pronūciavit, quod non perinde de eius ac de equinæ spiritualitate gloriari posset, sed illam corpori & materiæ penitus atque penitus immersam esse cognoscere. Declarabimus rem exemplo Galenico. Tetrapharmacum, inquit, neque pix, neque resina, neque sebum, neque cera, sed aliud quippiam vni præter hæc quatuor; quod ex illis omnibus simul temperatis compositum est, quorum tamen etsi nullum integrum sincerumq; in tetrapharmacō conspiciatur, contineaturve, prorsus tamen ab omni ratione alienum est, velle ob id etiam negare, quatuor ea simul reperiri. Hæc Galenus

omni. 2. in lib. de Nat. human. & 1. de element. cap. 1.
 adeoque nihil aliud tetrapharmacum est, quam
 terra; pix, resina, sebum, simul contemperata;
 æque contemperata nil nisi tetrapharmacum.
 simili ratione nil aliud mixtum est, quam terra,
 qua, aër, ignis in vnum redacta, hæcque in vnum
 redacta, nihil aliud quam mixtum.

193. Hancque adeo ob causam nimis mihi
 scrupulosa videtur Quercetani subtilitas; quæ
 negat, vim ac proprietatem medicamentorum
 calefaciendi, refrigerandi, incidendi aut deter-
 endi materialiter agere: vel; quod manifestis
 qualitatibus & sensui notis, actiones suas præ-
 sent in medendo, prout est in elementis id præ-
 stare: Sed occultâ vi & potentia; propter for-
 mam substantialem: quemadmodum exempli
 gratia dicimus piper, aperto calore sensibus per-
 cipio nequaquam esse præditum, qualis est ignis
 calor aut ardor. At facultate tantum occulta
 posse calefacere. Neque enim actionem eius
 percipi posse, nisi calore animalis permutetur,
 quod est proprium abditarum virium, seu oc-
 cularum facultatum. Ideoque concludit, aliam
 omnino esse ignis caliditatem, quam nimirum
 τοῦ εἶδ' ἢ efficiat in corpore nostro aliam ipsius pi-
 peris, quam καθ' οὐτελέχειαν nobis impertiatur:
 nam esse materialē, & quæ propriè sit elementū
 ignis: At hanc formalem propriam esse substan-
 tiam ipsius piperis, & quæ nullo modo crasis aut
 temperies dici possit. Certè enim quibus maté-
 riam actionem Quercetanus concedit; iis &
 formalem relinquere integram cogitur; & quæ
 I for-

Def. herim?
 med. pag.
 105.

formaliter agere vult, negare non debet, & materialiter agere : quum nullius omnino momenti sit, ille nimis acutè excogitata & agentium in ὁμοειδῇ & καθ' ἐντελέχειαν distinctio, & manifestarum qualitarum cum occultis confusio, & craseos aut temperiei exclusio ab actione formali.

*Def. herm.
med. p.
138.*

194. Vt dicti fidem faciam, hoc ante omnia præsuppono, quod idem sit principium & urendi in igne, & calefaciendi in pipere: Purus ignis, qualis in spherâ suâ sub concavo lunæ exiit, stit, nec urit nec ardet. Est enim, ut Quercetanus dicit, purus ignis nihil aliud quàm cælum. Cælum autem nullius per se complexionis, hoc est, nec calidum, nec frigidum, nec humidum, nec siccum : Talis ergo & ignis, per se nec urit nec ardens, nisi solâ potentiâ. Ea autem potentia in actum educitur, quando is materia concremabili aut inflammabili iungitur. Proinde inde rectè Quercetanus ait, ignem, quum urit aut ardet, materialiter agere. Rectè etiam hoc ait, quod ignis univocè agat, & more agentium quæ ὁμοειδῇ vocat. At per hoc non stat, quin idem & formaliter & καθ' ἐντελέχειαν agere dicendus sit. Entelecheia quidem capite quinti & sexto huius operis, elementis, cum primis igni, restituiimus: Neque hoc in loco possumus pati, ut formalis actio igni magis, quàm vel eimā entelecheia vel forma substantialis præscindatur. Profectò in flammâ & prunis urit & ardet per materiam formam ignis, per ignis formam materiam

*Alterius sic**Altera poscit opem res, & coniurat amicè.*

unde palàm est, ignem non minùs formaliter
 nam materialiter in flammâ & prunis urere: In
 pipere verò, quantum forma substantialis pipe-
 ris calefacit, tantum calefacit per ignis formam,
 nam veluti cum reliquis tribus elementorum
 formis materiam præbet, è cuius potentiâ, me-
 diante mixtione, forma piperis educitur: Ita
 formæ piperis, mediante crassi vim indit exal-
 toriam, quam igni piperis interno non ma-
 gis adimere Quercetanus potest, quàm ipsum
 mistis ignem tollere. Et sic etiam patet,
 quomodo cum formali piperis actione, stare
 materialis actio, & crassis temperiesve pos-
 se necesse sit.

195. Neque enim cuiusquam momenti est,
 quod negat, piper manifestis qualitatibus, &
 sui notis actiones suas præstare in medendo,
 aut elementa id præstent: quod negat, idem
 sum aperto calore sensibus pervio esse præ-
 stitum, qualis sit ignis calor aut ardor: Sed fa-
 cultate tantum occultâ posse calefacere. E-
 uidem non eo inficias, actionem ignis mani-
 festiorem esse in prunis & flammâ, quàm in
 pipere: Sed neque in pipere occultam aut
 conditam, quin potius sensibus notam & per-
 spectam esse contendit. Nam quo exploratore
 cerimoniam in aquâ vitæ ferventem igneam-
 que vini qualitatem Quercetanus percepit *Def. herm.*
 eodem internuncio certior etiam fieri potuit *med. pag.*
 de igne interno, quo piper æstuat, quique *206.*

non magis gustui incognitus est aut imperuius
quàm flammæ ac prunæ vel ardor tactui, vel ful-
gor visui: ex quo porro discere debuit, actionē
piperis calefactivam, quia similem & conformē
illi elemento, cuius vi piper calefacit, gustui
speciem imprimit, hac quoque ratione univo-
cam esse & quæ ὁμοειδῆ dicitur: Nec cōcludere
debuit, idcirco piper occulta tantum facultate
posse calefacere, quia actio eius percipi nō pos-
sit, nisi calore animalis permutetur. Nam si hoc
est proprium abditarum virium seu occultarum
facultatum, calore animalis, ut agant, permuta-
ri: Dicemus, non tantum abditas seu occultas
esse omnes eas medicamentorum potestates,
quæ sensui gustus apertæ sunt & manifestæ, verū
etiam ipsa elementa, vel invito Quercetano,
velle inter agentia καθ' ἐντελέχειαν locum affe-
ctare, quum certum sit, nec aërem, quem hauri-
mus, nec aquam, quam bibimus, agere in visce-
ra nostra posse, nisi agendi principium sumant à
calore animali: qui in nobis non minus aquæ ac
aëris qualitates in actū educit, quàm vires me-
dicamentorum omnium, quorum nullum est,
quod nos alteret, nisi alteretur.

196. Quocirca sumo perè Quercetanus fal-
litur, quod existimet, qualitates medicamento-
rum dici occultas à calore nostro, qui eas de po-
tentiâ ad actum promouet. Calorem enim nostrum
ad actionem medicamentorum non aliter con-
currit, quàm ut causa sine qua non. Principium
verò agendi effectivum & formale medica-
menta inde habent, unde ortum. Ortum autē

ab elementis habent: Igitur & vires agendi ab elementis. Porro illarum virium vel est manifesta cohesio cum suis principijs, veluti quum piper calore suo ignem, lactuca qualitate refrigerante & humectante aquam, absinthium amaro suo ignem & terram prodit: vel non est manifesta cohesio virtutis medicamentosæ cū suis principijs, vt quādo rhabarbarum trahit bilem. Igneam quidem terreamque in rhabarbaro indolem non potest celare acrimonia amaricans & adstrictoria: At quonam vinculo cum terrā & igne, quomodo cum cæteris elementis vim cholagogan copulabimus? Ideoque non est de nihilo qualitatū medicamenti in manifestas & occultas distinctio: neque eam subuertit sed confirmat Quercetanus, quum in vnius formæ substantialis ditionem omnes redigit.

197. Principia enim quæ esse dant piperi, lactucæ, absinthio, rhabarbaro: dant unicuique & operari: Elementa autem, vt iam multoties diximus, illud dant. Ergo & hoc. Proindeque qualitates piperis, lactucæ, absinthij, rhabarbari, omniumque adeo medicaminum, non minus ab elementis quàm vnius cuiusque formæ substantiali dependent. In quibus sicubi occurrerent, quas cum elementis conciliare nequeas, interponet se Quercetani entelecheia, & quia neutri parti deest, æternum fœdus inter vtramque sanciet.

198. Quo fiet, vt fictitia vita, quā non tantum medicamenti sed etiam alimentis Quercetanus inflavit, propriā vanitate sit in auras avo-

latura. Et si enim non dissimulat Quercetanus, eum esse alimentorum finem, ut humanum genus reficiant ac recreent, ut in naturam hominis convertantur, ut totâ formâ substantiali & accidentali transeant in hominem, ut illum refovent, h. e. formam ipsius instaurent & sustineant in essentiâ suâ, deniq; ut hominis substantiam, formam, essentiam foveant, augeant, sustentent. Nihilominus tamen certo certius est, alimenta non minus quàm medicamenta, etiam si careant vitâ, vitæ præstare, quod debent.

199. Nec unquam quicquam absurdius à Quercetano dictum aut scriptum, quàm hoc: quod dixit & scripsit, alimenta instaurare formam hominis & sustinere in essentiâ suâ: fovere, augere, sustentare hominis substantiam, formam, essentiam. Illud enim in homine nutrimenta reficiunt, quod consumitur, recreant quod deficit, instaurant, quod atteritur, sustinent in essentiâ suâ, quod ad non esse labitur, foveant, quod fathiscit, augent, quod decrevit, sustentant, quod corrui. Iam verò quod in homine corrui, decrevit, fathiscit, labascit, atteritur, deficit, consumitur, piaculum sit formam hominis dicere. Nam ipse Quercetanus ex Aristotele contra Galenum disputat, intellectum esse impassibilem. Ideoque bis sibi contradicit, quando ait alimenta instaurare formam hominis & sustinere, alimenta formam hominis sustentare, augere, fovere. Id enim quod in homine reficitur, recreatur, instauratur, sustinetur in essentiâ, foveatur, augetur, sustentatur.

*Des. herm.
med. à pag.
101.*

sustentatur, materia est, corpus est (quibus mixtum esse intellectum Quercetanus ex disciplinâ peripateticâ negat) non essentia hominis, non substantia hominis est, sed ea essentia, ea substantiâ humanæ pars, quæ animâ demptâ, eiusmodi omninò est, cuiusmodi Quercetani equus ratione corporis: Nil videlicet nisi quid terrestre, grave ac mortuum, & , vt verbo dicam, lutum est, ex quo nos in primâ creatione Deus ter Optim. Max. formavit, in quod etiam per mortem vi maledictionis divinæ relabimur. Hoc lutum, quia calore intestino continuè carpitur & atteritur, alimenta subinde sarciant & farciunt, in hoc lutum forma suâ substantiali & accidentali transeunt, in huius naturam convertuntur, vt rectè dixerit Quercetanus nos parentes nostros, quotidie edere.

D. H. M.

pag. 123.

Def. herma.

med. pag.

297.

200. Nam quod ea in hominem transire inque humanam naturam converti Quercetanus asseverat, id ab eâ tantum hominis humanæque naturæ parte verum est, quæ non animam sed corpus, sed materiam, sed lutum atque elementa concernit; Iam si idem est nutrimentum cum nutrito, eademque sunt illa, ex quibus constamus & ex quibus vivimus: consequens est, alimenta, quia eam tantum nostri partem, quæ corporalis, quæ materialis, quæ terrestris, quæ elementaris est, spectant, non esse nisi corporalia, materialia, terrestria, elementaria, talia, in quibus necesse sit vitam non esse, sed fuisse.

Def. herma.

med. pag.

297.

201. Neque enim est, quod triticum nobis, quod alia semina Quercetanus obijciat, turgida spiritu vitali ac vegetante, postquam vel à crassissimo agricolâ terræ fuerint comissa. Nam nullus rusticus tam stupidus est, ut nesciat, fruges & legumina non ea parte, quâ vitæ capacia sunt, qua in herbam & germen erumpere, in spicam assurgere, in aristam extuberare apta nata sunt, nos nutrire, sed eâ solùm parte, quæ vitæ expers, atque in chylum, Chymum, sanguinem & succum convertibilis est, adscisci in alimoniam, quin imò nisi abolitâ parte vitæ capaci, non promi in vsum. Integrum, Quercetane, aut vitale triticum seritur, non estur, non bibitur. Panis triticeus, puls triticea comeduntur, non seruntur. Non seritur ptisana triticea, triticea cerevisia, sed bibitur. Ut bubulâ satiemur, mactamus bovem; Nec triticum vescum fit, salvâ, quæ in eo est, vi vitali, quæ in molâ non aliter juglatur, atque in macello bos. Et tum demum, quum vitam, quam habent, perdiderint, vitæ humanæ, cui præsumt, prosunt, quotquot sunt tum stirpes tum animantes, quibus alendi & medendi vires natura parens indidit. Nâ, quia non animæ sed corpori dicatæ sunt, animam depone-re possunt, nō possunt eâ carere forma, quam corporalem, materiale, elementarē, ipse Quercetanus, ut audivimus, dixit, & ut ostendimus, magnâ absurditate, cum animâ seu formâ viventis confudit.

P.H.M.
p. 29.

202. Eaque confusione effecit, ut existimē, Quercetanus adversario suo exprobrantem, quod

quod nihil spirituale sapiat, imò terrestrior sit
 ipsis agricolis, quodq; in agnoscenda crasi pla-
 nè dyfcatos, non posse effugere reprehensionē,
 quā alium notat, quum vel stupidissimus & cras-
 sissimus agricola (sunt & hæc formalia Querce-
 tani verba) longè veriùs quam Quercetanus no-
 ter de vitâ rerum philosophetur. Nam, non quæ
 sunt vivere, sed quæ vivunt esse: nec quæ intere-
 unt mori, sed quæ moriuntur interire, bardus
 quisque ac fungus scit

Verecun in patriâ crassoq; sub aëre natus.

Cui si Quercetanus persuadere velit, ea omnia
 vitam habere, quæ ex elementis orta sunt, quæ
 materiam & formam habent, quæ oculis subiici-
 untur & reliquis sensoriis occurrunt, quæ non
 sunt in nihilum redacta, quæ subsistunt, quæ a-
 gendi potestate pollent, quæ generationi atque
 interitui obnoxia sunt: Audiet forsitan à rustico
 obiici sibi, quod viro docto ipse obiecit. Non
 est enim spiritualis philosophia, sed pinguis phi-
 losophia est, formas tam distinctas tam turpiter
 confundere: id quod non tantum in primo ar-
 gumento Quercetanus fecit, sed & in reli-
 quis.

203. Hinc instar sideris matutini in secun-
 do argumento effulget hoc enthymema: Aurum
 formam & materiam habet: Ergò & vitam. Qui
 capit, invertet argumentum, atque ita ratiocina-
 tur: Si vitam habet: Ergò & formam & ma-
 teriam. Non vice versâ. Habent enim mate-
 riam & formam, etiam quæ vitâ carent. At quæ

vitâ fruuntur, non possunt esse sine materiâ & formâ, non certè magis, quam homo sine corpore & animâ, vt supra nos Quercetanus docuit.

204. Nec fulcitur ruinosum hoc enthy-
mema sorte illo philosophico, quem, prolatore
enthymemate, statim contextit vitæ in vitæ opi-
fex. Quoniam in ipso fundamento impingit,
quando ita concludit: Vivit aurum, quia non
est mortuum. Non est mortuum, quia non est
in nihilum redactum. Non est in nihilum re-
ductum, quia subsistit. Subsistit, quia sensi-
bus occurrit, Vivit ergò, quia non est mortu-
um. Certè equidem non est civilis philosophii,
lapidi ascribere visum, quia non sit cæcus. Vi-
vit aurum, quia non est mortuum. Videt lapis,
quia non est cæcus. Sic Quercetanus. Egge
contra. Non est cæcus lapis, quia nec videt: Non
est mortuum aurum, quia nec vivit. Non vi-
dent statim, quæ non sunt cæca, nec vivunt, quæ
non sunt mortua. Datur enim tertium, nec vi-
vere, nec videre: quorum illud non minus au-
ro, quàm hoc lapidi competit. Nam perinde
se mors & ad vitam & ad corpus habet, atque
ad visum & ad oculum cæcitas: utque hæc est
visus, ita illa vitæ, privatio. Neutra è medic
tollit subiectum, cui inhæret: sed habitum
per quem inhærent, ambæ tollunt, mors vi-
vendi, cæcitas videndi. Nec magis per mort-
em corpus in nihilum redigitur, quàm per
cæcitatem oculus. Oculus excæcatus non
desinit esse, sed desinit videre. Neque pos-

mortem non superest corpus, sed non vivit.

205. Itaque Quercetanus, qui non tantum hic loci verum etiam in septimo & ultimo argumento corporis in nihilum reductionem eiusque integram & plenam assumptionem censet ad formalem mortis rationem pertinere: nec de morte profert sanæ rationi consentanea, nec de vitâ, quam metallis, materiæ & formæ merito deberi statuit eò, quod nulla materiæ & formæ permixtio, conjugium nullum sit, nisi vitæ alicujus vinculo, quod ex elementis & principiis eruatur, in quibus sit vita rerum. Certè enim vita rerum neque in elementis est, neque in Chymicorum mercurio, sulfure, sale: Sed est in corpore animato. Elementa autem ut & Chymicorum principia non sunt corpora animata: Ergo neque habent vitam. Materiam quidem & formam habent, non habent vitam, quæ cum animâ tam inseparabiliter coheret, ut non sine causâ dixerit Quercetanus, vitam & animam esse *ἀχώριστα*. Vbi ergo vita est, ibi anima est, & vice versâ. Vbi anima non est, ibi nec vita est. Rursus vbi anima est, ibi & forma est. Non verò vbi forma, ibi & anima. Nam omnis anima, forma est; Non omnis forma, anima est. Ideoque non quæ sunt vivunt: sed quæ vivunt, sunt. Nec vitâ, seu vinculo opus est, quod materiam cum formâ colligeret: quum plures formæ etiam sine vitâ materiam suam informant, id quod non tantum in elementis & principiis Chymicorum videre est, verum

*Excurs. in
Riol.*

verum etiam in mixtis, utpote auro & mineralibus, quæ ope caloris elementaris subsistunt, ceu vinculo, quo humidum cum sicco vnitur & terminatur, quoque disrupto, mixtum non moritur, sed interit. Etenim, ut vel suprâ diximus, mors interitus est, non verò interitus mors est. Intereunt namque etiam quæ non vivunt: non moriuntur, nisi quæ vivunt. Et veluti animam vita sequitur, ita formam operatio.

206. Proinde pessimè à Quercetano conclusum, id dici non posse vitâ carere, quod agendi potestate præditum sit. Quid igne actuosius? hunc tamen puto non posse vivum nisi per metaphoram dici. Quum enim ex Quercetano audierimus, duplicem esse rerum vitam: Vnâ quæ sibi vivunt, alteram quâ nobis: Neutrius particeps ignis est. Nam nec sibi vivit, quia nec vegetatur ut stirpes, neque animatur & sentit, ut animantia: Nec nobis etiam vivit, quia nec flamma nec pruna est alibilis & in naturam humanâ convertibilis aut docilis transire in hominem, hominisque substantiam formam essentiam formare augere sustentare. Quin potius ut corruptor & destructor, suprâ fuit à Quercetano proclamatus. Ideoque concludimus, ignem nullam prorsus habere vitam, quia neutram habet, & nec sibi nec nobis vivere, atque adeò non omnia statim vivere, quæ agendi potestate prædita sunt: Aut, si quæ eiusmodi sunt, vivunt, vivere & ignem, quo nihil sit, ut diximus, actuosius.

207. Et si in spiritibus vita est aut ipsi metum
vita

vita sunt, nihil igne vitalius reperiri, quia nec spirituosius quicquam: quum vel supra viderimus præclara activæ spiritualitatis & spirituosæ activitatis documenta, quæ edidit. Et ut verè eum spirare animaduertas: aëre non minusei ad alimentum, quam animantibus ad vitam opus est, quo negato aut intercepto, non aliter ac viventia expirat protinus seu extinguitur, quin ipsa auri mirifica actio mortua est, nisi vitam animamque accipiat ab igne. Vnde cognoscere Quercetanus debuit, agere & spirare non dependere à vitâ, ut principio adæquato, sed vitâ parere latius, ijsque etiam quæ non viuunt, pro suo cuiusque modulo ac capto competere. Neque enim in corporibus inanimatis magis, quàm animatis, ociatur forma substantialis, sed opè dynameos formam comitantis (quam non magis à spiritibus Chymicorum, quam à formâ substantiali separari posse, supra nos Quercetanus docuit) est pro virili efficax.

208. Eademque subjectum suum minimè nuda occupat, sed qualitatib. dotata sensu perceptibilibus, quæ nō minus gustū, olfactum, visum, quam tactum & auditum feriunt. Itaque quærere Quercetanus desinat; quare metalla, tot saporibus, tot odoribus, tot caloribus, alijsque virtutibus prædita, negemus viuere? Nam quæstionem statim decidet quæstio. Introgabimus Quercetanum; quare colores, odores, sapores detrahare ausit substantijs inanimatis, quibus nec formam substantialem nec qualitates tactiles, nec (nisi fallor) etiam audibiles detrahete ausus

Cap. VI.
num. 52.
Def. herm.
med. pag.

103.

Cap. 104.

Alexic. p.

140. 141.

ausus est? Vel, ut clarius dicam, quare formam elementarem magis sterilem aut ignavam putet formam viventis.

209. Proinde aurea Hesperidum mala, quæ ex Chymicis & Poëticis figmentis Quercetanus decerpit, etiamsi per se marcida non essent, non possunt tamen marcescere in quinto argumento, quo vitam auro Quercetanus vindicat, ob vim nimirum generativam & transmutativam. Hæc enim quoniam utriusque formæ, ut pluries jam ostensum, communis est, tam perpetuam per eam auro & metallis vitam adfereretur, quam adimeretur non viventibus, quorum generationes & transmutationes sunt in propatulo.

210. Ex quo facilis est sexti etiam argumenti solutio. Quoties enim Quercetanus auditor, quærentem, Quir mare, quod conchis, piscibus, corallis ex suo elemento vitam elargitur, non & auro possit vitales spiritus impertiri. Totiens respondebo, interrogando similiter: Quir elementa, quæ materiam & formam mixtis inanimatis conferunt, non possint & animam iisdem conferre?

211. Vbi frustra cœccysmum suum de vitam carnium vescarum Quercetanus repetit, quæ satis superque explosa est in antecedentibus, quem admodum ibidem animam etiam agere visa invisa vita, quam inanimatis affinxit, tum etiam mortem subire coacta mora mors, quam non viventia interemit. Vita & mors, Quercetane, in sola cadunt animantia; generatio & corruptio

ruptio etiam inanimis communes sunt.

212. Quamobrem vita præsupponit generationem: generatio non præsupponit vitam: & quicquid moritur, corrumpitur: non quicquid corrumpitur, moritur. Generatio genus est, vita speciei instar se ad generationem habet. Mors species est, genus corruptio. Nec quia ex ipsâ ligni carie tineæ & assalia aut vermiculi, Xylophagi græcis dicti, cossi & termes latinis, progignuntur & enascuntur, propterea vivit lignum: Non certè magis, quam phlegma & caput mortuum, quum verminant.

213. Legimus te alicubi ex Hippocrate do- *Lib. de*
centem, differre corpus à corpore, & naturam *Flatibus.*
à naturâ, nec omnia omnibus congruere, sed a-
lia alijs accommodata esse & consentanea. Dif-
fert, Quercetane, corpus mixtum à corpore vi-
vo: differt natura elementaris à naturâ vegeta-
bili & animali: Nec vita morsve elementis & e-
lementatis sed plantis & animantibus congru-
unt. Propterea rectè dicimus tum elementis
tum elemētatis consentanea esse materiam, for-
mam, essentiam, substantiam, subsistentiam, dy-
namin substantialem, generationem, interitum,
& cætera, quæ prolixè commemoravimus: Non a-
nimitam, non vitam, non mortem. Hæc enī
solis vegetabilibus & animantibus accommo-
data sunt & consentanea: Illa autem omnia
omnibus tam animatis quam inani-
matis congruunt.

CAPVT XII.

*In quo examinatur & evertitur duplex præ-
rogativa trium principiorum Chy-
micorum.*

214. **H**Actenus naturam corporis misti vidi-
mus, & quantum ad instituti rationem
attinet, pervidimus: jamque rectè digredi hinc
poteramus ad artis opera, quæ post objecti con-
siderationem excutienda veniunt; nisi paulu-
lum nos subsistere cogerent tria Chymicorum
principia, quorum ratio & essentia etsi ex ijs, quæ
prolixè disputavimus satis superque cognosce-
re potest: Debemus tamen & hoc quatuor elemē-
tis, quorum decus & honorem huc usque tui-
sumus, ut prærogativam, quæ se illis anteferre
Chymicorum sal, sulfur, mercurius audent, ex i-
is fundamentis evertamus, id quod partim in
dictis factum est, partim in dicendis fiet.

215. Eo namque ipso, quo demonstravi-
mus; Chymicorum tria principia nil esse aliud
quam substantias mixtas; homogeneas, simila-
res, ex mixti resolutione instar vel fumi vel flammæ
vel cinerum oriundas: Eo, inquam, ipso &
hoc demonstravimus, eadem ipsa nec principia
esse, nec hypostatica, nec vitalia, nec prima: Esse
verò non minùs passiva quam activa, non minùs
materialia, quàm formalia: Esse mera ac vera
corpora, nec cœlo & astris proximiora; quàm
vel elementa sint, vel quæ ex elementis ortum
ducunt. Nam quod sal suum, & mercurium
iterum

temque sulfur in cœlo Quercetanus fingit, id ex *D.H.M.*
 mathematicis didicit, qui ibidem & arietem pa- *cap. XV.*
 cunt & pisces alunt, ubi nec prata sunt nec flu-
 mina. Nec nos aliter in cœlo sulfur rutilare,
 mercurium fulgere, sal splendicare credimus,
 quam inibi vel pisces narent, vel aries saltet, et si
 captam saltantem inter meteora numerat Ari-
 stoteles.

216. Dubo adhuc expendenda supersunt: V-
 num est, an verum sit, quod Quercetanus scri- *D.H.M.*
 psit, doctrinam suam de tribus principijs, ut cer- *p. 202.*
 tam ac verissimam, si excolatur, addiscatur, & o-
 mni studio excutiat, omnes mentis nostræ te-
 nebras facile discutere, lucē clarissimam afferre,
 difficultates omnes submovendo. Ex eâ enim
 scholâ certissima theoremata & axiomata citra
 tot disputationes deprimi, quibus ut apertissi-
 mis & firmissimis nihil opponi possit. Quia usq;
 adeo constanti muniri veritate, ut citra omnem
 controversiam ab æquis iudicibus vno consensu
 facile admittantur & recipiantur, nec opus sit ad
 asinortim pontem occultas proprietates (quem
 aduersario suo Quercetanus toties obijcit) in a-
 licuius causæ ignorationē confugere? Alterum;
 quod discutiemus, sacer est ternarius, ex quo o-
 mnia deducunt, & ad quem omnia reducunt,
 qui tribus principijs favent, ut in Quercetano &
 Beguino videre est.

217. Ad primum respondeo, fragilem ni-
 mis ac debilem esse tibicinē, quem scientiæ na-
 turali Quercetanus supponat, quandoquidem
 nec ipsum potuerit Quercetanum sustinere. Nā

ex ipso Quercetano facile probabimus, tam
 scientifica esse, quam hypostatica fuerint, tria
 illa Chymicorum oracula. Reddat Querceta-
 nus causam, quur Rhabarbarum purget fla-
 vam bilem? Scio equidem ad salem & spiritus
 salinos cursus erit in septimo defensionis her-
 meticae medicinae. At verò quur non acquiescit
 in sale? quur in capite proximè sequenti opera-
 spirituum mercurialium, antimonialium & arse-
 nicalium implorat? Quur in Alexicaco spiritum
 mercuriali purgativo associat antimoniale &
 arsenicale? antimoniali, mercuriale & arse-
 nicale? arsenicali, antimoniale & mercuria-
 le? Quur deniq; horum omnium oblitus for-
 mae rhabbari substantiali subscripsit, ubi rha-
 barbarum descripsit, medicamentum purgandè
 bili idoneum? Hujus ejusdem farinae est, quod
 spiritibus ferri in magnete peregrinantibus, esu-
 rientibus & famelicis adscribat vim ferri attra-
 cticem; cujus tamè causam reddi posse alibi ne-
 gat, ut & eius virtutis, quâ polum magnes respi-
 cit: in solis, quos producant, quosque sensibus
 secundum speciem falli nescijs subijciunt esse-
 ctis, meritò acquiescendum esse monens. Inter
 arbores scribit abietem, tinum perpetuò vire-
 re, vel in ipsis mentibus rigidissimis, quod sulfu-
 reo principio abundet, præcipuo vegetationis
 instrumento admodum vitali. At quur semper
 vivum nec abiete nec pinu in nomine suo se in-
 dignum præstat, etiam si sulfuris pauperrimum,
 phlegmatis viscosi ditissimum sit? In Alexicaco
 originem pestis indagaturus, quem in tribus

pag. 393.

D.H.M.
pag. 98.Libr. 2.
def herm.
med. p. 1.
Alexic.
pag. 138.D.H.M.
pag. 166.

prin-

incipijs parum opis situm esse perspiceret, tria
 enena accersuit, quibus negocium conficeret:
 c, veluti purgantia ex antimonio, mercurio, ar-
 nico: Ita ex napello, arsenico, aconito. Tribus
 imis ac postremis silere ac feriari iussis, exsuscitavit
 pestem. Nec in alijs aliter se gessit, ut facile
 manifestum fiet similes ejusdem demonstratio-
 s ad rationis trutinam revocantibus, in quib.
 hil certius, clarius, apertius, quam perpetua
 incipij petitio, quâ vel eluditur veritas vel ob-
 nebratur.

218. Vnde intelligere possis, tria Chymico-
 m principia, non plus intellectui nostro con-
 re ad cognoscendû, quàm rerum naturæ con-
 lerint ad essendum: omniaq; adeo theorema-
 & axiomata, quæ sal, sulfur, mercuriû, quæ spi-
 us mercuriales, antimoniales, arsenicales, quæ
 ritus famelicos, quæ spiritus napellinos, arse-
 cales, aconitales, similiaque prodigia crepant,
 sponte suâ in quatuor elementa, eorumq; vi-
 s cum manifestas tum occultas recidere: Vel, si
 olint, nil reverà aliud quàm splendide nugari.
 oc primum est.

219. Alterum ternarius est nō minus chymicis
 cer, quâ Ramistis binarius. Quod si tati quod-
 est, quanti numeratur, facile ostendemus, qua-
 rnarium, quo elemēta continentur, nec nobi-
 ate nec amplitudine cedere ternario, quē chy-
 ici tātoperè jactitant. Numeremus, age, cau-
 s, numeremus elementa, qualitates primas, hu-
 ores corporis nostri, dimensiones, plagas cæli,
 etos, partes telluris, partes anni, partes diei, par-
 s ætatis, tēpora morborû, solisequos, lunæ vi-

ciffitudines, ignis gradus, monarchias: Nec dubium erit ampliùs, quin tam magnus quàm parvus mūdus quaternario ceu vinculo cōtineatur, quemne pyrotechnia quidē ipsa queat subterfugere. Iam si sacra profanis miscere fas, quod sibi licere Chymici persuasum habent, occurrerit nobis quatuor flumina paradisi, quatuor animalia Ezechielis, eiusdemque rōta, quatuor cornua Zachariæ, quatuor eiusdem fabri, itē currus Zachariæ cum totidem equis & ipsis quadricoloribus, quatuor animalia Danielis, quatuor Evangelistæ, quatuor animalia apocalyptica, quatuor equites apocalyptici, quatuor equorū colores, quatuor dimensionēs, quarum ad amussim mysteria fidei in Epistolā ad Ephesios II Paulus exegit, eūmq̃ secuti D. Bernhardus sine opusculi de consideratione, itēmq̃ Beelarminius in autēo libello de ascensione nientis in Deum prolixiùs extenderunt; ne qui nunc de Sancto Augustino dicam, qui in secundo de doctrinā Christianā, iisdem ipsis dimensionibus tum crucem dominicam, tum omnem actionem Christianam describi prodidit: Sō nos qui res non numeros consecretamur, ab hoc diverticulo redibimus in viam, & quæ post O-

iecti considerationem explicanda restant, hisce quasi in transitu delibatis, aggrediemur.

CAPVT XIII.

*Operum Chymicorum differentia & species
reducuntur ad doctrinam Aristotelis &
Dioscorida.*

20. **Æ**Quum est, eò opera & effecta Chy-
miæ referre, quò operationes, quò
principia operandi, quò denique obiectum i-
sum retulimus: Nam ipse Beguinus, quando *Init. lib. 2.*
liquiditate, mollicie, duritie, tres summas o- *Tyrec.*
perum differentias constituit, digitum intendit
ad fontem, è quo tum opera, tum operationum
differentiæ emanant. Est enim ea distinctio phi-
losophi in decimo quarti meteorologici: ἐστὶ δὴ
τῶν σωμάτων τῶν δεδημιουργημένων, τὰ μὲν ὑγρὰ,
τὰ δὲ μαλακὰ, τὰ δὲ σκληρὰ: Quam Beguinus
chymicis speciebus applicans, omnes eò traxit,
adde illam desumpsit, & vnde nos suprà opera-
tiones ipsas deduximus, quas vnà cum operibus
hæc vel explicitè & implicitè, & vel actu vel vir-
te contineri cuius constabit, qui operationi-
bus opera, qui solutionibus soluta, coagulationi-
bus coagulata, distillationibus stillatitia, sub-
limationibus sublimata, calcinationibus calces,
tractionibus chylismata, assationibus assa, eli-
xationibus elixa, decoctionibus decocta, mace-
rationibus infusa, cætera cæteris, prout conue-
nit reddiderit, id quod factu non admodum dif-
ficile est, quum principia vtroque eadem sint.
Cuiusmodi enim tum nominum potentis tum
instrumentorum varietatibus videantur Chy-

mici & operibus & operationibus suis novitas
tis speciem inducere : Si tamen ad principia re-
redeat, verusta esse, quæ nova apparent, supra co-
stendimus, ubi formas ac modos operationum
Chymicarum ex disciplinâ tum Stagireâ tum A-
nazarbeâ digestimus.

221. Quamobrem siue *latices* suos *stalatice*
Chymici jactitant, meminerint eos & sup-
stillasse, ut destillationis, ubi & trium Chymico-
rum principiorum notitiam eruditæ antiquita-
ti vindicavimus : & ex gemino illo habitu, qui
destillationis atque sublimationis promus com-
munis est, omnes derivari. Verba philosophi in tes-
tamento primi meteorologici hæc sunt : *ἡ ἐστὶν ἡ ἀτμὴ*
δὲ μὲν φύσις ὑγρὸν καὶ θερμὸν, ἀναθυμίασις
θερμὸν καὶ ξηρὸν. καὶ ἐστὶν ἀτμὴ μὲν δυνάμει, οἷον
ὑδωρ. ἀναθυμίασις δὲ δυνάμει, οἷον πῦρ. Quibus
duplex panditur origo, in quam stillatitij qui
que liquores refluant. Atmis namque humi-
des aquosos seu aquas mercuriales ut emit-
ta recipit : In anathymiasin verò recidunt tum
spiritus ardentes, quos de igne & aquâ partico-
pare Beguinus expressè fatetur : tum olea, quæ
inter aëris & ignis naturam ambigere non in-
ciatur : tum corrosivæ mineralium lymphæ, co-
causticam ferociam verè lymphaticæ.

222. Sive de sublimatis suis gloriantur, non
deceant antiquitati cadmia, pompholyx, argenti
tum vivum ex cinnabari, non fumus, non ful-
go, quam largâ manu Aristoteles & Dioscori-
des ministrant. Ille quidem in nono quarti me-
teorici : In

eteorologici. Hic verò in primo operis sui *cap.*
85, 86, 94, 97.

223. Sive *extracta* sibi mancipient, vindicia-
rum minime obliviscetur Dioscorides chyliasma-
tis, quæ descripsit, ex radice gentianæ, ex centau-
rio minore, ex lycio, ex absinthio, ex hypocysti-
de, & similibus. Cujusmodi quidem liquamen-
ta & crassamenta nec Aristotelem clàm fuisse
constat ex septimo secundi de partibus animalium,
ubi de leguminum reliquorumq; fructuum
decoctione ait, per eam exacto humore, dura il-
la terrenaq; admodum relinqui.

224. Sive ad calculum *calces* suas vocent, præ-
sto sunt nobis tum cineritij sales, quos sub *χε-
ρυνωγυλᾶ* Aristotelis in apicum produximus,
quum de tribus Chymicorum principijs sermo
esset; tum calces Dioscoridis, quas in quinto o-
beris ex cadmiâ, ære, vitriolo, plûbo, chrysocol-
lâ, auripigmento, pumice, sale, nitro, tartaro, re-
tis marinorum buccinorum, calculis littoralib.
narmore alijsque lapidibus paravit, quarum et-
iam generatim meminit Aristoteles in calce li-
ori tertij meteorologici.

225. Sive denique ea etiam, quæ suapte in-
tustriâ invenisse videntur, arrogare sibi ausint,
non propterea integra ijs solidaque relinquetur
inventionis laus; quia non tam invenisse illa,
quam inventis addidisse, perspicuum est ex
ijs, quæ ad quartum meteorologicum prolixè
actenus dissertavimus. In quibus veluti Ari-
stotelem Chymia, Chymian Aristoteli reddidi-
mus; Ita id in posterum pensi habebimus.

ut non minus cum medicinâ dogmaticâ eadem ipsa reconcilietur. Hæc enim huius disputationis altera pars est, in quâ tum operum Chymicorum facultates expendemus, tum pharmaca Chymicorum cum dogmaticis conferemus, denique ad medendi methodum exigemus, quod abique methodo in medendo audent, qui à chymia nomen & auram captant.

CAPUT XIV.

Exponens principia facultatum, quas in medendo opera Chymica exerunt.

226. **Q**uemadmodum se res habet in essendo, ita etiam se habet in operando. Chymia opera, quæ ex elementis & ab elementis producta sunt, uti in præcedentibus fusè ostendimus: non possunt à se alienum putare, quod naturam elementarem consequitur. Ideoque & Gluckradius, qui scripsit, Chymicos potissimum non respicere ad qualitates primas, & Quercetanus, qui hasce easdem rerum quisquilias appellat, quisquilias ipsi serunt, quando elementis suisque deque habitis, non nisi cælum, astra, sidera, spiritus, quintas essentias respiciunt. Etenim unde esse suum habent opera Chymica, inde etiam habent, quod operentur. Esse autem suum ab elementis obtinent. Ergo etiam & operari habent ab elementis.

227. Neque est, quod Quercetanus nobis obiciat vel ex Fernelio & Schegkio formam substantialem, cui omnes agendi qualitates & po-

*In cap. 4.
lib. 2. Be-
guin. p.
130.
D. H. M.
pag. 88.*

gentiæ debeantur, vel spiritus suos, à quibus a-
ctio omnis proficiscatur, vel dynameis Hippo-
craticas, quibus crasi & qualitates elementares
explodit, vel denique cœlum ipsum, à quo o-
mnes rerū facultates & potestates derivat. Nam-
que vel ex antedictis videre est, quod positae ele-
mentis, posita crasi elementari, nequaquam tol-
lantur, sed potius certò firmiterq; ponantur tum
forma substantialis, tum spiritus Quercetani,
tum dynameis Hippocraticæ, tum denique &
quod tegit omnia cœlum.

228. Quare quod formam quidem sub-
stantialem attinet, nos Fernelio, Schegkio,
Quercetano vnum opponimus Zabarellam, qui
solidissimis rationibus docet, formam misti nō
esse additam formis elementorum, neque re ab
ijs distinctam, sed quatuor ipsas elementorum
formas per misionem in eam vnam migrasse.
Ideo in misto quatenus misto, vnam tantum
formam inesse, quæ misionis forma nuncupari
soleat, nec re distinguatur à formis elementorū,
qui præclare disputat, misionem & generatio-
nem misti non re sed modo quodam differre,
atque idcirco præter formam misti in misto ni-
hil aliud esse quàm primā materiam constanter
asseverat. Nihil ille mistis præter quatuor ele-
menta relinquit, nihil nos operibus Chymicis
præter naturam elementarem, quæ in ijs efficax
est, tam per spiritus quam per dynameis.

*Lib. de ge-
nerat. &*

inter. c. 2.

Lib. 1. de

gener. &

inter. mi-

sti, c. 8. &

9.

Lib. de ge-

nerat. &

interitu

cap. 3.

229. Etenim, ut suprā nos Quercetanus do-
cuit, idem Aristoteli est δὲ ἀμὶς ὁ σῶδης, quod
hermeticis spiritus seu substantia spiritualis: Ad-

Cap. VI.

num. 52.

eoque perinde est, siue per spiritus siue per dyna-
meis dicatur forma elementaris, per quam ope-
ra Chymica sunt, quod sunt. Neq; vel Querce-
tanum iuvat, vel vices elementorum enervat lo-
cus Hippocratis, qui in priscâ medicina extat, &
pag. 295. in propugnaculo hermetico allegatur: πάντα δὲ ἀπὸ
δυναμέων γίνεσθαι, τὸ θερμὸν, ψυχρὸν ὑγρὸν, ξηρὸν ἢ
εἶναι μεγάλῃν δύναντιν ἔχον.

230. Certum equidē est πάντα δὲ ἀπὸ δυναμέων
γίνεσθαι: At quænam sint illæ dynameis, non satis
superque ex Hippocrate & Aristotele ostendi-
mus, vbi de principijs tum mixti tum operatio-
num Chymicarum agentes, virtutes elemento-
rum à chymicorum injurijs vindicavimus. Qui-
bus non obstat, quod Hippoc. neget esse μεγάλῃν
δύναντιν ἔχειν. Nam δύναντιν, quam hîc loci exte-
nuat, alibi mirificè extollit, in primis lib. de na-
turâ humanâ, & se 61^{on}e quintâ aphor. decimo
sexto & seqq. ad vigesimum vsq; sextum: Vbi que
de qualitatū elementarium impotentiâ libro
de priscâ medicinâ promulgantur, tã apertè di-
vinus senex evertit, vt non desint, qui putent, il-
lum de priscâ medicinâ librum non minus sup-
posititium esse, quàm quem de flatibus conscri-
psisse creditur Hippocrates.

231. Ipse etiam Quercetanus tametsi acri-
ter in elementa & qualitates elementares tam
primas quàm ortas soleat exacerbari, non tamē
tam est odium ejus pertinax, quin alicubi verio-
re iudicio & saniore sententia flectatur ac tem-
peretur. Nam ne ipsam quidem medicinam v-
niuersalem inficias it per qualitates manifestas
ope-

operari calidum refrigerando, frigidum calefaciendo, siccum humectando, humidum exsiccando. Neq; in lixivio facultatem excalfacientem, *De prise, med. pag. 29. p. 20.* exsiccantem, derergentem dissimulat: & spiritum nitri fatetur, qualitate sua non esse calidum, sed potius frigidum: Id enim testari ejus aciditatem. De Euphorbio, sagapeno, alijsq; id genus lacrymis scribit, ea esse medicamenta acra, substantia *De prop. med. pag. p. 145.* tenuis & ignea, euphorbium omnium calidissimum, & maximè vi ignea flagrans. Neque etiam frigida in febrib. æstuosis largiter haulta displicet. In Sclopetario autem videtur prorsus ad usum transtulisse, quæ de qualitatibus primarum energiæ, aphorismis paullo ante citatis docuit maximus Hippocrates. Sanè enim quæ de aquæ frigida & tepida viribus, quæ de aceti, de quæ olei, nec non oleorum terebinthinæ, resinæ, ceræ, sulfuris, sabinæ facultatibus, quæ de curâ vulnerum capitis aliarumque partium: quæ de victus ratione: quæ de symptomatis nervorum, de quæ id genus similibus Quercetanus illic differit, pleraque non auram spirant hermeticam, sed Galenicâ contenta crasi, cui Quercetanus bellum indixit, in calido, frigido, sicco & humido placidè acquiescunt, cæterisque qualitatibus, quæ à quatuor primis oriuntur, haut gravatè sublecribunt.

232. Conscia scilicet sibi formæ elementaris: à quâ nec eas potentias eximere aut dirimere Querce. potest, quas spiritus appropriat, & in auro, antimonio, magnete, arsenico, auripigmento, *Alexicacis p. 140. & seqq.* sandaracâ, salib. aqua forti, in pane, vino, aquâ vitæ

D.H.M.
pag. 103.

vitz & id genus alijs demonstrare nititur. Quia namque, ut jam plus semel audiuius, vltro fateretur, spiritus seu substantias spirituales idem esse Chymicis, quod Aristoteli est *δύναμις ἐσσιώδης* seu potentia essentialis & cuique substantiæ propria: hanc autem expressè docet, nunquam separari posse à toto, sed à formâ rei, à quâ permanet esse individuum: Ideò concludemus, inde dependere potentias essentielles & substantiales, seu spirituales & formales auri, antimonij, magnetis, arsenici, auripigmenti, sandaracæ, salium, aquæ fortis, panis, vini, aquæ vitæ, & id genus aliorum, vnde eorum omnium tum essentia, tum substantia, tû forma dependet: Iam verò superius ostensum est eorum essentiam, substantiam, formam dependere à quatuor elementis. Hinc ergo & spiritus Quercetani dependet, quem auro, antimonio, magneti, arsenico, auripigmento, sandaracæ, salibus, & cæteris mixtis inflavit.

233. Neque enim si quæ videntur elementorum conditionem aut captum in agendo superare, propterea à viribus elementorum aliena censeri debent: Non certè magis, quam vel entelecheia, quam elementis Quercetanus abstulit, nos reddidimus, vel quæ merito atque ope entelecheias è gremio elementorum excluditur, forma mixti per id, ut diximus, efficax, è quo ducit originem.

234. Ducit autem originem suam tum à cælo tum ab elementis. A cælo quidem ut à causâ universali, ab elementis, ut causis particularibus &

& proximis, qui veluti non excludunt universalem, ita nec ab universali excluduntur, sed potius ab illâ in mixtionem perfectam alicujus individui moventur, exactiuntur atque potenter animantur, & vt ipse Quercetanus loquitur, inde omnes vires, facultates, ac proprietates, calorem, frigiditatem, humiditatem & siccitatem mutuuntur, quas mixtis deinde rursus exprimunt, prout cœlitis eas acceperunt. Duo itaque hæc & mixtorum & actionū in mistis principia non se tollunt mutuò, sed ponunt, neque opponuntur, sed subalternantur. Et nostrum porro est, disquirere; an quæ Chymicorum in focis excocta sunt medicamina, sint magis è cœlo delapsa ijs, quæ pharmacopœa dogmatica elaborat.

D.H.M.
p.137. 6°
138.

CAPVT XV.

Præstantia remedium Chymicorum libatur & cribratur.

235. **V**ulgata jam est opinio, tantum interesse inter medicamenta dogmatica, & eam pharmacian, quam Chymici hodiè excolunt, quantum inter materiam & formam, inter terram & cœlum, inter corpus & animam. Propterea enim Spagirica Quercetano *ὅτι τὸ πᾶν ἐκ αἰθέρος* dicitur, quod per eam eliciatur, ac tum cogatur comprimaturque subtilis quædam & spiritualis natura, in quâ vis & effectus medicamenti propriè consistit: Propterea affirmare audet, veræ Chymicæ & doctrinæ Hermetis acceptam referre debere pharmacian, quicquid

Scloper.
pag.135.

Consil. de
luc vener.
p.381.

*Lib. I. 19.
tot. cap. I.*

habet pulchri atque artificij nobilioris. Illa enim est, si Beguino credimus, quæ medicamenta gratiora, salubriora, & tutiora concinnat, quæ utile ab inutili separat, venenum à mumiâ salutari, nucleum & medullam à corticibus, putaminibus, siliquis & facibus, purum ab impuro, malignum ab alexipharmaco, quæ corporeum à spirituali secludit. Vnde demum apta remedia,

*lib. 3. 19.
cap. I.*

ad deploratissimos quosq; morbos citò, tutò & jucundè curandos fabricat, & quintam essentiam æthereâ, cœlestem, à qualitate elementari, sensibili, corruptibili & mortali orbatam; ab omnibus facibus elementorum secretâ, vno

*pag. 287.
296.*

verbo, cœlum seu corpus metaphysicum, de quò prolixè in propugnaculo hermetico Quercetani; quod mirum non est, universalem dici medicinâ & medicinarum medicinam & admirandorum

*Tetrad. p.
395.*

aut miraculorum ipsum miraculum seu mirabile mirabilium, quandoquidè tale quid vel ex metallico individuo (antimonio putâ, quod oraculum

*Alexic. p.
144.*

Chymicorum alibi vocat) parturit, ubi sexcentas

*Tetrad. p.
391.*

elegantes præparationes ac præstantissima remedia venditat, quæ in univèrsam omnib; morbis aptissimè succurrant & ingruentibus & futuris, vtpote vitæ conservantia, prospiciant & præcaveant, ita ut ex antimonio veram ab omnimodâ medelæ efficaciam panacæan polliceatur, neq; polliceri satis, præstet præter hæc etiam antidoton ex Stibio 1. panchreston, 2. panchagongon, 3. theodoreton, 4. zoiphylon, 5. foterion, 6. lysipireton, 7. theodoton, 8. theopempton, 9. panæreton, 10. polychreston, 11. isochryson, 12. lysiponon;

236. Qui tanta ac talia ex vno stibio offert, uno stibio acquiescere in medendo potuit, & superfedere auro, superfedere argēto, vitriolo, sulfure, mercurio, quæ antimonio alibi sociavit, ut ex sex aut septem metallicis chymicâ arte elaboratis, usque adeo exquisita auxilia educeret, quæ omnium morborum omnibus indicationibus satis esse, ex quibus etiam omnis generis dolores sedari, & quasi universale antidotarium condi posset.

*Def. herm.
med. pag.
245. 246.*

237. Mihi verò has similesq; bullas & ampullas legenti, venit in mentē ejus, quod ab initio e-
lenchorum sophisticorum Aristotel. ait, rerum quasdam tales videri quales non sint, ut quū hydrargyrina & stannea apparent argentea, & quæ selle tincta sunt, aurea. Ita pharmacian spagiticā introspecturi penitius, lutum esse cognoscemus, quod pro auro fuit venditum, & si dotes remedium spagiticorum expenderimus, reapse deprehendemus, hautquaquam eorum tantā esse, quanta prædicatur, tum suavitatem, quā oblectent, tū salubritatem, quā prosint, tum efficaciam, quā polleant, tū puritatē, quā niteant: sed ingēbus tumidos promissis, magnas inter opes egere videbimus eorum propolas, qui titulis remedia, pyxidibus venena vendant, ut plurimum.

238. Agemus primo loco de suavitate, quam *Lib. I. Ty-*
isce verbis Beguinus commendat: In confesso *roc. c. I.*
t, agrotum citiùs parùm conserve rosarum, cui
ana fortè quatuor mercurij per inferiora tan-
m purgantis commixta sint, assumpturū, quā
ultas diacatholici drachmas: citiùs pilulam

vni

unicam benedictam Quercetani, vel duas ex E-
 lectuario panchymagogo eiusdem conforma-
 tas, quàm decem vel quindecim pilularum sine:
 quibus, aurearum, foetidarum: citius grana qua-
 tuor bezoartici mineralis celeberrimi Hartmā-
 ni, vel octo antimonij diaphoretici Crollij, quā-
 potionem aliquam sudorificam: citius iusculum
 cremore aut magisterio tartari conditum; quam
 haustum agonisticum apozematis; syrupi ve ali-
 cujus magistralis ad descriptionem nescio quoti-
 pedes longam laboriosè confecti. Committit;
 ut apparet, pharmician Chymicam cum dog-
 maticā, & purgantia purgantibus, diaphoretica
 diaphoreticis, præparantia præparantibus vtrin-
 que comparat: comparisonem falsā illusionē
 claudit. Fieri, inquit, poterit, ut quandoque e-
 iusmodi pocula, & chantari medicamentorum
 vulgarium, suauitate, Chymica longè superent;
 nimirum tunc, quum nonnulli ægotantium al-
 latis illis & nondum manu prehensilis, solā sapo-
 ris & odoris eorum nauseabundi imaginatione:
 non vialiquā magneticā concitati αὐτοῖς & κῆτος
 vomunt & deijciunt; id quod medicamentis
 Chymicis præstari hætenus non potuit.

239. Hoc ipsum Quercetano magistro Bee-
 guinum didicisse existimo. Ille enim ferocitè
 etiam medicamentis dogmaticis inequitat. Ni-
 mirum, inquit, digna sunt tam ingrata, putida
 & diacrydiata remedia, quæ prædicentur, quo-
 nauseam creare possint & vomitum; antequam
 degustentur: imò vel solo odore. Ausim addere
 & istud, solo aspectu. Nōtunt illud pharmacco-
 po-

Consil. de
 arthr. &
 calculo p.
 268. 269.
 & seqq.

pœi, qui ne nihil egisse videantur, linteis aceto ,
 madidis sua pocula argentea medicinalia ægro- ,
 tanti propinanda obtegunt, ut si non verbis at ,
 odore saltem fallant dubium. Quod si & eò ,
 audaciæ, vel invito etiam palato & ventriculo ,
 devenit, vt haustum illum hauserit æger, Dî ,
 boni, qui singultus, qui ructus, & quid non deli- ,
 quiorum miscellum non premit! Pharmacopœ- ,
 us adstans, & robore sæpè & madore perfusus, ,
 ne medicamentum quod fecit imperitante me- ,
 dico in novas molestias miserum adducat, pomi ,
 frustula masticaanda præbet, sic falli putat sto- ,
 machum & fauces. Animum addit, spem faci- ,
 ens salutis futuræ. Sed quid fit? Nempe novas ,
 turbas jam potio movet in stomacho: quærit e- ,
 xitum, nuspiam nisi per superna. Quapropter ,
 ventriculus hūc hospitem ferre neutiquam po- ,
 tens, contrahit se ad excuriendum iniquum co- ,
 lonum. Sed novâ arte instructus, atque in pro- ,
 cinctu stans, non amplius odoramenta atq; gu- ,
 stui grata adhibet. Sed ceu vi quadam naturam ,
 coerciturus ovum frigidum palato & collo ex- ,
 trinsecus apprimat, nec regurgitet, quod infu- ,
 dit. Medicus adueniens propter ingentes ægri ,
 labores forte vocatus, clysterem ex templò vel ,
 suppositorium subdi præcipit, vt statim descen- ,
 dat, quod exhibuit. At ego vel unicum vomitū ,
 etiam decuplo conducibiliorem in eò casu di- ,
 xerim, quàm octonas sedes. Denique quod ad ,
 eiusmodi potiones attinet, vel statim re intactâ ,
 redduntur ab ægro, vel certè plus molestiæ quâ ,
 solatij præstare solent. Quod si non omnibus ,

certè in plerisque observare licet. Hæc Quercetanus cum ascleclâ.

C. Celsus. 240. A quibus dissentit, quod Plinius in v
lib. 3 c. 4. gesimo septimo prodidit, Latinarum feriis quas
Asclepiades officiū drigascertare in capitolio, victoremq; absinthii
esse medici bibere, quasi præmio datâ sanitate, cuius dulce
dicit, ut semper fructus sit, amara sæpè, ut & virtutis, re
eund, ut ce dix. Medicus enim, ut quamplurimum juvet, m
leriter, ut parum quandoque lædit: Vrit, secatur, ut vitam
incunde salutem tueatur, nec, quæ offert, deliciae semper
euret. Id sed tormēta non rarò sunt, ut minore malo m
nostrum est, sed ferè jus bonum lucretur. Et si namq; Hippocrates (Asclepiades)
periculosa (Asclepiades) medico præcipit, ut citò tutò & iusti
esse nimia dè curet: Quia tamen tertio & ultimo loco ju
festina- cunditas polita est, non tantam eius ratione
tio & vo- habendam esse voluit, quantam reliquorum
luptas so- habendum, in quibus medici cardo præcipuus ver
let. Qua- tur, ut nempe occasione non desint, ut salutar
verò mo- & efficacia præscribat. Prodesse enim necesse
deratione utendum blandiri debet, & emolumenta nō oblectamē
sit, ut quærere. Si tamen utili dulce miscuerit: Si con
quantum fieri potest, poris curam habeat, simul & palato gratificetur
omnia ista tur. Dicemus quidem, omnes eum officij par
contingāt, tes impleuisse, verum in illo necessitati parvis
primâ in hoc soli studuisse elegantia: Illam autem huius
semper ha- præferendam esse hac etiam de causa, quæ
bitâ salu- non suavitatem salubritas sequatur, sed à sa
se in ipsis lubritate proficiscatur suavitas. Adde, quæ
partibus ipse etiam Crollius eo in loco, ubi scabicosos
surationū los absque commiseratione spiritu vitrioli i
considerā- ungere suadet, aperte fateatur, neminem ab
hum erit. quæ dolore sanitate recuperare, quemacumque

modum nec gravidæ absque ærumnis pari-
ant.

241. Itaque præposterè Chymicos agere li-
quet, quando magis de jucunditate remediorū,
quàm de salubritate solliciti sunt, & primam
hujus proximam huius curam gerunt. Illud de-
votum suave est, quod salubre est, tamen nec
quantitate nec qualitate palato & stomacho ar-
deat. Diacatholicum, pilulæ sine quibus, au-
tem, fœtidæ, & cæteræ: Apozemata item, syru-
i, & quicquid præterea talium remediorum do-
maticis in usu est, siquidem vel nauseam vel
vomitum creent, non hæc quidem medicamen-
culum culpa est, ut cui vim magneticam humores
concitandi & ἀνω γὰρ κατω expellendi Beguinus
letrahat, sed sumentium: quorum delicata &
in natura salutaria quæque horret ac fasti-
dit, eorum avidior, quæ cum vitijs vitam sæpè
ijciunt, cuiusmodi sunt pulveres, tabellæ,
rochisci, pilulæ, electuaria ex mercurialibus
& antimonialibus concinnata: quorum
quanta est in sumendo facilitas, tanta plæ-
umque est in operando atrocitas, ut ipsi
net eorum opifices ac præcones nequive-
int malignitatem & maleficium dissimu-
are.

242. Quercetantum primo loco sistam, qui
mercurium per inferiora purgantem longè mi-
ores quàm Beguinus fecit. Et si enim huiusmodi
præcipitatum sic elaboratum à quodam celeberrimo
medico (Nicolao Massa) pulverem mercurij ange-
licum ob egregias ac divinas dotes, quib. polleat,

Tetrad. p.

464.

*Consilio de lue vene-
reâ p.389.* vocatum fuisse, non inficietur: Ingenue tamen
fatetur, sibi hujusmodi præparationes displicere,
*p. 408.
409.* nec unquã se mercurij præcipitationes, aquarum
fortium vi factas, hætenus probasse nec
huc commendare: Siquidem eiusmodi aquæ
noxias esse & exitiales, utpote quæ salium succo
perniciæ ac corrosione præcipitatum inficiantur,
quod à vulgaribus artificibus corrigi, emende-
ri, ac edulcari nequit, quo salubre fiat & felix:
cap. 3. medium. Idem in Alexicaco inculcat: Vulgæ
ait mercurij præcipitationes, licet ab aquis f-
tibus semel atque iterum is abluatur, corrosi-
tamen & vomitivus esse non desinit, eò quod
gnei illius spiritus ab aquis istis fortibus separari
non possint: Eæ, inquit, præcipitationes, n-
modo mihi probantur. In Defensione herme-
cæ medicinæ excerpantur loca, quibus non tam
mercurio præcipitato, quæ diacatholico Beg-
n^o opposuit & præposuit, verum etiã antimo-
vitrificato acerbè maledixit. Mercurio quid-
sic: Neque certè, inquit, mercurius præcipita-
unquam utile remedium esse poterit, quam-
corrodens vis ab aquâ forti accepta, ipsum
mitabitur: quæ tamen non communibus,
multi putant, infringitur ablutionibus, sed lo-
gè alijs præparationibus & dulcoramentis, qu-
bus ignotis nihil boni præstari potest. Locus
*pag. 32.
pag. 366.
367.* tatus est ab autore ex libro de medicamen-
rum Spagiricorum præparatione. Alterum
consilio de lue venereâ allegavit: Præcipitatu-
aquâ forti à nobis omninò improbatur, quæ
vis diversis aquis ablutum ad eliciendam omni-

quæ fortis acredinem ad X. aut XII. grana à
 nonnullis exhibeatur cum theriacâ mixtum. Sub-
 iungit: Hæc & similia esse Empiricorum secreta,
 quæ buccinatorum instar, pro maximis mysteri-
 is promulgent, cum eorum pars maxima, quid
 sit cur exhibeat, nullam rationem reddere pos-
 sit.

243. Nec antimonio magis pepercit, ut in
 defensione hermeticæ medicinæ & pharmaco-^{cap. 3.}
 cæâ Spagiricâ videre est. Vitrum, inquit, anti-^{pag. 93.}
 monij, quo hodiè multi imperiti maximo cum
 timore utuntur, perniciosum est medicamentum,
 quod suo arsenicali spiritu, facultatem irritan-
 tis expultricem, per superiora & inferiora ma-
 gis cum perturbatione ducit evacuatq;. Quod
 ego probare nullo modo possum. Non enim
 volentis quibusdam purgationibus morbi o-
 mnes curantur, sed convenientibus. Idem de^{pag. 425.}
 vitro & in Alexicaco & in Tetrade inculcat. Pau-^{pag. 96.}
 lus illuc & strictim; Hic vero fusiùs & pluribus.
 Antimonij, ait, vitrum idem ferociter præstat,
 quod ejus flos, idque ob spiritum quendam al-
 tum & arsenicalem ipsi insitum; quem nec à flo-
 re ego exulare existimem, quippe quos adeò
 ferociter corpus concutere ac divexare tum vo-
 luntatum dejectionibus, ut res non careat peri-
 culo, scribit: faventior quidem croco, quem
 metallicum vocant, sed absque ullo croci meri-
 to, quum nec vitro nec floribus ullâ in re beni-
 or crocus elementiorque deprehendatur.

244. Nec cuiusquam est momenti, quod

alias mercurij præparationes, easque magis philosophicas, alia dulcoramenta venditet: Quod ex antimonio panaceam atque eiusmodi antidotos eruat, quæ vel à Deo datæ, à Deo missæ, omni virtute ac viribus præditæ, auroque æquiparandæ, & veluti à salute ipsâ confectæ dicantur. Quidquid enim glorientur philosophi istæ præparationes, eodem profectò quo vngues recidere, iisdemque quibus hæc medijs effici, ne quidem Quercetanus diffiteri quæ

Tetrad. p. 456. Namque & tribus modis mercurium ex vulgæ philosophicum fieri docet, videlicet sublimatione, præcipitatione, destillatione: & ubi Arnoldarium antimoniale extruit, nil nisi calcinationes omnis generis, tum sublimationes, ablationes, edulcorationes, dissolutiones, filtrationes, coagulationes, liquefactiones, destillationes, cohobationes, præcipitationes, corrolationes, ignitiones, fusiones, & id genus alia vulgæ audies, adeoque rem manere, nomina tantum variari intelliges.

245. Hocque adeò artificio non mirabor mercurij & stibij virus tegi, quoniam etiam

Alexie. p. 340. Arsenico pollicitus est alexiterium primæ novæ nec veritus asserere, quod arsenicum sit remedium utilissimum, atque tum ad præservationem tum ad curationem pestis præsentissimum, tum dò quâ de curatione à verò philosopho præteritur. Eâ enim præparatione è lethali venere

p. 419. 420. 421. 422. facile in mirum converti alexipharmacum, præ illud libro eodem prolixè exponit: quod ego cum men philosophorum minimus, gliribus mai

quæ

quàm hominibus propinare, maxime, quia Quercetan. ipsum video oblitum prolixæ commendationis, quâ pestiferum deleterium cohonestat, diffidere cœpisse arsenico, eiq; prætulisse, quæ ex mercurio & antimonio eliciuntur. Quorum precium postquam jam ex Quercetano cognovimus, placet hinc ad Crollium digredi, & videre, quanti is mercurialia & stibiata faciat.

246. Amborum encomiastes, quamvis non instrenuus, vi tamen veritatis coactus, non potuit reticere eorundem virulentiam. Propterea turpeto aut præcipitato usis (tamen si alibi scrip-
sisset, mercurium esse balsamum naturæ, carnem deperditam instaurans, mirabiliter renovans & ab omnibus impuritatibus liberans) maturè prospexit de gargarismate, quo oris ardorem & faucium dolores incendiaque placarent. Electuario quoque antimonij non absque ratione theriacenaliaque cordialia immiscuit, ut videlicet adversus toxicum cor vitæ arcem communiret. Quumque non ignoraret utriusque faviam in caput & ventriculum: Capiti quidem ossyrhodyno succurrere non prætermisit, ventriculum vero vomitibus immodicis exsolutum theiacâ recente, tum vino cytonite, tum etiam pane & stomacho & plantis pedum applicato, solari acque erigere conatus est.

247. Quorum omnium crediderim gnarum sciumque & Beguinum fuisse, utpote qui & cautiones in turpeti & antimonij usu observandas ex Crollio exscripserit, & in eos non leviter
Lib. 2. Ty-
roc. f. 12.
est invec-
tus, qui stibium & hydrargyrum ad fa-

nitatem hominis vel conservandam vel deperrit
ditam restituendam, audacter parare & paratam
intra corpus exhibere non verentur. Neq; enim
mirum videri scribit, si talium Chymicorū præ-
cipitatis illi, qui his utantur, in sepulcrum præci-
pirentur, si eorundem mercurijs vitæ, non vitæ
sed mortem, & magno interdum precio emp-
tam, quidam improvidi & valetudinis suæ pro-
digi, consequantur.

*Gluckrad.
in Notis
p. 199.*

248. Propterea consultò à scholiaste Beguii
ni factum putamus, quod in curâ Quartanæ po-
tionem suam ex decocto senæ & syrupo rosato
solutivo, cum diacatholico & diaturbith, scrup-
puloque dimidio hellebori nigri compositam
non tantum mercurio per inferiora purganti &
pilulis Quercetani benedictis aut ex Electuario
ejusdem panchymagogo conformatis, verum
etiam universæ catharticonum Spagiricorum
tam mineralium tam vegetabilium & economiza-
prætulerit, eamque aliquoties se cum fructu ex-
hibuisse ingenuè fateatur. Etsi enim ex earum
numero illa est, quibustam falsè illudere tu-
Quercetani tum Beguinum audivimus (qui
si quantitatem ejus spectes, non tribus contem-
tam uncijis, quibus purgantis decocti aut infu-
dosin elegantissimus Fernelius definivit, secundo
quinque etiam uncias excedere animadvertet, riss
si verò qualitatem consideres, eandem turbidam
& crassissimam esse deprehenderis, quæq; man-
ducari facilius quam bibi possit.) Non obstitit
tamen nec copia, nec crassities, quò minus hau-
stum senatum, rosatum, diacrydiatum, hellebo-

*Lib. 4.
meth. med.
6.4.*

ratum, diacatholico saturatum, Gluckradius elegantissimis Chymicorum pulvisculis, trochiscis, catapotijs, electuarijs cum stibiatis tū mercurialibus, atque etiam arsenicalibus anteponeret, tutius esse ratus, exhibito pharmaco salubri, licet minus grato, sumentis teneritatem aut molliciem, linteis aceto madefactis, poni frustulis, odoriamentis, ovo frigido, atque id genus alijs sublevare, quàm ejusmodi propinare medicinam, quæ gratior quum sit, non potest tamen nec sine metu dari, nec sine periculo accipi: quū tantam sæpè noxam visceribus & membris inferte visa sit, ut de alexipharmaco, de quæ alijs, quæ inustas à malignitate notas eluere apta essent, Crollio fuerit cogitandum, Gluckradio verò metuendum, ut ea impunè saltem devoraretur.

249. Displicet enim Gluckradio authoris sui bolus. Eam ob causam non commodum præcipitati vehiculum cōservas esse docet, quia ^{P. 261.} citra masticationem aliqualem vix possint sumi. Præcipitados verò omnes masticatos dentes lacerare. Ideoque pillulas esse convenientiores ^{P. 259.} paulò ante scribit, quia in ijs exhibitum mercurium sine masticatione deglutiri, atque denuum detrimento & buccæ, quæ aliàs facilè in pyelismum solvatur. Hancque observationem in omnibus præcipitatis exhibendis curiosè tenendam esse monet.

250. Nec refert multum, commemorari mihi, quibus stibium & mercurialia vel beneficia fuerint vel innoxia. Si profuerunt, memineris

L s ejus,

ejus, quod Celsus alicubi ait: Quos ratio non re-
stituit, temeritas sæpè adjuvat. Si non nocue-
runt, hoc non tam innocentiae medicamento,
quam robori sumentis illi adscribent, quorum
testimonijs hæcenus ad demonstrandam oracu-
li Chymicorum (antimonium intelligis) fidem
& naturalis theriacæ (ita & Paracelsi cacodoxia
Quercetanus appellat mercurium optimè præ-
paratum) naturalis, inquam, theriacæ salubrita-
tem confirmandam usi sunt.

251. Absurdum certè est, eorum nobis sua-
vitatem Chymicos prædicare, quorum violen-
tiam & virulentiam ipsi nec verbis exprimere
satis possunt, nec re & consilio satis refrænare
& compescere. Dicat Beguinus, quidnam fa-
ciat dogmaticorum pocula injucunda, & cali-
ces inamabiles? Respondebit: sola saporis &
odoris nauseabundi imaginatio, non vis aliqua
magnetica. Illa ergò sumentium, ut diximus,
culpâ talia sunt, qualia à Beguino & Quercera-
no describuntur. Chymicis ve ò pharmacis ea viss
relinqui debet, quæ nocumèta & calamitates, nõ
aliter ac ferrum magnes, cæcias nubes attrahit,
non quidem errore sumentium, sed sumptorum
naturâ. Inter utrumq; quantum interest, tantum
etiam inter suavitatem, tantum inter salubritatē
interest, quas sibi temerè Chymici arrogant, do-
gmatici jure meritò vendicant.

Mercurial. Comm. in 19. aph. Sect. 4.

Hipp. tempore, maior pars medicamentorum purgan-
tium potu administrabatur (φαρμακονομίας) quem
admodum etiam Galeni tempestate, imò verò & boli no-
stris

Pri, & *Epilula* sunt in usum traducta in eos potius, qui difficulter medicamenta bibunt, quā quod non semper melius esset medicamenta potu, quam alio modo sumere, siquidē cum debeāt in stomacho eliquari atq; solvi si purgare debent, facile est comprehendere, hunc laborem dente ventriculo, ubi in ipsum medicamenta iam dissoluta atq; eliquata inveniuntur, & propterea mirari nemo debet, si veteres *Theriacam*, *Hierā* aliāq; ingrata pharmaca vel aqua in febre, vel vino sine febre dissoluta tradebāt, secus quam nunc facimus omnes, qui potius gustū, & delicias agrotorum, quam ipsorum utilitatem sectamur.

252. Quamobrem quum in pharmacis dogmaticis Chymici vel odorem saporemq; nauseabundū notant, vel compositionis prolixitatē taxant: quod ad primum quidē attinet respondebimus, nec quē ipsi offerunt, nectar semper ambrosiāq; spirare. In tartaro vitriolato, hoc ante omnia requirit Crollius, ne nimis acefcat, sed sapore in jucundo nauseā vomitūq; exciter, ex quo deinde amabile & gratiosum propolisima concinnat, quod instat vel lixivij vel lotij gustū delinit, perinde ac reliqua etiam Chymicorum salia nihilo mellitiora sunt. Quid quæso gilla Theophrastica seu tale vitrioli retius? quid oleo tartari fastidi⁹, in quo signaturā factoris ipse Crollius collocat? Neutrum tamen propterea à Basilicā Chymicā exulat. Sed neq; liquores, quos ex cranio humano Quercet. prolestat, amabiliore sunt ijs, quos tartarus exsudat: Illis tamē integrum ferē caput cap. 26.
fol. 124. in Tetrade consecravit: Elixir quoq; proprietatis plus aloës quā mellis habet. Deniq; ne ultra modum me hac in materiā, quam alijs uberius tractādam relinquo, diffundam, quam panchy-
ma-

magogon suum vel malvatico vel jusculo (malvaticum mavult & pilulis præfert) dilutum Crollius in potiunculam redigit, oblitus mihi videtur colocynthidos, tametsi primum ei locum in panchymagogo assignarit, & drachmas ejus septem suavissimæ & subtilissimæ confecturæ importarit.

253. Cæterum quod longæ ac laboriosæ apozematum syruporumque compositioni Beguinus insultat, hoc ipsum à Plinio didicit, qui eam inventum avariciæ aut voluptatis esse arbitratur, & ceu officinarum commentum perstringit. Hunc autem pariter & illum toto opere de pharmacopœâ restitutâ Quercetanus refutat, speciatim vero in secundo capite dictæ pharmacopœas, ubi disertissimis verbis affirmat, compositionem medicamentorum, summo consilio, summâ prudentiâ, summaque tam necessitate quam utilitate adinventam atque introductam fuisse. Nam, inquit, ipsæmet morborum vel simplicium vel compositorum naturæ, qualitatesque contrariæ, vel variæ circa eos intentiones (pro varietate causarum, symptomatum, partium affectarum, naturæ ægrotantium, conditioneque eorundem, pro ætate, vigore, consuetudine: addam & illud, si lubet, pro voluptate & placito eorundem) medicamentorum compositioni ansam præbuerunt, rationemque suppeditarunt.

254. Quum pilulas fingere ex Quercetani malsâ aut electuario antimoniali mercurialive Beguinus discebat, præterijssè videtur, quæ ad
ratio-

rationem medicamentorum tum componendorum tum compositorum pertinent. Neque enim aliàs tam pueriliter juscum cremore aut magisterio tartari conditum, apozematis syrupisve magistralibus antetulisset. Videat Beguinus, quot & quanta decocta, vina, oxymelita, hydromelita, syrupos, quot quantisque affectibus, humoribus, partibusque non tantum in pharmacopœa restitutâ, verum etiam extra hanc hinc inde in alijs scriptis suis Quercetanus destinarit ac dicarit: quorum omnium munus si vnius cremor tartari vel tartarus vitriolatus, juscum dissolutus, explere potest, dicemus, utrumque non tantum omnium affectuum, omnium humorum, omnium partium, verum etiam omnium decoctorum, vinorum, oxymelitum, hydromelitum, omnium denique syruporum signaturam tam internam quam externam circumgestare.

255. Hoc Crollio non displicebit, qui universale digestivum ex tartaro vitriolato confinxit: eâdem, opinor, licentiâ, quâ antimonium diaphoreticum, quod potionibus sudorificis Beguinum anteposuisse videmus, ad cœlum usque sustulit; Quum tamen, ubi vel hominem turpeto aut antimonio exanimatum refocillare, vel ipsum antimonium cicurare voluit, bezoartici mineralis (quod id ipsum quasi mortuum Hectorem appenso auro redemit) prorsus oblitum audierimus ad Andromachi inprimis theriacen (quæ alexipharmacum universale, tot seculorum experienciâ comprobatum, Beguino di-

dicitur) tanquam ad anchoram & asylon confugisse, quem etiam constat theriacen spiritu vitrioli commiscuisse, ut prævia corporis purgatione, omnibus propemodum morbis auxiliaretur.

256. Et sic quidem hætenus pro suavitate suorum remediorum depræliantem Beguinum vidimus. Operæ precium porro est cognoscere, quonam pacto ijdem laudem salubritatis & curationis tutioris vindicet. Esi enim negare nequit, multa suorum medicamentorum è mineralium & metallorum familiâ petita esse, negat tamen ea propter venenata esse, & naturæ humanæ infesta, id quod vulgò ijs obijcitur. Neq; etiâ, si ut acris & corrosiva & plus justo calidiora & grave è *εμπύρευμα* redolentia traducantur. Idcirco causæ satis est, quæ ab ijs abhorreamus, contendit. Tela enim hæc rationis & experientiæ clypeo excepta dextræ elidi.

257. Verum enim verò, quod ad mineralia quidem & metallica attinet, non, quod ijs utantur, Chymici malè audiunt, sed, quod ijs abutantur, iustissimâ incurrunt reprehensionem. Est abusus duplex: Vnus in præparatione, alter in applicatione. In præparatione separationem præmittunt utilis ab inutili, veneni à mumiâ, nucleum & medullâ à corticibus, putaminibus, siliquis à facibus, puri ab impuro, maligni ab alexipharmaco, corpori à spirituali. Eam autem separationem quomodo præstent, nos suprà in præparationibus mercurij & stibij præparationibus vidimus, & Beguini scholiastes non dissimulat, cuius verborum vagiloquentiæ Beguini opponimus: Certum

Gluckrad.
in Not. p.
m. 60.

est, ait, ac firmum eos omnes (Chymicastro intelli-
ge, quorum experientia temeraria est, neq; ἐν τῷ λό-
γῳ fundata) absq; verâ & naturali ratione, vulcani
violentia, sublimationib. variis ac reuerberationibus,
ardentibus itidem ac erodentibus menstruis rerum na-
turas quodammodo immutare, destruere ac perverte-
re: non autem veras, ut nugantur, ex illis extrahunt
essentias, multò minus solare illud & salutare separant
balsamum.

258. Non hæc Chymicastrois duntaxat, ve-
rùm etiam istis Chymicorum astris Quercetano,
Crollio, Beguino dixit Gluckradius. Quoniam
superius ad oculum patuit, hosce ipsos, quos no-
minatim exprimo, malignitatem & virus stibij
ac mercurij, nequaquam partis noxiæ ablatione
corrige re, sed rerum nocentium additione ma-
gis magisq; exasperare, atq; in tantum effe-
rare suis præparationibus, ut ipsi cœperint eo-
rum usum non leviter exhorrescere: adeo-
q; dum dogmaticam pharmacian confici-
unt, seipso quoq; eodem mucrone transfi-
gere.

259. Itaq; fallit oppidò falliturq; Beguinus,
quum artificio Chymico fossilia putat omni ve-
nenosi malignitate exui, quum anatomias arti-
ficiosæ beneficio perinde metallica ad usum
humanum assuescere & optari existimat, ac vi-
peram, quæ theriacen ingreditur, ac draconem
marinum, qui non nisi exossatus cibis fit isq;ue
delicatissimus, quum veram malignitatis per-
domandæ modum vult non in additione
sed ablatione corporisq; heterogonei in
suas

suas partes dissolutione consistere, eosque, qui
 consuetâ mastiches, tragacanthæ, spicæ, cinna-
 momi, & similium adjectione medicamentorû
 correctioni student, cocis comparat imperitis &
 stolidis, quibus si carpiones desquamandi & ex-
 viscerandi essent: amarorem bilis, felleâ cysti-
 fortè fortunâ pertusâ, non eluendum aut segre-
 gandum, sed saccharo melleve obtundendum
 esse contenderent: aut si ijdem intestina anima-
 lium in alimentum hominum præparare debe-
 rent, nec ab excrementis sordidis & fætidis
 mundanda esse, sed vel ambrâ additâ, oleis
 odoriferis affusis, coquenda, stultè judica-
 rent.

Cocus Plautinus:

*Meas qui esitabunt escas, quas condivero,
 Hi vel duce nos annos poterunt vivere,
 Nam ego cicilendrum quando in patinas indidi,
 Aut si polindrum, aut macidem, aut sancaptidem,
 Ea ipsæ sese patinas ferves faciunt ilico,
 Hæc ad Neptuni pecudes condimenta sunt;
 Terrestres pecudes cici mandro condio,
 Aut Happalopside aut cataraetriâ.*

Cui alius:

*At te Iupiter Diiq; omnes perdant cum condimen-
 tuis, cumq; omnibus istis mendaciis. Istacine causâ tu
 hodiè nummum dabo?*

160. Talem omninò cocum in suis Ch-
 micastris Gluckradius nobis paulò antè desc-
 psit: Talem se in electuario antimoniali Crc-
 lius præstitit, in quo antimonij virulentia
 deri ac succurrere voluit theriacâ, nuce myrtil-

â, corticibus citri, coralijs rubris, garyophyllis,
 eminibus fœniculi & coriandri, syrupo è succo
 ytoniorum, hisque in unam massam redactis,
 dere specimen talis coci, qualem Beguinus de-
 ineavit, qualem ambo etiam tum in panchyma-
 to tum in laudano opiato, tum in alijs artis o-
 peribus ad vivum expresserunt. Sed nec philo-
 sophicæ stibij, mercurij, lapidum, metallorum
 ræparationes ab hoc coco, ab illis chymicæ stris
 licet sunt, solum nomen abstuleris. Re enim
 erâ non nisi vulcani violentiâ, sublimationibus
 arijs ac reverbationibus, ardentibus itidem
 cerodentibus menstruis perficiuntur, quibus
 erum naturas quodammodo immutari, destrui
 cperverti, non autem veras essentias elici, mul-
 o minus solare & salutare balsamum separari
 Gluckradius ingenuè fassus est.

261. Quare quæ de anatomia deque separa-
 tione artificiosâ Beguinus iactitat, cassa sunt &
 ania verba, quibus in effectu nihil responderi
 ve præparationem sive etiam applicationem
 respexeris. Nam qualis præparatio, talis et-
 am applicatio. Vnde maximo cum damno
 humani generis ex antimonio oraculû ex mer-
 itio theriacam confinxerunt, quum tamen usu
 onster, ipsique ut supra ostendimus, non omni-
 o dissimulent, alterum feralia ut plurimum re-
 onsa dare, alterum nihil ferè nisi vipereum vi-
 us sapere ac spirare, utrumque præparatione in-
 eius labi: Adeoque publicis legibus coerceri
 ereatur flagitiosa eorum temeritas, qui in vitas
 ominû eiusmodi pestibus impudenter & cru-

deliter grassantur, atque ex ijs integra antidota-
ria, antidotaque absoluta, qualia ex Quercetam
suprà adduximus, pollicentur.

262. Quæ nos ratio cogit, à metallicis operi
petere, ubi botanicis negocium salutariter con-
fici potest? Non puduit aut piguit Gluckrad-
um in quartanæ curatione rudis ac crassæ pec-
tionis: & quamvis minimè ignarus esset phar-
macorum, quæ ex stibio & mercurio confici-
untur, eorum tamen omnium datâ operâ obli-
tusest.

263. Quercetanus verò tametsi ex antimco-
Tetrad. p. nio medicinâ venditet uniuersalissimam, omni-
400. bus ægritudinibus vel deploratissimis etiam acco-
commodatam, quæque etiam vitam producere
in multos annos possit, sanitatem tuendo & con-
pag. 402. pus à varijs morbis conservando: Tametsi ex am-
timonio liquorem emulgeat utilissimum omni-
bus morbis, cuius gutta ad alterandum, vacuam-
dum, aliasque curationum scopos complendo
potentior sit centum lagenis herbarum deco-
ctionibus refertis, nec non ipsis de rhabarbaro
pag. 404. potionibus: Tametsi antidotum jactet, quæ
sit vera uniuersalis medicina, quæ sopitos spi-
ritus exciter, roboretque animales, vitales, nat-
turales, mundando totam sanguinis massam, in-
staurando radicalem balsamum, & corpus hu-
manum ita renovando, ut & in juvenilem sta-
tum hominem transformet, cuius laudes & ad-
mirandæ virtutes satis prædicari non possint
pag. 410. Aliam, quam Deus nobis largitus sit in cura-
tionem omnium generaliter morborum, ve-
de-

desperatissimorum, trium quatuor, quinque
 vel sex etiam guttularum dosi: Aliam, quæ ad
 infinitos morbos sit præsentaneum remedium, ^{pag. 414.}
 non ipsum hominem renoret, & sanum diu-
 tissimè conservet, aliquot guttulis hausta: Ta- ^{pag. 417.}
 bet si id genus flores suavissimarum antidoto-
 rum antimonialium, ubique implantari ve-
 rit ob præstantissimas suas virtutes, & ad-
 versus omnes affectus in universum efficacis-
 mas ac potentissimas: Hæc denique reme-
 dia ab omnibus utique avidè expetenda esse
 fateatur, ut quæ optimè concepta, parata &
 administrata evellere omnia omnium morbo-
 rum seminaria, utcunque gravissimi & despe-
 ratissimi sint affectus, & radicitus extirpare pos-
 sent: Hæc, inquam, & multò majora licet de
 Quercetanus pleno ore effutiat: Nihilò
 minus ubi in rem præsentem eundem ei
 ait, & cum arthritide, calculo, nephritide, ca-
 nexiâ conferendæ manus, tum certè oraculum
 hymnicorum prorsus obmutuit.

264. Equidem in consilio de arthritide &
 calculo, pharmacie dogmaticorum asperrimè
 consultat: nec tamen nisi dogmatica præscribit,
 huiusmodi sunt hydromel alterans & vacuans,
 asenæ pulvis, aloë insuccata, pilulæ hellebora-
 rum compositæ, tragæa ex aro, topica omnis gene-
 ris. In consilio de nephritide, clyster primo loco
 convenit anodynus & emolliens, post cassia of-
 fertur in bolo, inde vena tunditur, mox apo-
 plecticis remediis, altero humorum tum præ-
 paratio tum evacuatio tentatur, interque gra-

ta ac mitia medicamenta, morbo idonea, numeratur non tantum bolus ex cassiâ, verum etiam electuarium lenitivum, diasebesten, hisq; similia, nec non syrupi magistrales parati ex decoctione prædicti apozematis, addito succo rosaceo ex senâ, rhabarbaro, agarico cum suis correctorijs & sacchari quantitate sufficiente. Rursus etiam diasenam commendat, & iuscula pulvis alterata radicibus, herbis, floribus, & fructibus. Sed nec aloëtica neglexit, nec pulverem populeum, neque alia in dogmaticorum apothecis trita & familiaria. Vbi ipse paroxysmus nephriticus ægrotum excruciat, ad enemata curritur, quæ non ex croco metallorum, quem alias immo-
 modicè in clysteribus extollit, verum ex vulgaribus & usitatis parat: Post usum clysteris non nisi
 vulgaris & usitata usu veniunt, quibus vel foveetur locus dolens vel inungitur, ægerque vel pun-
 gatur vel balneatur, omniumque arcanorum stibialium vicem vnum oleum amygdalinum efficit.
 Subiungit aliquot simplicia & composita ad lapidis attritionem expulsionemque à priscis tradita, quibus tamen igneos & corrosivos sales suos præfert, nec Chymicorum partes prorsus deferere velle videatur.

Tetrad. p.
319.
Pharmac.
restitut. c.
XVII.

265. At nulla in ijs stibij mentio: quod ipsum crediderim etiam in tetrade pompæ magis quam usui inservire: Quemadmodum in consilio pro virgine cachecticâ, postquam remedia dogmaticis, utpote massâ aloëticâ compositâ iusculis medicatis, tabellis, aquâ theriacali, vinco chalybeato, fomentis, thermis atq; acidulis rem-
 stre:

renuègessisset: non potuit finem operi impo-
nere, nisi flosculis stibiatis, hydragyrinis, tartare-
is, aureis, argenteis, similibusque delicijs id con-
vergeret, quibus sibi auctoritatem & admira-
tionem compararet, imperitioribus fucum &
audem faceret, de corio alieno longas scinde-
re corrigias, fortè etiam ditiorum crumenas e-
ungeret. Credo enim hanc ob causam eum
auri argentiq̃ue essentias tanti facere, ut specifica
cordis & cerebri corroborantia appellârit,
num reverâ nihil aliud sint, quàm noctuæ chy-
micorum ad auri argentiq̃ue aucupia.

266. Nam ipse etiam Crollius *deliramenta* *Secl. de*
Cordial. *ocat* eiusmodi auri essentias, quæ cum oleis a-
romaticis, utpote juniperino & salviato extra-
hantur. Quanquam sui oblitus, alibi scribere
ausus sit, Fuisse, qui mediantibus oleis aromati-
s Calci auri peculiariter præparatæ extraxerint
essentiam corolatam, magno egrotantium iuva-
mine, in usum medicum adhibitam. Beguini *Gluckrad.*
in Notis ad
Beguini. p.
176. 177. *ro* scholias tes longè acerbius detonat: Coro-
dis, inquit, loco nonnullorum empiricorum
arsutiam ac imposturam, dum cum oleis aro-
matum præsertim destillatis aurum potabile
utabile potius) fabricare student, detegendâ
ne necessariò duximus, ut eiusmodi stelliones à
doctoribus Chymiaticis & medicis quilibet vir-
tutis discernere valeat. Turneisserus, & post
Huserus, ac ab illis aliquot multi, in quibus
querceranus velut inter stellas luna minore se-
tescit, cum oleis aromatum destillatis limatu-
m solis vel eius calcem in coloratam quâdam

«essentiam redigebant, ac pro auro potabili in
 «gno precio vendebant. Postquam præparati
 «nisationem modumque Gluckradius proli
 «exposuit, subjungit: Atqui Philosophus herm
 «ricus hanc empiricam & crassam operationem
 «vituperio dignam existimat. Est enim fallax
 «nimis à veritate aliena. Rationibus non inept
 «hoc adijcit epiphonema: Quid itaq; de eiusm
 «di fucis boni sperandum sit, modo liquet. Hæc
 «obiter saltem monere voluisse, ne tantam stull
 «tiam defendere videretur.

267. Utinam verò atque utinam in tam
 scribentium turbâ unus saltem extaret, qui sim
 li sinceritate & pari iudicio non tantum esse
 tiam, verum etiam effectus flosculorum illorum
 metallicorum & mineralium, quos ubique nec
 parcâ manu Quercetanus complicesque spaa
 gunt, ad rationis & experientiae trutinam rev
 casset aut etiam num revocaret! Puto equidem
 vel factum fuisse, vel certò futurum, ut ipse
 repudiata perniciali Chymicorum empiriâ, pl
 nam lucem vel recuperasset dudum vel prop
 diem recuperaret solida ac vetus medicina, jam
 que aut evluissent aut penitus evilescent co
 temptuque haberentur terra sancta, spiritus au
 reus, panacæa, pilulæ benedictæ, arcanū tartar
 magisterium vitrioli, oleum argenti, ac sulfur
 essentia & tinctura coralliorum, item que essen
 tia, oleum, & magisterium perlarum, utque
 hisce omnibusque præterea magisterijs & myste
 rijs antimonialibus, nihil jam dici posset, quâ
 fuisse, eadem prorsus ratione, quâ essentia aurea

Quec

Quercetani sophisticata, unâ cum fictitio Turn-
heisseri atq; Huseri auro potabili, recto & justo
Gluckradij iudicio, explosa est.

268. Quamobrem non benè sibi suâq; ar-
ti consuluit Quercetanus, quum in pharmaco-^{cap. 4.}
pœâ restitutâ, ad contemplanda artis Chymicæ
magnalia, manes Hippocratis, Aristotelis, Ga-
leni, Budæi inquietare : In Tetrade autem & ^{p. 418.}
alibi græcos, arabas, latinos à mortuis resuscita-
re conatus & ausus est, ut elegantes remedio-
rum Spagiricorum flores cernerent, naribus o-
dorarentur, & manibus palparent. Quod si e-
nim reviviscerent illi, utique non lætitiâ rape-
rentur, vel de medicinæ ornamentis atque in-
crementis Chymicæ arti gratularentur, sed po-
tius Gluckradij ad exemplum de versutiâ, im-
posturâ, stellionatu artistarum, deque opera-
tionibus empiricis, crassis, vituperandis, falla-
cibus, nimis à vero alienis, deque fucis & stul-
titiâ mirum miserumq; in modum conqueren-
tur, &c.

269. Inprimis verò graviter molesteque la-
turi essent, pro naturali theriacâ & luis ferinæ a-
lexipharmaco haberi, quæ ne quidem tutò ma-
sticari Gluckradius author est, cujusmodi sunt
mercurius præcipitatus, calcinatus, simplici a-
quâ stygiâ dissolutus, philosophicè coagulatus,
& in salis naturam conversus, vel cum eadem-
met aquâ forti communi modo præcipitatus,
reverberatus, dulcoratus, & cum aceto destil-
lato, essensificato, atque ab acetosis illis spiri-
tibus optimè spoliatus, vel in pulverem

*Conf. de
lue ven. p.
388.389,*

album redactus solo spiritu vitrioli aut sulfuris
qui denuo separatur, ablutionibusque iteratis
dulcoratur atque fixus redditur cum sale nitro
Quos quidem mercurios, quia non tantum lue
venereæ venenum, verum etiam pestis & febris
putridarum malignitates exterminare Quercee
tanus prodidit, esse que, si ritè præparata fuerint
vera & specifica remedia purificationis sangui
nis, quem per varias evacuationes purgent, pro
ut natura patientis ad expulsionem fuerit dispo
sita, idque minore longè perturbatione, quam
vel ipsa manna fuisset exhibita: Veneranda et
iam antiquitas in vitam redux, eiusmodi phar
maca minimè miraretur verè angelica appellari.
Sunt enim & boni angeli & mali. Non at
illis sed ab hisce cognominari id genus præpara
tiones, per ea probarent, quæ suprâ ex tetradè
exalexicaco, expropugnaculo hermetico, ex
pharmacopœâ Spagiricâ, ex ipso de lue venereâ
consilio, de mercurijs præcipitatis, de que pulve
re Massæ angelico, adduximus, quorum repeti
tio omninò supervacanea est.

*Beguinus
lib. I. Ty-
706, c. 1.*

270. Neque verò est, quod hisce alijsque
præparationibus metallicis Chymici patrociniū
emendicent à thermis metallicis aut fontibus
mineralibus, ad quos, suasu ipsorum etiam miso
chymicorum, ablegari scribunt, qui vulgaribus
pharmacopolarum medicamentis firmam sani
tatem recuperare non potuerint, hosque etiam
perfectè inibi curari. Quanquam enim non ne
gemus, eiusmodi mineralibus & metallicis bal
samum quendam fixum spiritusque potentissi
mos

mos & corruptioni minime obnoxios inclusos
 esse: Permultum tamen interesse putamus inter
 aquas metallicas naturales, & solutiones calces-
 que metallicas arte factas: inter acidulas Spada-
 nas aut Schyvalbacenses & ea aceta, quæ ex vi-
 triolo, sulfure, sale, alumine Chymici eliciunt.
 Proindeque, si quis de acetis mineralibus non
 usque adeo magnifice sentiat, non propterea
 thermas statim omnes & aquas medicinales va-
 pulare, uti Quercetanus magnâ cum indignatio-
 ne contendit: Quin potius, si quoad essentiam
 & quoad effectus comparatio utrinque insti-
 tuatur, manifestò patere, non meras illum nugas
 dicere, sed rationum fulcris ac momentis satis
 validis inniri, qui Quercetano opponat, naturâ
 has spirituum metallicorum cum aquâ moliri
 mixtiones, quas ars ipsa nunquam valeat imita-
 ri, nedum consequi.

271. Neque enim si jus aliquod pingue vel
 qua accommodata, cum præstante quodam
 vitrioli aut sulfuris spiritu per Quercetanus fiat
 cidula, tanta inde utilitas subsequetur, ac si in
 magnâ quadam & iam tamen usitatâ quantitate
 quas Spaenses & Pouguenses, quæ sint indubiè
 vitriolicæ, alicui propinasset & exhibuisset. Ra-
 tio est in promptu, quia tantum interest inter
 spiritum vitriolicum, quem acidulis Spaensibus
 & Pouguensibus natura inseruit, & illum quem
 Quercetanus jusculis & aquis diluit, quantum
 inter formam & materiam, inter animam &
 corpus, inter cælum & terram.

272. Hoc illi vident, qui decantatam Chy-

M 5 mico-

Alexic p.
 268.

micorum anatonem thermis atque acidulis frustra haecenus applicarunt. Nec Quercetan. distillare simulare videtur, falsus ingenuè, non ita promptus ex liquoribus acidis distillatis effectus consequi. Id enim, quod ille ingenti aquarum, quae sorbentur, copiae acceptum refert, nos inprimis spirituum aquis insitorum immensae subtilitatis ascribimus, quae tanta est, ut omnem artis artificumque captum atque industriam infinito intervallo superet, atque ipsius Quercetani testimonio, innumerabiles singulis diebus producat effectus, in eorum praesertim morborum curatione, qui deplorati credebantur, quibusque reliqua in cassum fuerant adhibita remedia.

273. Quod si iam vesania est, ijs palam recalcitrari, quae quotidie circa effectus aquarum acidarum & vitriolicarum, quales sunt Spaenses & Pougueses, sensibus patent atque percipiuntur. Certè equidem non minor vesania est, aceta mineralium artificialia, acidulis naturalibus non tantum comparare, verum etiam praeferre vellet, quum ipse Quercetanus, ut diximus fateatur, nec ita promptos ex liquoribus acidis distillatis consequi effectus. Hosce verò quum nihilominus temporis progressu perspicere affirmat, nec non citius minore periculo, quam si simul & semel tanta aquarum congeries vel invitis obruta fuisset: Idcirco profectò minimè feret calculos & suffragia eorum, quorum testimonijs jammodò effectum aquarum Spaensium & Pouguesium comprobavit.

274. Multò minus vires harummet aquarum
ex-

extenuabit eo, quod dicit, tãtam aquarum con-
geriem, nō nisi magnum corporibus nostris no-
cumentū inferre posse, si obstructionibus dive-
xentur, id liquidò patere in hydropicis, quorum
nonnulli sapiens uti talium aquarum, licet huic
symptomati dicatarum, magis ac magis intume-
scat. Si nãq; magna inde vtilitas & alleviatio spe-
randa est, bibere eas nefas, non præparato prius
corpore, non sublatis ante obstructionib. Cor-
pore ritè præparato, sublatis ex arte obstructio-
nibus magnam utilitatem & alleviationem aci-
dulæ præstabunt etiam illis, qui nullo cum emol-
lumento, juscula Chymicorum & aquas acetis
mineralibus, quæ jaçant, infectas abliguerūt,
adeoq; se egregiè deceptos sentient, qui de gut-
tulis spiritus chalcantini tantum sibi opis polli-
centur, quantum integri acidulatum scyphi li-
beraliter evacuati præstant,

275. Vivida acidulæ vis instar mercurij om-
nia corporis loca pervolitat, instar lixivij omnes
viscerū sordes abstergit, instar universalis emun-
ctorij corpus per alvum, per urinas, per sudores
repurgat. Vitrioli spiritus nec alvū solvit, nec vri-
nas movet, nec sudores elicit, imò vero solo no-
mine spiritus est. Hoc Crol. non diffitebitur, qui
licet subtilitatē ejus in solvendis obstructionib.
deprædicet, non potuit tamē gravitatem corpo-
ream & terrestrē reticere, quando usuris præci-
pit, vehiculū, quo diluitur, bene cōcutere ac cō-
movere, quia nēpe gravitate suâ fundum facilè
petat. Idem acerbe invehitur in quendam, qui
imoderato & immaturo spiritus vitrioli usu ho-
minem optimum pessimè interemerit; Nimirū,
quod

quod salus & per se non sumatur, sed cum vehiculo & exigua dosi.

276. Abs Crollio discere Quercetanus debuit, quod spiritus vitrioli non tantum aciduliss non sit salubrior, sed ne quidem saluber satis accutus. Nam pro eo, quod acidulæ integris potculis tuto & salutariter sinceræ ingurgitantur, spiritus vitriolici ne guttula quidem impunè libatur, nisi alijs liquoribus diluta & distemperata, ac neque dilui neque distemperari tam perfectè potest, quin insitâ gravitate & terreno pondere deses, ventriculo adhæreat, perinde atque in vasis imo coire eum Crollius observavit, & ne coiret, vasis concussionem cavet. Vnde porro tanquam in speculo dispicere possunt novatores, quanti facienda sit illa tum salubritas tum spiritualitas, quam suis medicamentis, suummet ipsorum decretorum immemores, affingunt.

277. Beguinus verò (ad eum enim redire tempus) vim igneam, acrem, erodentem, causticam, medicamentis Chymicis abstergere volens, unum, de quibus nobis impræsentiarum sermo est, spiritum vitrioli examinet, & à Crollio quærat, quidnam in spiritu vitrioli fuerit, quod homini attulerit necem? Si Crollius violentam mordacitatem fateri noluerit, non deerunt è fœce vulgi, qui affirmaturi sint, pannum, papyrum, lintea non aliter à spiritu vitrioli depasce, ac si vivo igne deflagrassent.

278. Illam verò causticam violentiam Beguinus frustra conatur cantharidibus, vitriolo, allijs, cepe, sinapi, nasturtio, succis que limonum
ac

ac citriorum attemperare & comitigare, quum
proculdubio inter hæc omnia & spiritum vi-
trioli, tãta sit, quoad corrosivitatem, proportio,
quanta, quoad comburendi vim, inter tenuem
flammam & ferrum candens. Argumento est,
quod non nisi parcissimè & instar condimento-
rum, ad guttam videlicet granumve vnum, aut
alterum, nec sola, sed idoneis liquoribus permi-
sta Beguinus exhiberi doceat, cū necessitas me-
dicos Spagiricos ad medicamenta acria usur-
panda compellit.

279. Quantum inter vitriolum & vitrioli
spiritum, quantum etiam inter hunc ipsum &
cantharides interfit, non ignoravit, opinor, Be-
guinus: Allia certè, cæpe, sinapi, nasturtium, suc-
cos limonum ac citriorum, cæteraque id genus,
quæ obijcit, nec granulis pendimus, nec guttulis
stillamus, verum etiam largiùs aut sincerius as-
umpta, multò minore cum periculo concoqui-
mus, quàm Crollij æger spiritum vitriolicum.
Qui quidem spiritus vitriolicus vires suas in æ-
gro illo satis explicavit, nihil veritus neque in-
teraneorum repugnantiam, neque vegetum ca-
poris nativi robur, neque humores noxios in ven-
triculo stagnantes: sed stygiâ suâ violentiâ fre-
tus, fecit, quod sibi, non ægro conveniebat,
Crollio verò ad stomachum usque displicebat.

280. Neque enim tum temporis innotue-
rat, quomodo acerrima quævis ita edulcorari
essent, ut omnem acrimoniam deponerent,
vale quid Beguinus magno hiatu promittit:
erum inter credita nondum experta habeba-
tur

tur spiritus vitrioli dulcis, qui ab eo usque tempore nunquam aut nusquam adhuc comparuit. Tamen si nanq; Beguinus acrimoniam aquæ fortis & regiæ, si sal tartari ijs commisceatur, manifestò deponi arbitretur: jubebimus eū, si liquor insipidus sit, gustare coagulum, in quo si obtoruisse aculeum putat, sensu caret.

281. Quod verò ignem medicamenti Chymicis propitiare vult, id tanti est, quanti illud, quod Quercetanus asseveravit, medicamentum quò magis digestionibus ac purificationib. crebris attenuetur, eò propius ad ætheriam substantiam accedere, quæ temperatissimæ naturæ sit. Hæc Quercetani verba conciliet mihi quispiam cum spiritu vini, quem Beguinus indies calidior rem acrioremque fieri auctor est, etiam si vel toto anni circulo in circulum circumagatur. Id enim facile unumquemq; experiri posse, & rationem ipsam ab igne ac motu desumptam persuadere. Dicat Beguinus, quænam sit illa ratio ab igne desumpta? Annon, quam Aristoteles in undecimo quarti meteorologici expressit? *ἐν ἁπασιν γὰρ ἐστὶ θερμότης, ἢ πλείων, ἢ ἐλάττω, τοῖς πεπερωμένοις*: quamque fusiùs in secundo secundi de partibus animalium explicavit: Austa fere omnia aliquid habent caliditatis, ut calx, cinis, sedimenta animalium, & inter excrementa fel, eo quod feruore nimio exaruerint: relictumque sibi contineant aliquid caliditatis. Et hanc quidem rationem si Beguinus metallis ustis, chalcitidi ustæ, balano myreplicæ affatæ, mercurio calcinato, croco martis, aquæ & oleo cinnamomi, spiritui

D. H. M.
pag. 77.

Tyro. lib.
3. cap. 2.

ini, spiritui vitrioli, oleo salis, cæterisq; id genus applicasset, utiq; non de nihilo esse existimasset, quæ de ignis contagio remedijs Chymicorum obijciuntur.

281. Nam quum negavit, medicamentis Chymicis inesse empyreuma, oblitus videtur tū *l. 2. cap. 2.* quæ rosacea quam per cineres maximâ cautione & circumspeditione distillari præcipit, ne empyreumate liquor stillatitius inficiatur, tum ea aquarum, quibus ob contractū empyreuma, *l. 2. cap. 11. §. 15.* ipse remedium parat, tum spiritus atque olei tartarei, olei & liquoris ex sanguine & cranio humano, olei laterini, aliorumque oleorum, quæ per sabulum extillant, quorum quàm est manifestus nidor, tam est etiam inemendabilis, quicquid vel ablatione vel digestionem contra molitur Beguinus.

283. Ablutio enim tantum præstat ad abominandum empyreuma, quantum ad edulcoranda oraliorum & perlarum magisteria valet. Digestio autem, siue in calido fiat, non magis nidore tollit, quàm spiritum vini diutina attēperat circumlatio: Siue in frigido & humido loco aquas adstas colloques, non aliter eas mitescere ac sales in cellâ super marmore diffuētes, percipies, ad quodq; nimis eaducâ esse suavitatem, de qua Chymici tantoperè gloriantur, nimis pellucidâ gloriolum, quàm in medicamentorum præparatione occupantur. Etenim vel ex dictis liquet, eos, rebus naturas, quas exaltare, perficere, vñtificare tagunt, reverà, ut Gluckradius ait, immutare, destruere, ac pervertere, non a. veras, ut nugantur,

tur, ex illis extrahere essentias, multo minus solarare & salutare illud separare balsamum.

284. Itaque quemadmodum acetis suis stygijs frustra eisdem æquiparare acidulas naturales probavimus: Ita etiam nullo negotio ostendere possumus, non minus frivola esse comparationem, quam inter præparationes suas altera parte, ab alterâ verò inter coctiones ciborum in ventriculo & jecinore, inter transitum musti in vinum, inter panificium, inter culinam inter lac, caseum & butyrum, inter chylum, chymum & sanguinem, inter alia id genus talia instituunt: Vbi tamen si nil nisi desperationes, defæcationes, exaltationes, essenificationes, perfectiones & similia audias: Falleris tamen, si te inibi reperturum putâris, quod verbis pomposis respondeat, quin potius Gluckradij iudicium approbabis, quod modò audivimus, ne quæ a verò abhorrere vidimus, quum de stibiatis ac mercurialibus suprà ageremus. Certè enim vulcani violentiâ, sublimationibus varijs ac reverberationibus, at dentibus item ac erodentibus menstruis, rerum naturas immutare, destruere ac pervertere, non est eas exaltare, perficere, essenificare, neque tales ex illis essentias, talia balsama extrahere, qualia chylo sincero, limpido sanguini, vino meracissimo, pani laudatissimo, juscule consummato, lacti item, caseo, nec normo butyro assimilari reapse queant: sed pro veris essentijs, meras sordes, mera inquinamenta, corruptelas, maleficia, fæces, nugas, pro solaribus ac salutaribus balsamis illud demum, plenâ manu offer-

ferre, quod artificiosâ anatomîâ sive ἐξαρπάσει
 ei illi se ab utili, à mumiâ, à nucleo, à medullâ, à
 uro, ab alexipharmaco, à spirituali separare ja-
 titant. Quod ipsum quid, quale, quanti sit, vel
 ex eo licet nobis cognoscere, quod de salibus *cap. VII.*
 botanicis Beguinus partim ex Quercetano par- *Gluckrad.*
 tim ex semetipso affert, nosque superiùs confu- *in Notu p.*
 avimus, ipse quin etiam Beguini scholiastes ex- *55.*
 hibet, quando per cinerificationem mista omni
 umiditate tam essentiali quàm accidentali ab-
 sorptâ in cinerem redigi, firmiter asseverat.

285. Hoc verò quidnam quæso aliud est,
 quàm utile cum inutili, venenum cum mumiâ
 salutari, nucleum & medullam unâ cum corti-
 cibus, putaminibus, siliquis & facibus, purum
 cum impuro, malignum cum alexipharmaco,
 corporeum denique cum spirituali simul ac se-
 mel perdere atque interterere? Proinde quæ ni-
 hil absurdi est, dicere, quod in sale absinthij, ge-
 nus absinthij penitus atque penitus expirâret,
 ratioq; absinthij ad absinthij salem talis omni-
 nò sit, qualis ad cadaver, corporis est viventis.
 Nec obstat, quod Quercet. eiusque asseclæ sale
 quascondiant, sale etiam extracta conspergant,
 & balsama sale farciant. Subit enim animum re-
 cordari, quod ex Plinio ille anonymo suo obij- *D.H.M.*
 cit, suis animam fuisse pro sale datam, ne pu- *pag. 264.*
 rescerent.

289. Mirabilis certè illa anatomia est, quæ
 homogeneum ab heterogeneo separare profes-
 sa, heterogeneum cum homogeneo coire in unū

In not. ad Reg. p. 194 facit: nec sine causâ à Gluckradio factum, quod in extractis purgantibus admistionem salium propriorum improbaverit; quodque insulfitatem præparationum Chymicarum non hoc tantum in loco, sed & alibi liberè castigârit.

p. 298. 287. Nam neq; de effectis remediorum Spagiricorum magnificentiùs sentit. Salia, inquit, auro rodunt & extimulant: Spiritus caput petunt: oleum ventriculum conviscant & adhærent. Quid otiosum Chymicorum, quid naturalis theriacæ præstet, partim ex Gluckradio, partim ex Crollio supra commemoravimus, & animus repetendum horret. Vnde dijudicare Beguinus possit, an medicamenta Chymica membris principalibus corporis pravam dispositionem imprimant, an calorem nativum & spiritus individuos animæ satellites destruant: necne?

288. Neq; enim est, quod culpam maleficentiam à remedijs rejicere velin artifices velit, qui ea præpararint, vel in medicos, qui ea exhibuerint, quum vel Crollio vel Husero vel alicui alij Chymicæ Atlanti tale quid accidisse, quale Beguinus profanationi aut abusui remediorum Spagiricorum adscribere vult, non obscurè è superioribus elutescat. Eam obrem virulentia hydiargyri & stibij non debuit fucos emendicare & colorem à methodo medendi Galenicâ & Hippocraticâ, cujus imperitiam imperiti alij obijciunt: Multo minus scamoneata & helleborata cum stibiatibus & mercurialibus conferre, quum horum malignitas per id tanto fiat conspectior atque illustrior.

289. Non admittit vel Hippocraticâ vel Galenica methodus, præsertim qualis nostro ævo excolitur, quæ ne quidem tutò mastiari possint, ad quorum maleficia refrænanda ac ompescenda foris intusque opus sit alexiterijs, cardiâcis, stomachicis, cephalicis, gargarismis, ætheris, quibus dentes, os, fauces, stomachus, cor, caput vel adversus virulentiam præmuniuntur vel ab illatâ noxâ perniciali liberantur. Nam nec Crollio quidem placent, quæ tanta sunt: idcirco purgationes venenatorum symptomatum procreatrices, & virium dissipatrices, æternùm fugiendas esse monuit: Moniti tamen in mercurialibus & stibiatis prorsus obli-
Sect. de Cathart. Cap. 2.

290. Beguinus verò, quum cautiones in ætymonij & turpeti exhibitione observandas à Crolli basilicâ in tyrocinium suum transsciri-
l. 2. Tyros. cap. 12.
 eret, potuit jam tum parcius de medicamentorum Chymicorum tum salubritate tum innocentia judicare, & corrigere judicium, quod paginica dogmaticis antefert. Ostendimus enim ex ipsis artis proceribus, nec falsum nec vanum esse prætextum, quo remedijs Chymicis, quasi periculosis, inutilibus & pestiferis, jus civitatis in Republicâ medicâ denegetur, ratione quoque per quam salubriora & tutiora vulgaribus statuuntur, per ipsos authores evertimus. Nam quo pacto illi purum ab impuro malignum alexipharmaco, corporeum à spirituali, inutile à utili separent, Gluckradus nos supra docuit, qui eos rerum naturas vel Vulcani

violentia corrumpere ac depravare, vel erodere
tium menstruorum contagio coinquinare & in-
toxicare disertis verbis fastus est, nosque exem-
plis ex stibio, hydrargyro, metallis, lapidum ge-
nere desumptis ipsorummet artificum fide, com-
probavimus.

291. Ideoque mirum non est, quod Begu-
nus scribit, Spagirica ventriculum mole sua nec
infestare. Neque enim de guttulis vel granu-
querela est, sed de qualitate malefica, quam
præparatione rebus imprimi Gluckradus dico
nec reliqui negant, tametsi negare velint. Extra
luculentissima de hydrargyro & stibio docum-
ta, quibus evicimus, ea operationes suas non di-
ferre, sed citò non tantum cum morbis veru-
etiam cum natura ipsa colluctari incipere, ea
que unà cum morbis victas dare manus festin-
ter cogere. Crollius ipse irascitur homini, co-
immature atque intempestivo spiritus chalcæ
thini haustu hominē è medio sustulerit. Nec
De lue ve- quior Fernelius fuit pharmacopœo, qui cura-
ner. c. vij. tionis hermeticæ seu Spagiricæ specimen edi-
tus, tribus è præcipitato pilulis, quartanari-
quadratum & robustum misere interemit.

292. Hujusmodi exempla magno cum
se offerent experientiam consulentibus, & li-
guinum docere possunt, verumne sit quod se-
pserit, Chymica præsertim ex metallicis & in-
neralibus præparata, utpote potētiorem viri-
& majoris efficaciam, incurabiles vulgò morbi
epilepsiam, lepram, quartanam, podagram, li-
dropem, ἡσυχίαν, ταχέως καὶ ἀφάλλως percurant.

An potius majorem fidem mereatur, quod de illorum maleficijs ac violentiâ nos ex ipsis Chymicorum scriptis commemoravimus?

293. Nam quod de Analepticis seu Cordialibus Chymicis Beguinus ebuccinat, per id non corrumpit Gluckradius judicium, quo vulcani atque erodentium menstruum indelebile contagium ejusmodi præparationibus obijciuntur: & nos judicii veritatem confirmare possumus magisterijs seu salibus seu solutionibus unionum ac gemmarum, quæ ut ab omni acri aëre sitate liberaret, nihil non fecit, etsi parum profecit, Crollius. Quibus quidem magisterijs, quibus salibus ac solutionibus, si quis vel cerevisiam defæcatam, vel vinum à tartaro suo depuratum, vel cibos seclusis à naturâ excrementis inceros, vel aquam cinnamomi balsamumve eas, vel oleum anisi, comparare ausit: Ne is toto cælo aberrabit, & pro veris essentijs & solaribus & salutaribus balsamis habebit, quæ non nisi ream inquinamenta sunt,

294. Tantum enim credo interesse inter margaritas crudas & magisterium margaritarum, quantum inter cerevisiam defæcatam & crassam, inter vinum limpidum & mustum turbidum, inter cibos coctos & crudos interest. Quoniam si illud purum est, quod sui plenum, alienum cum est: quis non videt, magisterium perlatum multò esse crudis perlis impurius, utpote vulcani violentiâ & erodentibus menstruis innum efferatum, ut mitissimæ temperatissimæ-

N § que

que indolis prorsus immemor, nil nisi causticum & mordax spiret.

295. Cui si quis velemulsionem margaritarum, vel species diamargariti, vel manus Christi perlas præferat, re ipsa expetietur, non tantum ab incrustatione periculi esse, quantum Beguinus confinxit: quin potius plus juramenti minucumēti ab illis percipi, quam à causticis Chymicorum solutionibus, quæ ob ignis violentiam menstruorumq; erodentium mordacitatem, ipsi etiam Gluckradio non suspectæ tantum verum etiam exosæ sunt.

296. Propterea vulgo non succenscat Beguinus, quod istiusmodi præparationes improbet, & integris uti malit, quam in sua principia consumptis: Nam ipse ejus scholiastes parum quous est istiusmodi præparationibus, istiusmodi resolutionibus & anatomijs, quæ rerum naturam immutant, destruunt, ac pervertunt, cujusmodi sunt magisterium, sal, solutio perlarum & corallorum, in quibus nulla sit puri ab impuro separatio, sed rerum temperatissimarum cum acerrimis liquoribus inepta & noxia confusio.

297. Video aliquid Cratoni tribuere Beguinum, Illius judicium audiat: Acetum radicarum suâ acrimoniâ & vi corrosivâ atque causticâ modò margaritas, verum alia etiam dissolvere & in cinerem quasi redigere, atque quemadmodum dum Chymistæ loquuntur, calcinare posse, non est dubium. Hoc autem non est spiritum margaritarum elicere, sed totam earum substantiam corrumpere. D. Woytelius senior mihi narra-

Lib. I. Epistol. medicinal.

Schol. 12. 2.

Episcopum Vratislaviensem Casparum Lo-
gum, Magisterium hoc perlarum, persuasum à
patre, saepe porrectum à Paracelsistâ quodam
bibisse, atque de mortuo tunicas ventriculi ni-
gras & corruptas apparuisse. Eodem eventu u-
m esse Marchionis Ioannis conjugem, in quâ
ventriculi tunica planè fuerint erosa. Hoc vi-
delicet non est benignum hospitem, sed inter-
ecinum hostem, nec alexipharicum & mor-
porum $\rho\iota\zeta\omicron\tau\omicron\mu\omicron\nu$, sed venenum in vitâ penetralia
admittere, nec vires collapsas restaurare & pri-
stinum vigorem restituere, sed, quod de præci-
pitatis & mercurijs vitâ alicubi Beguinus loqui-
tur, in sepulchrum præcipitare, & mortem ma-
no precio emptam accelerare. Non potuit hoc
actenus nec emulsione margaritarum, nec spe-
ciebus diamargariti, nec manu Christi perlata
restari.

298. Quum solo exemplo Beguinus addisce-
re potuit, chymici an dogmatici sint, qui ægrotis
trabeant partes noxias excrementitias & vene-
ratas unâ cum salutaribus & utilibus devoran-
das, qui efficiant, ut ægroti, expugnato morbo,
symptomatis gravioribus postmodum su-
pervenientibus, & ipso priori morbo periculo-
sioribus conflictentur. Nam quod de incrusta-
tione ventriculi objectat, rectius in magisteria
les & solutiones perlarum ac corallorum, quàm
innocentes pulvisculos quadrat. Eschara
auterium sequitur: erosionem crusta. Nihil ad
erosionem virium neque emulsioni margarita-
rum, neque speciebus diamargariti, neque confe-

ctioni perlatae, quæ Christi benedictum nomen circumfert. Plurimum ab erosione tū periculum noxæ, ijs magisterijs salibus solutionibusque ex margaritis, gemmis, coralijs artificio hermetico conficiuntur.

299. Nec possunt hoc nefas aquæ Chymicorum, quamvis sapida, quamvis odorifera, quamvis etiam durabiles eluere, quibus phae maciæ hermeticæ lucem ac decus inferre conatur Beguinus, vulgari verò tenebras cymmeris spissiores. Nam & pharmacopolæ dogmaticorum ex Quercetano didicerunt, quod distillatione multum de substantificâ rerum virtute potentiâ imminuatur: jamque pro plumbeis ac æreis vasis utuntur fictilibus ac vitreis, decocta que, ne quid in auras evolet, parare sciunt, cubi opus sit, more Boyij, quam pro empirici funesto Donzellinus habet, Crollius inter totum viros artis suæ connumerat: & experimentorum tum multitudinem tum certitudinem confispati, ridere incipiunt definitionem, quâ Beguinus Chymiam mundo obtrusit, tanquam arte medicamenta gratiora, salubriora & tutiora concinnandi.

Alexie.p.
294.

CAPUT XVI.

Amethodia Chymistarum in medendo ostenditur.

300. PROlixè hætenus de remediorum Chymicorum præstantiâ disseruimus; Vnde licet artificium medendi Chymicum, Spagiolum seu hermeticum percipi facile perspici

pro

possit, quia tamen Beguinum audivimus culpam
 pessimorum eventuum removere à remedijs
 Spagiricis, ijsque impingere, qui omnis metho-
 di Galenicæ & Hippocraticæ ignari, dicta medi-
 camenta propinent, Quercetanus quin etiam
 eadem de re non uno in loco conquerentem vi-
 demus: operæ precium fuerit, peculiariter & se-
 orsim cognoscere, quantum & quomodo cum
 methodo medendi Galenicâ & Hippocraticâ
 consentiant, quæ de modo pharmaceutici Artis
 nostri tradiderunt.

301. Nam quod Quercetanus persuadere
 nobis velit, sectam Dogmaticorum non esse di-
 stinctam ab Hermeticâ: id perinde est, ac si per-
 suadere vellet, physiologiam peripateticam vel
 dogmaticam non differre ab hermeticorū phy-
 siologia: quum tamen quantum inter utramque
 intersit, vel ex ijs liquidò appareat, quæ suprà de
 elementis eorumque qualitatibus ac viribus,
 quæ de missione & formâ misti, quæque de ani-
 mæ vitâ & naturâ tum elementorum tum misto-
 rum copiosè disputavimus. Nec minor profe-
 ctò occurret diversitas, rationes medendi utrin-
 que conferentibus, & Crollij imprimis præcepta
 examinantibus, quo nemo de pharmaciâ Spagi-
 ricâ magis basilicè scripsit.

302. Summula methodi, cujus Hippocra-
 tes author, Galenus cultor extitit, hæc est: Medi-
 cinam esse, quæ sanè in totum à morbis ægros
 vindicet, morborumque vehementiam obtun-
 dat, neque ijs, qui à morbis victi sunt, manum
 admoveat, cum id medicinam præstare non

N s posse

*Consil. de
 arthr. &
 calc. pag. 7
 262, 290.*

posse constet: *lib. de arte*. Hominis autem corpus in se sanguinem & pituitam & bilem duplicem flavam & nigram continere: & per hæc dolere sanum esse. Sanum quidē vel maximē, cum hæc moderatam inter se tum facultate tum copiā teperationem habuerint, idq; præsertim, si permixta fuerint. Dolere autem, ubi horum quicquid vel minus vel copiosius fuerit, aut in corpore seeparatum: *lib. de Natur. hom.* seu, ut alibi loquitur, bilem & pituitam morbos excitare, quū in corpore supra modum vel resiccentur, vel humectentur, vel incallescant, vel refrigerentur: *Lib. ad affect.* Ideoque multa inesse in corpore, quæ quā mutū inter se præter naturam calescant & refrigerentur, siccenturq; & humectentur, morbos pariant. Ex quo multæ quidem sint morborum formæ, & multiplex quoque eorundem curatio existat: *Lib. de Natur. hom.* Curatio autem quonam pacto sese habeat in *aphorism. 22. sect.* 2. expressit Hippocrates: Morbos ex repletionē, ut curat evacuatio, siccos, qui ex evacuatione fiunt, repletio, & in cæteris contrarietas remedio est. Hoc verò est, quod in *libro de flatibus* dicitur, contrariorum contraria esse remedia. Medicinam enim additionem esse & subtractionem. Et eorum quidem quæ exuperant, subtractionem, eorum verò, quæ deficient, additionem. Sunt hæc methodi Hippocraticæ & Galenicæ leges fundamentales, quas Chymicos non observare, sed nefariè violare, & concutere, non stabilire, in propatulo est.

303. *Primo* enim, sublato morbi in curabilem atque incurabilem discrimine, omnibus omnino ægris certam promittunt medelam, etiã si, ut Hippocrates noster ait, à morbo victi sunt. Inde est, quod Quercetanus antimonij panaceam in omnibus ægritudinibus vel deploratissimis etiam commendet: Antidorum theodoti Deum nobis largiri in curationem omnium generaliter morborum, vel desperatissimorum deprecatur: In genere affirmet remedia antimonialia, qualia in Tetrade descripsit, omnia omnium morborum seminaria, utcunq̃ue gravissimi & desperatissimi sint affectus, radicitus extirpare. Beguinus Chymicè præparata metallica & mineralia incurabiles vulgò morbos percurare author est. Mercurium præcipitatum ex optimis optimum valere scribit adversus morbos deploratos. De panaceâ vitrioli verba ejus sunt: Dosis ejus à granis tribus ad quinque vel sex in morbis deploratis maximè de panaceâ solari: Prodest in omnibus morbis desperatis, & ijs, quorum causa occulta est. Author verò miraculorum & mysteriorum Chymicorum, etiam animam agentibus ex mercurio vitæ paravit naulium, ne deesset, quod proportiono penderent Charonti. Neque ab eorum scitis Crollius degeneravit, qui medicamentum specificum septem membris corporis principalibus consecravat, quod valere ait adversus morbos tum incurabiles tum incognitos. Hi verò omnes, quamperitiã adorti sint, quam felicitate extirparint morbos deploratos,

tos, desperatos, incurabiles, vel ex eo nobis licet
cognoscere, quod eorum discipuli, magno artu
dedecore, & ægrorum strage non minore, quæ
tidie ex ijs, qui curabiles maximè sunt, insanabo
les, & sanabilibus desperatos ac deploratos effe
ciant.

304. *Secundò* pro eo, quod Hippoc. asserit
multas quidè morborum formas, & ob id mul
tiplicem quoque eorum curationem existere
Chymici nostri, omnia remedia particularia
subalterna, specifica, singularia, individualia ad
unum universale universalissimum, & velut
species in scalâ prædicamentali seriatim disposi
tas, ad unum genus generalissimum reducere &
redigere conati sunt: quod etiam absque cogni
tione morbi naturales omnes ægritudines per
sanet, per singularem naturæ instinctum, ut Croll
lius ex Severino & Lullio narrat. Tale quid an
timonij panaceâ, antidoto Zoiphylo, alijsq; præ
parationibus stibiatis Quercetanum venditare
diximus. Crollius simile ex mercurio dulci offert,
quod dicit, *omnia noxia ex corpore humano radicitus*
tollere & exterminare, & parum abest, quin & sul
furi & oleo vitrioli, laudem universalis medici
næ attribuat. Verùm quum idem Quercetanum
universalissimum illud universale, *ideis platonicijs*
comparaverit, fore utique sperârim, ut de uni
versali universalissimo rectius ac verius, quàm
de tribus Aristotelicis principijs dicatur, quod
noëticum potius, quàm hypostaticum sit, quod
notionum sit, quod intellectu potius quam sen
su perceptibile.

D. H. M.
p. 287.

305. Tertiò neque hoc genium ingeniumve Hippocraticum aut Galenicū sapit, quod morborum causas eorundemque remedia quatuor qualitatibus primis, quatuor item humoribus abtrahant atque eximant, quod calefactionem & refrigerationem, humectationem & exsiccationem, abstersionem, incisionem, attenuati-
onem & id genus alia Galeno nimis trita & fami-
liaria ubique flagellent: quum tamen supra de-
monstratum sit, Quercetanum non potuisse us-
que adeò elementis & qualitatibus elementari-
bus irasci, quin recantatis subinde opprobrijs fi-
deret amicis. Spes est, posse eum, si viveret, et-
iam cum humoribus, quibus parum faveret, re-
conciliari.

*Quercet.
Consil. de
arthr. &
calculo p.*

230.

D. H. M.

p. 297.

Tetr. p. 59.

& 60. &

208.

Croll.

in praf.

sect. 4.

&c.

Cap. 14.

num. 231.

306. Nam de eiusmodi quidem humore, cujusmodi ille sibi impugnandum in consilio de arthritide & calculo proponit, nulli dogmaticorum, ne quidem per somnium venit in men-
tem. Humores, inquit, nihil sunt aliud, quam substan-
tia tenuis, liquida & aquea: adeoque corpus quoddam
fluidum, opioiopepes & alieno termino circumscriptum:
quæ tota exhalare possit, vel evaporari à calore, & à se
aut in se solidi, nihilque terrestris substantia contineat. Ac
verò dogmaticis nostris fictitius ille humor vi-
detur, definitio futilis, quia videlicet & hîc & il-
lic præteritur crassities, visciditas, gluten, mucil-
lago, falsugo, nitrositas, aciditas, lentor, ærugo,
prassium, porrum, vitellus, albugo, adustio, su-
perassatio, cruditas, fermentum, cætera, quibus
tum soliditatem ac terrestreitatem humorum no-
tant, tum Quercetanum cogunt, quod de hu-
mo-

moribus fixit, non aliter refingere, atque eum ostendimus cum quatuor elementis & eorum qualitatibus, quæ non minùs temerè exagitavi in gratiam demùm rediisse. Nam illis quidem vitijs tum edomandis tum profligandis, magnæ pharmacopœas restitutæ partem resolvit, remediaque multiformia, quibus omnis generis humores tum præparentur tum educerentur, largi & liberali manu descripsit.

307. Crollius quoque & Beguinus hinc inde tum qualitatibus elementarium tum humorum mentionem non iniquam faciunt. Ille quidem vomitus biliosi in usu turpeti meminit, & cholericos usu turpeti & antimonij prohibuit & cinnameum oleum frigidis visceribus & tussibus à causâ frigidâ ortæ appropriavit, & elixir proprietatis frigiditatem ventriculi & capitis emendare affirmavit, & in laudani usu medicamenta attenuantia & abstergentia commendavit, ubi etiam humorum tenuium & acriorum meminit, itemque incrassationis atque attemperationis ejus, quod nimis tenue & fluidum existit: Præterea & succineum oleum frigidæ capitis distillationes consumere prædidit, & vitrioli oleum frigidis stomachis benefacere, Cholerae & Cholericis non æquè. Beguinus verò spiritum sulfuris valere ait ad morbos tam calidos quàm frigidos: spiritum vitrioli crassos & viscidos humores incidere: oleum ceræ attenuare, emollire, discutere, tumoribus frigidis utilissimum: oleum terebinthinæ calefacere, emollire, discutere, aperire: Oleum

aryophyllorum conferre frigidis ventriculi
 morbis, diarrhœa à causâ frigidâ: oleum suc-
 ni frigidis capitis defluxionibus conducere:
 mercurium per se calcinatum acres humores
 mitigare, pituitosos expurgare, calidamque
 siccam viscerum constitutionem emenda-
 re: in ferro esse virtutem aperiendi, deoppi-
 ndi, attenuandi, constringendi: tarta-
 rum purificatum habere virtutem incidendi
 humores crassos, meatusque aperiendi: flo-
 res sulfuris conducere morbis, qui exsiccatio-
 ne opus habent. Hæc aliaque similia non ab-
 horrent ab indole Galenicâ vel Hippocrati-
 câ: ad quam nisi omnis ea medicationis ra-
 tio, quæ sibi vel Hermetis vel Spagirices
 vel Chymicæ numen ac nomen prætexit, re-
 vocetur: certè equidem non poterit Chy-
 micâ medicinali vel medicinâ hermeticâ nec
 crudelior empeiria, nec turpior amethodia ex-
 cogitari.

308. Nam quod quarto loco expendendum
 venit, nisi ad indicationes Galenicæ & Hippo-
 craticas res redeat, meliori jure Quercetano
 obijcietur, quod ille alijs exprobravit, ea, quæ
 Chymici, buccinatorum instar, pro magnis my-
 sticis promulgant, talia esse, ut Chymicorum
 ars maxima, quid aut cur exhibeat, nullam ra-
 tionem reddere possit. Quia namque humores
 sive de quibus habent, necesse est ignorare,
 quid in corpore redundet, & quia de tempe-
 re parum solliciti sunt, nescire tum humo-
 rum vitia, tum viscerum querelas, proindeque

ex ratione nec vacuare, nec alterare, nec confortare, nec quicquam Hippocraticâ tum subtractione tum additione dignum præstare. Nec difficile est, in dictorum fidem iners Chymicorum artificium, quod in digerendo seu concoquendo, in evacuando, in confortando, excipiant, exemplis è Crollij basilicâ petitis, ad oculum ostendere.

309. Reddat primò rationem Crollius, quid sit *tartarus vitriolatus*, & cur eum exhibeat? Dicitur universale seu digestivum seu maturativum esse exhiberi, ut omnes viscerum obstructions solvat, ut aperiat, abstergat, crassis & mucilaginosissimis humoribus appropriatum, & in omnibus febribus miranda præstans. In hoc enim compendioso omnia coguntur, quæ de viribus digestivi hujus seu maturativi Crollius decem articulis prolixius proposuit. Atqui verò si digestivum si maturativum est, quare per quatuor inunctoria, nempe per vomitum, per alvum, per urinas, per sudores corpus commovere, Crollius dicitur? Nimirum hoc non est humores vitiosos ad æquabilitatem componere, & ad naturalem temperiem, à quâ recesserunt, quoad ejus fieri potest, reducere, sed crudis immaturis atque in tempestivis perturbationibus magis ac magis efferrare atque exagitare. Digestivi seu maturativi non est, evacuare humores, sed ad evacuationem præparare ac disponere.

310. Nec est, quod Crollium excuset, nisi hoc unum, ut dicamus, eum nescivisse, quid in digestivum sit, quia nec, quid digestio sit, inter

exerit: & temerè nimis atque inſcitè digeſtio-
 nis rationem omnem commiſiſſe tartaro vitrio-
 ato: cujus naturam non magis, quàm ipſius di-
 geſtionis ſeu maturationis cognitam habuerit
 & perſpectam. Sicuti namque vacuatio exupe-
 rantiam humorum acciðit, ita eorundem vitio-
 ſam qualitatem corrigit digeſtio ſeu maturationis.
 Proindeque Crollium negantem pleraſque fe-
 res, catarrhos, deſuxiones, tuſſes, raucedines,
 aliſque id genus ægri tudines, ortas ex impuri-
 tatibus mobilibus & ſuperficiarijs, quæ non ni-
 ſi altas radices egerint, digeſtivo ſeu macera-
 tivo habere opus, neceſſe eſt & hoc negare, quod
 in febribus illis, quod in catarrhis, rheumatif-
 mibus, tuſſibus, raucedinibus, alijsque id genus æ-
 gri tudinibus, humores à temperie naturali de-
 civerint. Horum enim digeſtionem ac con-
 coctionem, non gravis & durà coagulario, non
 alidiores tincturæ, aut inflammationes, aut
 quidquam ſimile, propriè & per ſe indicant, ſed
 reſeſſus à temperie naturali, ad quam recupe-
 randam, quantum in ſe eſt, non tantum in no-
 minatis morbis digeſtis adſpirat: verum etiã
 in diuturnis, utpote caduco, quartanis, nephri-
 tide, colicâ, podagrâ, lepra, cæterisque infirmi-
 tatibus, quâs tartareas novatores novo nomine
 inſigniunt, nervos omnes contendit, ut naturæ
 atque artis optis faciliſet & feliciter.

311. Neque verò etiã aliud reſolutione
 uâ inſinuat Crollius. Etiã ſi enim eam con-
 coctioni opponat, & ſigna cõcoctionis in mor-
 bis diuturnis & tartareis fruſtrâ expectari, ſed

eos statim resolutione, consumptione & destructione tolli affirmet: Facere tamen non potuit quin aliquid loci mitigationi relinqueret, nec tantum ob successum curæ felicioris & optationis, verum etiam ob paroxysmos, accidentia, ebullitiones fructuum, quos in morbis eorum moratis concoctionum ac mitigationum indicationes requirere minimè diffitetur. Vnde non concludere possumus, Crollianas concoctiones mitigationes, maturationes non esse sine resolutione, consumptione, destructione: Nec ejusdem resolutiones, consumptiones, destructiones sine concoctione, mitigatione, maturatione. Quia quantum maturescit morbifer succus, quantum digeritur, quantum concoquitur, tantum etiam in eo vitiosa asymmetria resolvitur, consumitur, destruitur: & vice versâ, quantum hæc destruitur, consumitur, resolvitur, tantum ille concoquitur, digeritur, maturescit, adeoque non sed ratione duntaxat ab invicem distinguuntur resolutio & concoctio.

312. Quam quidem seu resolutionem seu concoctionem si universim unus tartarus vitriolatus perficere valet, non profectò imeritò primus in basilicâ locum occupavit, multoq; angustius quam par erat, de eo sensisse Crollium arbitramur. Est enim universalis digestivi seu maturativi, omnes succos calidos refrigerare, frigidos exalfacere, humidos siccare, siccos humefacere, ebullientes coagulare, coagulatos dissolvere, acres commitigare, tenues incrassare, fluidos inspissare, crassos attenuare, viscidos incidere, levis

REDIVIVI, CAP. XVI. 211

os tergere, densos rarefacere, raros condensare,
 uros emollire, molles indurare, & quicquid
 ratere à maturationum seu concoctionum in-
 unctiones, ad quarum lucem liquidissimam ne-
 quidem Crollius ipse connixit, requirunt, effe-
 ctum dare. Tot tantisque viribus utrum tartarus
 vitriolatus præditus sit, nec ne vehementer du-
 bito.

313. Nam si Quercetanum consulo, audio. *Consil. de*
 media propria atque specifica, alia vim habe- *arthr. &*
 resolvendi tartarum hujus, alia alterius gene- *calc. p. 288*
 s & naturæ. Nam ut diversa sint tartarorum
 genera atque salium, ita & dissolutionum atque
 usarum dissolventium esse. Gummi arabicum
 solvi in aquâ, quia sit de naturâ aqueâ Gummi
 agacanthæ, ceraforum, prunorum ejusdem sortis
 se. At mastichen, thus, laccam, in aquâ nunquâ
 solvi. Esse enim de natura sulfuris, propterea
 oleis dissolvi, ut ipsum met sulfur. *pag. 289*
 Caterum ammi partim sulfurea, partim aquosa, & de sa-
 naturâ plurimum participantia, ut ammoniacum,
 sagapenum, galbanum: ea cum spiritibus
 is, ut cum vitriolato, acetoso spiritu, in ipso a-
 to vini contento, dissolvi, aut simili aliquo a-
 spiritu acetoso, partim mercuriali, partim
 sulfureo. Inde fieri, quod quartana, quæ à gum-
 i quodam tartareo visceribus in hærente or-
 m ducit, non nisi gummi tartareo delea-
 r. Sic calculum à tartaro seu sale coagulatum *pag. 290*
 factum, sale resolvente curari: Arthritin
 salibus tartareis acerbis ac corrosivis ge-
 tam salibus curari lenitivis & consolidativis.

pag. 191.

Sic sulfur inflammatorio febrem excitanti opponi sulfur acidum, vitriolatum, summè refrigerans, sulfureoſque illos commotos spiritus coagulans & compescens. Denique virtutem quandã propriam ac specificam esse, quæ dissolvere possit. Videre enim nos, id quod dissolvit aurum, non dissolvere argentum: ac vicissim quod dissolvit argẽtum, non dissolvere aurum. Nec ullam esse aquam fortem, quæ sulfur dissolvendi vim habeat, quod tamẽ cum metallorum duricie non sit conferendum: At ab oleo dissolvere posse, quod & illud sit de naturã oleosã atque sulfureã. Quapropter existimandum esse, in nita propemodum solventium genera esse in rerum naturã. Quorum disquisitioni & causis quando doctis incubendum potius suadet. Quæ cetanus, veniam, opinor, dabit serio & ingenuo affirmandi, quod anatomia tartari vitriolati tantum externã & superficiariã, verum etiam vitali & internã quã diligentissimè pervestigatã, nihil invenerimus, quod vel titulo universalis maturativi ac resolativi, vel soteris catholici in omnibus viscerum obstructionibus, in omnibus morbis ac febribus, respondeat.

314. Neque ipse etiam Crollius, qui in præfatio universalis digestivum promittit, in processu alias in alterando vires relinquit tartaro vitriolato, quã aperiendi, detergendi, resolvendi, incidendi, attenuandi: de acrimie mitigatione & lenitione, de tenuium incrassatione, de quibus similibus altum est silentium. Ac, nisi fallor, etiam in calidis & siccis viscerum constitutionibus

in morbis ac febribus quibuscumq; exceptis chronicis & diuturnis, quibus pituita fomitem subministrat, tam miranda præstabit tartarus vitriolatus, quàm sudes in oculo, unguis in ulcere, omnibusque adeò febribus, omnibus visceribus, omnibus obstructionibus non magis accommodatus, quàm omnibus tartaris, quorum diversa genera, diversas etiam dissolutiones & causas dissolventes, non unam, sed diversas poscere desiderare, jammodò ex Quercetano audivimus.

315. Mirum verò iterumque mirum, si universale maturativum ac resolutivum est tartarus vitriolatus, si in omnibus morbis ac febribus miranda præstat, si omnium viscerum omnibus obstructionibus appropriatus est, si per omnia emunctoria corpus repurgat, quale quid illi proliius gratum acceptumque refert: quare aliã mirandarum febrium (periodicas, ut video, intelligit) rationem, quamquæ per tartarum vitriolatum instituitur, tradere ausus sit? Sive enim mercurialibus ortum ducat febris, sive sulfur ignem accenderit, sive è sale exilierit, sive jecur exerceat, sive ventriculus procrearit, nihil interest tartari vitriolati, qui, ut Crollius perhibet, omnibus maturationibus, omnibus resolutionibus, morbis, febribus, visceribus, obstructionibus, emunctoriisque omnibus præest, & quid judico, ægrè molesteque feret, si in curâ febribus præteriri, negotiumque omne turpeto minerali, panchymago, niveis antimonij floribus, stis cochlearum calcinatis, oleo vitrioli, sali

absinthino, aquæ cichorij, ab eo præsertim
committi, cuius præconijs ad tantum fastidium
evehus sit.

316. Est tamen, quod pro Crollij excusatio-
ne afferri potest. Nam primò negavit, plera-
que febres opus habere digestivo aut præparante
te. Etsi enim non inficias eas, febres & in-
flammationes gravioribus tincturis præditas
æstuque ab ebullitione spirituum plus nimis ferre
ces, non curari vel tutius vel commodius, quam
per cōcoctionem hypocraticam, per mitigati-
onem paracelsicam, per epicrasin galenicam: Oblitus
tamen est, quum negaret, plerasque febres
digestivo aut præparante habere opus, ejusmodi
inflammationes, graviores tincturas, æstus
ebullitiones, in plerisque febribus, etiam mer-
curialibus, sulfureis, salinis, obtingere: proinde
que etiam tartari vitriolati oblitus, quem tam-
etsi miranda præstare in febribus omnibus
cat, noluit tamen febribus mercurialibus, sulfu-
reis, salinis adhibere, quia nempe aliud tur-
propotissima, alia cathartica, alia emetica, alia
diuretica, alia diaphoretica ad manum erant
quæ, ceu vicarij, tartaro vitriolato succenturia-
bantur.

317. Nam, quod secundo loco considerari
velim, expressissimè præcipit Crollius, morbos
contumaces, biduum maturare per usum *Tur-*
peti, postea primùm propinare antimonium
lib. 2. Ty. Mellitissimi hujus maturativi Beguinus non
rot. c. 12. est recordatus, quando elegantissimas Croll-
lij cautiones exscribebat. Scholiastes quoque

Illius, quum quatuor illis cautionibus, quas au-
thor suus enumerarat, ultimam regulam an-
numerandam censeret, eam, quæ Crollio pe-
ultima & septima est, sicco pede præterijt.
Quâ, quælo de caussa? nisi quod ambo totâ
mente animi abhorruerint à turpeti tarpitudi-
ne, quæ tanta est, ut ipso Crollio teste, velut
in præcedentibus diximus, ad refrænanda &
compescenda ejus maleficia foris intusve opus
sit alexiterijs, cardiacis, stomachicis, cephalicis,
argarismis, alijsque id genus mitigativis, qui-
bus maturativi immaturi cruditas immitis re-
volvatur, destruat, consumatur, concoqua-
tur. Quid? quod ipse Crollius, non uti fe-
ras, alios rem maturet, sed ut materiam peccantem
purgando removeat, febricitantibus offerre
turpetum minerale: cujus quidem, ut & anti-
monij, virulentiam ac violentiam, quia su-
perius ex abundanti perspeximus, nolumus hîc
oci actum agere, sed Panchymagogi anatomian
internam, tum externam diligenter excuti-
amus, ut quam temerè à veterum methodo tam
in medicamentorum compositione, quàm com-
positorum administratione novatores resilie-
rint, vivis ac domesticis exemplis palàm facia-
mus. Quanquam enim & hujus & illius ratio-
nem capite præcedente habuerimus, non ta-
men abs re fuerit, postquam panchymagogi
mentio rursus incidit, quicquid id est medica-
menti, ad illustrandam ac confirmandam Chy-
nistarum, in curando & purgando a methodian,
exactius contemplari.

318. Exijs, quæ de remediorum Chymicorum præstantiâ prolixè suprâ differimus, illud quidissimè constat, Chymicos in suis præparationibus nil nisi artificium profiteri ingenio, anatomias, quâ utile ab inutili, venenum à medicaminâ salutarî, nucleus & medulla à corticibus, putaminibus, siliquis, fufuribus, purum ab impuro, malignum ab alexipharmaco, corporeum à spirituali separetur, & subtilis quædam seu spiritualis natura cogatur, comprimaturque, in qua vis & effectus medicamenti propriè consistat, quam essentiam alibi vocavit Quercetanus, retinendam videlicet aut partem illam rei, in quâ vis potius hæreat, ut quæ sit à terrestriori facie depurata, crassisque exuta & materiatis partibus, quæ quâtitatis & corporeæ molis potius quam substantiæ veræ complementum dent. Propterea enim eos non vereri remedia sua cerivitiâ defæcata, vino à tartaro depurato, cibus à facibus sequestratis, pani purissimo, chylo sincerissimo, sanguini limpidissimo, jusculis consummatis, & c. assimilare, quod existiment, non minus in illis quàm hisce, factâ heterogenei ab homogenei separatione, sordes, inquinamenta, maleficia secessisse, & in unum coisse talem seu naturam seu essentiam, qualis & hisce comparari mereatur, & Quercetano penicillo jam modò delineata est. Atque eam porò ob causam vituperare etiam vulgares præparationes, utpote quibus crudo cum maturo, assum cum elixo, purum cum sordido, limpidum cum turbido, liquidum cum crasso, salutare cum maligno, cor-

D.H.M.
p. 80.

puss

us cum spiritu, heterogeneousum cum homogeneo, ceu rudis quædam atque indigesta moles, confundatur. Hincque adeo factum, ut usitam pharmacopœan Beguinus cocis æquaparat stolidis & imperitis, qui carpiones felle suffusos non eluendos & mundificandos, sed saccharo melleve deliniendos & mulcendos esse cernerent, intestinaque animalium, nondum à stercore repurgata, sed ambrâ oleisve odoriferis debuta, ollis vellent imponere, ut postmodum in mensâ latrantem placarent stomachum. Hoc enim facere, qui antimonij, mercurij, utriusque ellebori, omnium tithymali specierum, pytyue, elaterij, colocynthidis, euphorbij, thapsiæ, ammonij, thymelææ, ladipis lazuli & armenij, ris, scorix, sandarachæ, &c. malignitatem non corporis heterogenei in suas partes anatomizandi consuetâ mastiches, dragacanthæ, spicæ, cinamomi, aut similium additione perdomare alaborent.

319. Hoc quoque capite præcedente ad oculum demonstravimus, in Chymicorum præparationibus nihil minus quam artificiosæ anapomias magisterium, nihil magis quam coci, quæ Beguinus nobis descripsit, tum stoliditatem tum imperitiam apprehendi. Inter alia produximus & *Panchymagogon*, paradigma scilicet præparationis non elegantis & subtilis, qualem Chymici jactant, sed crassæ cum primis & rudis, quæque magis cocum Beguini deceat, quam philosophum ingeniosæ separationis artificium professum.

320. Principiò enim quæro, quid in compositione faciant species diarrhodon abbatis, & diambra? Annon quod in electuario antimoniali fecit theriace, nux myristica, cortices cætri, coralia rubra, garyophylli, semina fœniculi & coriandri, syrupus cytoniorum? ut velut horum adjectione in electuario antimoniali malignitati antimonij obviam ire Crollius voluit, credibile omninò sit, eum speciebus diarrhodon abbatis & diambra simili ratione voluisse, colocynthidos, hellebori, scammonij, elaterij, aliorumque id genus purgantium maleficia refrænare. Firmant fidem olea cinnamomi, garyophyllorum, nucis moschatae, tum perlæ & coralia, quibus massam suam referit. Quorundam etiam scobs cranij humani referri potest, quod inter specifica cerebri corroborantia refertur, eam proculdubio ob causam compositionis importata, ne ulli mobilium viscerum deforet, quo adversus purgantium violentiam commutaretur.

321. Atqui verò hoc ipsum nihil aliud est, quam carpiones, amaro felle perfusos, aspericos saccharo aut melle edulcorare, scdâque ac fœtida animalium intestina ad ornamentorum delicijs imbuiere, & verum malignitatis perdomandæ modum negligere, qui nò magis in specierum diarrhodon abbatis & diambra, tum etiam oleorum stillatiorum, & perlarum, coraliolum, ut & cranij humani, nec non salis proprii (quod de mox videbimus) quam consuetâ mastiches, tragacanthæ, spicæ, cinnamomi, aut similium additione, Beguino quidem iudice, consistit.

322. Neque verò juvare Crollium extractio potest, quâ dicere possit, purgantium naturas se in tantum exaltasse, perfecisse, essentialicasse, ut ad eam mediocritatis naturam (verba Beguini sunt) reduxisset, ut qualitatibus malignis aerruncatis, non tam de internecino hoste mendum sit panchymagogo usuris, quàm benigno hospite & morborum salutaris expatore gratulandum, si in vitæ penetralia admittantur. Hoc namque magis ex Crollio quaeritur, si talia ex purgantibus efficiat extractio, cur non sinceris utatur extractis? Ad quid opus sit, illâ oleorum stillatitiorum, conaliorum, perlarum, scobis ex cranio humano, Quercierum aromaticarum, salis proprii congelae ac eoagmento? Dicat mihi quispiam, hoc ne confundere sit, an separare? Si quod utile sit, quod purum est, quod nucleus & medulla sit, quod balsamus est & essentia, id ex purgantibus extrahit, certè equidem inutile & superfluum est, surdesunt & quisquiliæ, fæces, ut fures, siliquæ, putamina, cortices, nugæ sunt, quicquid idem de oleis stillatitijs, de coralijs, perlis, de speciebus aromaticis, de cranio humano, de quæ sale nativo limpidissimis, defæcatissimis, de puratissimis, sincerissimisq; purgantium essentijs superingessit.

323. Certè enim non eo pacto heterogeneousum ab homogeneo secernitur, sed cum homogeneo in unum cogitur chaos, quod ab una parte rudum est, ab alterâ coctum: ab unâ parte exum, ab alterâ assum: denique ab unâ parte pur-

purgans, ab alterâ purgationem inhibens. Cru-
da equidem est panchymagogi utriusque com-
positio, ab ea parte, quæ perlas, coralia, rasuram
crani humani, trochiscos alhâdal, diagridium
agaricum, trochiscatum, aloë epaticam, pulve-
rem glycyrrhizæ recipit. Ab eâ verò parte, quæ
extractioni debet, cocta satis, & nisi fallor, plu-
nimis. Quoniam ipse Crollius non ita inficiat
extractione atteri vim rerum purgatricem. Co-
cta etiam censeri potest ab eâ parte, quâ oleis inn-
huitur aromaticis: quæ quidem olea aromati-
ca ab elixatione non minus quàm extracta habent
quod sint. Non absunt ab elixis assa, non minus
perfectò, quam ab oleo sal. Hunc enim si non
assatio, certè superassatio produxit, genius verò
coci ejus, quem Beguinus depinxit, panchyma-
gogo induxit.

In Not. ad
Beg. p. 195.

D. H. M.
p. 225.

324. Revera enim non nisi numerum im-
hoc ipso implere, Gluckradij verba testantur: Im-
extractis, inquit, purgantibus admistionem sali-
um propriorum improbamus, cum salia potius
adstringant quàm purgent. Hoc verò non tan-
tum Crollius audiat, verum etiam Quercetan.
qui salem pro universali lixivio habuit, quo cor-
pus humanum, ab omnibus prope morbis, tan-
quam catholico remedio liberetur. Nimirum
salibus purgativis parum tribuit scholiastes Be-
guini: Quod eò minus mirū mihi videtur, quo-
niam ipsum etiam Quercetanum suprâ audieri-
mus, quamvis purgandi vim sali suo unicè gra-
tam acceptamque referret, non tamen sali fi-
dere ausum, in spiritu tandem antimoniali, in-
mer-

mercuriali & arsenicali placidè & securè acqui-
visse. Itaque licuit Gluckradio impotentiam
illis in purgando notare, quam ne quidem ipse
Quercetanus dissimulavit: Licuit illi affirmare
hoc, quod in extractis sæpè vis purgatrix de-
ilitetur, ut non rarò purgantia quædam in sub-
stantiâ in praxi addere soleamus.

*In Not. ad
Beg. p. 194*

325. Neque enim ipse hoc Crollius diffi-
deri vel voluit vel potuit: Quercetano licet con-
trarium suadente, atque in tantum extractiones
tæque essentias suas dilaudante, ut eas clamitet
eam tenuitatem & puritatem adductas esse,
uæ promptius propriam exerceant actionem,
uam quæ crassiora & impura sunt: Galeni quin-
tiam testimonium citet, affirmâtis, eâ quæ par-
am sortita sint molem corpoream, magis age-
re, quàm quæ magnam, proindeque suam essen-
tialium extractionem ad cælum usque extollat,
tote quâ tum ista omnia præstentur, perma-
nente tamen propriâ purgandi humoris facul-
tate in medicamêto, tum quod eò validius red-
atur medicamentum, qui videlicet terra vel
ex inutilis ex ipso separatur, & admistis suis pro-
prijs mênstruis & correctivis qualitas omnis ma-
gna adimitur.

D. H. M.

pag. 80.

Lib. de

med. Spa-

gir. præp.

pag. 128.

I. Simpla

cap. II.

326. Apertis verbis & ipso facto Crollius
Quercetano contradicit: quia affirmans, extra-
ctione vires rerum purgatrices debilitari & im-
minui, proptereaquæ; eorum consilio morem ge-
rens, qui cruda purgantia extractis pari pondere
inferciunt, negat simul hoc, quod extractiones
& essentiæ, quanvis ad summam tenuitatem &

pu-

puritatem adductæ sint, promptius semper propriam exerceant actionem, quam quæ crassa & impura sunt: negat simul & hoc, quod extractiONES atque essentiaE purgantium minore dosi officium suum faciant, quam quæ cruda sunt, tute etiam & hoc negat, quod propria purgandi humoris facultas in medicamento permaneat. Quod si namque separatione terræ vel fæcis inutilis validius reddi medicamentum serio credidisset Crollius, ad quid opus erat trochiscis allhandal, diagridio, agarico, trochiscato, aloë epatica? quorum admixtione purissimas rerum essentias & balsama limpidissima frustrâ coinquinasset, nisi cognitum exploratumque habuisset, purgantia extractione plus virium perdere quàm acquirere.

Gluckrad.
pag. 192.

327. Neque est, quod culpam hanc menstruo extrahenti imputare Beguini scholastice velit: Qualecunque enim menstruum exhibeas, plus minusve detrimenti capiet vis cathartica, quæ in crudis partibus exultat & triumphat, coctione languescit & exsolvitur, siue in liquore sulfureo, qualis est vini spiritus, purgantia excoquas; siue mercurialis magis placeat, utpote hydromel vinosum, vinum canariæ, serum lactis, aquæ pomorum redolentium, betonica, fœniculi, endiviæ, anisi, rosarum, ulmaria, cardui benedicti, tumi terræ, & similia, aspersis aliquot olei tartari guttulis quisque factus acrior: Nullus horum enervat cathartica, sed digestionem seu coctionem torpescunt omnes & fathiscunt.

328. Quam-

328. Quamobrem nihil absurdi diximus, cum diximus, panchymagogen Crollianum chaos esse, ab unâ parte purgans, ab alterâ purificationem inhibens. Sive enim mēstruum extractans, ut Gluckrad. vult, sive ipsa extractio, quod nos malumus, vim purgantium exsolvat, possumus ex abundanti rationem dicti reddere: Adhuc verò magis, si correctiva cōsideremus, quomodo admixtu qualitatem omnem malignam adinaptum iri Quercetanus existimat.

329. Nam, quod malignæ qualitatis ademptionem attinet, eam quidem non consistere in cuiquam additione, sed in veneni ab aleximarmaco separatione, satis superque hætenus Beguino didicimus: Illa verò correctoria, quæ Crollius pāchymagogo suo adhibuit & immiscuit, non faciunt neque felicitant purgationem, sed magis magisque sistunt & expediunt, si qui Quercetano habenda fides, qui fæcem sive terram in Spagiricâ pharmacopœâ tanquā mortuam & nocivam ab essentiâ purgatrice separandam docet, quod propter crassitiem tunicis ventriculi adhærens, ipsum multum offendat.

330. Hanc verò seu fæcem seu terrā Crollius panchymagogo immiscet, quando coralia & perlimmiscet, quæ Beguinus prodidit, nullas aliter in corpore humano vires exserere, nisi quod ventriculum incrustent, eumque alias languorem magis enervent: Hujus ejusdem farinæ obitor ego & limaturam cranij humani esse, nisi me Gluckradius fallit, olea et stillatitia, quæ ventriculum conviscere
eique

p. 128.

lib. I. cap. 1.

pag. 298.

ei que adhærere, auctor est non futilis. Actum
chiscorum alhandal, diagridij, agarici trochisci
ti, aloës denique epaticę cruditas in confesso est
neque enim eorum alicui beneficium ingenio
atque artificiosę anatomias exhibitum fuisse
quisquam artificum nostrum asseveraverit. Ne
illa quoque scammonij præparatio, quam ge-
mino modo Crollius adornavit, Galenismu-
sapit, qui correctionem additione magis quã
separatione instituit, ut nulli magis, quã Cro-
lio iniquior fuerit Beguinus, quando carpiorn-
suos & intestina animalium, denique & coccy-
introduxit, Galenicis que objecit.

331. Illi verò, quibus nihil nisi quod ex
rociniis Chymico, quod ex Chymicâ basilica
quod ex Spagirico Quercetani violario depre-
ptum est, placet, videant atque pervideant, quod
admodum novatorum corruptelis, inquinati-
onibus, defecationibus, medicamentorum natu-
ræ, non quidem, ut novatores satagunt & jactant
exaltentur, perficiantur, essentialificentur, sed in
rum, miserumque in modum, veluti ex ipsis no-
vatorum scriptis clarè ac perspicuè docuimus
immutentur, destruantur, pervertantur.

332. Proinde nemo me interroget, an p-
panchymagogo habeã, quod panchymagogi-
tulo insignitum Crollius in proscenium the-
apeuticum extruxit. Est enim ex dictis parata
sponsio: Neque etiam animo excidit, digesti-
vum universale, quod fortassis non magis
omnia digeret, quam omnia exhauriet panchy-
magogon.

333 Andernacus ex colocynthide, turbith, garico, veratro, eupatorio, senâ, diagridio, rhabbaro, aloë, speciebus diambra, spiritu vini, aquâ cinnamomi, similem panchymagogo Crollano massam confecit, quæ Holagogi titulum inarmacopœâ augustanâ præ se fert, judicium medicorum augustanorum ejusmodi: Generale est medicamentum, cunctos in universum humores valenter à remotis partibus evocans & expurgans febribus tamen continuis, ac morbis cutis hautquaquam securum.

334. Atqui verò illud demum catholicum est, quod omnes æquabiliter humores (verba sunt Fernelij) blādè ac leniter è quavis corporis articulâ deducit & expurgat, sive cū febre, sive ne febre nec pueris, nec senibus, nec prægnantibus infensum: quale quid de colocynthiacis, de scamoniatis, de helleboratis, deq; alijs id genus sive panchymagogis sive holagogis non minus dici potest, quam de tartaro vitriolato, quod universale seu maturativum seu digestivum.

Lib. 7.
meth. sect.
de comp.
purg.

335. Gluckrad, certè in curâ quartanæ crassâ proportionem Galenicam, subtilissimis tum Crollij tum Beguini panchymagogis, atq; alijs quibuslibet holagogis longè lateq; antetulit. Ac, ut verifatear, non magnificet istiusmodi ecchymosis, non tantum quia purgantibus quibusdam instantiâ non rarè exacuendæ sint, verum etiam, quia menstruo minimè idoneo perficiantur: addo, ut plurimum neglectâ prorsus ratione proportionis, quâ purgantia compositionem ingrediuntur. Quod vel ex solo innotescit rhab-

In not. p.
199. 200.

pag. 194.

pag. 192.

barbaro, eujsternæ drachmæ Crollianū panchymagogon ingrediūtur, pro quibus in suo panchymagogo tantundē Beguinus substituit, quātum de senā recipit, tum hujus tum illius panchymagogon. Dicat Crollius, quid in tantā cōpositione possit tantillum rhabarbari? Fortē, imquam ego, non plus, quā in educendis omnibus humoribus panchymagogon ipsum.

336. Nam ut ab hoc tandem ad febrem nostram redeam, à quā paulisper me digredi coëgi, panchymagogi consideratio, quis non vel in levissimā quāque febriculā suspectum habeat talē purgans, quod colocynthiacis, scammoniatis helleboratisque viribus ferox, præsertim absquē ullā vel humorum vel corporis præparatione exhibitum, humores noxios non vacuare & educere, sed exacerbare atque agitare, viscerū obstructions, æstum & squalorem non corrigere sed exasperare, febrem denique non ex ratione sanare sed concitatā intus temerariā seditione irritare aptum natum sit?

337. Egregia verò cætera etiam è testis coctilearum calcinatis, ex quæ oleo vitrioli & sale absinthij concinnata Antifebritica: per quæ, in ipsā paroxysmi invasione, Crollius ad immaturas atque intempestivas sudationes porro cogit egrotos, prorsus magistrali, & ut ipse minime reticet, prorsus Paracelsico more ac modo. Nam Coussid quidem lenex, veluti concocta nō cruda medicari, & talia, qualia oportet, purgare, siquidē euphoria & conferentia subsequi debeat, præcipit: ita non minus vetat movere quicquam, quando natu-

natura movet, sed sinere jubet & quiescere. Alio-
 quin enim nō eradicantur febres, sed magno er-
 ore & damno inæstimabili duplicantur, tripli-
 cantur, efferantur, & ex interpolatis transmu-
 untur in continuas, ex humoralibus in hecticas
 degenerant.

338. Nisi fortè Crollius paroxysmum feбри-
 m non habeat pro motu naturæ, quo materiæ
 orbificæ portionem aliquantam natura cōco-
 nat & excutiat. Namq; & complices ejus vidi,
 paroxysmū laudanis opiatīs stitisse atq; inhibuif-
 se, hocq; pacto quartanæ etiam curationē ægro-
 s magno precio, majoribus pollicitis, maxima
 calamitate tum infamiā vendidisse. Neque
 iā Crollius à laudano in curatione febris ab-
 orret, easq; febres, quæ ex jocinore oriuntur, &
 brim gravissimam excitant, curari per lauda-
 a scribit: curatione, ita me Deus amet, ta-
 omninō, qualis coci illius, quem Beguinus de-
 nxit, tum peritia tum prudentia foret, qui car-
 ones felle suffusos saccharo & melle edulca-
 t, ac impura intestina aromatis atque odora-
 entis perfumaret.

339. Non sunt melioris notæ & Crollij coral-
 a. Quia de ijs judicium fieri facilè ex ijs potest,
 de sale magisterio seu solutione margarita-
 m ex Cratone capite præcedente attulimus.
 uanquam n. Crollius salem coraliōrū ijs dita-
 doribus, ut minimè erubescat asserere, quod
 nguinem totius corporis purificet & renover,
 que ob id omnes ægritudines ex corrupto
 guine oriundas, brevi tempore tollat, corpo-
 quasi redintegrato, & recuperata de integro

fanitate pristina: quod putredinem tollat, et confortet, & spiritus vitales corroboret, nec non stomachum recreet, & nativum calorem instauret, quod omnes principum partium obstructiones expediat: Veriora tamen sunt, & salii coralliorum convenientiora, quæ de margaritarum præparatione Spagirica Crato nos edocuit, & ratio ipsa confirmat. Quoniam id genus pulvisculi ex corallijs, ex testis cochlearum calcinatis, ex sale absinthij vitriolato, concinnati, ob vim summoperè causticam & corrosivam non possunt auram beneficentiorē adspirare febricitantibus, quam ventriculo Episcopi Vratislaviensis & conjugii Marchionis Ioannis de Craatonis testimonio, adspiraverunt.

340. Vnde cognoscere possimus, essentijs ac balsamis Chymicorum non minus corpora humana, immutari, destrui, ac perverti, quam præparationibus eorundem, Gluckradio quidem iudice, immutentur, destruantur ac pervertantur medicamentorum naturæ: Adeoque nihil miri, si pro confortatione marcorem, tabem, cariam, putrilaginem inducant, humoresq; non maturēt, sed crudescere faciant, eosque non digerant sed efferent & exacerbent, agitent, quin etiam & præcipitent, neutiquam purgent & evacuent, cum denique in modum sese ab omni parte gerant, quā nihil ab Hippocraticâ & Galenicâ methodo alienius fieri dicive possit.

341. Neque verò Chymici ipsi multum repugnant, sese methodo Galenicæ & Hippocraticæ renūciasse, introducto nimirum novo mend-

endi principio, quo non contraria contrarijs
 committuntur, sed similibus expugnatur mor-
 us. Hinc enim factum opinor, ut Crollius tan-
 opere in febribus commendavit tartarum vi-
 riolatum, ad absinthij vitriolatum, corallina,
 ochlearum tostas spiritu aceti insuccatas, oleū
 succini, flores sulfuris, aquam theriacalem: ut
 magisterium perlarum hecticæ mederi scripte-
 t & ariduræ, tabi, marcori, marasmo, humorē-
 ue vitalem confortare: ut elixir proprietatis
 hecticis & phthificis dicārit, morbisque non mi-
 us calidis quā frigidis: ut lac sulfureum im-
 pulserit hecticis, tabidis, emaciatīs, emacratīs,
 umido nativo defectis: ut flores sulfuris non
 tantum in omnibus febribus, verū etiam apo-
 plematis quibuscunq; in peripneumoniā, pleu-
 ritis, phthisi, & hecticā, ceu phidiæ quoddam
 gnum sustulerit.

342. Quum enim Quercetanus præcipiat,
 eodem fonte & eadem familiā remedia simi-
 & consentanea porrigere: quid quæso magis
 simile magis consentaneum est morbo calido,
 nam quod calefacit, morbo sicco, quā quod
 siccatur? Quod si namque prout idem docet,
 remedia similia ex eādē naturæ anatomiā hau-
 enda sunt, continentia, proprietates, virtutes,
 & radices similes: certē nō potuit mor-
 s commemoratis Crollius remedia similia ap-
 plicare. Et, quia medendi ratio, Quercetani ju-
 cio, nequaquam in calefactione aut refrige-
 tione, humectatione aut exsiccatione, non in
 ostensione, incisione, attenuatione, & id genus

D.H.M.

pag. 298.

D.H.M.

297.

*Praf. in
basilic.
lib. 4.*

alijs Galeno nimium tritis & familiaribus consistat, quin potius, siquidem Crollio credimus istiusmodi curationum idéæ, infelice & damnable cum errore à Galeno inventæ sint: quis non in posterum calidis calida, humidis humida, frigidis frigida, siccis sicca, tenuibus attenuantia, crassis incrassantia, viscidis inviscantia, adhibere maluerit, quam calidis frigida, frigidis calida, siccis humida, humidis sicca, tenuibus incrassantia, crassis attenuantia, viscidis incidentia opponere?

*Def. herm.
med. circa
finem.*

343. Nec verò cujusquam momenti est conciliatio Quercetani, qua contrarium dogmaticum cum simili hermetico, & simile hermetico cum contrario dogmatico, in gratiam reducere conatur. Hæc enim duo inuicem reconciliare nihil profectò aliud est, quàm indicationes curativas cum conservativis, & vicissim has cum illis turpiter confundere: id quod & Quercetanus toto illo postremo capite defensionis hermetice medicinæ gnauiter præstitisse, vel tyrones medicinæ dogmaticæ animadverterint.

344. Multo minus assensum Crollius mereatur, negans, effectum naturalem subsequi, si contraria contrarijs applicentur. Verum equidè est, ubi non sit vera actio & passio, ibi nec effectum emergere. At negare, contraria in se agere mutuo & abs se inuicem pati, ejus interest negare: qui ipsam rerum naturam non aliter evertere velit, atq; Gigantes olim cælum. Et nos quoque istiusmodi Gigantes in Hermetis filijs, in Chymicæ pullis, & Thessalicâ progenie vidimus.

345. Dogmatici autem quando frigidis ad-
novent, quæ calefaciunt, calidis quæ refrigerāt,
aridis quæ humectant, humidis quæ arefaciunt,
ipsis naturæ vestigijs insistent, & ex eodem fonte
ex eadem familiâ remedia similia & consentanea
corrigunt, hauriuntque ex eadem naturæ anatomi-
â, quæ proprietates, virtutes, tincturas, & ra-
lices similes continent. Nam & cōtraria sub eo-
dem genere sunt: Calorque non siccitati aut hu-
miditati, sed uni frigori adversatur. Quemad-
modum frigus solum calorem, humiditas solum
siccitatem, siccitas solum humiditatem, ratâ in-
ter se ac statâ concordia, discordibus licet studi-
is, respiciunt.

346. Quarum quidem qualitatū negle-
ctu, ac contemptu, quanto per se universam tum
physiologiam tum therapeutice deformarint
Chymici defœdarint ac perturbarint, nos bonâ
fide ex eorundem scriptis demonstraui. Nec
quicquam jam restat amplius, nisi id pensi habe-
re, ut ultimo loco liqueat, nullam nos iniuriam
fecisse Chymistis seu Hermeticis, affirmantes,
quod Theffalus in ijs revixerit.

CAPVT XVII.

*Chymistarum cum Theffalo & Theffali
cum Chymistis comparatio.*

347. QVum duo in arte nostrâ Theffali re-
periantur: Vnus, quem Hippocrates
progeniuit; Alter quem Galenus castigavit: vtrū-
que comparare, quem ego resuscitavi debeam,

id verò ipsum haut obscure in primo statim huius
 ius disquisitionis vestibulo significavi. Iam quæ
 confecto opere liquidò constare arbitror, Chymicos
 nostros nequaquam sequi exemplū The-
 sali Hippocratici, quem ceu doctrinæ paternæ
 strenuum sectatorem exactumque æmulatorem
 Galenus vehementer dilaudat, sed potius vide-
 ex scholâ prodijisse iatrocinis illius, qui Galenus
 dicitur dictaturam in medicinâ affectasse, in quâ
 corpora exercuisse tyrannidem. Sive enim theo-
 riam Chymicorum, sive praxin attentius com-
 tueamur, in propatulo erit, Thessalum postea
 riorem revera in ijs ἀναβιβάζειν.

348. Hunc Galenus author est, minime eru-
 buisse principia Hippocratica, quæ neque Pla-
 tonici, neque Stoici, neque Peripatetici impro-
 barint, sed unanimi quasi consensu sine ulla du-
 bitatione receperint, ac nequæ rata tantum verum
 etiam sacrosancta habuerint, evertere funditus
 & proculcare. Et quid aliud Chymici agunt,
 nisi ut ignis, aër, aqua, terra vapulent, eorumque
 δυνάμεις & facultates annihilentur, & ceu inuti-
 les quisquiliæ è rerum theatro everrantur: Con-
 tra verò mercurius, sulfur, sal vacuâ elemento-
 rum dominantur in aulâ.

349. Concusso fundamento hoc, nihil su-
 perest nisi ut universa etiam medendi ratio unâ
 corruat. Quum enim dexter curandi usus talis
 planè methodo procedat, ut omnium medica-
 mentorum usus ad calidum, frigidum, humidum
 & siccum veluti ad normas referatur: Profecto
 non potest non enormis planeque amethodos

rum processus reputari, qui factâ calidi & fri-
 di, humidi & sicci mentione, nomina balnea-
 ribus quàm medicis convenientiora aut irri-
 unt aut increpant: iidem quæ non melius me-
 odum tractare nosse censeri debent, quàm a-
 methodi Thessali affeclæ, quos corporum ele-
 menta aut prorsus non investigasse, aut alia quæ
 omnibus antiquis philosophis & medicis cõ-
 prehensa sint, posuisse, Galenus non parùm in-
 cognatur.

350. Proinde quæ eodem jure iisdem meri-
 methodum profitentur, quo quibusve Thef-
 samethodi: quos nomen duntaxat nudum
 telligere, omnis effectûs vacuum seriò ac gra-
 er Galenus judicavit. Quamvis enim Theffa-
 instar glorientur, omnes qui ante se fuerint
 edicos, nihil utile prodidisse vel ad sanitatem
 endam, vel morbos propulsandos, imo noxia
 cepta tradidisse, adeo quæ omnes pænè me-
 cos contumelijs aspergant, licentiâ insuper
 i sumptâ, novam condendi sectam, quæ sola
 ta sit: Puto tamen aptius in eos quadrare il-
 d Galeni, quo Thessalios proclamavit pejo-
 empiricis, perditos sophistas, deteriores
 o quæ ipso vulgo, quantum quidem ad artis
 era attinet, at abjecto pudore texendis aduer-
 optimos medicos prolixis nugis exercitatos:
 m, quo pronūciavit, Thessalios quum omni-
 n ipsi medicorum sint à methodo maximè a-
 ni, damnare non solum reliquos veteres, sed
 ipsum omnium nobis methodorum autho-
 Hippocratem, quem solum suo tempore

2. Meth.

cap. 5.

7. meth.

cap. 4.

3. de sanit.

zuendâ

cap. 13.

6. meth.

cap. 4. &

passim.

3. meth.

6. 7.

1. meth. 6.

2.

4. meth.

cap. 4.

l. cont. Ju-

lian.

5. meth.

cap. 10.

scivisse medicinam Avenzoar publico elogio
contestatus est.

351. Neque verò aliter fieri poterat, quum
indicationib. loco pulsus Thessalici quidē com-
munitates suas, Chymiçi verò nostri signaturam
seu similitudines substituerent ac introducere.
Quæ quidem signaturæ & similitudines tantum
minò faciendæ sunt, quanti ipsæ communita-
tes, quoniam, Galeno docente, præter rationem
& experienciã, tertium, quod indicetur, neq;
aliã quapiã atre neq; in ullâ vitæ parte quisq;
habeat, adeoque nullum inventionis organum
tertium præterea existat. Verum utriq;e, quæ
rationi & experienciæ semel valedixerant, excog-
itarunt deinceps, quod neq; cum ratione nec
cum experienciã cõgruit: Cujus fructus non
nisi cum calamitate humanâ conjunctus.

352. Ex quo illud consequitur, tabescere
lectis horum causâ homines, qui statim secundum
die explicari potuissent, quemadmodum Galenus
loquitur, adeoque quod statim is subiungit
illos semper homines in morbis tabefacere,
quibus utiq;e facillè possent liberari, quum cer-
tum sit, non aliter in suis medicationibus sese ge-
rere Chymicos, quàm vel in ulcerum, quæ cace-
thæ dicuntur, sanatione, vel in nervi punctum
Thessalus, Thessaliq;e sequax Attalus in curam
do Theagene cynico philosopho inflammatio-
ne jecinoris laborante, alius in profligandâ co-
ram Galeno podagrâ, itemq;e in affectu auris
averruncando similis Thessali sectator, vititum
sele gesserint. Imò verò atrocius longè Chymi-
co.

4. meth. 4.

5. meth.

10.

l. de curâ.

randi rat.

per sang.

miss. ca. 3.

4. meth.

4.

4. meth. 4.

6. meth. 2.

13. meth.

15.

1. Simpl.

27.

5. meth.

10.

in corpora humana grassari, quam qui tri-
anâ inediâ quondam excarnificabant ægro-
s.

353. Et miretur adhuc quispiam, numero
comprehendi non posse, quot quotidie, qui in
conias istorum manus inciderint, pereant &
gulentur? Id verè Thesalicum est, omnes unâ
tione curare, & putare, omne vulnus eandem
rationem requirere, unam omni particulâ
congruere medicinam: immortalitatem seu age-
lian hominibus pollicitari. Hoc verè Hippo-
craticum, & sapientiam ad medicinam traduce-
, & medicinam ad sapientiam. *ἰατρὸς γὰρ φι-
σοφὸς καὶ σοφὸς ἰατρός.* Contra verò

*Infamia sunt naufragii amphistria diri,
Sunt quisquilia, cantio salga mariorum,
Quasi visceribus, iudiciis hernia ruptis,
Quæ fert medicus, philosophi parùm renidens.*

13. meth.

c. 18.

6. meth.

c. 2.

3. meth.

c. 6.

lib. de

marcor.

c. 2.

l. de Decore

I. C. Scalig.

ger. l. 3.

Epidorp.

SOLI DEO GLORIA.

ANA-

ANATOMIA.

FERMENTATIONIS
Platonicae,

Apodictica & Paradoxologa.

I. C. SCALIGER
in Heroibus.

O Ic Plato, quid enim frustra mea carmina tentens
Astra subire notis aurea facta tuis?
non nostrum est: non ulla tuum mortalibus ausis
Ingenium & linguam lingua referre queat.
tibi precium solus: tu mea tibi ipsi:
Teq. alius nisi tu disere nemo potest.

CL. VIRO,
HERMANNO CONRINGIO
Philosopho & Medico elegantissimo,
Naturalis philosophiæ in inelyta
Juliâ Professori pu-
blico,

Fautori & amico pl. honorandø.

S. P. D.

Ceipe, eruditissime Conringi, quæ
super fermentatione venerunt in
hi in mentem. In quibus si vel Scæ-
ligeri acumen, vel Cæsalpini pon-
tus, vel Zabarellæ methodum, vel
Fernelij faciundiam, vel tuam, ô amice, dexteritatem
atque amœnitatem desideraveris, profe-
haut scribam dicam. Tantum enim abest, ut ce-
putem, judicijs emunctioribus satisfacere possim
se, ut ipse quoque valde verear, ne onerari pro-
tius quam honorari philosophiæ avum. Nec
tu miraberis, si aliquid vitij ab ipso argumentum
traxerit conscia fermenti scriptiuncula, dum co-
maturum extundere succum satago, illa interit
plurimum crudæ spumæ bullarumque inanum
um conceperit. Vides inveteratas opinionem
destrui, novas condi, atque ijs etiam contradic-
nominibus, quorum & autoritas pro lege, &

x pro oraculo esse debuerat. Inde facile fieri
 esse, ut quantum studio veritatis posthabita-
 rit venerabilis alioquin antiquitas, tantum se-
 m vanitatis portet suspecta ubique novitas,
 amsi pro duce experientiam, rationem pro
 fore in primis mihi elegerim. Veruntamen,
 id quid id est, tuum est, seu laude quicquam
 vituperio dignum præstiti. Etsi enim one-
 impositi culpa tua est, id omne votivâ dedi-
 tione in te transfero, ut non aliud sit labor
 meus, quam cuius horratu atque impulsu est su-
 ceptus. Nec displicebit tibi conatus, siquidem
 lectus fortasse expectationi tuæ minus respō-
 dat. Namque & Aristoteles noster in primo
 mundi metaphysicorum non solum illis agen-
 tis esse gratias censuit, quorum opinionibus
 is acquiescet, sed & illis, qui superficietenus
 perierunt: Conferre enim aliquid etiam istos,
 bitum namque nostrum exercuisse. Ego verò
 nec grates nec gratias desidero, solâ contentus
 niâ, si eam mereri possit, non inanis gloriolæ
 cupium, à quo scis quantoperè adhorream,
 solidæ scientiæ, ad quam unice me adspirare
 ceo, desiderium, potiorq; rerum cognoscen-
 dum cura quam orationis elaboratæ. Sufficit
 mihi, si rem acu non tango, fungi vice cotis, &
 ionibus si non veris, vero tamen similibus
 genia naturæ studiosa exacuere ad accuratio-
 nem rerum contemplationem, quæ inter oculos
 bis, interque manus versantur. Nam negle-
 am styli nitorem ipsa facile argumenti asperi-
 excusabit: De quo, si quæ forsitan haut ineptè
 sen-

sentio, rectè queant intelligi, non minus in
 officio meo abundè perfunctus videbor, quam
 maximum opellæ qualiscunq̃ue præmium con-
 sequutus, quum te, Clarissime Conringi, con-
 novero, pro pignore eam habere ac monimen-
 to, quod amorem tibi meum certò firmiter
 obsignarit. Vale Dab. Oldenburgo. K
 Quinto, anno æræ Christianæ 1610 cxxxiii.

T.

Billichius.

Textus

Textus Platonicus.

Τῶν δὲ αὐτῶν περὶ λελεπυσμένων μὲν ὑπὸ σιπέ-
 δον, εἰς δὲ τὰς στενὰς φλέβας ἐνδυομένων, καὶ
 τοῖς ἐνοῦσιν αὐτοῖσι μέρεσι γεώδεσι, καὶ ὅσα αἶρ
 συμμετρίας ἔχοντα, ὥς ἐκινεσσύντα περὶ ἀπληλα κυ-
 αῖσιν, κυκλώματα δὲ περὶ πίπιντε, καὶ εἰς ἕτερον ἐνδυο-
 μενα, ἕτερον ἡγίλα, ἀπεργάζεσθαι, περὶ τεινόμενα τοῖς
 σιοῦσιν αἰδῆ, νοπίδ, περὶ αἶρα ἡγίλης περὶ ταθεί-
 ης, ὅτε μὲν γεώδοις, ὅτε δὲ καὶ καθαράς, νοπερ
 γεία αἶρ ὑδατα ἡγίλα περὶ φερῇ τε γενέσθαι. καὶ
 αἰ μὲν τῆς καθαρᾶς διαφείνεις περὶ εἶναι, κληθεί-
 ας ὄνομα πομφόληγας. τὰ δὲ τῆς γεώδοις, ὁμοῦ κινου-
 μένης καὶ ῥιζομένης, ζέσιν τε καὶ ζύμωσιν σπικλήν κλη-
 θῆναι. τὸ δὲ τούτων αἰπὸν τῶν παθημάτων, ὅξυ περ
 ρηθῆναι.

Versio

Marsilij Ficini.

QVANDOQUEVEIT hæc eadem ex putre-
 dine attenuata, angustas venas ingrediun-
 tur, cogunturque partes interiores tam terrenas
 quam quodammodo aëreas jactatas invicem
 commisceri, permixtasque circumlabi alias, &
 alias ingredi, ingressuque suo penetratas, conca-
 vas, tensasque efficere, ubi concavus & ampul-
 posus humor aëri circumfunditur, isque humor
 aliàs terreus quo quomodo est, aliàs purus, fitque
 ex aquâ concavâ vasculum aëris humidum atque
 clarum. Sed quod ex pura nascitur aquâ, perlu-

est

cet vndiquaque ampulla que vocatur. Quod autem ex lutulento magis humore simul agitata quidem elatoque & circumtenso conficitur, bullitio, bulla, fermentumque dicitur, harum omnium passionum causa acida qualitas appellatur.

Versio

Iani Cornarii.

CÆterum ubi hæc ipsa præattenuata quidem sunt à putredine, verum in angustas vernas & partes, quæ isthinc insunt terrestres, itemque eas, quæ moderatum aërem habent, ingrediuntur, ita ut motu suo efficiant, ut illæ inter se miscantur: dum autem miscentur, inter se obvolvuntur, & in alias ingredientes, alias cavas efficiant, his quæ ingressa sunt circumtensas, nitrum humiditate circum aërem cavâ circumtensas, aliquando purâ, quo humida vasa aëris, quæ cavæ ac rotundæ fiant: & quæ quidem purâ humiditate sunt, pellucida consistant, bullarum nomine appellata: quæ vero ex terre quæ simul movetur ac elevatur, ebullitionis fermentationis nomine cognominentur: Harum affectionum causa aciditas appellatur.

CAPITA ANATOMIAS.

I.

Proœmion.

II.

Fermentationis notio traditur & explicatur.

III. F.

III.

Fermentationis πρώτον δεκτικόν investigatur.

IV.

Putredo removetur tum à fermento tum à fermentationis definitione.

V.

Falli docet Galenum ac fallere, quando ex putredine vini derivavit natales aceti.

VI.

Ex anatomia vini demonstratur vera aceti profectio.

VII.

Vis aceti in fermentatione.

IIX.

Aciditas non est causa fermentationis.

IX.

Vera fermentationis causa ex Platone eruitur & adstruitur.

X.

Fermentationis definitio construitur.

XI.

Epilogus.

ANATOMIA

Fermentationis Platonicae.

CAPVT I.

Proœmion.

I.

Occasione eorum, quæ de aquarum
 flammiferarum origine, deque a
 ceti natalibus strictim cursimque
 in plantarum anatomia differunt
 magnum animus impetum cepit
 altius sese in naturæ abyssum immergendi, ut
 abstrusum fermentationis mysterium, si quâ ra-
 tione posset, expiscaretur. Stimulum cum pri-
 mis Plato subdidit, qui primus, quod sciam, qui
 fermentatio sit, exponere ausus, plus difficultatis
 reliquit, quam sustulit. Extat in Timæo locus
 qui mentem hætenus manumque meam exer-
 cuit ac fatigavit, plenus obscuritatum, plurimi
 involutus perplexitatibus, quem in frontispicio
 collocavi, ceu fundamentum quoddam, cui uni-
 versa de fermentatione commentatiuncula de-
 inceps superstruatur.

II.

Non deerit nobis ipse Plato: sed in hac cali-
 gine palpitantibus, haut invitus præferet facem
 filumque; Ariadnæum porriget, cujus ductu in ex-
 tricabilibus mæandris tuto & inferre pedem &
 efferre

ferre liceat. Democritum quondam Hippo-
crates offendit, inter crebra animalium cadave-
ra defidentem, visceraque dissectarum ferarum
tentis oculis rimantem, quo bilis sedem natu-
ramque inquireret. Hoc verò est, membratim
res velut victimam dividere, quod in regno seu
foro civili Plato & dixit & fecit, quando artium
confusam turbam digessit redegitque in ordinē.
Id nimirum clavis est, quā reconditoris philo-
sophiæ sanctuaria reseravit, ut & in Phædro ma-
gocis assimilârit, qui malè dividerent, partesque
non separarent sed confringerent.

III.

Quamquam enim methodi divisivæ in apo-
xi vim atque efficaciam magnoperè Aristote-
leusque interpret oculatissimus Iacobus Za-
rabella extenuarint: Si tamen ad liquidissimū
his jubar connivere potuerint oculi plus quàm
vulini, id non tam imitandum nobis, quam
mirandum censuerim. Lieuit Aristoteli vili-
endere anatomen scientificam, etiam si hujus
ius ope atque ministerio & principia rerum
naturalium investigârit, præterea & motum, lo-
cum, tempus cognoverit, atque etiam ad æternū
potorem felicibus ingenij alis subuolarit, deni-
que alia pleraque suæ philosophiæ dogmata con-
cluserit. Licebit, opinor, per Aristotelem & mi-
nistriatificosæ divisionis beneficio, demonstra-
tionem si non construere, saltem retexere, & si nō
componere jam tamen ante compositam dissu-
dere, inque sua principia resolvere, exemplo præ-
cipue ipsius Zabarellæ, qui non alia viâ scita Ari-

stotelis de mistorum ortu atque inreritu explanavit. Quod si lectissimum Zabarellæ ingenium, limatissimum ejusdem judicium assequi nequeam, omni tamen ope enitar, ut cum studio ejus atq; industriâ non segniter videar contendisse.

IV.

Quamobrem tribus in universum summi capitibus pensum omne absolvam, docebo quæ primò quidem, quænam sit fermentationis notio: Secundò, subiectum primò & per se aptum natum fermentescere: Tertiò denique causam proximam & adequatam, cujus merito fermentetur, modumque simul, quo motus fermentativus in subiectum suum introducatur, analytico scrutinio pervestigabo. Quibus ritè ac decenter absolutis, videbo, si quam possim accidenti consentaneam definitionem condere.

V.

Quoniam verò rectè ac præclare in ipso prooemio Timæi vestibulo à Platone dictum est. Omnes qui vel parùm sapiunt, in omni aggreffione tum parvæ tum magnæ rei Deum semper invocare: Mihi quoque religio erit, illoc totis manibus sanctissima naturæ adyta irrumperere, sed calidis principiò votis divinum auxilium implorabo, non tam absurdum esse ratum pietatem ethnici philosophi imitari, quam pietate ab eo vinci, impium ante omnia ac pudendum.

CAPVT II.

Fermentationis notio traditur & explicatur.

QVod felix igitur faustumque iubeat esse
 is, qui fermento regnum celeste compara-
 t, ipsam jam proterius historiam aggredior de-
 ntatæ plus satis fermentationis, orsus ab ety-
 o, quod nec obscurum est, nec difficile. Dici-
 r enim à fremento: fermentum à fervendo,
 iasi fervimentum: Græcis ζύμωσις à vocula ζύ-
 : ἢν λαβοῦσα γυνὴ ἐνέκρυψεν εἰς αἶλους πάντα
 ία, ἕως ἧς ἐξυμώτη αἶλον servator generis hu-
 ani ait *Matthæi 13. vers. 33. Luc. 13. vers. 21.*
 idelicet debita panificio vox est, ad quod, *Fides Bea-
 ta Maria.*
 mercuriali authore, duo fermentum confert, *l. 5. de Cō-*
 m ut tota massa attollatur, tum ut farina *siderat. ad*
 amplificetur, *Commen. in Acut. Hipp.* Verum non *Eugen.*
 ec duo, sed unum sunt. Namque & massam *Papam.*
 tollendo, farinam amplificat fermentum, &
 ce versâ, amplificando farinam, attollit mas-
 m. Vnde Gallis non ineptè LEVAIN appel-
 ur, quia nempe massam levet, quam illi pa-
 m nuncupant. Est enim hoc ei proprium mu-
 s attenuare ac rarefacere, tum etiam secun-
 m minimas quasque particulas & secundum
 nes dimensiones diducere atque extendere
 a massam seu farinam, efficereq; , ut benè sub-
 ta & pista, tumq; in clibano ritè excocta aëriā
 levitatem & spongiosam raritatem adspirer.

Quo fit, ut ipse panis alibilior, concoctuque facili-
cior reddatur, nec sine causâ abs Plinio dictum
sit, validiora esse corpora, quæ fermentato pama-
aluntur, *in lib. 18. cap. 21.* Quanquam audierim
qui hoc ipsum eo modo interpretaretur, quo in-
dem Plinius pecora in Ponto pinguescere ab simi-
thijesu prodidit *lib. 27. cap. 7.* Item, quo Plutar-
chus salis usum emaciatos re corporare (si Ter-
tulliani voculâ uti fas sit) scriptum reliquit.

VII.

Non continuit se diu fermentum intra offici-
cinas pistorias, sed nativæ indolis memor, am-
pliolem desideravit locum, cœpitque cum alijs
quæ simili ritu turgescerent, ut affinitatem con-
trahere, ita vim quoque usumque nominis ex æ-
quo communicare. Inde est, quod mustum, diu
ferret, cerevisia, mulla quum spumiant, omnia
fermentescere vulgò dicamus. Hoc supra vult-
gus, quod Hippocrates in acutis docuit, acetum
nigra fermentari, in sublime attolli, & multis
partibus augeri. Acetum namque nigra sursum
educere. Et quid quæso aliud Maro sibi gra-
phicâ primi veris descriptione voluit, quam ma-
gnam significare macrocosmi fermentationem?
Nôrat, eo anni tempore, magnam parentem cœ-
lepto è sublimi fermento vegetabili intumesce-
re, gravidamque tum, sui que vix compotem ex-
æstuarè, ac similem tumultu abundæ, quantum
exagitetur, exagitare. Hinc vapores surrigi, ha-
litus effumare, quibus cœlum obducatur, nubess-
glomerentur, pluvie crebrescant, imbres ruant,
grando crepitet, venti susurrent, tonitrua rebo-
ent,

t, fulmina coruscent, fulgura micent, tempe-
res ferociant. Hoc verò id est, quod *libr. 2. Ge-*
.dixit:

*Veretument terre & genitalia semina poscunt,
Tum pater omnipotens sæcundis imbribus æther,
Conjugis in gremium lata descendit, & omnes
Magnus alit, magno commistus corpore factus.*

Est hæc magna orbis sub lunaris fermentatio,
æ vel minimum quoque semen tracto à ter-
spiritu genitabili replet & inflat, vt jam non
capiat amplius, sed ruptâ pelliculâ in germen
rbam que assurgere gestiât. Quod si verò pau-
profundiùs in abdita telluris descenderimus,
tè ne que illîc vim fermentatiuam obtorpu-
e, sola thermarum ebullitio, si alia deforent,
cumento esse possit. Quæ omnia & multo id
nus plura, quàm quotidie oculis nostris obver-
ntur, quotusquisque est, qui de fermento vel
somnium cogitet? Quis putet, fermento O-
anum agi, quando æstu reciproco littora nunc
plet, nunc destituit, quando statis circa no vi-
nium diebus, spontè incrementibus vndis, so-
o insurgit altior? Non quæramus extra nos,
jus magnam vim totis corporibus vel ignari
lignavi circumgestamus.

IIX.

Omnis ferè vita fermentum est. Nam quid
ud sit lactea illa spuma, ex quâ nascimur? Nati
e fermento vitam non ducimus, siue valea-
us, siue ægrotemus. Est que idem in nobis fer-
mentandi qui vivendi finis. Fermento cor pul-
arteriæ saliant, venæ bulliunt, cibus coqui-

Q s tur,

tur, sanguis conficitur, corpus alitur. Fermentum est, vel certè fermenti particeps, quod concipitur, quod expuitur, quod excreatur, quod expectoratur, quod per alvum, per vesicam, per urethras, quod per uterum excernitur. Fermento & somnum capimus, & solvimur in sudores, & lacrymamur, denique & morimur.

IX.

Nam qui neget gravium lethaliūque morborum esse è fermento vel originem vel fœcunditatem parū profectò in pathologiā profectus nec animaduertit, quantas in microcosmo turbas ac seditiones, succorum ebullientium vi efferrata concitet. Proindeque ignorat, quid illud sit illud TVRGERE Hippocratis 1. aphor. 22. Sanguinis, si placet, fermentum in synocha conspice, in causo, in cæteris febribus continuis ac malignis, in inflammationibus, suppurationibus, apostematis, abscessibus, anthraxibus, bubonibus, papulis, variolis, exanthematis, in profluvijis cruentis, in genis hæmorrhoidum, phthisicorum, empyicorum, in habitu athletico, quo nec proclivior est ad pessimam valetudinem via, nec fœcundius morborum seminarium. Fermentum bilis cognoscas ex tertianæ generibus, ex morbo regio, ex cholericæ affectu, ex diarrhœis. Atræ bilis orgasmum melancholia demonstrat, tum mania, tum arquatus niger, tum quartana, & quæ sunt ejus generis. Quin verò nec pituita, etli cæterorum frigidissima, im-

mobilis in corpore hæret, sed lentas & ipsa i-
 concipit in leucophlegmariâ seu ictero al-
 Paracelsi, in cachexiâ, in œdematis,
 ando que & subito præcipiti que tumultu
 rripitur, quemadmodum in apoplexiâ, in
 ralyfi, in asthmate, in orthopnœâ, tussi fe-
 â, catarrho suffocativo usque venit. Quid
 ites, quid scabies, quid morbi articula-
 quid, inquam, nisi seri sint fermentum?
 x scio de fermento dubitabis, quando &
 ilepticorum spumam videris, & scorbu-
 orum salivam, & sputa melancholicorum,
 sudores quartanariorum, quando & ster-
 rem audieris apoplecticorum, & pipiones
 hmaticorum, & anhelitum tussiculoso-
 m, quando præcordiorum, viscerum, vi-
 ium que, quando interaneorum, cœtera-
 m que partium cognoveris injurias ac que-
 las. Quorum omnium ortum, incremen-
 m, statum, declinationem, motionem, cri-
 a, critica molimina, translationes, revolu-
 ones, periodos, exacerbationes putarim e-
 o potius è fermento ebullire, quam Vlysséo
 utre erumpere, quantumvis in hoc ipso ma-
 um pariter ac parvum mundum clausit,
 neumaticus author *libri de statibus*, qui Hippo-
 atis nomine circumfertur, quemq; Mercuria-
 inter eos Hippocratis libros computat, qui in
 ensurâ classem constituunt secundam. Nam i-
 si quoque in microcosmo venti, fermento, ceu
 libus, sufflantur, quando in brutæ animæ
 offi-

officinâ bruta Vejovis fulmina cudit iners Muc
eiber, proflire subinde solita per Æoli antru
(quod est Plauti inferius, guttur, Paracelsi mo
nocus) moturaque nunc cachinnos nunc ju
gia, prout vocalia sunt aut muta, tametsi hæc il
lis præferat Hippocrates noster cum in Prognos
ticis, tum in Coacis aph. 495.

X.

Multò adhuc latius exporrigetur fermenta
tionis nostræ ditio, si à naturæ operibus ac vitiis
transierimus ad artem, quæ præ alijs omnibus
naturæ simia est, quamque ego non sine causâ
quarti meteorologicæ libri supplementum di
cere consuevi. Hæc me in fermenti primò admi
rationem, mox notitiam obscuriorē quasi ma
nu duxit, monstravitque non tantum quo pacto
unus idemque succus vegetabilis, fermentatio
nis merito, nunc in aquam ignibus concipien
dis idoneam adolescat, aliàs in acetum degene
ret flammis inimicum: verum etiam multo ut ef
ficaciores ita mirabiliores fermenti potestates,
tum in multis alijs, tum præcipuè in sanguine, in
salibus, in aceti generibus, in ferro, in hydrargy
ro diaphoretico & oculatâ manu & manuali fi
de patefecit. Quarum adminiculo in procli
vi sit vel horrendos freti siculi æstus ac tumul
tus, vel Benaci indignantis fremitus confrago
sos, vitreâ in ampullâ ad vivum adumbrare,

XI.

Neque verò licet artis ea sint & curæ, pro
pterea à naturâ alieniora esse putemus, quum
nihil intersit instrumentis arte an naturâ para
tis

quicquam fiat: Eadem enim de causâ fieri o-
 nia; & arte quidem effici, sed & naturâ quoq;
 species universaliter easdem fieri, quum ars na-
 turae æmula sit, proindeque & cibi in corpore
 concoctio elixationi persimilis habeatur, id
 quod in tertio quarti meteorologicæ, gravissi-
 me, ut omnia, docuit Aristoteles.

XII.

Quare quæ tum quidem eminus conspexi in-
 sectis, placet impræsentiarum cominus rimari
 suis causis: & cum Plinio propius noscere
 cum, unde spiritus actuosus oriatur, quid sit
 momentum, quod tanti momenti motum æstusq;
 suscitet. Audebo hoc animo si non æquè ma-
 gno, attamen nec minus studioso: Quanquam
 melius redire volenti, cautius aliquanto res ad-
 munda sit.

CAPUT III.

Fermentationis πρῶτον δεκτικὸν investi-
gatur.

XIII.

Quum plurimis non specie tantum, verum
 etiam toto genere distinctis corporibus,
 communis quædam affectio inest, ea & per cō-
 mune principium insit, necesse est. Fermenta-
 tionis imperium, quum tam longis latisque ter-
 minis ac spacijs diffundatur, non potuit nec de-
 nit origo ejus à privato aliquo & domestico
 principio arcessiri. Inde factum, ut Plato, in i-
 stis eam elementis sit non præter rem scrutatus.
 Hoc enim sibi partes terrestres volunt, hoc mo-
 dera-

deratus aër, humiditas circa aërem cava circiter
rensa, humida aëris vasa, aquæ cavæ ac rotunda
humiditas pura ac terrestris, hoc cætera id
nus significant, quibus fermentationis nec
cium Plato conficit. In quo quidem, quatuor
unicuique elemento partes assignet, operam
porrò cognoscere.

XIV.

Credibile est, voluisse eum, non alia elemi-
torum esse in fermentatione officia, quæ
quæ in amplissimâ mixtionis Republica ob-
consvenerint. Idecirco mixtionis bis men-
nisse. Certè enim præter terram (ab hac
nim ordiar) nulla potest fermento mate-
substerni, nec aliud dari lignum ex quo form-
tur iste mercurius. Nam quantumvis Plu-
non contentus partibus terrenis, aliquid etiam
loci relinquere videatur moderato aëri :
tamen quantumcunque est, nisi ad fermem-
tionis seu effectum seu formam seu finem ip-
tius quàm ad materiam retuleris : Non pos-
ris à manifesto errore virum liberare sapien-
tissimum. Habet enim terra rationem terminum
quo : Aër omnis termino ad quem continetur
Propterea enim movetur terra, ut aërescat. Ad
que inde est, quod doctissimo Mercuriali nihil
aliud visa sit fermentatio, quam partis terre-
motio conversioque in aërem.

XV.

Plus opere in tanto sibi aqua vendic-
quam terra nisi humore imbuta vix usuveni-
Nam

am, quod Scaliger ait *Exerc. 104. sect. 17.* Cal-
 em in fornace rectâ vidimus adeò turgescere,
 , ut tigna atque regulas sustolleret. Qua-
 fermento reor hoc illi tum contigisse: De hoc
 quidem non multum mihi laborandum esse vi-
 co, quandoquidem fermenti similitudinem
 u analogian ipse Scaliger minimè dissimula-
 t.

XVI.

Omniño enim credo, humore ad fermentum esse opus, tum ut partium fiat idonea co-
 ætio ac dispositio, tum ut medium detur per
 quod transitus terræ sit ad superiora. Neque
 enim ab uno extremo ad alterum ascenditur
 nisi per medium interjacens, nec à terrâ ad æ-
 rem evehitur quidquam, nisi vel commeatum
 qua dederit vel præbuerit vehiculum. quæ
 nulla forte esse potest, quod Hippocrates
 spiritus omnes ex aquâ provenire dixerit in *Li-
 bro de Naturâ pueri.* Vnde suspicari & in pri-
 mâ creatione capere fermenti præsentiam, quan-
 do spiritus domini ferebatur super aquis, *Gen. 1.
 vers. 2.*

XVII.

Idque adeò verum est, ut Aristoteles ipsum
 alitum siccum ex terrâ oriundum partici-
 pem fecerit humoris: affirmavitque nec humi-
 dum sine arido, nec aridum sine humido esse
 posse: verum hæc omnia per exuperantiam
 a dici solere *libro 2. meteorolog. cap. 4.* Quam-
 brem & verbis Aristotelicis concludimus,
 imo isthæc, terram inquam & aquam, ut ma-
 teriam

teriam esse: pati enim non agere ex *lib. 2. meteorolog. cap. 8.* Ac primas quidem terræ deberi putamus, secundas aquæ.

XII.

Nam quod Plato ex purâ humiditate bullæ conficit, id tanti est, quanti illud, quod Aristotelem, salem sincerâ constare terrâ prodidit *lib. 4. meteorolog. cap. 10.* quanti & illud quod aquæ species faciat vinum & urinam *cap. 5.* quod sanguinem cervinum in aquæ ditionem transmutabat *cap. 7.* Etenim quod salem quidem attinet, veluti à terrâ corpulentiam habet, ita ab igne culeum, ab aquâ, quod fluat. Aëris verò in illis proditor est tum spuma, tum flos salis voluces.

XIX.

Cæterum & vinum & urinam & sanguinem in multâ aquâ plurimam terram possidere, teatur oportet; quisquis unicujusque animalis men saltem per transfennam inspexerit. Idque vino quidem & urinâ tam manifestum reddidit hodierni seculi industria; ut qui contradicere ausit, eum experientiæ scuticam mereri existimemus.

XX.

Veruntamen circa sanguinem aliquid difficultatis suboritur. Eum enim qui ex cervo nascitur, Aristoteles à terræ familiâ abalienavit, causamque fatus, magis ad aquam pertinere eò, quod nec concreseat, non autem concreescere, quia fibræ quæ terræ sint opificium careat *lib. 4. meteorolog. cap. 7. & 10.* talemque omninò sanguinem cum cervis communem habere & damas idem prodidit *lib. 2. de partib. animal. c. 4.*

XXI.

XXI.

Inviçi quidem in corpore formosissimo ver-
cam notamus aut nævulum, salvâ tamen veri-
te nō possumus aliter: quum terræ affatim de-
xerit anatomia sanguinis, nec fibrarum minus
derit in conspectum ablutio. Quapropter ju-
merito & terræ sanguinem cervinum reddi-
us, & sanguini terram. Fernelius verò quam
etè utriusque feræ sanguini restituit fibras, tam
alè ijsdē affinxit facultatem spissescendi *lib. 6.*
ysilog. cap. 7. Hanc enim sensus perinde atque
brarum absentiam refutat. Estq; ut hoc obiter
dam, non tam in fibris quærédum; quod san-
inem coire veter, quam copiē spirituum ad-
ribendum; quibus vivacium ac perpete motu
tuetaŕum ferarum cruorem diffluere, in tan-
m mihi verisimile fit, ut hoc nomine laticem
irituosum sanguinis cervini non dubitarim ita
tradoxis vel humano anteferrē.

XXII.

Hæc eò adduco, ut certum constitutumque
nullum omnino humorem, quantumvis li-
didissimum, nullum quantumvis purissimum
quorem fermentescere, nisi merito unius ter-
æ, sive indigena ea sit & vernacula, qualis vinò,
eto, urinæ, sanguini inest: seu advena atque ad-
ritia, qualis in lixivio unoquoque, qualis in a-
tis salium stillatitijs exuberat. Superest, ut
ostquam materia jam nobis innotuit, progre-
lamur hinc ad illud; quod materiæ movendæ
ciundæ potestatem obtinet. Tum enim quær
quodque sit, & quid sit, scire nos, cum materiam

R

autē

aut rationem, sed maximè cum utramque, & unde sit motionis exordium, cognoscamus præclare dictum ab Aristotele in fine quarti meteorologicæ.

XXIII.

Si Platonem consulemus, non cunctabitur is in ipso statim frontispicio putredinem nobis oggerere. Ait enim: *Ceterum ubi hac ipsa præattentata quidem sunt à putredine.* Quidnam per particulam demonstrativam innuat, haut difficile fuerit colligere ex antecedentibus. In quibus tamen de saporum differentiis agere instituisse, jam cetera acerba, austera, amara, salsa, acria, more suo exegisset, mox ubi ad acida perventum est, divergit ad fermentationem, cujus veluti causam expressè designat aciditate, ita subiectum illis propriis determinat, à quibus ad acida, continuâ continuationis serie, digreditur, quæque nos jam recensuimus, ut sensus Platonis sit omnino talis: *Acerba, austera, amara, salsa, acria apta præbere fermentationi materiam, quatenus eorum decens præcesserit per putredinem paratiora.* Nam hanc quoque voculam mihi commodavit Tertullianus.

XXIV.

Platonis verò duplex hinc peccatum occurrit. Vnum, circa subiectum fermentationis: Alterum, circa putredinem. Subiectum, partim nimis angustum admitti non potest, partim reipsum ci debet, ut alienum. Etenim si eum in modum acerbis, austeris, amaris, salis, acribus fermentationem adstringit, ut & acida & dulcia & pinguia

guia

ia & insipida excludat, quis vel mediocriter rerum naturâ versatus, dabit assensum? Quis tolerabit arctissimis saporum cancellis includi fermenti materiam, quam ex profundo vastoque elementorum chao ipse Plato protraxit? Quis deniq; cōtra Platonem prolixius disputabit, qui hæc ipsa, quæ quinq; saporum generibus creverat, non quatenus hoc vel illo sapore ædita sunt, sed quatenus terrâ & aquâ constât, fermentum concipere, sponte suâ fateatur?

XXV.

Quamobrem præsuppositâ materiâ, subjecto- ne sicpote constabilito, protinus ad causæ efficiētis inquisitionem rectâ nobis eundum est, si lituisset per putredinem, quam à corpore vicinũ fermenti, deinde à fermentationis definitione, seu putridum & inutile membrum oscindi necesse est, antequam causæ arcem indagamus. Hic enim secundus Platonis error, quod invisa invitaque putredine fermentationē afferferit: priore quidem gravior, atq; ob id curâ accuratiore obliterandus.

CAPVT IV.

Putredo removetur tum à fermento, tum à fermentationis definitione.

XXVI.

ANtiquitus coctionem cum putrefactione solitam fuisse confundi, haut in scitè annovavit Mercurialis in variis Lectionibus, ideinque repetijt in Prælect. Pisanis, Tract. de vino & aquâ ap. 1. Indefactum, ut Empedocles vinum de-

R a finis

finierit aquam in vite putrefactam, ut legitur
apud Aristotelem in tertio quarti topicorum
Vinum est putrescens sub ligni cortice lymphaticum
Plutarch. l. de causis. Natural. prob. 2. Quo sensu
perinde dicatur farina sub manu pistoris corripitur
putrescere, ut fiat fermentum, atque aqua in
igno, ut vinum evaderet, computruit: Tamen
vocabuli abusus, emendari quam commendare
malim, si tamen de re inter nos conveniat, non
erit, ut litem cupiam moveam.

XXVII.

At profecto non hoc illi volunt, qui veræ corrup-
tionis fermentum insimulant, qui massam crudi-
dam vocant, imo ipsammet putrefactionem e-
inculcant, id quod post Plutarchum Mercurius
lis fecit *Comm. in Acutos Hipp.* Fernelium quoque
hac in re cæcurivisse, qui alioquin satis acutus
vidit, miror. Nam putredinis vi fermentum
here putat, particeps quippe, ut ait, aciditatis
caloris ex putredine *6. meth. cap. 9.* Ego verò
minus hîc rei quam illic verbo injuriam fieri,
pinor. Possum opinioni fidem facere, si cum fer-
mento putredinem comparavero, cum putre-
ne fermentum.

XXIIX.

Aristoteles in primo quarti in theologicis
putredinem definivit, proprii naturalisque
loris in unoquoque humido existentis, ab extrin-
sica caliditate corruptionem. Aristotelicæ defini-
tionis ingeniosam anatomen Zabarella exhibuit
lib. 3. de Misti generat. & interit. cap. 4. Estque illa
hoc authore, quadrimembris (quanquam necesse
quinta

quintum desideremus, idque in ordine quidem
 primum, vim videlicet, quam externus infert
 ambientis calor, cui ipse etiam Zabarella primas
 hoc in negotio detulit *lib. 2. cap. 9.*) Fit enim pri-
 mo proprii caloris corruptio, deinde humidi
 proprii evaporatio, post separatio humidi à sic-
 co, denique dissolutio misti. Imo verò ipsa pu-
 tredinis essentia est separatio humidi à sicco *lib.*
cap. 5. lib. 3. cap. 3. Hac enim factâ continere se
 calor vernaculus humorque natus nequeunt
 amplius, quin quâ data porta erumpant, ac velut
 colæ collapsis dirutisque ædibus diffugiant,
 etque demum desoletur mistum. Vide, quàm
 hæc omnia à fermento, quàm sint & à fer-
 mentatione, aliena.

XXIX.

Essentia, ut dictum putredinis, separatio est
 humidi à sicco: quàm in fermento tantum abest
 conspici, ut potius glutinis instar ambo cohære-
 at, atque ita nequaquam ab aëre nudum abe-
 sed intimè cum eodem coëat. Calor quoque
 non corrumpatur, sed exacuatur, neque expiret sed
 acrius spirare. Adeoque, quæ summa rei
 est, minimè gentium misti interitus sequatur, sed
 novella oriatur misti species, quam non magis
 aliudam esse, quam sit ipse panis, ausim ego con-
 tendere. Credo enim fari-
 massam, quando ad tantum acoris pervenit,
 tantum sibi sufficit ac congruit, jam tum ἀκμήν
 perfectionemque suam attigisse, talemque in suo
 genere non magis crudam censerì debere, quàm
 munda censeantur matura poma, cerasa, pruna,
 R 3 quam

quàm baccæ rebium, berberorum, granatorum
mala citrea, rumex cum speciebus suis, & c.
sunt ejus generis ex acidorum familiâ. Est namque
que hæc fermenti natura, ut exacescat: cum
acore formam unâ suam essentiamque adipi-
tur, proindeque acescendo non minus matur-
scere quàm perfici intelligitur. Maturatio namque
perfectio quædam est, sicuti cruditas imper-
fectio, docente Aristotele in tertio quarti me-
taphysicæ, & in primo physice, & in primo
meteorologicæ.

XXX.

Accipe jam, quantum etiam inter putredinem
& fermentationem interfit, & ex quatuor causis
intervallum omne metire. Principiò calorem
ambientis considera. Is quidem proxima
putredinis & adæquata causa est, proindeque
demonstratione locum medij termini occupat.
Zabarellæ dicitur *lib. 4. de method. cap. 17*. At
fermentatione non nisi fortuito & per accidens
coheret. Possum tibi luculentissima fermenti
specimina commemorare, ad quæ nullum nec
calorem nec operam calor conferat, qui ambien-
s inest. Adspice, qui calcem vivam concitet, ut
ignis irarum fluctus concipiat? quid sales bo-
nicos exagitet, ut acidorum mineralium adsp-
eritate exæstuent? quid ferrum faciat stygijs im-
mum aquis excandescere? Undenam sit ille ex bo-
nyro mercuriali orgasmus vehemens, quem
stillatæ pauculæ spiritus nitrarij guttulæ proci-
pent? Fatebere, scio, magni mirabilisq; ferme-
tusculum in ipsis, quæ tantopere tumultua-
tur corporibus unice contineri, nihil prorsus
ei relinques calori ambientis.

XXXI.

Secundò proprium putredinis subiectum ex-
 cute. Hoc verò humidum esse, nec putrescibile
 quicquam nisi quod humidum sit, Zabarellā au-
 dices docentem *lib. 2. de misti generat. & inter. c. 5.* At
 fermentationem humor, quā humor est, nullus
 concipit, sed qua partibus terrenis abundat. Et
 misce enim prima omnis motus fermentativi ori-
 go est, idq; in præcedentibus demonstratū. Adij-
 ce nunc, quod putredo ad sola mista præcisè alli-
 getur: Fermentatio verò liberè tam ad miscibilia,
 quam ad mixta excurrat. De mistis nullum du-
 bium est. Elementa verò, quum in misione con-
 grediuntur, quum in mutuam internecionem
 suis quodque telis armata ruunt,

Frigida dum pugnant calidis, humentia siccis:

Eccui non primā statim cogitationis lineā ope-
 osum occurrat fermentum? Hoc verò est, quod
 philosophi communi *alterationis* nomine expri-
 munt, quando misionem finiunt miscibilium
 alteratorum unionem. Nec proprium posthac
 nomen reticebunt, quibus innotuerit fermenta-
 tio. Hic illud subiungo, fermentari etiā corpora,
 in quæ nihil juris putredo habeat. Quid salium
 tenere incorruptibilius? quid aceto quoq; me-
 tallieo durabilius? quodnā verò mixturā utriq;
 facta, potentius fermentum? Credo equidem
 vel sic constabit, quàm benè cum putredine fer-
 mentationi conveniat?

XXXII.

Tertiò ab ipsā formā putredinis hoc modo
 contra Platonē argumētor. Mistio humidi & siccī

excludit putrefactionem: Fermentatio est mixtio
humidi & siccis: Fermentatio ergo excludit
putrefactionem. Propositio maior nititur ipsa
teredinis essentia, quæ in separatione humidum
siccum consistit, cui è diametro contraria est
humidi cum sicco mixtio. Minor propositio efflu-
psius Platonis: qui quum materiam fermenta-
tioni ex terrâ & aquâ iterneret, bis mixtionis tem-
minit, quæ motu efficiatur, bis ingressus cu-
dam, qui efficiat motum, causam non separati-
nis humidum à sicco, sed mixtionis, ut dixi, hanc
mel expressæ.

XXXIII.

Verum quum hæc sint in Platone plus æquum
obscuriora, lucem mutuabuntur ab Heurnico
qui in primo methodi sue Platonice explicavit
definitionem; Tribus, inquit, opus est in fer-
mentatione, terræ parte, quæ in maiorem tur-
gescit molem; humidâ unde flatus, qui tenuat
terream & lentam humoris compagem. Quo-
quidem attenuatio, majorque terrenæ parti-
moles, quin mutuâ intinâque terræ humorum
flatuumque pervasione & commistione obtingat
negare non poterat Heurnius, qui qualitate
simplicium in fermentatione alterantium mu-
tuò sese pervadentes misceri scripsit *lib. 2. Metho-*
di cap. 4. Item hæc, quæ paulo post subiungit: Fer-
mentationis vi librare sese è corporibus suis qua-
litates, liquefcere elementa diversis viribus duntaxat
trajiciuntur, hinc variâ ratione sese jungere po-
tentias.

XXXIV.

XXXIV.

Quartò denique consideretur finis: estque in
 putredine, nullus, Aristotele magistro, alius, quã
 mus & terra, id est, sordes, inquinamenta, situs,
 uluis, caries, marcor, tabes, rancor, foetor, pu-
 or, vno verbo corruptela. In fermentatione ve-
 vel forma recens, vel nobilior qualitas. Hoc
 erò est, quod Heurnium egit in laudes enco-
 jumque fermentationis in 12. Meth. Vbi in hæc
 erba erumpit: Fermentantur ac velitationem
 beunt quedam composita, ut nobiliorem vim
 duant. Divina enim quædam vis fermenta-
 oni ine st, utpote quæ pariat divinam quandam
 cultatem in remedio, evomatque, quicquid
 oxæ non mixtis (Hic verò etiam ut mixtioni
 Heurnius subscribat, vide) inerat, ac ut subli-
 iorem sensibusque incompertam vim fragret
 remedium, efficiat. Adscribam etiam, quæ de
 theriacâ protulit idem author eodem libro: Ab-
 tam theriacæ vim, inquit Avicenna, divinâ
 Quia dam vi afflatam esse, sapientissimis viris vi-
 etur: quod fermentatione in nobiliorem vim
 se erigat, quàm orbis huius inferioris remedia
 Terere sibi audeant & possint. Nam si theria-
 & mithridatij vis ex inditis remedijs surge-
 t, recentiores essent efficaciores: Verùm tan-
 am abest, ut vetustiores, vividâ vi, contumacis-
 mos morbos debellent ac deiiciant. Decem
 annis ex Arabum sententia, theriacæ absoluitur
 fermentatio, Galeno ad Pisonem annis viginti:
 erum ut regio fuerit frigidior, ita prolixior ei
 fermentatio debetur. Quanquam fuerint apud,

“ Arabes, qui sex mensium miscellâ contenti
 “ rint, nos tamen omnia, mistioni & fermenta
 “ ni tribuimus, quod divinam quandam vim in
 “ spitent. Hæc Heurnius.

XXXV.

“ Nec abludit ab hisce Fernelius noster in
 “ *Meth. cap. 4.* At verò, inquit, quum multorum
 “ compositione jamdiu facta est confusio, atq̃
 “ eâ, quam juniores fermentationem appellau
 “ mutuâ actione omnium quædam coitio atq̃
 “ concursio evaserit, pristinæ singulorum vires
 “ amplius integræ manent, sed pereuntibus &
 “ tinctis singulorum viribus, novæ prorsus em
 “ gunt, ex illarum tamen concursione profect
 “ Consimiliq̃ omninò conditura ac dispositio
 “ mellificium fieri Seneca existimavit, non si
 “ quodam (ita enim dixit) fermento, quo in
 “ num diversa coalescunt *Epistolâ 84.*

XXXVI.

Quæ quidem omnia etsi satis superq̃ue à put
 redine fermentationem vindicare videntur, sit
 per sunt tamen scrupuli aliquot, quibus in medio
 relictis, fieri nequit ut plenos radios vibret
 lucescens veritas. Sentio, tribus præcipuè diffi
 cultatibus premi, quæ contra putredinem tu
 fermenti tum fermentationis differui, atq̃ue au
 dire puto hoc primo obijcientem. Qualis eni
 generatio aceti, talis est etiam generatio fer
 menti. Atqui generatio aceti fit per putrefac
 tionem, ut diserte Galenus in septimo quart
 simplicium docet. Est ergo & fermenti gene
 ratio per putrefactionem. Præterea poterit &

Zabarella contradicere ex lib. 3. de misti generat. &
 iterit. cap. 6. & 9. Vbi modum tradens, quo
 utrescat vinum, seriò affirmat, non fieri id ni-
 cum ebullitione, hocque est putredinis indi-
 cium manifestum. Quid itaque impediat,
 quin fermentatio etiam putredinem isthòc in-
 icio, seu forex, prodat. Nodum impendio
 intricationem reddunt insignia aliquot fermenta-
 exempla, in quibus evidens occurrit humidi
 sicco separatio, quam essentiam putredinis
 iuximus ex Zabarellæ sententiâ. Sit instar o-
 nium tartarus Crollij vitriolatus, qui relictis
 uobus liquoribus, non sine æstuosâ indigna-
 one, coit in imo, specie densi salis, manifestæ-
 ue uidi ab arido separationis, proindeque pu-
 tredinis etiam non dubiæ, nisi obstantia remo-
 erimus, quod non adeò facile factum est, præ-
 ettim in eo, quod primùm obijcitur. Hoc e-
 nim tanti est, ut tolli nequeat, nisi unâ tolla-
 tur dogma Galenicum, quo putrefactionis fœ-
 ra sancitur acetum. Magnum magni viri
 errorem capite proximo confutabimus, di-
 num quippe peculiari consideratione, vel eam
 b causam, quod principij locum in fermenta-
 tione Platonica aciditas obtineat, sicque non
 tantum ex ruinâ erroris Galenici gradus nobis
 tabilis ad veræ causæ investigationem queat
 muniri, verum etiam fermenti natura eò accu-
 ratius cognosci, quum per aceti ac fermenti ra-
 tio sit, unoq; cognito alterum ultrò innotescat.
 Cæteræ duæ objectiones minoris sunt momen-
 ti, & solutu faciliores.

Neque enim Zabarella fidem habemus, a-
renti, quod putredinis indicium manifestum
ebullitio. Puto enim vel in antecedentibus
empla nec pauca nec obscura proflare eorum
quæ citra ullam putredinem ebulliant: Plura
sus suggerit. Succensis lignis viridibus, qui ce-
pumat humor non tantum cum bullis sed &
bilo prorumpit. Iam verò combustionem po-
trefactioni opponi, ipse Zabarella ex Aristotele
docet lib. 2. de generat. & interit. misti cap. 2. Ebullitio
re præterea & quæ elixantur & quæ assantur
quotidianum est. Quin etiam quod concoquuntur,
ei ampliorem molem & calor tribuit & Ari-
stoteles 4. meteorolog. cap. 2. Imo verò multò elixationi
quam putrefactioni familiarior est ebulli-
tio, & frequentior illi, quam huic. Nam sine ual-
lis bullis & ferrum rubiginescit, & panis mucro-
scit, & butyrum, oleū, adeps rancescunt, & pec-
ma marcescunt atque alia quamplurima flacce-
scunt & extabescunt, ut proinde necesse in posteru-
rum sit, ea ratione inter mista putredini ob-
noxia distribuere ebullitionem, ut hæc ipsa di-
catur non ijs quæ solida & per excessum terre-
sunt, sed reliquis, quæ fluida & magno excessu a-
quea competere, distinctione ipsius Zabarellæ
petita ex 2. de generat. & interitu misti cap. 4.

XXXIIX.

Quod denique ad tartarum vitriolatum si-
miliaque ex fermento coagula attinet, responsio
in promptu est, videlicet non omnem humidi ad
sicco separationem esse de essentia putredinis:
sed

Et eam tantummodo, quæ sit humidij proprij
 tui atq; intrinseci, non ejus, quod à foris est,
 mod ascititium & precarium, quale illud, quo
 tartareus sal spiritusque chalcanthinus diffluunt.
 Nam de sale quidem tartari res tam expedita
 est, ut illud tractatâ ab aere humiditate extrahuisse,
 nullo amplius verbo egeat. At de spiritu vi-
 trioli lege quæ in historiâ Chymicâ sulfuris, quæ-
 ritur in analysi & genesi chalcanthi sunt in Para-
 doxis meis prolixius exposita: quorsum etiâ col-
 locatâ distinctio terræ in insitam & adscitam;
 nam supra attuli cap. 3. §. 22. Cape aliud argu-
 mentum sospitis atq; integri in tartaro vitriola-
 humidij ejus, quod naturâ tum spiritui chal-
 canthino, tum sali tartareo inest. Etiam si enim
 humido extrario, seu vehiculo suo, ambo di-
 scerint, coierintq; in unum: Distillatione ta-
 men dissociati redeunt viribus uterque integris;
 quod in Paradoxo annotavi lib. 2. cap. 7.

CAPUT V.

*Galenus docet Galenum & fallere, quando ex putre-
 dine vini derivavit natales
 aceti.*

XXXIX.

Equitur, ut datam de aceto fidem liberemus:
 quod eodem modo procreari statuimus ex
 vino, quo ex farinâ oritur fermentum. Par utri-
 que ratio est. Neutro bi locum habet putre-
 do: Hanc enim quam sedulo Galenus aceto af-
 ficuit, tam quoque gnauiter absterfit Zabarela;
 la;

la, primus, quod sciam, omnium, qui hac in re Galeni auctoritatem conquassare ausus sit. Potior Zabarellæ fuit verè quàm viri respectus, & non tam oratione quam ratione philosopho agendum censuit. Ita factum, ut & Galeno putredinem & aceto abstulerit. Mihi quoq; animum addiderit, ut quantum à Galenicâ putredine abhorrerem, tantum ex in operâ darem, ne aut Zabarellæ aut aceto deessem.

XL.

Vulgi animis opinionem hanc iniecit author non è vulgo, quod externus aëris calor vini calorem internum resolvat, posteaquē igneas ejus & aërias partes dissipet. Tunc veluti emori vinum & in acetum degenerare: propterea fuisse, qui vinum mortuum appellarint acetum, ut videre est apud Galenum *libr. 1. Simpl. 17.* Eandemque causam esse, ut acetum nunquam ad vini habitum naturamque redire possit. Veram hanc esse aceti generationem ex eo liquere, quod acetum frigidioris & siccioris sit temperamenti, quàm ipsum illud vinum, ex quo factum est, nimirum quia devictus sit vini calor nativus ab externo. Atque hinc illud quoque fieri manifestum, cur vina imbecilliora atq; frigidiora facilius in acetum vertantur, quia scilicet caloris interni parùm habeant. Exiguum autem calorem internum à multo externo facile dissipari. Ideoque Galenum dixisse, persimile vinis accedentibus accidere, quale flammis exiguis atque invalidis. Quippe si eas ad solem fervidum exponas aut proflus obsecrari, aut denique et

iam extingui conspicias. Sicetiam si ardentem lucernam aut juxta flammam vehementem magnamque disponas, aut ad solem fervidum exponas, marcescere utique ac dissipari videri *libro 4. cap. 14.* Accedit, quod & vermibus scatere acetum quandoque se vidisse testetur, ut cuilibet experiendum relinquat Ioan. Pincierus *Ænigm. lib. 3. cap. 26.* ubi ex professo de aceto agit, Galenicamque sententiam illo, quem tradimus modo, interpolat, de vermibus verò hæc attexit: Sunt, inquit, exigui, albi, oblongi, natantque per omnes acetipartes, sic tamen ut interim superiora magis occupent, quam inferiora. Qui cernere eos avet, aceto recente vitrum pellucidum ad summum usque repleat, postea soli exponat, & certatim videbit vermiculos illos orificium verius eniti, ubi congregari, vel cochleari auferri possunt, vel ad redundantiam aceto affuso eò tedigi, ut spontè effluant. Iam verò in hisce, quæ putrescunt, animalia gigni solere, oraculo quasi didit Aristoteles in primo quarti meteorologiæ. Vt proinde vermes illi sine dubio una cum aceto ex eadem vini putredine nascentur, siquidem Pinciero credimus, qui ænigmate non inelleganter rem omnem complexus, quatuor hisce super aceto hexametris lusit:

*Corporis alterius licet ex putredine nascar,
Inq, meo innumeri nascantur corpore vermes,
Res alias tamen à putredine vindico & ipsis,
Quâ tetigisse datur, sum vermibus acre venenum.*

XLI.

Ego verò re diligenter examinata, in eam de-

veni sententiam, ut existimem, calore vini interno resoluto, partibus vini igneis atque aërijs dissipatis, vino emortuo, calore vini nativo devincto ac prorsus extincto liquorem superstitem, nequaquam exacrescere sed murescere: nec quicquam inter acetum & vappam interesse, quum ab una eademque vini labe utrumque proficiat scatur. Itaque opinionem Galeni hoc absurdum primò secum vehere, quod discrimen inter vappam & acetum funditus tollat. Alterum, quod calore externo ante victoriam canat epinicioni interno verò exequias eat ante mortem, Quod si namque calor, ut illi dicunt, tennes volavit in auras, undenam provenit illa excalfactoria vis ipsi Aristoteli & cognita & celebrata, *sect. 33. problem. 1. 5. 7?* Undenam acrimonia excalfaciens & ignea, quam in aceto Galenus persensit, quæ tanta est, ut, Plinio teste, & sanguinis grumos acetum solvat, & saxa rumpat, & liquefaciat unicones, & durissimam ovi testam emolliat? ut cæteros lapides ac metalla pleraque edomet, miræ artis opère, nisi assiduitas experiundi paulatim subtraxisset admirationis incitamentum. Certum tantum est, in aceto occubuisse calorem, ut plura etiam virium in aceto quam vino vibret.

XLII.

Responderi audio, totum id à putredine habere acetum, quod caleat. Atqui (inquam) ego quaeritur non perinde calet & vappa? Hic verò obstruenda protinus rima est, per quam elabi satagunt, qui studioliùs Galeno ac putredini patrocinantur. Inquiunt enim, aliud vappam esse, ali-

ud, acetum. In vappâ esse omnimodum consummatumque caloris nativi interitum: in aceto inchoatum atque imperfectum: parum esse in utroque & putredinis rationem.

XLIII.

Veruntamen diuerticulum hoc neque ullius est momenti, &, ut esset, autores suos nihilum juvaret. Nam optimo jure Zabarella contrâ contendit, differentiam illam inter acetum & vinum putridum, quæ minorem aceto putredinem, majorem vappæ assignat, & experientiæ & rationi adversari, *lib. 3. de misti gener. & interit. cap. 9.* In omnibus enim videre nos, minorem putredinē esse viam ad majorem, ita ut facilius sit, ut magnâ putredine corripiatur id, quod aliquantum putrescere cæpit, quam id quod adhuc putrescere non inceperit. Quandoquidem & ratio hoc idem confirmet: faciliorem enim transitum esse à medio ad extremum, quam ab extremo ad extremum. Ergo acetum faciliè putrescere, si in eo, ut illi dicunt, sit inchoata putredo: attamen acetum non putrescere seu difficillimè putrescere, & experientiam docere, vinum faciliùs fieri putridum, antequam fiat acetum, quam si mutatum in acetum. Non posse ergò dicere nos, acetum esse vinum mediocriter putrefactum.

XLIV.

Idque ob hanc amplius, quam Zabarella etiam ut sit (*lib. 3. cap. 6.*) causam: quod non fiat ab uno extremo transitus ad alterum nisi per medium interjacens. Non poterit ergò vinum in vappam desciscere, nisi prius in acetum migret,

S

quod

quod ipsum experientia non minus refellit
quàm illud, quod Pincierus affirmavit, vina in-
becilliora atque frigidiora facilius exacer-
bentur ob paupertatem scilicet atque pœnuri-
am calco intrinseci. Certè enim qui vel triduum exegit
œnopolis, discere sine negotio potuit, acetum
quodque eò esse mordacius, quò generosius
erit vinum: Vina quoque dilutiora ac debiliora fa-
lius in yappam degenerare, quàm in acetum
mutari: Acetumque adeò ab ipso Bromij spi-
ritu opes animumque sumere. Atque idcirco Pincierus
eo pacto non magis generationem aceti ex
trilagine vini adstruxit, quam vini calorem in
aceto destruxit, quando hoc ipsum vino frigido
esse pronunciavit.

XLV.

Non diffundam me pluribus: quoniam
suum illud effugium effugiant. Si rectè im-
ligo, quæ de aceti cunabulis philosophantur
non laborat in aceto vini calor, sed omninè
spiravit, desijt, evanuit, dissipatus quippe
tinctus, devictus, mortuus. Propterea enim
acetum crediderim Scaligero dictum, *mentivori informe cadaver*: Propterea non
gis reducis capax animæ censerè, quàm natu-
ræ vi redire idem numero calor possit, qui se-
interijt. Hoc ergò illi volunt, acetum non
vinum putrescens, sed reverà putrefactum
Quo ipso mihi quidem vix quicquam vel-
ditu durius vel difficilius creditu occurrit.

XLVI.

Etenim si Aristotelem consulo, vide-

quarto meteorologicon, qui mistorum proprius liber est, acetum inter misti species, unâ cum vino ipso recenseri. Hoc autem non faceret Aristoteles, si acetum esset vinum putrefactum, quia nominatione cuiuslibet misti significatur quoddam in suâ specie completum, per quampiam formam mitionis: At putrefactum, quatenus est putrefactum, notat imperfectiorem & recessum rei à propriâ naturâ, & progressionem ad dissolutionem in elementa, proinde indignum est, quod nominetur ut mistum, verba sunt Zabarellæ lib. 3. de Misti generat. & interit. ap. 9.

XLVII.

Galenus quoque suum in Methodo & Simplicibus tantâ cum industriâ & prolixitate quantam vix ulli alij misto adhibere solet, acetum temperamentum consecratur & qualitates enumerat: Videtur, commentitiâ suâ putredinis oblitus, idem cum Aristotele sensisse, ac pluris acetum fecisse, quam vel ipse cogitârit, vel hominesque existiment, qui ad aras Galeni dixere sacramentum. Certè enim temperamentum, ubi mixtio: ubi mixtionî ibi inimica mixtionis putredo exulat, nec salvo mixto, invenit locum.

XLIIX.

Quamobrè ipsum etiam acetum, quatenus mistum est, eatenus sit putredini obnoxium: & quâvis ad salis naturâ quodammodo accedat: Vinitur tamen longo ævi tractu ac facessit in vappâ, quodcunque putrilaginis genere, quo vinum ipsum cor-

ripitur, sicuti fermentum eundem, quem par-
situm, quum exsolvitur, concipit,

XLIX.

Pincierus verò, quum observavit acetum
minare, potuit simul & cognoscere, quod:
tum, quum verminat, putrefiat, animalia
potius ex cadavere aceti, quàm in corpore
gigni, neque unà cum aceto ex eadem vinai-
tredine, sed ex propria aceti corruptelâ nasci

L.

Posteaquam ergò hac ratione cognoviss-
acetum in suo genere corpus esse mistum,
minus perfectum completumque ipso
quo fit, vino: cæpi porro cogitare causam
erroris de putredine, ignoratorumque aceti-
taliū, nullam aliam fuisse, quam hanc una
solam, quod rei positivæ, causa non positivæ
verò par erat, quæ sita esset, sed loco ejus, ne-
quid privativi excogitatum, quo acetum
crearetur, quod tam altas in omnium animi-
dices egit, vix ut evelli queat.

LI.

Namque & Zabarella, tamen si putred-
masculè debellarit, non potest tamen na-
privationem conficere negocium. Nihilom-
instar statuæ mercurialis viam monstravit
ritatem, ad quam ipse nō pervenit, licet m-
excelsoque spiritu contenderit. Dum enim
in vino calores, duplex item humidum se-
tur lib. 3. de misti generat. & interitu cap. 7. & 8.
mnino significavit posse nos, anatomia
strâ, ad rei tam abstrusæ quam obviæ not-

ertingere: proprio fretus experimento, utpote
 ut non alio quàm anatomia duce, humidum
 continuans invenerit, quod Alchymistas instar
 olei crassi ex quolibet quantumvis arido corpo-
 re educere, quod humidum oleaginosum voca-
 nt, & ex aëreo & aqueo humido constare scribit,
b. alleg. cap. 7. Stringendus itaque denuò culter
 Democritæus, & in Bacchi viscera adigendus, ut
 corpore nudato perspectisq̃ue interaneis, veniat
 in propatulum, quænam in tam suavi succo cau-
 sa sit tam tetra acerbitalis.

CAPVT VI.

*Ex anatomia vini demonstratur vera
 acetiprosapia.*

LII.

Vvæ succum triplice substantiâ, aqueâ nem-
 pè, igneâ & terreâ contineri, ea inter experi-
 menta est, quæ in dubium vocare imperiti sit, ne-
 gare impudentis. Magna terræ potio partim in
 fundo cadorum vinariorum confidit, partim ad
 latera concrevit durescitq̃ue in lapidem, qui
 græcis τρωξ, recentioribus tartarus appellatur.
 Quanquam ego censeam tartari nomen majore
 merito competere liquido illi igni, qui ex latice
 vitigenâ elicitur, vulgatæ jam per tabernas &
 proseuchas merci, quâ bibones hoc ævo gulam,
 viscera, corpus exurunt, simulq̃ue cum corpore
 squallentem torrent animam. Quod superest, a-
 qua est, quæ ignem hunc terramq̃ue illam, feri-
 instar, circumfluit ac perfundit, eaq̃ue nec mi-

nore copiâ, quam cæteræ duæ, postquam annu-
barum discessus sola constitit, restagnare conspi-
citur.

LIII.

Totidem etiam partibus vinum in quarto
simplicium capite tertio absolvit constituit quod
Galenus. Nam & terreæ fœcis fundum perentii
& aquosæ substantiæ toti vino commistæ disser-
tunt. Laticem igneum, animam vini, ipsa
met vini substantiâ vinosâ designavit. Flos vero
quem tribus hisce annumerat, non pars vini est
sed spuma supervacanea, quam vi fervoris sœ-
fermenti vinum & evomit & resorbet.

LIV.

Iam verò hoc quoque constat, tres esse for-
mas simplices, quarum præsentia efficiatur, ut
dem succus nunc mustum, nunc vinum dicatur
denique & acetum, quod nos formâ peculiaris
non minus, quam vel mistum vel vinum dona-
mus. Nam sapa quidem, de frutum, posca, & quæ
sunt id generis, non specie à musto ac vino, sœ-
modo saltē quodam differunt. Quisquis tribus
hisce formis simplicibus tres illas substantias re-
tē nōrit componere, rectā perveniet ad acetū nec
titiā.

LV.

Nam qui recens à torculari manat liquor
chaos mihi quoddam videtur, in quo cæteræ
quidem elementa æquabiliter confusa sint, ma-
nifesta tamen eluceat unius aquæ ditio, qua re-
liquorum potestas apprimitur & refrænatur, ut
sua

avissima dulcedine, amantem merigulam, nectaris instar aut Ambrosiæ, mustum titillet. Quapropter fit, ut non credam Zabarellæ, persuadere nobis conanti, quod vinum musto dulcius sit, *libr. 3. de generat. & inter. misti cap. 8.* Nec cavere eum Aristoteles potest eo, quod omne concoctum dulce esse dixerit. Nam qui vel rimis labristum mustum tum vinum degustavit, poterit proprio Marte experiri, non esse perpetuum hoc, quod concoctum crudo sit dulcius, nec falsum, quod Maro mustum dulce appellavit *Georg. 4.* Nam & nos qui procul regionibus viniferis degimus, domi nostræ iudicimus, Zythum, quod à recente cocturâ tiamnum calet, musto respondens, atque à nostratibus WEERT aut MEDDIKE vocatum longe esse dulcius maturiori & adulteriori. Aristotelem denique iudicamus, quum axioma illud promulgaret, nequaquam eorum meminisse fructuum, quorum omnis perfectio in summâ aciditate sita est,

LVI.

Porro quemadmodum aqueæ substantiæ dominio partes igneæ terreæque in misto coercentur ac contemperantur: Ita in vino præest ignis, subsunt aqua & terra. Propterea enim coquitur succus virigena, non tam ut aqueus humor habeat, quam ut igneus latex prodeat, adeoque ignis igne suscitetur. Idcirco & Plinius transitum musti in vina expressit verbulo fervendi *libr. 14. cap. 9.* quod nos solenni jam fermenti, quasi fervimenti, notione comprehendimus. Atque hæc

quoque causa est, quod Aristotelem, quum inter aquae species vinum in quarto quarti meteorologicum numeraret, habuisse in vini cortice & involucris existimem, nequaquam pervenisse ad pulpam & medullam, quam multo igne flagrare vilissimus quisque è plebe scit, proindeque nec in eo assensum mereri, quod calorem, qui vinco inest, externum esse in undecimo quarti meteorologicum decreverit: Nisi forte quispiam sibi imagineatur, ipsam quoque animam vivo in corpore peregrinari. Nam quod anima viventibus hoc ignis vino est.

LVII.

Relinquitur ergo inter terram & acetum talis omnino proportio ratioque talis, qualis inter ignem & vinum, qualis inter aquam & mustum respectus commensusque intercessit. Estque, meae opinione generatio aceti nihil aliud, quam maturatio terrae vino insitae, sicuti fermentum nihil aliud, quam maturitas terrae ejus, quae frugibus inest. Quam terram diximus à recentioribus tartarum appellari, cujus ignoratio causa fuit, quod ipsa quoque tum aceti tum fermenti natura ignoraretur.

LIX.

Nam quae vetustiores naturae consulti de tartaro tradiderunt, partim jejuna partim falsa sunt. Nil enim nisi faecis nomen circumsonant, nil nisi faecis in cineres redigendae modum, in cineres redactae vires medicatrices & similia è trivis perterrita, quae fabulis quoque adpersit Plinius, nec sincera prodirent, quae vulgaria sunt. Nam quiss
cre-

credat, facem vini siccata recipere ignes, ac sine alimento per se flagrare? quis, cinerem facis naturam habere nitri, easdemque habere vires, sibi persuaderi patiatur? Vtrumque tamen apud Plinium legitur *lib. 14. cap. 20.*

LIX.

Aliquid de interiore anatomia gustavit Dioscorides, & quasi sub nube vidit solem *lib. 5. cap. 132.* ἢ γὰρ, inquit, ἀπὸ ὅξους ὀπιτέταται τῇ δυνάμει. Obscura comparatione cognationem aliquam innuit, quæ tartarum aceto, acetum tartaro jungat. Ipsum tamen vinculum nescivit, quod mutuo nexu ambo colliget. Hoc verò artifex anatomie, ex communi aciditate, quæ ambobus ingenta est,nectere cepit, efficitque adeò, ut aceto nihil aliud affirmarim esse, quam tartarum liquidum ac fluxum, tartarum nihil aliud, quam acetum solidum ac fixum, utque acetum tartarum aquosum, & vice versâ tartarum acetum terreum dixerim in *Paradoxis lib. 2. cap. 7.*

LX.

Omniñò enim, veluti tum & tamdiu in salvo est vinum, quum & quamdiu ignis terræ imperat: Ita ubi attollere caput terra ceperit, & ad suam sive maturitatem sive perfectionem sive ἀνύην adspirare, protinus acetum subnascitur. Quod ipsum ego credo non magis esse vinosi caloris expers quàm terræ acetosæ expers vinum sit: Tamen si neque hoc negem, sed potiùs summo perè inculcem, modum, quo utrique utrunque insit, esse longè diversissimum. Dictum enim vel antea, ut in vino ignis sub fræno habeat terram,

sic vicissim in aceto terram dominari, domari ignem.

LXI.

Atque hæc quidem opinio, nequaquam à peripato abhorret. Aristotelis verba in secundo tertij de generatione animalium hæc sunt : Ut vina temporibus calidis coalescunt facie subversa (hoc enim causæ est, ut depraventur) sic ova pereunt vitello corrupto. Idem in utrisque terrena portio est. Quamobrem & vinum turbatur facie permistâ, & ovum vitello diffuso.

LXII.

Zabarella ab alijs principijs aceti originem arcessivit: quæ si nostris conferantur non parùm roboris ac splendoris tenella ac recens acquirere veritas. Contrahenda ergò sunt in summulam quæ quatuor ultimis capitibus libri tertij de generatione & interitu misti, fusè differuit philosophus verè nobilis.

LXIII.

Is igitur quum pro eâ quâ excelluit acerrimâ judicij acie perspexisset, in aceti generatione nullas esse partes putredini, atque omninò negandum putaret, acetum esse vinum putrefactum, & vinum mutari in acetum per putrefactionem: Noluit rem controversam inexplicatam relinquere, nec in suspensio tenere animos avidos sciendi, quid demùm reverà acetum sit, quoniam sese pacto generatio eius habeat.

LXIV.

Itaque ad artificium anatomicum conversus, vinum in geminum calorem, itemque duplex humi-

midum dispescuit, atque eum in modum qualitates vini distinxit, ut vino, quum à vivente corpore defluerit, duos calores inesse diceret, unum elementarem seu temperaturæ, alterum verò animale seu vitalem, qui insequitur animam, estque à vite in vinum transfusus: Licet non neget interim, duos illos calores in vino conflare in unum, quemadmodum à duabus candelis in uno eodemque conclavi lucentibus, unum idemque numero lumen, licet intensius, quam sit alterutra seorsim luceat, proveniat. Sic etiam negaret nos non posse duplicem humiditatem, ut eam apertè ponere Galenum, dum distinguit in vino substantiam vinosam & substantiam aquosam. Vinosam enim substantiam habere illud humidum, quo fiat conjunctio partium: humidum verò aquosum esse illud, quod contractum est ex alimento, quod ad vitam in vite confluebat.

LXV.

Hisce constitutis ac præmissis rem ita decidit Zabarella, ut arbitretur dicendum esse, acetum fieri per interitum caloris vitalis, manente calore elementari: proinde sine separatione humidi continuantis à sicco: contra quam vinum putridum, quo fit per corruptionem caloris temperaturæ seu elementaris, quam insequitur separatio humidi continuantis à sicco, quæ est putrefactio.

LXVI.

Hoc enim ita esse maximè ex eo probari,
quod

quod his admissis ratio facile reddatur omnium, quæ vino contingere cernuntur: Exempli gratiâ, quur vinum dilutum ac tenue facile putrescat: quare vinum merum ac generosum difficilius putrescat, facilius acescat: quare acetum factum ex vino tenui & diluto facilius putrilagine corripiatureo, quod ex generoso factum est: quur etiam Aristoteles aqueam naturam vino addixerit caloremque alienum: quur acetum rectius vinum mortuum, quam putrefactum dicatur: quare acetum facturi, vinum vel radijs solaribus vel alij calori medico exponamus: quare ex vino novo non facile fiat acetum, sed ex vino vetustiore: quare acetum frigidum & humidum actu sed facultate exsiccativum sit: quare acre idem & mordax, & quæ sunt id genus alia: In quibus nos non tam ingenij magnitudinem, iudicijque dexteritatem admiramur, quam animi generosi candorem laudamus propè divinum, expressum clausulâ humanissimâ, quâ se pollicetur non recusaturum subscribere sententiæ ejus, qui probabilius aliquid invenerit. Quare per Zabarellam audacter pergere nobis licebit in studio veritatis. Ipse enim non tantum vltro ignoscet, verum etiam peramanter favebit tentaturis, quâ ratione possimus, præterito probabilitatis Topicæ bivio, regiam occupare viam apodicticæ certitudinis, & solidi aliquid extruere, quod tollat opinionem, scientiam formet ac firmet.

LXVII.

Ordiri à vinosâ substantiâ debeo, & docere, quid-

quidnam propriè & reipsâ sit illud, cui Galenus id nominis indiderit. Demonstratio esto hujusmodi. Ea vini pars, per quam vinum habet, & quod vinum sit, & quod mixtum sit, & sine contradictione substantia vinosa. Atqui liquidus ille ignis, vel liquor igneus, qui per æreos vitreosve tubulos vulgatissimo hodiè artificio eicitur, est ea vini pars, per quam vinum habet, & quod vinum sit & quod mixtum sit: Conclusio oritur inconcussa, liquidum illum ignem seu igneum liquorem ipsissimam esse substantiam vinosam.

LXII.

Propositio major nullâ eget probatione, quâ extra controversiam ea sit substantiæ vinosæ ratio & conditio, ut reliquas partes ad certam mixti speciem contrahat, proindeq; Zabarellæ non immeritò dicatur habere illud humidum, quo fit partium conjunctio.

LXIX.

At propositio minor clarissimâ anatomes luce refulget. Dempsta enim separataque vitæ aquâ, quam vocant, nil nisi tetrum ex vino remanet cadaver, & deformis atq; incompressa colluvies, quæ non magis cohæret, quam vel scopæ dissolutæ vel funiculus ex arenâ, remanet, inquâ, & sine anima corpus, & sine sole mundus, & sine luce dies, & nox sine sydere. Vsq; enim ad eò & in animando (si ita loqui liceat) potens est vini spiritus, & in uniendo efficax, ut vina quoq; morti vicina & jamjam animam agentia, eo infuso, instaurentur ac reviviscant. Vnit autem ob visco-

viscositatem oleo æmulam, qua efficitur, ut non guttatim & sparsim sed striatim & junctim in alembico defluat, partibus ejus quasi glutinæ quopiam subtili compactis: Animat ob ignem vivificum, qui in vino, ut principiato, moderatè calet: In spiritu, ut principio, ultra modum fervet sic ut flammâ quoq; luculentissima inardescat.

LXX.

Atque hac quidem ratione idem spiritus non tantum caloris focus est: sed & centrum, in quo specificæ vini vires confertim coeunt. Sive enim ea sit vini proprietas substantialis, ut Mercuriali videtur, sive, ut Platerus vult, quodque eodem recidit, occulta narcosis, quæ faciat, ut insaniant homines, utque supplicij causa hominibus datum esse vinum Plato in legibus arbitratu sit: Certè equidem ad mentis alienationem, vel decuplo spiritus meri ipso potentior mero esse deprehenditur, ut vel hinc constet, substantiam vinosam esse, in quâ ceu proprio atque *οἶκεῖν* habitaculo, tantum liceat proprietati substantiali, nec de nihilo sit, quod vinum convulsiones inducere ob aquam ardentem statuerit Cardantis: Eciamsi Cardantum nugari Mercurialis existimet *Comm. in Progn. Hipp.* Sed condonandum hoc Mercuriali, utpote anatomias ignaro, veluti & illud, quod simili imprudentiâ dicam an imperitiâ, negarit, vinum habere visciditatem: *Tract. de aquâ & vin. cap. 4.* Quum tamen tum vino tum partibus vini igneis atque terreis tam perspicua insit visciditas, ut ipsos feriatur sensus.

LXXI.

Quibus ita constitutis, corruiit mox distinctio calorum, quam Zabarella ingeniosè magis quam verè excogitavit. Quamquam enim credat, non posse existere in eodem subiecto duos calores tanquam duo distincta individua eiusdem speciei, sed unum esse calorem intensiorem, ex utroque conflatum: ita ut duos dicere nihil aliud sit, quam dicere duo distincta principia, à quibus profluunt plures caloris gradus, quam ex altero tantum, ita ut simul conjuncti constituent unum numero calorem intensiorem, qui secundum aliquos gradus est calor elementaris, secundum reliquos verò est calor vitalis *libro 3. de generat. & inter mist. cap. 7.* Non tamen assensum meretur ea, quantumvis satis speciosa ac plausibilis opinio, quæ entia absque necessitate multiplicat, & duobus principijs acceptum refert, quod uni ac simplici substantiæ vinosæ erat adscribendum, quam nos paulò ante ostendimus, vino & vini formam & misti pariter elargiri.

LXXII.

Nec Zabarellæ patrocinator semen vel animalis vel plantæ, in quo præter calorem elementarem Aristoteles vitalem etiam calorem, elemento stellarum proportionem respondentem, agnoverit. Duum enim calorum duplex quoque principium est in unoquoque semine prolifico, eorumque unus ab animâ, alter à formâ institi. At vinum animatum esse Zabarella præcisè negat capite octavo libri jam modò allegati, discre-

disertissimè in sexto ijs contradicit, qui animatum
vino tribuerunt.

LXXIII.

Quapropter etiam duarum candelarum una
extinguenda, altera linquenda est, quam ab vno
substantiâ vinosâ vinum satis accipiat & lucis &
caloris, neque opus sit ab unanimâ quicquid
horum emendicare: idque ob hanc ampliù
causam, quod & ipsa luminis unitas, quam
duabus candelis Zabarella proficisci autuma
nullius momenti sit, hoc argumento, quod duae
candelæ accensæ ex vno atque eodem indiuiduo
duas distinctas umbras, atque idcirco duo etiam
distincta lumina, in uno eodemque conclavi efficiant.

LXXIV.

Neque imaginari mihi possum, quomodo
absque animâ animalis calor tamdiu queat in
vino conservari: quomodo in corpore nō vivo
vitalis calor tādū solus & per se subsistere. Certum
enim caloris seu animalis seu vitalis præsens
custos una est anima: Hæc ille velut umbra suum
corpus insequitur. Vbi ergo anima adfuerit, ibi
adeft & calor: Vbi eadem abfuerit, ibi non potest
esse anime satelles diuturnam moram trahere, sed
tanquam exul & extorris abire gestit in patriam.

LXXV.

Quare Zabarella docens, vinum, quamvis
animatum non sit, ferre secum calorem ab anima
sibi insitum & impressum, exponat, si potest
quidnam sit, quod in vino peregrinum calorem
tandiu detinere possit. Certè qui dat tollit

formam, dat etiam tollitve unâ, quæ formam consequuntur. Vinum animæ expers non potest multum de calore seu animali seu vitali lorari, nec diu gaudere invito hospite.

LXXVI.

Atque adeò hinc etiam liquet, quanti facienda sit illa Zabarellæ adfertio, quæ concludit: Acetum fieri per interitum caloris vitalis, manens calore elementari, proinde sine separatione umidi continuantis à sicco: putridum autem vinum fieri per corruptionem caloris temperatæ seu elementaris, quam insequatur separatio umidi continuantis à sicco, & hanc esse putrefactionem.

LXXVII.

Nam quod de putrefactione affert, ambabus videm ulnis amplectimur: At interitus caloris vitalis, non minus in vino imaginarius est, quam se quoque vitalis calor commentitius. Ab unâ substantiâ vinosâ unus in vino calor est, qui & vinum amabilem vino afflat, & simul humidum sicco temperat ac terminat: Cujus & interitus situm facit, & vigor vinum, & vicissitudo acetum. Estque in præcedentibus expositum, quomodo ignis in terram imperio vinum constet; acetum, terræ dominio in ignem:

LXXIIX:

Ex quo intelligi potest, quod neque ex parte, neque extoto, neque quoad gradus in aceti generatione pereat calor: quippe qui etiam acrior in aceto potentiorque quam in vino, & earum edax rerum, quæ vino ne libare quidem fas, de-

fermentationem, quam quasi per transennam aspexit Zabarella, quando humidum vini aquosum & alimentale resolvi à proprio calore dixit, *lib. 3. operis multotiens allegati cap. 9.* quando pati iidem ac consumi à calore vini animali asseverat, & cum calore illo vitali hanc conditionem servare, ut consumat humidum *cap. 10.* Illa enim caloris irrequieti in suum humidum jugis & continua actio & labor (laborem enim nostrate vocat sermone vernaculo) nihil aliud est, quam fermentatio, quæ non tantum humidum exhaurit ac disperdit, verum etiam terram maturat atque exaltat.

LXXXII.

Vnde jam non diu deliberandum nobis erit quidnam responsuri simus, interroganti, quare ex vino novo non facile fiat acetum, sed bene ex vetustiore? Non quivis per se intelligit, facilius transiri à medio ad extremum, quam ab extremo ad extremum. Citiùs puerum quam infantem adolescere, adolescente citiùs senescere virum. Sic & vino suæ sunt ætates, quarum extrema acetum, veluti senectus, occupat.

LXXXIII.

Nec dissentit aceti temperamentum, sed ratio temperamenti alia reddenda est. Neque enim frigidius vino sicciusve acetum efficitur caloris discessu vel absentia: quippe qui satis masculus sese in aceto gerat, ut nec sibi nec aceto deditur durissimis quoque, quæ consumit, corporibus superfit. Sed unius terræ præsentia & excessus tantum secum algoris simul atque ariditatis vehit.

Est

Estque terra velut quædam radix, à quâ aciditas propemodû omnis in mistis pullulat & progerminat. Hoc hætenus in aceto, fermento, brassicâ, in frugibus quibusq; & fructibus tam perspicuè docui, ut ipsi etiam aceto, quod sales exspirant, maximam partem accommodari possit. Maximam, ajo, partem. Nam absoluti aliquid de eo tradere, nec opis meæ est, nec operæ præsentis. Idcirco de re nondum satis perspectâ, cum Critone Terentiano, deliberandum censeo amplius, maximè, quia ipsa aciditas nobis à Platone, non ut effectus proponitur, sed ut causa supponitur, neque ut affectio demonstranda venit, sed ut medium demonstrationi inferenda, si mereatur. Quare quid quantumve in fermentatione possit, capite sequenti enarrabimus, ut ad veram causam (neq; enim in aciditate acquiescere possumus) eo propius accedamus, & quasi per gradus ascendamus.

CAPVT VII.

Vis aceti in fermentatione.

LXXXIV.

ACeti nequitia inest virtus ad magnos usus, & sine quâ vita mitior degi non possit, verba sunt Plinij lib. 14. cap. 20. Nam cibos quidem & sapes non alius magis succus commendat ut excitat, id quod ab eodem dictum lib. 21. cap. . Adeoque, ut & ipse affirmat, in totum domitrix vis hæc non ciborum modò est, verùm & rerum plurimarum. Quomodo autem plurimas es domet, idem tribus verbis significavit, quan-

do terre infusum spumare dixit. Ita videlicet fermentationis vis exprimitur, & per singula tum aceti tum terræ genera ituris, strictâ sententiâ amplissimus fermenti campus aperitur.

LXXXV.

Nam veluti terram acetum afficit, ita & ore testam, & lapides & metalla pleraque salutat; ita nitrum quoque seu alumen seu cretam exaggrat, id quod inter proverbia sua retulit Salom^o *cap. 25. vers. 20.* Ita & Hippocrati creditur, suum cum atrabilarium concitare, quod eo modo fieri statuit Mercurialis, quo Plinius aceti gustu precipuè murænas in rabiem agi commemorat *lib. 9. c. 23.* Quanquam ego putem, melancholiæ micuisse acetum, quàm Hippocratem vellet Mercurialis.

LXXXVI.

Sive enim lienem, melancholiæ metropolim spectemus cum proprietate naturæ delectari ceto Averroës, cæteri quæ propemodum Arabes prædiderunt, videlicet propter saporē acidum simili melancholiæ, quâ nutriatur. Nec contradicit Galenus, qui acetum maximè lienī convenire si accommodari auctor est, quoniam deficcet, attenuet & incidat crassitiē & viscositatē: Sive ipsam melancholiam splenis incolam contueamur, constabit, benè ei cū aceto convenire ob temperamenti similitudinem, tum & acetum benè deesse mereri, vel solâ Galeni commendatione, ut præcise inde in curandis affectibus melancholicis sorbitionem aceti jure meritoque tum Græci cū Arabes magnificerint, nec quicquā causæ fuerit Ioanⁿ

Papio, quare acetum spleni inimicissimum esse affirmaret, in censura pharmacopeias Quercetani. Præsertim quia Scopo Splenetico acetum multum in potu dedit Hipp. 2. Epidem. Sect. 3.

LXXXVII.

Hunc verò nodum in practicâ suâ incidit potius quàm expedit doctissimus Mercurialis. Nā quod negat acetum melancholiæ cōvenire propriâ ratione, sed tantum per accidens convenire contendit, scilicet ut sit vehiculum aliorum medicamentorū, quæ conveniunt melancholiæ lib. I. c. 10. Id verò tanti est, ut nec ipsi Mercuriali satisfaciatur lib. 3. c. 23. Quum superiora argumenta satis superque evincant, non tantum per accidens verum etiam per se, nec ut vehiculum duntaxat, sed & propriâ ratione convenire.

LXXXIIX.

Neque verò melius hanc rem definivit distinctione melancholiæ in substantiam & qualitates: quā putat difficultatem omnem tolli, si dicatur, melancholiæ qualitates augeri aceto, substantiā verò melancholiæ aceto imminui. Quomodo autem augeri qualitas possit, non auctâ substantiā: Id verò philosophis disceptandum Mercurialis relinquit, & dum lucem inferre vult, tenebras multò spissiores offundit.

LXXXIX.

Æquè infelicitè rem in proprio commentario dilucidavit. Et si enim rectè Galenum notat, quod difficultatem hanc dissimulavit: dum tamen ex alijs Galeni locis eam enodare conatur, modum quidem, quo acetum melancholiam fer-

mentet, satis appositè tradidit, in cœtero amittam acetum & melancholiam apertissimè adstrinxit.

XC.

Nec quidquam eum subleuat discrimen ac in intrinsecus acceptum, & extrinsecus usurpatum. Etenim pro utrovis rationes superiores militant, quas quia video infringi non posse, comitatem effatum Hippocratis eâ parte amplectens quâ fermenti capax decernitur succus atrabiliaris: At quæ fermentationem illam vel consecuturam vel comitari Hipp. edisserit, non pluris facio, quam illud, quod animum humanum agrotare, febrecitare, & ad mortem usque augeri scripsit. Quamquam enim Hipp. nec fallere nec falli potuit: Macrobius testatus sit, ejusque dictionem Valerius Dei Galenus æquiparatit: quoniam tamen ippocratis geminum errorem suum in quinto epidemiorum uti Celsus & Plutarchus annotârunt, ingenuè fateretur, licebit quoque nobis tantò confidentius credere, quod vel pluries potuerit bonus doctor imitare Homerus.

XCI.

Cœteri quique succi, prout sapore acetum vel referunt vel æquant, perinde quoque paria cum aceto vel similia faciunt in fermentatione. Minus generales verò, quando sunt aceto asperiores, tanto & altiores spiritus tollere, varijs ac multiplicibus cognoscet experimentis, quisquis sub examinatione revocaverit, quæ de fermento spiritus sanguinei tum in anatomiarum in medicina animi malum ex professo tradidi: quæ de salium fermenti

mem

mento ferri, deque fermento, ut vocant, butiri antimonialis, annotavi suo quodq; loco inve- nienda in Paradoxis.

XCII.

Pertinet huc, quod de spirituum tartarei ac sanguinei affinitate illuc dixi. Sapor, odor utro- biq; idem. Tartareus quoq; ebullit, si ei stillas acetorum mineralium insperferis. Sed, ut hoc obiter moneam, vim illam fermentandi amittit rectificatione, quæ quantum claritati eius stu- det, tantum decidere de viribus cognoscitur, quod dempto quasi aculeo elanguescat rectifi- catus & obtorpescat.

XCIII.

Imò verò ejus sum sententiæ, nullam omninò dari nec lapidis nec metalli solutionem, quin a- ceti & terræ coitu, quin cum bullis & spumâ ob- tingat. Atque inde etiam originem ducere, quæ- cunq; in humido calcinationes, notas alicujus fermenti reddant.

XCIV.

Adeoq; ipsam etiam Andromachi theriacē, me arbitro, non aliâ de causâ ingreditur chalci- tis, quàm ut acore suo, quem à spiritu sulfureo, ut in historiâ chalcantbi alibi ostendi, traxit, pro- moveat fermentationem, unicam virium dis- pensatricem, quibus pollet theriace.

XCV.

Fernelius quidem in septimo Methodi utili- ter prætermitti posse chalcitin putat, idque cum & Valerij Cordi imitatione fecisse scholiastes Fernelij Plantius monet, & inprimis consenta-

neum videri. Cum enim medicamentum hoc præsertim ustum sit causticum, escharoticum, & internis visceribus insensissimum, nihilque ac ullum interiore affectum conferre proditum sit, non esse Plantius decernit, quod tanto incommodo & saporis insuavitate in hanc compositionem admitti debeat. Sin, ut quibusdam videtur, compositionem totam nigriorem reddit, nec debere in unam coloris gratiam sapore & viribus tantoperè corpori incommodari. Eo subtrahito compositionem totam utiliorem, minus acrem & calidam & suaviorem evadere.

XCVI.

Verum enim verò quid in tanta compositione possit tantillum chalcitidis? quid in magno obsonio parum condimenti? & in viginti circiter libris uncia chalcitidis dimidia, & in unâ theriacis drachmâ, chalcitidis non granulum sed octava duntaxat granuli particula? Qui circa chalcitidis atomum, eumque operasâ misturâ tantum non oblitteratum tam scrupulosus esset Plantius, quidnam quæso Aristoteli responderet, qui sinceram oxalmen agri Sicanici incolias in Sicilia, in quibusdam epularum generibus præaceto fuisse scripsit in tertio secundi meteorologicum? Quid Dioscoridi, quid Plinio reponeret, qui integræ drachmæ pondere, chalcanthon adversus ventris tineas & venena fungorum vel vorare jubent vel lingere? Nam de acidularum pota nihil jam monebo, quod parum æquum balnearum tibicinibus Fernelium fuisse, cognoscimus ex Consilijs.

XCVIII

XCVII.

Plantius verò pergit, & chalcitin ex albo nobilissimæ antidoti contendit non tantum expungi debere, ut noxium, sed & posse, ut superfluum. Negavi, noxium esse, quin supervacet, negare non possum, nisi stimuli instar esse dixerim ciundæ fermentationi. Hocque & Quercetanus rectè monuisse in pharmacopœia instituta, ubi de antidotis agit, & Matthiolum intellexisse puto, quando pro chalcitide tantundum olei calcantini magnæ suæ antidoto, consultius multò ac præclariùs, quam vel crudam vel assam chalcitin importavit. Sic quidem, ut apparet, fermenti studiosior, quàm atramenti. Quia proculdubio neq; abs re existimavit, denigrare theriacen, non magis ad efficaciam vel nobilitatem antidoti conducere, quàm cerussare genas ad elegantiam faciei faciat. Quanquam ego etiam dubitè, num pauxillum chalcitidis tantum nigrorem inducere possit, quantum theriacen infecit. Nam quod nigrior sit mithridatio theriace, id ipsum non tam in uno chalcitidis absentia, in altero chalcitidis præsentia facit, quàm quantitas, ut arbitror, opij aliorumque succorum nigrorum, quæ major theriacæ, minor mithridatio inesse deprehenditur.

CAPVT IIX.

Aciditas non est causa fermentationis.

XCVIII.

ATque ita quidem veritas constat sententiæ ejus, quâ Plinius affirmavit, palàm natura esse,

esse, acore fermentari *lib. 18. cap. 11.* Vtrum autem fermentationis causa acor sit, nec ne non in me non potest quærere possunt, quibus Platone clarior veritas. Quanquam enim earum, quæ in fermentatione obtingunt, affectionum causa, Timaeus dictatore, aciditas appellatur: Ego tamen nunquam adduci potui, ut crederem, aciditatē potest in apodixi rueri locum causæ. Namque, & quæ fermentationis quādoq; sit causa aciditatis, & quæ multa citra acorem ullum fermento corripitur, non uno experimento didiceram.

XCIX.

Quod fermentatio sit causa aciditatis, patet in succo frugum ac fructuum, quem dispari fermentationis eventu, nunc eliciendæ aquæ ardenti idoneum evadere, nunc aptam aceto stillatitiam materiam præbere, statim ab initio commemoravi. Consimiliter & cramben liquet & vinum cognatosq; liquores quoslibet exacescere. Imo verò ipsum pistorum fermentum, fermentativi caloris sobolem esse, nisi fallor, demonstravi.

C.

Est præterea ubi etiam absq; acore fermentescitur: Sive elementa spectes, sive quæ ex elementis orta sunt. Nam quidnam illud esse putes, quod in mistione elementa alteret atque exagitet? quod vinum, cervisiam, mulsam, aliaque id genus mista acoris expertia efferet & spumare faciat? Spirituum quoque qui tum ex vino tum è sanguine prodit, neuter acidus est: Confusi tamen etsi non magnas perpetuas tamen bullas attollunt, nec nisi cum ipsis spiritibus desituras. In calce vivâ

ivum fermentationis, quæ absque acore fit, exemplum proponitur, quod operæ erit, accuratius aliquanto contemplari.

CI.

Vivæ calci aquam infunde fervebit, Seneca ait, *b. 3. Natur. quest. c. 24.* Hoc Plinius miratur. Mirum, inquit, aliquid cum arserit, accendi aquâ *in 6. cap. 23.* Et certè mirum, quod concrematum mel est, frigidâ denuo fervere fieri & inardescere. Quanquam enim calx nostrâs, quæ ex conchulis marinis exuritur, nequaquam incalescat multò minus incendium concipiat: Non tamen de experimenti fide dubitabo, si eam assumpsero caltem, cui materiam præbuere lapicidinæ: hac tantæ conditione superaddita, ut recens ea calx sit. Nam vetustam prorsus effætas habere vires cõteri, siue quod temporis diuturnitate expiraret ignis, siue quod tractus ab aëre humor paulatim exstinxerit ignibus concipiendis idoneam.

CII.

Hic verò fermenti vim fateri cum I. Pinciero agnoscere par est, ex *lib. 3. Enigm. 30.* Nā quod Cardanus, Scaliger horumque sequaces antipetastasin constituant tanti tumultus atque incendij tubam ac facem, id prorsus de nihilo esse, sordè firmiterque Pincierus ostendit.

CIII.

Etenim quod ignis in calce occultus aquam gerere & fugiendo coire valentiorq; reddi creditur: Hoc ipsum sensu Pincierus confutat, docetque eandem illam calcis partem incalescere, quæ fuerit & madefacta, siue aqua eam attigerit.

sive vapor aqueus. Ergo si calcis glebam dimidii
sui parte immergas, citius illam ipsam calorem
contrahere, quæ sub aqua est, quàm quæ sit su-
pra eam: Non verò calcem, ut Scaliger vulgo
quanta extra aquam est, incallescere, recepto vi-
delicet calore, qui tanquam exul è parte aquæ
mersâ profugerit. Fore enim, ut si ignis ille la-
rens aquam fugeret tanquam hostem, simul ex-
iam derepentè occuparet partem illam, quæ ex-
tra aquam mansit, relictâ illâ, quæ sub aquam est
demersa. Iam verò contra fieri, calcemq; tantum
esse fervidiorem, quanto aquæ sit propinquior
tanto frigidior, quanto remotior ab aquâ: a-
queoque vapore.

CIV.

Hoc uno radicitus evellitur antiperistasi
quod tantum absit, interessè quidquam, frigido
an calidâ conspergas calcem: ut calida etiam
excitandum fervorem efficaciam sit & celerior
& uberioris.

CV.

Vnde jam in posterum non tantum valedico
re licebit commentitiæ antiperistasi, verum
iam substitutâ in ejus locum fermentatione
privam ducere sub sensû triumpho opinionem

si quæ sit, quæ vel minimam in calce aci-
ditatem imaginari sibi
aut sit.

CAPVT IX.

*Vera fermentationis causa ex Platone e-
ruitur & adstruitur.*

CVI.

HOc ergò unum superest, ut subjecto pro-
prio ad æquatam quæramus causam, quam
inuentu facilem, ne alio nobis duce opus foret,
ipse Plato reddidit. Quod si namq; seriò Timæ-
um interrogemus, quidnā in fermentatione esse
putet, quod in angustas venas partesq; terrenas
ingrediatur, quod terrestrem humiditatē com-
ueat, excavet, rotundet, obvolvatur, extendat atq;
attollat? Nisi eorum, quæ unā atque alterā pa-
ginā, antequam fermentationem traderet, phi-
losophatur, oblitus sit, responsurum scio, illud i-
stud ipsum esse elementum, quod in omnia ma-
xime penetret, quod ob angulorum tenuitatem
& laterum acumen & partium parvitatem & mo-
tionis celeritatem vehemens sit, & secandi vi
præditum, quicquid occurrit, celeriter secet. I-
gnem, opinor, intelligis, cujus tanta vis est, ut
Plato dixerit, quod compactam terram solvat
præter ignem nihil. Nulli enim præterquam igni
ingressum relictum esse.

CVII.

Causæ respondere effectui debet. Effectus o-
perosus actuosam requirit causam: quam à Pla-
tone præteritam fuisse miror, quum reliquis tri-
bus elemētis suas cuiq; partes in fermentatione
assignaret. Nam ipsa quoq; aciditas, in quantum
est

est fermentationis opifex, in tantum igneæ pat-
riceps acrimoniæ arguitur, ideoq; vel ob id quo-
que à definitione sciētificā exulare debet, quod
causæ non ejus quæ per se sed quæ per acciden-
dicitur, rationem obtineat.

CIIIX.

Quidnam verò causæ sit, quod nihilominus
acidorum tam frequens in fermentatione usus
tam celebris energia deprehendatur, non frivo-
lè unà cum Platone quaesierit Plinius. Si res me-
sit arbitrij, omninò statuerim, ita demum elevari
materiā fermentabilem, quum & penetratur
rarefiatque, simul etiam stipetur ac cogatur. Vi-
trumque Plato prolixis verborum ambagibus
more suo significavit. Hoc enim sibi volunt im-
gressus, motus, mixtio, obvolutio, excavatio, cit-
cumtentio, rotundatio, consistentia, elevatio, eb-
bullitio, cœtera quibus fermentationis scenam
extruxit. Iam verò quum acida quæcunque ge-
minā substantiā, igneā videlicet & terreā polle-
ant: quantum quidem illā subeunt ac tenuant
tantum terreā hærent ac cogunt. Hæcque ade-
adversantium invicem qualitatum pertinax col-
luctatio, fermentationis universæ fundus est
quemadmodum principium ejusdem activitatis
nullum aliud præter ignem constabiliri, neq; per-
test neque debet.

CIX.

Intelligi autem patet, ignem rebus innatum
seu connatum, non enim qui à foris est, sed tum
intrinsecum, tum, ut barbarè loquuntur, non
barbarè sentiunt, intrinsecatum. Externus enim
caus

Causa est fermenti remotior; quia per eum duntaxat suscitatur atque in actum educitur internus, solus atque unicus fermentationis author, licet non uno actus suscitabulo erumpat.

CX.

Quanquam enim ad hoc, ut internus calor suscitetur, multum possit calor ambientis: præpositum tamen quandoque occultior idiotismus, qualis in solutionibus auri & argenti, quo vis potentius igne, liquores igneos in fermentum agere, eosque vi quadam peculiari nunc in hoc metalum, nunc in aliud armare conspicitur. Repetamus ex superioribus qui calcem vivam concitet, quid sales botanicos acetaque mineralia exagitet, quid ferrum, quid butyrum stibij faciat tanto opere atque impendio fermentescere.

CXI.

Operatio arguit formam. Æstus & fumus internuncij sunt ignis, & quidem hisce in exemplis interni ante omnia ignis, quem se solo fretum, nullius externi caloris indigum, laxare diximus furoris habenas. Nam calx quoque ipsa, etsi ab extraneo igne cognatam ignibus facultatem contempsisse creditur, ex se tamen ipsa habet, quod areat. Quod si namque peregrinus ignis illud suum estigium impressit calci; quæro ego, quare non dem quoque calci nostrati, quæ ex conchulis marinis fit, impresserit? Calcis formam huic dedit perinde atque illi communem: quare non simul dedit & illud, quod formam consequitur? si consequitur, & non potius, ut nos volumus, æternum ex calcis materiâ quæ externum ab igne

principium habet. Id quod conijcere possis ex hoc, quod ipsi per se lapides attriti percussique lucidas vibrent scintillulas, quas frustra ex imbutis conchulis excuderis vel extuderis.

CXII.

Quænam verò sit vel antipathia vel sympathia quæ ignem vivæ calcis lapideæ cum aquâ, sicut botanicos cum acetis metallicis, ferrum & bismurum antimonij cum liquoribus stygijs commutat, haut facile dictum est. Effectus patet, nec causa latet, sed latet causæ cohesio cum effectu, potius ipsa cohesionis causa, quæ qualiscunq; inter mediatas fermentationis causas unâ cum igne externo referenda est. Nam immediata causa alia est, quam internus, ut dixi, ignis: qui quomodo in suum subiectum agat, quomodo subiectum ab eodem afficiatur, id à Platone propositum expositum video.

CXIII.

Primo omnium requiritur ingressus. Huiusmodi igni terra præbet, per angustas, quibus hiat, venas, quas Aristoteles in fœtili, nitro, terrâ, friabilibus, fragilibusq; observavit, appellavit foramina *lib. 4. meteorol. cap. 8. & 9.* In hæc venas, in hæc foramina quum sese infinuat ignis, minimè extinguitur aut segnescit, sed, quod est in ore secundum, movet atq; exagitat terram, extenuando scilicet eam & dirarando, inq; omnes quaque versus demensiones diducendo atq; explicando. Quo ipso non tantum fit partium ignearum cum terrenis mixtio, sed earundem comixta revolutio, dum ima sursum contendunt, summa

deorsum recedunt, continuaq; hac vicissitudine quasi in gyrum circumaguntur, & omne quod in mo jacet, in summam partem vis caloris eiecit at loquitur Seneca *Epistol.* 87. Id quod in fermento succi tum ejus qui è vite, tum qui ex cere, tum etiam ex pomis & piris manat, cernere est oculis etiam plebeis.

CXIV.

Hoc minimè plebeium, quærere, quanā pot-
 ò ratione ignis terram excavet? undenam non
 tantum bullæ, verum etiam evidens in bullis ro-
 unditas? Quum enim ignis sit figuræ pyramida-
 s, consentaneum oppidò videbatur, ut effectus
 nitaretur effectorem, talisque evaderet, qualis
 est, à quo producit. Respondeo: Vt in Logicis
 conclusio sequitur partē debiliorem, ita in phy-
 cis opera naturæ conditionem suam seu modi-
 cationē accēpere à materiā. Quare etiam bul-
 læ principij non à quo sed ex quo oriuntur affe-
 are formam, atq; adeò non pyramidis sed glo-
 specie figurari.

CXV.

Omninò enim, non quantum potest, agi i-
 lis, sed quantum permittit terra. Agendi penes
 am potestas est, legum modumq; agendi terra
 terminat, si cætera rectè sese habeant. Liber
 sui juris terram protinus in unam naturam
 nverteret, sibi assimilaret, in se transmutaret,
 atque in propatulo non pauca fermenti ge-
 ra, quæ non tantum calore atque aestu corri-
 videas, sed & in flammam clarissimam erum-
 re.

*Mercur.
 Com. in 7.
 Aphor. 34.
 Fit etiam
 ob hoc ut
 bullæ sine
 rotunda fi-
 gura, quo-
 niam scilicet
 cum ven-
 tus exire
 tentet, sur-
 sumq; fe-
 ratur, cir-
 cumtendit
 sibi humo-
 rem, illum
 undequaq;
 acumi-
 nat, sicque è
 rotunditate
 efficit.*

Et hoc est, quod Plato altissimo præterijt
 lentio. Nihil enim in fermentatione vidit præ-
 ter putredinem, quæ aliena est; præter aciditatem
 quæ fortuita; præter agitationem, quæ trivialis
 præter bullas, quæ superficiariæ. Nulla ignis in-
 tior, qui tamen in calce ardet, in cæteris, ut in
 spiritu sanguineo, spiritu tartari, salibus botan-
 cis metallicisque acetis, in ferro butyroque au-
 moniali, non leviter urit, immaniter æstuat.

CXVII.

Consimiliratione illæ etiam flammæ, quæ
 Antonius Benivenius in *Mirandis* refert, se in the-
 atro Florentino vidisse per solum discurrere, ni-
 hil aliud meâ sententiâ, nisi fermenti sepulchri-
 lis fatura fuere, siue illud ex cadaverum tabore
 ve calce viva de super injici solitâ, siue, quod
 crediderim, ab utroque pariter originem trahat
 erit.

CXIIX.

In hisce regionibus, quotiens vel fœnum
 cespites foci prædes suâ sponte inardescere
 quod populares BROEYEN appellant) videtur
 toties animum subit recordatio fermenti, quæ
 in fœno cespitibusque plus justo udis nec diutius
 sub dio præflatis, sed nimis maturè reconco-
 ac coacervatis compressisque nec non consti-
 tis, eousque præsertim insolatu gliscat, ut in
 nato incendio, non parum damni subinde pro-
 culiq; creet incolis.

CXIX.

Si quis horum etiam referre velit aquam

m, quâ conspersa sacrificia ignem concipere
 dijs contacta solaribus visa sunt, ut est 2. *Mac-*
chabæor. cap. 1. vers. 21. 22. cum eo parum litigem.
 Ipsi forte satius sit credere, quod in fabulam de-
 generaverit splendidum lumen colendæ relli-
 gionis, quod præter spem eo tempore Iudæis ap-
 paruisse legitur apud Iosephum in *Antiquitatibus*
Judaicis lib. 12. cap. 10.

CXX.

At quæ de ignibus perpetuis arte factis fuisse
 è in opere Italico *Dalle Imprese* (quas ab Em-
 lemaris plus nimis subtiliter distinguit) Hiero-
 ymus Ruscelli dissertat, quantum quidem veri
 best, si quidquam subest, id omne seriò con-
 siderim, haut alio vorsum atque in fermentum
 e cadere,

CXXI.

Sic quidem in fermento ignem nobis licet &
 culis, nisi cæcutiant, usurpare, & manibus, nisi
 upeant, tangere: Ignem, inquam, qui princeps
 q; arbiter elementorum, auget imperium suum
 perpetuo dominatu, segregans & congregans &
 bi adsciscens, quantum potest, quæ suæ ditioni
 tributa secum avehat, abiens ad sedem suam,
 Scaliger ait *Exerc. 9.* Quantum possit, materiæ,
 dixi, conditio definit ac moderatur. Neque
 nim omnia ignescere apta nata sunt, multis sa-
 s est aërescere, nec pauca cernas contenta solo
 onatu aut similitudinetum ignescendi tum aë-
 scendi, agi in fermentum.

CXXII.

Ex quo consequens est, multiplices emergere

fermenti formas, dum fermentando alia teporem, calorem, fervorem, incendium, incendii promptitudinem concipiunt, alia absq; calore manifesto ebulliunt & spumant: Alia sine aestu sine spumâ & bullis evidentibus vel crispantur vel eleuantur, vel intumescunt. Adijce nunc & hoc, aliam ignis fermentifici rationem esse in mixtione, aliam in mistis. Illâc innascendum adesse, hâc inesse innatum.

CAPVT X.

Fermentationis definitio construitur.

CXXIII.

QUamobrem non minus mihi difficile erit fermentationem definire, quam Aristêo apud Maronem, capere Protea; omninoq; fatetur, locum hâc habere, quod Cicero promulgavit *lib. 1. de Nat. Deor.* Omnibus ferè in rebus, & maxime in physicis, quid non sit citius, quam quid sit, dixerim. Nec Henricus contradixerit, qui sensibus humanis incompertum esse modum & ideam fermenti audaçter pronunciauit *lib. 2. Meth. c. 3.*

CXXIV.

Quamquam in libro præcedente ipse ausum sit modum & ideam exprimere. Fit, inquit, fermentatio ebullitione quadam, tum humore ex sententia Platonis & Galeni. Etenim tribus opus est in fermentatione: terreâ parte, quæ in maiorem turgescit molem humidâ, unde flatu

quæ

uitenuant terream & lentam humoris compage-
gem. Hæc Heurnius.

CXXV.

Hieronymus verò Mercurialis non dubitavit
retiore alveolo ripisq; angustioribus contrahe-
re flumē platonicum, atq; ut verum fatear, par-
vo in compendio magnum facere dispendium.
Verba ejus sunt: Est igitur fermentatio, ut dice-
bat Plato in Timæo, partis terrenæ motio & in
aërem conversio. *Comm. in Acut. Hipp.*

CXXVI.

Neuter Platonis mentem, neuter fermenta-
tionis naturam exhaustit. Vterque de putredi-
e, deque aciditate silet, quas tamen constat pri-
mas ac postremas tenere in definitione platoni-
cā. Id tamen rectè eos atq; ex ratione facere, li-
quere arbitror ex ijs, quæ supra disputata sunt.
Cæterum naturam fermenti assequi nequive-
unt, quandiu non sunt assecuti causam, quam
nullam Mercurialis attulit, Heurnius falsam. Ille
exprimere debuisset, quid esset, quod terrā mo-
eret atque in aërem converteret: Hic verò fla-
bus non referre acceptum, quod terrea & lenta
humoris compagestenuetur. Nam flatus ipsi
non magis quam bullæ ac spuma, rationem cau-
sæ in fermento obtinent.

CXXVII.

Est aliqua flatibus potentior fermenti causa,
quæ etiam flatus exsuscitans, quam Plato dissi-
mulavit potius quàm ignoravit, Mercurialis nō
prodidit, Heurnius non attigit, sensus commu-
nis ipsis quotidie oculis ingerit.

Itaque cum Mercurialis duobus elementis, terra videlicet & aëre: Heurnius tribus, nempe terrâ, aquâ, aëre conficiant fermentum: Ego enim Platone quartum non minus necessarium adduxi, atque eo quidem pacto, inter quatuor elementa œconomiam fermentationis distribui, ut, veluti terra principij passivi partes, aqua medij rationem, suo sibi jure & sine controversiâ vendicant: Ita locum seu formæ, seu finis, seu effecti possideat aër, munia verò principij activi unus sibi ignis habeat, quatenus se aëremque propagat in fermento: Quatenus verò propagatur, eatenus cum aëre concidat.

CXXIX.

Vnde vel hanc vel similem construo definitionem: Fermentatio est MOTVS TERRÆ, VI IGNIS INTERNI CONCITATÆ, VT BENEFICIO AQUÆ INTERMEDIÆ AERESCAT ATQVE IGNE SCAT.

CAPVT XI.

Epilogus.

CXXX.

IAmque eo loci perventum est, ubi pro gratiâ, quam sperare vix ausim, necessum habeo, aut precari veniam aut obtrectationem deprecari. Gratiam non quæro, obtrectationem non formido, veniam mihi eò confidentius polliceor, quod in hac ipsâ, quam tractavi, materiâ aciem etiam Galenicam hebescere animadverto. Vir
na-

naturæ consultissimus vidit quidem locum Platonium, eumque etiam allegavit 1. *Simpl.* 35. Verum nihil amplius quam vidit, quam allegavit. Cæterum quæ de fermentatione novit, in unum contraxit *Comm.* 2. in 1. *prorrh.* Hipp. t. 40. Sunt quæ huiusmodi: Cū in terrā acetum acre effusum fuerit, protinus intumescens, sursum quasdam terræ partes simul tollit, fitque compositum quoddam ex terrestri substantiâ & aceti humiditate, & ex facto vaporoso spiritu. Simile rei huic contingit, quum atrabilis in terram effusa fuerit, nempe & in utroque spirituosam quædam motio evidenter fieri videtur, ei similis, quæ in fervente musto apparet. Simile quoque & in panibus cotidie fieri videtur, cum enim remistâ aquæ tritici farinâ, mixto illis & fermento mediocriter macerari permissis, fermentatio fieri videtur, fusâ simul & intumescente, quæ fermentatur, substantiâ. Quapropter & urinæ, quæ fermentantur, ut prorsus rafficiem notabilem habeant, oportet, deinde & in eâ levem quandam effervescentiam, quodque pars spirituosam motionem nacta, tumorem habeat majorem, quam cum excerneretur, habebat.

CXXXI.

Quod si Galenum quis interroget, quam ob causam acetum terram fermentet? Licet, inquit, vobis dicere, quod nos lateat, sicut talium problematum pleraque. Si verò quis promptè dicat, via aut calidum sit aut frigidum, utrumque enim iici: Respondet Galenus, illum, quisquis sit, in ambiguis obscurisque rationes seipsum conijcere 1. *Simpl.* c. 28.

Ideoque de fermentationis origine & causis nihil nos certiores Galenus reddidit, quam de naturâ ipsius etiâ aceti: Quod calere pariter atque algere asseveravit, eâ sententiarum inconstantiam ac fluctuatione, quæ argumento sit, illum magis intricasse veritatem, quam expedivisse. Tamen si enim acetum ei videatur nunc sensibilibiter calefacere, nunc rursus refrigerare, & utriusque tum calefactionis tum refrigerationis particeps esse *lib. 1. Simpl. cap. 21.* Mox tamen affirmat difficile esse rationi, contrariorum participationem concedere, quum non liceat substantiam ejus aut solvere aut scindere, velut in lacte facimus, & alijs compluribus. Atque adeò dubitanter prorsus pronunciavit, Fortassis acetum ex contrarijs facultatibus compositum esse, perinde ut lac, *lib. cit. cap. 24.*

CXXXIII.

Ac quantumvis ipse sibi obijciat, acetum esse acre, mordere, erodere, secare, rubefacere: *1. Simpl. cap. 20.* Maluit tamen exemplo nivis, boreæ, frigida, declinare objectionem *cap. 22. & 23.* quàm apertè fateri, quod *lib. 8. Simpl.* fateatur, acetum mixtæ esse substantiæ. Adeò enim eam in sententiam, quæ frigere acetum statuit, Galenus propendet, ut, quum calorem, (quippe quem rationibus suis frustra oppugnatum iri animadverteret) dissimulare in aceto non posset, ne tamen eam adsertionem atque opinionem deferere videretur, pro quâ pericula omnia subire velle haut obscure significaverat *1. Simpl.*

17. Eo moderamine frigus calorem que in aceto distribuit, ut diceret, acetum majori parte esse frigidius, quàm calidius, *l. alleg.* Acetum mixtæ quidem esse substantiæ, sed hac conditione, ut calidam frigida exuperet, *lib. 8. Simpl.* Omnino quidem frigidum esse acetum, sed quendam etiam obtinere calorem *1. Simpl. 19.*

CXXXIV.

Nihilominus tamen calorem, quem admittit, rejicere videtur per id, quod dicit, Aciditatem à frigore procreari, *4. Simpl. cap. 12.* quod acetum putat perdidisse propriam vini caliditatem, esseque vinum mortuum *1. Simpl. cap. 17. 4. cap. 3.* Vbi vinosas vini partes, dum ipsum in acetum transit, refrigerari docet: itemque *4. Simpl. cap. 13. & 14.* quibus in locis argumenta eorum, qui acidum saporē abs calore provenire putant, & proponit & refellit.

CXXXV.

Diversâ parte calorem jam abdicatum revocat *4. Simpl. 15.* disertè contestatus, aciditatem in saporibus nasci quidem videri potissimum, dum à calido quidem mutatur, ut tamen non superet. Hanc vero restrictionem abolet eo, quod *lib. 3. de caus. Sympt. cap. 2.* docet, atram bilem generari, quomodo acetum & cineres. Atram autem bilem, non, quum perfrigitur sanguis, creari, sed cum supra modum est coctus, ideoque etiam splendorem suum tueri. Non enim, inquit, sicut concretus sanguis, qui, græcè thrombus dicitur, sanguine fit per-

fri-

“frigerato, sic etiam nigra bilis generatur : Imò
 “contra omninò ex immodicè cocto & fervente,
 “veluti cinis quidam, nigra bilis efficitur.

CXXXVI.

Neque verò firmiore talo stat ille ex putredine excogitatus calor, quo acetum dotavit 1. *Simpl.* 6. 19. l. 4. c. 3. & 12. Non enim magis ex putredine est calor aceti, quàm ex putredine est calor cinerum & lixivij, quibus acetum Galeni, quoad calorem, comparavit: Non, inquam, magis ex putredine est calor aceti, quam aqua marina & muria sunt ex putredine, quibus proportionem quadam lixivium despositionis, generationis, & facultatis ergò respondere prodidit 4. *Simpl.* 3.

CXXXVII.

Cæterum quod ex Aristotele affert Galenus, acetum proprio quidem vini calore esse frigidum, ascititio calidum: Id verò tanti est, quanti illud, quod ipsum quoque vini calorem extraneum esse Aristoteles statuerit. Potest namque hac ratione statui, quod ipsa etiam in vino vinosa substantia peregrinetur.

CXXXIIX.

Quamobrem tot tantisque perplexitatibus ab utraque parte involutus Pergami alumnus, quum nullam eluctandi viam videret, tutius consilium cepit, ijsque omnibus, quæ ultrò citròque disceptavit, in medio quasi relictis, pronunciare non fuit veritus : Fortè aliam causam esse, quæ comprehendere nequeat, à cuius investigatione significat se abhorrire, quia in naturalia problemata incidere necesse sit, eaque non levibus;

bus ambiguitatibus intricata, ideoque satius habet recedere ab ijs, quæ innumeris dubitationibus sint contorta, & in quibus hæitationes tum plurimæ tum maximæ existere soleant, quas idem ipse non secus ac præcipitia quædam censet vitandas 1. *Simpl.* 24.

CXXXIX.

Vnde quum Galenum video, Sophistarum, uti appellat, epichieremata seu rationes in utraq; partem, graviter redarguentem 5. *Simpl.* c. 2. valdè utique vereor, ne hæc reprehensio quandatenus etiam ad ipsum pertineat. Quo minus mihi indecorum fore existimo, siquidem pro peripateticâ apodixi academicam epochen attulerim, idque assequi ac penetrare nequiverim, in quo constat perspicacissimum Galeni acumen defecisse.

CXL.

Propterea neque improbo Galeni consilium, qui hæc aliaque velut incomprehensibilia, inpervestigabilia, ambigua, obscura, perplexa, intricata, dubia, præcipitia refugit, dummodo liberum nobis integrumque relinquat, illis ipsis comprehendendis, vestigandis, expediendis, enodandis, enucleandis, extricandis, quantam possumus operam serio seduloque impendere. Videtur enim in tantâ tum intellectus nostri imbecillitate tum rerum intelligendarum difficultate non repudiandum omninò institutum sectæ academicæ, quam in de optimo docendi genere Galenus ex Favorino commemorat in partes ambas sibi pugnantes & contrarias disse-

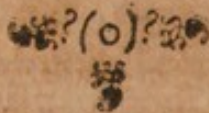
tere

rere consuevisse, cæterum auditoribus sive lectoribus suis optionem dedisse, eligendi, utrum videretur verius. Ideòque ubi exactam scientiæ certitudinem adipisci nequimus, minimè turpi fuerit verisimilibus aut probabilibus acquiescere, donec à caliginoso hoc sordidoque corporis ergastulo soluta mens, libera tum & sui juris, eorumque secuta omnium, quibus à verò retrahitur, & in avia abripitur, ad originem reversa sua fuerit, ubi in semetipsam reflexa, se per ipsam considerare cœperit, & in summi boni æternæ ac beatæ contemplatione, tanquam in archetypo contueri veram rerum essentiam, quarum nunc spectra & umbras seu larvas, tanquam in speculo seu ænigmate, studio quantolibet consuetur.

MONITI MELIORA SE-
QUEMUR.

F I N I S.

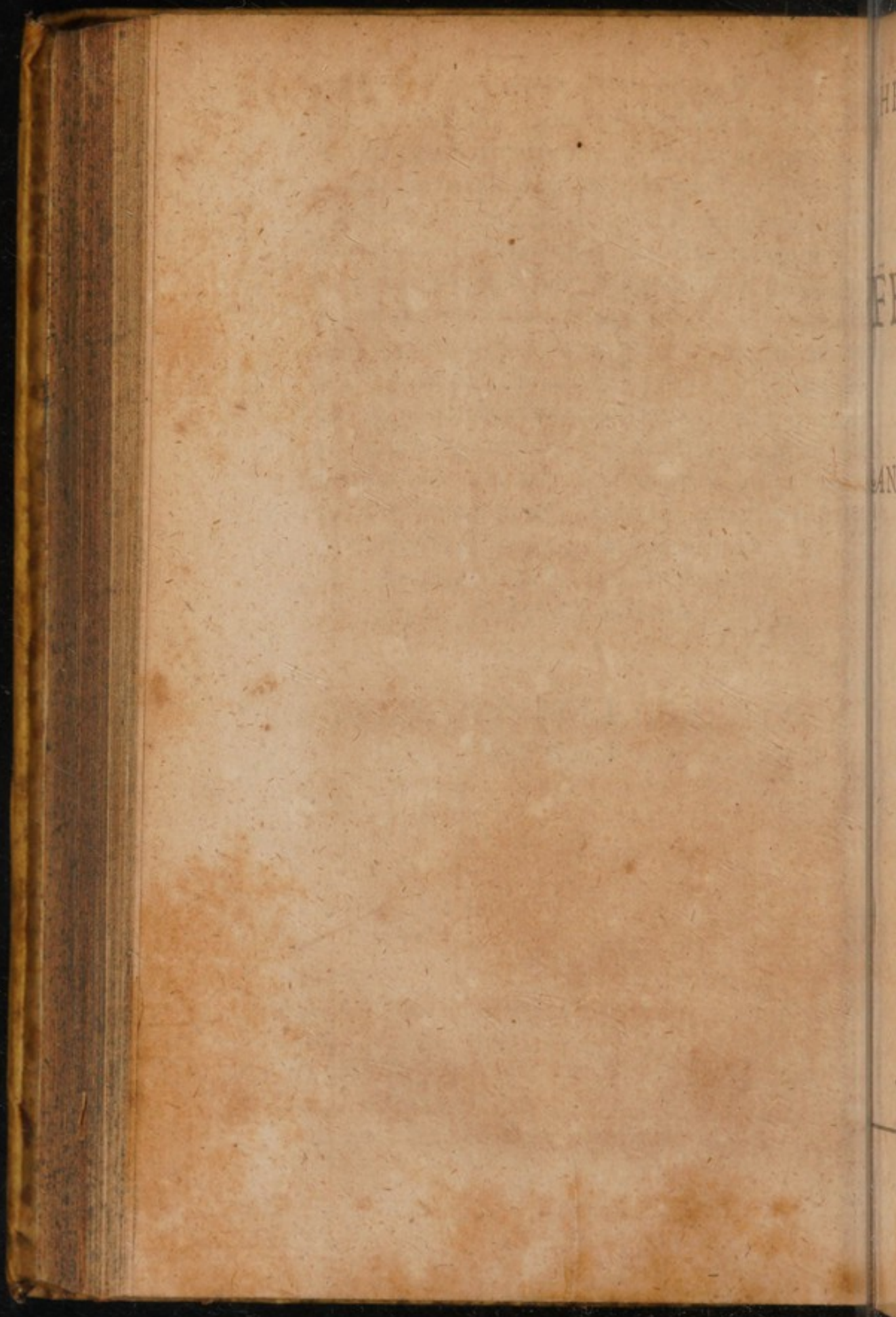

Plat.

tribusve le-
gendis, cum
tam sicut
minime impe-
ris acquies-
que corporis
huius, co-
ro veni-
verea sua
per ipsam
maxima ac
recte po-
tatem non
quam in
qua-

SE-

HERMANNI CONRINGII
PROFESSORIS MEDICI IN
Acad. Juliâ.

DE

FERMENTATIONE
EXERCITATIONES

ad

ANTONIUM GÜNTHER. BIL-
LICHIVM ARCHIATRV
Oldenburgensem.

Cum

DANIELIS SENNERTI

ad eundem

ejusdem argumenti Epistola.

FRANCOFURTI,
Apud JOANNEM BEYERUM,
Typis CASPARIS RÔTELII.

M. DC. XLIII.

ERMAINE & CO. LONDON
THROTTING & CO. LONDON

1814

THE NEW YORK

LIBRARY

THE NEW YORK

LIBRARY

THE NEW YORK

LIBRARY

THE NEW YORK

LIBRARY

THE NEW YORK

LIBRARY

THE NEW YORK

LIBRARY

W
NE

HE

THE
LIBRARY

THE
LIBRARY
V
guar
de
scrib
quor

Clarissimo Viro

WILHELMO ER-
NESTO SCHEFFERO,
Medico Francofurtensi,
amico suo

HERMANNVS CONRINGIVS
S. P. D.

MAGNUM ingenium erat
in Billichio nostro, judi-
cium accerrimum, stu-
dium veritatis maximū.
Quo enim cunq̃ue ver-
teret animum, illic oō-
mnia occupabat non ut peregrinus ali-
quis, sed ut gnarus omnium inquilinus.
Verterat autem illum neutiquam ad lin-
guas solū, quibus aut elegantiores ho-
die vulgò in vitā communi aut eruditi in-
scribendo utuntur, verū ad omnem
quōq; & literaturam amēniorem & di-

A 2   vinam

EPISTOLA

vinam naturalemq; Philosophiam ,
 medicam deniq; artem nostram. Igitur
 cum alijs linguis promptissime loqueba-
 tur, tum Latine sive versam sive solutam
 orationem eâ scribebat elegantia , ut ce-
 prisco illum ævo & Romæ natum dixi-
 ses. Neque verò illum temerè latebra
 quicquam vel fabularum vel historia-
 rum veterum : quas usu poscente etiam
 aliud agēs tam expeditè promebat, quæ
 si in uno illo totus viveret. Et tamen
 grorum plurimorū morbi operam ejus
 quotidie flagitabant : nec ille non eam
 præstabat rogantibus cum curâ semper
 cum eximiâ quadam felicitate plerum-
 que. Debebat autem hanc partim meriti
 tis illi nativo acumini, quo morborum
 naturam causasque statim pervidebat
 quod primum in medendo est, partim
 artis peritiæ solidæ & remediorum. Il-
 nim verò non ille ex numero isto erat
 quorum omnis peritia ambitiosè jacta-
 tis panaceis, & nescio quibus arcanis re-
 medijs Hermeticis absolvitur. Et tamen
 omnia quoque illa mysteria penetrave-
 rat, ut parandorum illorum artificiorum
 quo sese multi nunc maximè efferunt
 non tantum nemini concederet, sed etiam

ple-

DEDICATORIA.

plerosq; superaret. Inciderat ille adole-
scens in Angelum Salam, hominem, me-
dudice, Jatrochemicorum, quos appel-
lant, principem, quiq; unus eius ordinis
desiit mentiri: ab eo regiâ viâ per omnes
novas & veras vegetabilium, minerali-
um atq; animalium chemicas præpara-
tiones ductus in intimum eius artis sa-
crarium devenit. Eadem penè ætate in
ulîâ hac scholâ nostrâ Philosophiam A-
ristotelicam & Hippocraticam Galeni-
camq; medicinam addidicit; ab optimis
magistris cùm aliis, tùm præsertim Cor-
nelio Marrino, Henningo Arnisæo &
Ioanne V Volfio, institutus. Quo effe-
ctum, vt felicissimè & accuratissimè non
tantùm de chemicorum illis præpara-
tionibus, verum etiam de recto ita para-
torum usu, imò de omnibus reliquis par-
tibus Paracelsicæ doctrinæ, potuerit iu-
dicare, Scilicet plerisq; nostra ætate rem
medicam tractantibus alterutrum fuit
negatum. Nam qui Hippocratica ac Ga-
lenica amplexantur, artificium pleriq;
chemicum ignorant: Qui verè hoc cal-
lent, vetere ac solidâ doctrinâ destituti
magnam partem in Paracelsicum Laby-
rinthum incidere solent. Verùm Billi-

EPISTOLA

chius noster quantos iam tum adole-
 cens in omnibus his fecerit progressum
 ostendit elegantissimus libellus: *De natura
 & spagyricis emendata*, ut & alter: *De tribus
 chemicorum principiis*: quorum prior
 omne artificium chemicum breviter, per-
 spicue & sine fuco ac fallacia exponit
 posterior sophisticen Quercerani, Bar-
 guini & aliorum in defendendis ineptiis
 illis principiis adhibitam claræ luci
 sensibus obijcit. Edidit autem illa inter
 annum ætatis vicesimum quintum. Ma-
 ius ingenii & doctrinæ specimen exhibe-
 bent nobis *observationes & Paradoxa chemicæ*,
 quorum editionem ipse ego Lug-
 duni in Batavis ante hos undecim annos
 curavi; simile autem quidquam, in eo
 quidem argumento, nihil hætenus vul-
 sum. Quis non laudaverit quoque eius
*Thessalum chymicum & Anatomen Fee-
 mentationis Platonica*, ut alia nunc silentio
 præteream? Neque enim omnia vel nu-
 merare quidem volo, ne amico nimium
 favisse credar: tum verò sola illa pauca
 satis produnt ingenium viri acerrimum
 peritiam rei chemicæ & veræ solidæ quæ
 medicinæ incomparabilem, eloque-
 tiam summam, candorem animi prorsus
 niveum. Et tamen etiam illa omnia inter

DEDICATORIA.

plurimas occupationes, curas, & adver-
 santis fortunæ vulnera elaboravit, non-
 dum quadragenarius: maximus profe-
 ctò futurus, si ad tantas dotes confirma-
 tior ætas & firmior valetudo accessisset.
 Sed illum eripuit nobis penè ante bien-
 nium vicesimus tertius Maij dies anno
 ætatis secundo post quadragesimū. Quo
 ipso res literaria damnū profectò ingens
 passa est. Ipse ego sentio me orbatum a-
 mico summo, ac perspectæ fidei, qua-
 lemq; temerè alium haud invenero. Ne-
 que enim inter nos vulgaris quædam a-
 micitia coierat, sed, in dispari licet ætate,
 planè intima: eoq; alter alterum ope &
 consilio iuvabat, alter alterum docebat,
 nemine erubesciente discere quod igno-
 rabat: qualis amicitia, nî fallor, decet li-
 teras professos. Eâ fiduciâ ille à me invi-
 tatus de abstruso & difficili Fermenta-
 tionis negotio ante decem prope annos
 libellum suum conscripsit meo nomini
 cōsecratum, ego vicissim quamvis mul-
 to iunior quadriennio post ab ipso plu-
 rimis sollicitatus, quid placeret in libello
 quid displiceret, quidq; ipse sentirem de
 toto illo impedito argumento, candidè
 & procul affectu significavi. Nec ille æ-

EPISTOLA

grè tulit meum diffensum, quin & mutata
 re nonnulla voluit: sed haud multo possi-
 nescio quî, & ipsi scriptum meum perijit
 nec ego nisi unum illud mea manu sub-
 tanea mea opera (quod & aliàs solè
 exaraveram. Ita tādē prodijt in luce
 libellus illius, ferè haud aliter atq; ante
 decennium mihi erat transmissus, quo
 meis istis animadversionibus ille desti-
 tueretur, nec mihi vacaret actum agere
 Incidit tamen in manus exemplum
 belli mei, quod me incio describi sit-
 curaverat amicus noster, *ὁ δὲ ἐν ἀγίοις*
 Martinus Heintzius, sed mendo sum ac
 modum ac lacerum. Itaque flagitarum
 amici, ut & ipse illud ederem; id enim
 interesse veritatis, nec amicitiae quid-
 quam eo derogari, quin exemplum for-
 quod meritò omnes sequantur in cole-
 da non minùs veritate, quàm amicitia
 quæ vulgo, pessimo certè more, multum
 dissident, ita plerisq; suæ sententiæ addi-
 ctis, vt dissensus quātumvis optimi ami-
 ci divortium amicitiae pariat. Ægrè qui-
 dem, persuaderi tamen mihi passus sum
 invitante me cum primis publici boni
 studio, quum videam nihil esse fermenti
 rationis negotio frequentius, & nihil tam
 meum

DEDICATORIA.

nen fortè minùs cognitum , magno in
 publicum damno. Verùm perlustranti
 mihi scriptum illud meum multa vifa
 sunt deesse, multa obscurius, nonnulla &
 perperam tradita: Itaq; coactus sum alia
 addere, alia clariùs, alia rectiùs expone-
 re. Quæ omnia nunc mitto, clarissime
 Scheffere, potestatem tibi faciens aut e-
 dendi illa, aut supprimendi. Scilicet & ti-
 bi cum Billichio nostro atq; quondam
 amicitia intercessit, & simul flagras veri-
 tatis studio, eoq; optime iudicaveris, cū
 quid amicitiae debeam, tūm quid res po-
 scat literaria, cui, quicquid est in nobis
 ingenii, cōsecratum est. Quod si credas
 in alterutram me partem peccasse, ne e-
 das peto: Si verò, te iudice, & amicitiae
 est satisfactum, & simul meæ meditatio-
 nes illę iuvare nonnihil possunt commu-
 nem vsum, prodeant, per me licet, in pu-
 blicum. Enimvero est quidem aureum
 scitum Aristotelis nostri, adversus ma-
 gistri sui Platonis ideas disputaturi, *veri-
 tatem amicitiae anteferendam*: malim ta-
 men utraq; culpa carere, si liceat. Quod
 num liceat, tui sit iudicij. Vale, mi Schef-
 ere, & plurimū salve. æ Helmstadio. ex A-
 cad. Iuliā 6. Cal. Martij. c. 13. 130. XLII.

A 5 HER.

HERMANNI CONRINGII

ad

Viri clarissimi

ANTONII GÜNTHER.

BILLICHII

libellum

DE FERMENTATIONE

Notæ & Animadversiones.

Ad libelli titulum.

ES CIO, amice, quur insolente & cujus vim nemo temerè intelligat titulo malueris inscribere libellum tuum, quàm hoc simplici: De fermentatione, vel: De naturæ fermentationis. Haud quidem me latet non nostro solùm ævo illud potius placuisse multis sed & iam olim nonnullos eâ in re luxuriâsse: non dubito ramen veterum quidem plerosq; rectè eo nomine irritos à C. Plinio præfatione magis operis ad Vespasianum, & Aulo Gellio, qui tamen & ipse Noctium voce tenebras lectori ostendit.

Quur enim titulos scriptis indimus, nisi ut lecturo argumenti indolem significemus & itaque obscurum nomen libro præfigere est periculum.

de fortassis ac si interprete utaris, qui & ipse lingua utitur ignota. Tibi quoque, o optime, non tam propositum est animadvertere in Platonicam doctrinam, quod titulus videtur præ se ferre, quam naturam fermentationis expedire, ut nunc taceam, vix quenquam veterum *ἀναζωπνεῖ* vocabulum in appellandis libris eâ significatione usurpasse: etsi hodie illa vox Paracelsitarum barbarie nescio ad quæ non vulgò adhibeatur. Nullum verò neque sapere neque loqui didicerunt, sed venerandæ veterum sapientiæ mores sermonemque esse imitandos.

Ad § III.

Aristotelem methodi divisiivæ vim in demonstrando repudiantem iniuriâ profectò reprehendis. Quid enim ille aliud sibi voluit quàm, *divisione tacitè peti id quod est in principio, eoq; minus firmum demonstrandi robur divisioni inesse?* quo nihil est certius. Nec verò in Physicis divisionem aliam adhibet, quàm quæ communi nititur axiomaticæ: omne quod est, aut unum esse aut multum, item finitum vel infinitum. Quæ divisio principij locum habet, non alicuius demonstrationis. Satiùs igitur fortè fuerit non tangere hoc negotium: præsertim quum ad rem præsentem nihil faciat.

Ad § VI.

Ita quidem est, ut scribis, amicissime; primò ac propriè ἡ ζύμωσις vox est in pistrino nata, denotatq; illam omnibus notam, & fortè ab orbe
con-

condito usitatam, massæ farinaceæ præparati-
nem: *Ἐμεταφορῶν* verò deinde tracta etiam et
ad similes rerum effervescentias, quibus solent
intumescere corpora quædam nullâ re fervida
foris adjunctâ aut commistâ. Multû autem veretur,
ne in primâ isthac significatione *πρὸ ζύμωσης*,
sit loquutus Plato, quando omnem *ζύμωσιν*
aciditati adscribit. Ita verò tua in Platonem
animadversio, quam octavo capite instituis, præ-
ter rem fuerit. Nempe farinæ fermentatio ac coctio
quodam fit, quare & apud Germanos ab acidita-
te præparatio isthac invenit nomen. Neque
verò tam imperitum rerum naturæ Platonem
fuisse temerè mihi persuaserim, ut omnis omnia
no effervescentiæ aut *ζέσεως* causam in acidita-
tem retulerit. Rudior enim quovis ex vulgo fui-
isset; id quod nescio an cui fiat verisimile. In
Hippocraticis scriptis (ita appello quæ Hippo-
cratis nomen præse ferunt, etsi à varijs sint au-
toribus profecta) aliquoties vocem illam lee-
gimus inversâ significatione. Quarto *Epidemiorum*
est, *ζύμωσις ἥπατος*, quod Erotianus exponit
οἰδημαζώδης ὄγκος: verius autem est tumor hepatis
ab effervescente quodam humore calido, quum
ego sæpe deprehendi in febribus tertianis, &
unguento rosaceo santalino ac similibus repres-
si. Libro de veteri medicinâ legimus: *ζεῆσσι καὶ ἐζυ-
μωμένη κατὰ τὴν*, de ventriculo à cibis minus bene
concoctis adhuc inflato & exæstuante. In *Coac-
tionibus* inter signa sinistra numeratur excre-
mentum aut *διαχωρημα ἄλιν ἐζυμώμενον*, abuni-
dè fermentatum, quale scilicet est quod spiritus

nat etiam ejectum : quâ ratione & ἐζυμωμένοι
 & fermentatæ urinæ in protheticis nun-
 cupantur, quas Galenus in *Commentariis* perele-
 ganter describit. Excernuntur autem illæ crudis
 & exagitatis ac perturbatis corporis humoribus;
 deoque & ipsæ præ effervescentiâ spumant &
 quasi tument ac agitantur. Notus locus est libro
de ratione victûs in acutis, ubi τὰ μέλαινα ab aceto
 dicuntur ζυμῶσθαι καὶ μετεωρίζεσθαι ἢ πολλαπλα-
 σῶσθαι, fermentari, attolli & multiplicari. Cæte-
 rum isthæc omnia sunt μεταφορικά.

Videris autem Tu vocem hanc transferre
 non tantum ad illam omnium rerum intume-
 scentiam, verum etiam ad quemvis fervorem,
 qui etiam sit sine omni palpabili eiusmodi tu-
 more. Itaque triplex fuerit vocis significatio, una
 propria de fermentatione farinæ, altera de rerum
 omnium fervore cum tumore coniuncto, tertia
 de quavis effervescentiâ etiam quæ sine tali tu-
 more est.

Quoniam verò in omni doctrinâ ὁπσημο-
 νικῶν primum caput est terminos ab ambiguâ si-
 gnificatione liberare, velim equidem distinctè
 ac clarè sub initium exponere, omnes has acce-
 ptiones, quidque Tu cum primis velis intelle-
 ctum. Alioquin enim in toto argumento mul-
 tum erit obscuritatis. Si verò animus Tibi est
 vocabula illa in eum, quem dixi, modum dilata-
 re, fortè haud malè librum tuum potuisses
 inscribere, De efferve-
 scentiâ.

Ad § VII.

Rectissimè observasti vernâ tempestate quâ
fermentescere terram. Intumescit enim illa
haud multò secus atq; massa farinæ. Neque causa
eius alia nec ratio, quàm ea, quæ circa panē ob-
servatur aut musti fermentationem. Adventum
tempe nempe solis calore, innatus, sed torpens, tullu-
ris calore excitatur, unde in sublime quasi terrâ
attollitur, in spiritum attenuatâ eius humiditas
te. Eodem tempore verò & aquæ idem patium
tur. Imò fortè magis fermentatio illa obtinet in
mari quàm in terrâ: est enim mare suapte natu-
râ calidum & humidum, unde & generatio ani-
malium ibi per varia est.

Huiusmodi effervescentias & circâ tem-
pestates in aëre fieri, haud est ablimile vero. Fri-
unt enim & ibi quasi coctiones quædam atque
alienorum expulsionem: uno verbo, quasi critica
quidam moras. Ideoque & stata tempora sunt
tempestatum, per annum, per menses, per dies
haud aliter ferè atque in animalibus etsi minus
constanter. Similiter & semina ac conceptus ani-
malium plantarumq; omnino fiunt per aliam
quam quasi fermentationem. Nam semen quic-
dem animalium omne spumofum est, adeoque
reapte & actu spiritum in sese continet. Humi-
dum nimirum, unde aliquod animal potest na-
sci, statim atque concipit calorem vitalem, in
bullam agitur spumofam: sive id fiat intra cor-
pus animalium, sive extra etiam in spontaneâ
animalium generatione.

Sicut autem hæc verissima sunt, ita valde
dum

dubito verumne sit quod addis: *quorū quisq; est;*
qui de fermento vel per somnum cogitet? Sanè anti-
 quis minùs usitata fermentationis vox in his ne-
 gotiis; rem tamen ipsam, nisi admodum fallar,
 at clarè docuerunt. Nec verò quando docent,
 olis calore excitari calorem terræ ac maris, aliud
 quid sibi voluerunt; etsi vocabulis ptopriis uti
 maluerint, quàm in versis. Telluris fermentatio-
 nè à nive non semel disertis verbis docet Theo-
 phrastus. De ipso illo tempestatum critico motu
 jam tum aliquid reperitur. *sect. 26. probl. 3.* quo
 quaeritur: *cur auster post pruina spirare solet?* Est
 autem desumptum illud problema ex Theo-
 phraستي Eresij aureo libello de ventis. Perpul-
 chrè verò eà de re differit cum in *anemologia*, tum
l. 6. de partu octimestri c. 15. summæ eruditionis vir
 Federicus Bonaventura. De spontanea genera-
 tione Aristoteles noster italoquitur: *Consistunt*
celeriter; ὁπόταν ἐμπελῇ θεὸς θερμότης ψυχρῇ. ἐμ-
πελαμβάνεσαι δὲ ἢ γίνεται θερμαίνοντων τῶν
σωματικῶν ἐγγῶν ἔσαν πόμφολυξ. i. e. *Comprehendi-*
tur calor ille, & humoribus corporis incalescentibus effi-
citur veluti bulla spumosa. Ad hunc modum & se-
 men generati animalium; nimirum siue sangui-
 ne siue analogo humore vi caloris in spumosum
 corpus reducto, præclarè & multis quidē docet
 idem *l. 2. de gen. anim. c. 2.* Eiusdē operis *lib. 3. c. 4.*
parva pisciū in lecto rōq; ova continere, disertè di-
cit, αἰτῖμα ζηῶδες: eoq; crescere illa postquā edita
sunt. Iā verò semina plātarū, quo edāt primū ger-
men, humore attracto distendi, in vulgus est co-
gnitū. Eodē modo fieri & primū conceptū in a-
 nima-

nimalium generatione, in Spiritum actâ parte
 minis, & enatâ quasi magnâ quadam bullâ, iam tum
 Hippocrati & Aristoteli fuit observatum: qui
 rum hic pereleganter annotavit l. 3. de gener. ar
 mal. c. 9. omnium animalium primum conce
 tum ovi similem esse. Diodorus Siculus Ægy
 tiorum sententiam de mundi origine enarrat
 scribit, animantia primum nata, summâ tellu
 fermentatâ, & exortistumoribus tenui pellicu
 circumdatis, διὰ τὴν θερμασίαν ἀναζυμμένης τῆς
 ὀπιφανείας συνοιδήσαι πινυτῶν ὑγρῶν καὶ πόλκας τῆς
 πύξης, καὶ γενέσθαι, καὶ αὐτὰ σὺν πεδόναις ὑμεσι λεπτὰ
 καὶ εὐεχόμενα.

Quod porro doces, motus istos statos C
 ceani nostri fieri per ζέσιν quandam, itidem iam
 veterum nonnullis est visum. Neque mihi non
 arridet illa sententia præ alijs multis: quod cen
 tum sit uno eodemque tempore in Atlantico &
 Pacifico mari fieri hos motus, ut rectè notav
 Iosephus Acosta *Histor. Americanæ* l. 3. c. 14. Vide
 tur autem tota illa res adeò esse impedita, to
 ferè superet nostrum captum. Usque adeò vec
 rum est illud Taciti: *Oceanum nolle in se inquiri*
 Prorsus autem arbitror, fulmina & fulgura ple
 raque nasci incalescente διὰ τὴν ἀντιπερὶ σπέρσεως ἐξ
 mox subito ruptâ nube, quæ ab exhalatione
 sicca est exorta.

Ad §. IIX.

SI quamvis exæstuationem, & quæ hinc sequi
 tur humidâ calore exagitationem, & am
 plificationem placeat fermentationis voce nuntia
 cupaa

cupare, nihil fermè hic dicis, quod non & optimi veterum Philosophorum docuerunt. De seminis naturâ iam actum est. Cordis & arteriarum motum Aristoteles l. de respir. cap. 20. scribit esse similem illi agitationi, quæ in suppuratione observatur, nec non ebullitioni. Hæc autem fit utriq; $\pi\upsilon\lambda\alpha\tau\epsilon\mu\acute{\epsilon}\nu\alpha\ \&\ \upsilon\gamma\epsilon\delta\ \iota\pi\omicron\delta\ \&\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{\epsilon}\nu\alpha.$ αἷρεται γὰρ διὰ τὸ πλεῖον γίνεσθαι τὸν ὄγκον.

Concoctio autem alimenti fit quidem vi caloris, & quadam fusionè aut $\chi\upsilon\sigma\epsilon\iota$, uti Aristotelicum loquendi motem teneam: magna tamen dilatatio & amplificatio fortè non fit: subtiliores licet partes in vaporem & spiritum abeant. Neque enim observamus durante coctione ventriculû intumescere. Somnum verò nasci vaporibus ex inferiore corporis regione sursum delatis; iam vetus itidem est Aristotelis doctrina. Ut & lachrymas oriri ex vaporibus pituitæ ad oculos missis, ibique in guttas concretis, non abludit à maiorum placitis. At illis motibus non convenit profectò fermentationis nomen, nisi quamlibet $\zeta\acute{\epsilon}\sigma\iota\upsilon$ & agitationem humorum à calore institutam placuerit ita appellare.

Ad § IX.

Certum est, humores corporis nostri variis modis effervesce; nunc subsequente bonâ valetudine, separatione scilicet salutari factâ excrementitiorum humorum: nunc verò cum immo damno. Et verò ista agitatio omnino simile quid habet fermentationi musti; nisi quod hac concoctio fiat in melius, (ex musto enim

B

fit vi-

fit vinum) in illis autem humorum agitationibus sæpè coniuncta sit putredo quædam & mutatio in deterius ; bono scilicet sanguine colligato. Certè causæ omnium illarum agitationum eadem sunt : quin imò prohiberi quoque humorum corporis nostri agitationes possunt eodem prorsus modo, quo mustum, ne fermentescat, cavetur. Et verò causa moruum illorum nunc nata est in corpore nostro, nunc forinsecus accipitur. Ita sanè, uvas & pruna & fructus huiusmodi ræos alios verisimile est diarrhæas, dysenterias aliosq; morbos producere, eo quod hæc omnia habeant ζυμώδες τι, adeò ut etiam extra corpus nostrum facile suapte sponte effervescent; ut nihil sit mirum, si eadem assumpta, tanquam fermento, exagitent humores corporis. Eadem videtur & seminariis quibusdam contagiosis innoxie esse, licet corpuscula sint molis propemodum minimæ. Par natura & venenorum quorundam est : illorum videlicet, quibus corpora misera dum in modum intumescunt, nonnunquam dirumpuntur. Quis verò non vim fermenti alicuius reperiri dixerit in ictibus apum, vesparum & aranearum? Fermenti certè vim in tumoribus subitaneis cum æstu coniunctis deprehendere est. Neque enim alia morio est, quàm calor ita subito effervescit, & in tumorem pars agitur. Alio aceto fermentescere τὰ μέλαινα, disertis verbis proditum est Hippocrati. Idem bilem flavam pati à melle & saccharo, (quæ itidem, ubi humore sunt liquata, levi calore etiam alias fermentantur) experimento multiplici est compertum.

Alvum

luum quoque ciere permulta, si non pleraque,
 non nisi fermentandi quadam virtute, perest
 erisimile. Certè hæc sententia haud paulò est si-
 milior vero quàm illa vulgaris, quod alibi à me
 stensum meministi. Sed & spontaneam humo-
 rum fermentationem in ijs ferè omnibus affe-
 ctibus, quos narras, ω δαιμόνιε; per frequenter
 contingere, rectè observas. Et verò cuivis id fa-
 cile pateat, qui attendere velit ea, quæ in oculos
 quotidie incurrunt circa morbos acutos, cum-
 rimis verò febres, aut quos hæc comitantur.
 Quorum causa præcipua est alienus calor, siue
 & cohibitâ naturali transpiratione siue aliunde
 rtus: alieno enim illo accensus naturalis inci-
 it agitare & varijs modis commutare humores,
 uos ante quietos continuerat. Infra clariùs
 oc exponendum fuerit. Cæterùm siatne & in
 pilepsiâ & apoplexiâ huiusmodi quædam fer-
 mentatio, e quidem dubito. Sententiam meam
 e hisce affectibus rectaq; eorum curandi ratio-
 e aliàs exponam.

Ad Caput III.

De subiecto Fermentationis.

Si vocem ζυμώσεως extenderis ad quamvis ζέ-
 σιν in vniversum, cum quæ à calore externo
 roducitur, tum quæ quasi sponte suâ oritur,
 ompetit sanè fermentatio simplicissimis etiam
 lementis. Nam & aqua & aër & terra ζέσιν ali-
 quam possunt pati. Si autem strictè magis vo-
 cem acceperis, mistorum corporum proprium
 sanè fuerit fermentatio. Sola enim hæc efferve-
 cunt interdum suapte sponte, ebulliunt item

atque distenduntur. Neq; enim ita afficiuntur
quæ simplicia prorsus sunt.

Sennertum nostrum video fermentationi
nes huiusmodi tribuere solis viventibus corpo-
ribus, aut iis, quæ ex viventibus corporibus pro-
veniunt : quasi nempe fiant fermentationes
omnes beneficio spiritus vitalis illius divini ortu.
Cæterum neque ille quidquam causæ affert sen-
tentia huius : dubito etiam an ego aut Tu possi-
mus rationem comminisci, quæ illi amico nostro
optimo placeat ita sentire : nisi quod illi
(nescio quæ) amet omnia ad occultas aliquas
qualitates referre, quibus innatum illud calli-
dum præ aliis vult abundare. Ego (ut ingenuum
apud Te fatear, quod sentio) non video, quid
sit discriminis inter illas ζυμώσεις butyri quod
appellant antimonii, solutionum metallicarum
per aquas fortes, tartari vitriolati, similiumq; in-
animatarum rerum; & illas, quæ ex vegetabilibus
parantur, cerevisiæ, musti, succorumq; alio-
rum. Certè ubi omnia examinaveris τὰ Φαινόμενα
eadem prorsus dixeris utrobiq; evenire : ipsi
quoq; finis aut scopus omnium illarum fermenta-
tionum propè idem est, nempe aut alia mixtio
aut separatio aut alteratio certè compositorum
quorundam corporum. Non repetam nunc quæ
de fermentatione aliorum quoque inanimato-
rum corporum tuæ sententiæ conformia supra
differui. Illud verò per absurdum mihi videri
creditum, in plantâ aut animalis aliquo membro
iam tum emortuo superesse calidum innatum
vitale, quod tamen visum est nostro illi amico.

Calon

Calor quidem aliquis superat; minimè verò ca-
 dum vitale. Neque calor ille vitalis à calore e-
 mentari igneo differt quidquam, si intima-
 us naturam spectes: quod & ipsemet novisti
 optimè & ego aliàs plurimis demonstravi: nisi
 quod vitalis sit certâ quadam ratione tempera-
 s, in ministerium vitæ seu operationem ani-
 æ. A calore verò elementari dependere fer-
 mentationem, infrâ abs Te rectissimè est osten-
 tum. Igitur strictore acceptione vocis, competit
 fermentatio non simplicibus sed compositis
 corporibus. Nectamen solis viventibus eorum-
 que partibus, sed multis etiam inanimatis. Et
 quidem in vniuersum ijs, in quibus potentiâ est
 calor effumans. Non potest autem in vaporem
 ut fumum verti, nisi quod tenuium est partium,
 oleoque vel subtilis aëris vel aquei plusculum
 continet, cum calore coniunctum. Sola ergo il-
 corpora fermentationem pati apta nata sunt,
 aut aeris aut humidus caloris obtinent
 plusculum, sive per se sive adiectione humidus
 eterni. Multa etiam per se ad fermentationem
 apta sunt, nisi humorem aliunde accipiant:
 quod liquet in calce vivâ, seminibus plantarum
 similibus alijs. Liquet idem de magno telluris
 calore, quod demum fermentationem patitur
 post imbres. Ab his verò nec ipse videris dissen-
 tire. Namin sequentibus ad sola compo-
 sita corpora fermentationem
 restringis, simplici-
 bus exclusis.

Ad § XIV.

In fermentatione illâ strictiùs acceptâ, **I**ncompositis corporibus propriâ, semper aliquid pati partes terrestres omninò verissimum est. Quum enim totum corpus calefiat, quid & terreæ eius partes incallescant? At non dixim tecum, *in fermentatione terminum à quo esse terram, aerem terminum ad quem.* Quum enim in fermentatione primò fiat autem ignis innati in mius, annon verosimile est illum gradum eamque innati istius ignis inferiorem conditionem potius esse terminum primarium à quo huius mutationis? Ille verò ignis quando ita excrescit non utiq; sola terra quid patitur, sed & aer & qua suas mutationes subeunt: nullâ non partem aliquatenus immutatâ. Itaque & reliqua minima corporis elementa suum habent terminum, quo incipit & ad quem tendit mutatio, quæ per fermentationem. Similiter verò ne utiquam probaverim id quod scribis, *in omni fermentatione terram, uti ita loquar, aerefcere aut* *ἐκπνέουσα & ἀναερόν* quanquam id ex parte fieri in farinæ fermentatione, & musti, & cerevisiæ, multisque huiusmodi aliis motionibus verosimile fiat ex levitamentis corporum, quæ fermentationes illas subsequuntur.

Fit autem fermentatione quadam etiam vino acetum, partibus ante volatilibus fixitate consequutis, ut cum Chemicis nostratibus loquar. Quâ de re infra. Eiusdem fermentationis interventu oleum tartari & chalcanti mista

pulverem resolvuntur. Sic & alia multa inter-
 lum fermentatione omnem ignis innati vim a-
 mittunt, superstitie pulvere crasso & insipido.
 ta scilicet se res habet. Quolibet in misto cor-
 ore ignis quidam connatus reperitur, cujus
 beneficio & primò est generatum corpus & nūc
 ibi constat. Quod jamdudum Aristoteli est
 monitum *l. 4. meteor. c. 1.* & alibi à nobis demon-
 stratum. Hic ignis verò nonnunquam incan-
 lescit, ab externâ quadam causâ excitatus. Fieri
 utem id nequit mutatione aliquâ illius compo-
 siti corporis. Nec immeritò: Cum enim ille in-
 natus ignis sit primarius autor mitionis & con-
 servator, non potest non ejus mutatio trahere
 secum totius misti mutationem. At illa mutatio
 sæpè non nisi alteratio est, salvâ superstitie pristi-
 nâ essentiâ: sæpè tamen adeò est magna, ut mi-
 stum illud corpus omnem naturam suam exuat.
 Posterius in humidioribus facillimum factum est:
 in siccioribus non item. Quodcumque ve-
 rò contingit illa ignis connatu exæstuat, tunc
 aut manet incandescens ille ignis, aut ex parte
 exhalat, aut evanescit in totum. Hoc quando
 fit, tota misti compages solvitur, vinculo mi-
 tionis soluto scilicet: erat autem vinculum mi-
 tionis iste ignis innatus. In pulverem igitur &
 aquam cernere est tum resolvi corpora ex qui-
 bus concreverant. Si pars ejus ignis exhalet, sol-
 vitur item ex parte pristina compositio, manet
 tamen mistum corpus, sed plerumque pristino
 illo deterius, certè minus calidum. Itaque utra-
 que mutatio putrefactionis nomine audit, sed

illam simplicem vocant, hanc $\chi\tau\mu\epsilon\rho\theta$ erudiunt
 ab Aristotele edocti: Qui optimè omnium tra-
 tramque definivit $\phi\theta\omicron\rho\epsilon\gamma\iota\nu\ \tau\eta\varsigma\ \epsilon\nu\ \epsilon\chi\alpha\iota\varsigma\omega\ \upsilon\gamma\rho\omega\ \delta\alpha\iota\tau\eta\varsigma\ \kappa\epsilon\iota\alpha\varsigma\ \kappa\alpha\iota\ \chi\tau\ \Phi\upsilon\sigma\iota\nu\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\tau\eta\tau\omicron\varsigma\ \alpha\pi'\ \alpha\lambda\lambda\omicron\tau\eta\iota\alpha\varsigma\ \theta\epsilon\rho\mu\acute{o}\tau\eta\tau\omicron\varsigma$. Si autem non exhalet ille incandescens i-
 gnis, pristina quidem misti natura discedit, no-
 va tamen fit mistio & compositi corporis gene-
 ratio, id quod temperaturam nanciscitur illo al-
 tero longè calidiorē. Hoc modo mustum in
 vinum mutatur, ex frumento fit cerevisia, ex o-
 mnibus seminibus, fructibus, melle, saccharo
 paratur spiritus ardens. Quòd nempe in his o-
 mnibus superstes maneat exstans ille ignis,
 qui interdum solet aliàs exhalare & in fumum
 abire. Sed de his alibi latius.

Ad §. XV. & XVI.

Nihil propriè fermentari, quod non idem
 humoris plusculum contineat, docet expe-
 rientia. Causam ejus nescio, ô optime, an sis as-
 sequutus. Adducis mistionem, adducis terræ
 transitum ad superiora; quæ in omni fermenta-
 tione haberent locum, si veræ causæ forent. At
 verò primò non omnis fermentatio instituitur
 mistionis gratiâ, aut *ut partes idoneæ cohæreant*, sed,
 ut antè jam dictum, per fermentationem sæpè
 mistio solvitur & corpora computrescunt. De-
 inde in fermentatione *transire terram per aquæ me-
 dium ad superiora*, quod Tu scribis, etsi varijs mo-
 dis possit intelligi, nullo tamen fortè sensu ve-
 rum est. Possis enim videri velle terram in aquâ,
 inde in aërem commutari. Id verò in fermenta-
 tio-

one crediderim penè nunquam fieri : cum e-
 im terra fermentatione incalescit, in spiritum
 potiùs calidum siccum, hoc est, in igneam natu-
 ram commutabitur. Fortè autem non hoc, sed
 uid vis, terram in spiritum verti non posse
 si mediante aquâ. Cæterùm jam suprâ monui-
 us, non in omni fermentatione terrâ ita trans-
 mutari : deberet autem in omni fieri, si humore
 indiget omnis fermentatio propter istam terræ
 mutationem. Quî verò & hoc probabis, terram
 in spiritum verti non posse sine aquâ, *quæ vel cō-*
ueat vel prabeat vel vehiculum ? A veteribus sanè
 contrâ proditum est. Sed nec quidquam vide-
 ar obstat, quo minùs terræ gravitate & frigi-
 ditate mutatâ in levitatem & caliditatem spiri-
 tus calidus, levis, siccus, generetur, sine ullo aquæ
 vehiculo. Neque verò commeatu opus est
 ut vehiculo quodam ad id, ut fiat commutatio
 la. Ne ad id quidem aqueo vehiculo indiget
 spiritus ejusmodi, quò petat sursum : cum inge-
 ritâ facultate, h. e. propriâ levitate ascendar,
 non adscititio vehiculo.
 Igitur causam ejus, quæ valde sicca non fer-
 mentescant, sed sola illa non nihil humidiora, a-
 qua est. Ipse quid sentiam, infrâ exponam. Inte-
 rim & ego omnino credo, nullum penè siccum
 terreum reperiri omni humore orbatum. Penè
 quam. Simpliciter enim haud affirmaverim.
 In animo est mihi visignis, quâ, mirum profectò
 est, si non tandem omnis humiditas aquea non
 nullis corporibus possit eripi.

Ad §. XIIX.

A Platone pura humiditas opponitur fæculetatæ, adeoq; purum illi est limpidum, non autem id, quod nihil habet admistū alieni. Pelluciditas autem bullas limpido humore, constat equur negaverimus? Videris itaque, ô optimus immeritò Platonem tuum sugillare.

Sed & Aristoteli (quod pace tuâ dixerim omnino injuriam facis. Quando enim sale terræ, vinum & urinam aquæ speciebus annuerat, non id vult quasi sal nil nisi terra sit, vinum & urina mera aqua. Certè id si persuasisset sibi, stultior fuisset pueris, qui nondum, ut ille ait, *ex lavantur*: quod de viro rerum naturalium accipere experto vel suspicari nefas. Contrà verò id tantum vult, in sale terram, in urinâ & quibusdam vinis prædominari aquam: quod nec Teophrastus amice, nec quisquam sanus negaverit. Scilicet *cap. illo decimo*, quum ante indicasset materiarum corporum simularium esse humidum & siccum, quæ facultates sint evidentissimè conspicuæ in aquâ & terrâ, digerit corpora omnia simularia in varias species ratione materiæ istius; rectè pronuncians, quædam aquæ species esse, quædam mediæ ad eam naturæ, ut nec ad aquam nec ad terram possis simpliciter referre, sed ad utrumque; quod scilicet in alijs aqua, in alijs terra prædominetur, in alijs horum neutrum, sed utrumque æquali quadam ratione se habeat. Eodem modo *c. 7. libri quarti meteor.* disertè scribit: *ὅσα μὲν ἐν παχύνεται ὑποὶ τῆς ψυχρῆς αἰθέρος πύκνυται, ὅσα δὲ*

ατθ ἐστὶ μᾶλλον. Jam verò in vino terreī quid
 psūm agnovisse, liquet ex eap. illius decimi clarif-
 imis verbis: ubi in vino novo ait prædominari
 terram; statim subjungens, εἰ δὲ πᾶς ἰλὺν ἔχει, ἔτω
 κατέρχεται ἐν τῇ γῆς, ἢ ὕδατι, ὡς ταύτης ἔχει πλῆ-
 θος. Dubitabat scilicet Aristoteles, num omne
 vinum habeat terreum quid, quod facem vini
 veteres, hodiè vulgò voce à Chymicis mutuata,
 tartarum nuncupamus. (Notum autem nobis
 in vino sublimato, quod appellant, ejus nihil ef-
 fect, aut admodum parum.) Hujus verò tartari
 prout plus minus vino inest, ita vult vel aquæ
 vel terræ vinum esse annumerandum. Infra di-
 sertè addit, quædam solūm vina ad aquæ species
 pertinere, quæ nimirum frigore congelantur.

Qui potuit verò Aristoteles ignorare terre-
 stres urinæ partes? Apertè l. 4. part. c. 1. scribit: ἐν
 τοῖς ἔχουσιν κύστιν ὑφίσταται ἡ ἀλμυρὴς γεώδης ὕστα καὶ
 λευκὴ ὁππότε γλυκὺ καὶ πόσιμον ἐστὶ, ἀναλίσκεται διὰ
 τὴν φύσιν εἰς τὰς σέρκας. Hanc falsuginem terre-
 stre & albicantem ibidem innuit causam esse,
 quæ avium imò omnium oviparorum excre-
 menta albicent: nempe quod in his quum care-
 ant vesica, illa terrestris falsugo ad alvum fera-
 tur. Optimè sanè. Neque enim aliâ de causâ
 avium excrementa falsuginis plus habent, præ
 excrementis animantium eorum, quæ vesicæ sunt
 prædita.

De sale res itidem clarissima est. Diserta ejus
 verba sunt: οἱ ἄλλες γῆς εἰσὶ μᾶλλον. Non simpli-
 citer igitur sal terreum quid est, sed terreum ma-
 gis quàm aqueum. Quare? quia terræ plus ha-
 bee

het quàm aquæ. Qui verò hoc dicit, non
ne coipso in salibus aquam agnoscit? Sed qui
opus est verbis? *Sectione undecima problem. 4.*
humor satis dicitur causa ejus, quia sal in ignem
conjectus crepiter. In sale marino oleosum
quid *sect. 23. probl. 15. & 32.* igneum passim obser-
vatur.

Ad § XXI.

Ita sanè est; fibras non observavit in cervino
sanguine Aristoteles. Deceptus indubiè eo
quoniam ille sanguis ad modum plætorum quæ
aliorum suapte sponte haud coeat: quod & ipse
benè advertisti, aliter sentiente Ferneliø. Non
tamen omne terreum abesse ab illo sanguine
visum Aristoteli. Qui enim potuit hoc illi vide-
ri? quum constanter adeò doceat, nullum sim-
plex corpus alimenti vim habere, sanguis autem
omnis sit alimentum ultimum corporis anima-
ti. Propter copiam porro spirituum non con-
crescere sanguinem illum, est fortè ex parte ve-
rum: procul dubio tamen iuvat paucitas fibra-
rum spirituum autem nomine intelligendum o-
mnino aëreum, non verò calidum quid & igne-
um. Neque enim cervus calidum habet sangui-
nem, alioquin enim adeò meticulosus non esset.
levem scilicet habet, sed à multo aëre. Caliditatem
certè sanguinis causam quo minùs coëat haud
esse, argumento est, quòd taurinus, aprugnus,
leoninus sanguis (omnes temperaturæ præ cer-
vino admodum calidæ) statim atq; effusus est,
abeat in grumos.

Ad Caput IV.

Multa differis hoc & sequente capite de putredine; cuius naturam obscuriorem reddiderunt eruditorum altercationes, plarisque non tam ad illa quæ vulgò eveniunt, quam ad precepta quædam placita, omnia examinantibus. Quod autem tuâ pace dixerim, amice, abripuerit etiam Te in devia, nî fallor, aliorum errores. igitur ut omnia lucem accipiant, age mecum, propositis non nihil doctorum traditionibus, insam rerum naturam contemplare. Primò igitur, quando corpora mista essentiam suam mutant, semper prior illa mitionis ratio ac temperies solvitur. Id verum esse experientiâ commertissimum est. Liquet autem etiam ex ipsâ viocem. Si enim eadem maneret mitionis ratio, maneret utique & eadem misti essentia, utpote ut sita sit in ratione mitionis. Deinde quum fit illa dissolutio, interdum novû aliquod mistum statim generatur, partibus nonnullis secretis heterogeneis; interdum fit tantum nuda dissolutio in simplicia elementa. Ita quædam in pulverem & aquam abire vel oculis cernere est. At pass & caro comesta solvuntur quidem ventriculi calore, ita tamē, ut novus inde succus generetur mox in sanguinem aptus converti. Eodem modo ex musto dissoluto fit vinum, ex vino spiritus vini. Ex carne solutâ & eodem modo vermes nascuntur.

Hæc ita sese habere, quotidianis experientis vel sexcenties est deprehendere; itaque
nec

ne ctemerè in his quidem falsi sunt veteres, qui paulò accuratiùs rerum naturam sunt scrutati. Porro quum in omni huiusmodi mutatione corrumpatur mistum ac intereat, misti verò corruptionem omnem σήψιν aut putrefactionem appellare mos olim loquendi tulerit, omnis ergo misti essentialis transmutatio putrefactio quædam est, latâ illâ significatione vocis putredinis. Est tamen misti dissolutio primariò, quando in simplicia sua resolvitur: itaque & hæc ceptissima & propriè dicta putrefactio, compositioni & mitioni è diametro opposita; aliæ verò mutationes multæ dissolutiones quidem sunt & corruptiones quædam, sed longè minores, adeoq; non æquè propriè putredines appellandæ.

Quoniam tamen dum mitione aliquod corpus contabescit & in simplicia dissolvitur, adeoq; vera putrefactio fit, interim nonnullæ partes denuò coeunt & commiscuntur; efficitur itaque, ut rectè dicamus in quadam putrefactione fieri generationem & mitionem. Non quia putrefactio sit mistio & generatio formaliter, sed quia ex unius dissolutis partibus alterius nova fiat mistio. Ad hunc modum multa animalia ex putri materiâ & interventu putredinis nascuntur, putri sc. materiâ per novam mitionem coeunte, & putredinem excipiente novâ generatione. Aristoteles 4. meteor. c. 1. his verbis utitur. καὶ ζωὰ ἐγγίνεται τοῖς σήπόμενοις διὰ τὸ τὴν ὁσυχρότητα καὶ θερμότητα, φυσικὴν ἔσσαν συνεχῶς τὰ ἐμπίπτουσα. Optimè profectò. Ignis nempe separatur

is denuò coire facit congregatusque dissolu-
 as humidus & siccus partes. Fit autem sãpenu-
 nero, ut id, quod generatur ex misto ita putre-
 cente, nobilius sit atque excellentius eo, quod
 utrescit, eoque dignum est, mutationem illam
 generationem potius appellare, quàm putrefa-
 ctionem. Quomodo & Aristoteles optimè ob-
 servavit, unius substantiæ corruptionem alterius
 esse generationem. Interdum tamen videtur
 otius generatum quid quàm corruptum, inter-
 um corruptum potius quàm generatum, pro
 iverfã naturã eorum, quæ & vel intereunt ve l
 riuntur. Quã de re vide sis auream viri maximi
 doctinam l. 1. de generat. & corrupt. c. 3.

Cæterum his positis, nĩ fallor, haud difficile
 xpedita erit, an in omni fermentatione sit pu-
 tredo, an in nullã, an denique in unã quidem, in
 aliã non. Sumemus enim vocem illam licet cum
 eteribus nonnullis pro omni essentiali com-
 olitorum corporum transmutatione, non ta-
 men in omni fermentatione adest putredo. Fit
 nim sãpe solũ alteratio quædam, salvã ma-
 ente misti corporis essentiã. Ita sanẽ videmus
 & cerevisiam & vina novã quadam factã fer-
 mentatione, defæcati. Si autem hoc verum, mul-
 to minũs ergo in omni fermentatione fit pro-
 priè dicta putrefactio. Videmus tamen res quas-
 am fermentatione revera dissolvi & putresce-
 re. Fermentatione enim nonnunquam ex vino
 vappa, oleum tartari & spiritus chalcanti mi-
 a fermentatione in pulverem abeunt & aquam;
 e nunc alia multa in exemplum vocem, nomi-

nam illa, quæ fermentationis interventu precipitantur, ut chymici loquuntur. Itaque intercedendum quidem fermentatione putredinem & mixti dissolutionem induci, minimè profectò mandandum. Et verò quæ Tu adfers, amicissimum tantum id probant, non cum omni fermentatione putredinem esse coniunctam; quod verum: sicut falsum illud, per fermentationem nihil putrescere.

Ad §. XXIX. & XXXII. & XXXIV.

Benè probas, essentiam fermentationis necesse positam in separatione & dissolutione mixtorum corporum: sumpseras autè Tibi probandum, putredinem semper abesse. Neque verò Aristoteli visum, omnia quæ putrescunt, in pulverem inutilem abire & meras sordes: iam enim à me adducta eius verba, quibus diserte pronunciat, ex putridis nonnunquam & animalia generari: quam rem idem auctor optimè exponit *l. 3. de gen. animal. c. ult.*

Ad §. XXX.

Quando Aristoteles ambientis caliditatem agnoscit causam putredinis, haud crediderim ab eo negatum, quædam & à frigore ambiente *διὰ τὸ ἀντιπερισσότερον* posse putrescere. Neque enim ignoravit ille vim calefaciendi, quæ ab antiperi-
stasi, utpote quam multis in locis optimè exposuit. Putrescere verò nonnulla ad eum modum frigore, notissimum est. Medicos certè haud potest id latere, qui brumali tempore ipsorum corporum

orum humanorum magnam sæpè ex putredine stragem experimur.

Ad §. XXXIIX.

In tartari vitriolati confectione haud fieri mihi isti dissolutionem, dubito an rectè probes argumentum illo, quòd humor quo diffluit, vel omnium tartari vel spiritus chalcanthinus, sit peregrinus. Enimvero & ipse concedo, illum humorem olei tartari æquè esse adventitium quàm est olei sulphuris per campanam. Nec displicet, quæ in paradoxis post Angelum Salam doces de chalcanthi generatione. Certum tamen est, utrumquè illum humorem adeò esse utriquè, tartari quàm oleo & spiritui vitrioli proprium, ut neutrum sine illo suam istam liquidam constitutionem possit servare. Igitur est peregrinus & non est ille humor: quomodo & farinæ peregrina est aqua & non est. Certè ad farinæ quidem sententiam non facit aqua & affundi solita: facit tamen, ut inde massa confieri queat in panem coquendum. Quando ergo in tartari vitriolati confectione seorsim pulvis aliquis seorsim humor ponitur, revera fit dissolutio compositarum in partes partium & commista duo corpora resolvantur.

Ad Caput V.

Utredinis voce acceptâ pro dissolutione in prima simplicia, pulverem, aquam; in aceti productione non putrescere vinum rectè prof-

C

ad

etò demonstras. Admodum verò dubitò, an
 ipse Galenus id voluerit significatum. Potest
 putredo accipi etiam pro quavis corrupti-
 onis corporis in deteriorem vilioresq; con-
 versionem: quod ante dictum. Eiusmodi verò
 fieri, dum acescit vinum, neq; Tu forsàn, am-
 negaveris. Certè Zabarella, quem sequeris,,
 dedit manus. Fatetur enim admitti posse sen-
 tentiam Galeni, si non verà & propriè dicta pu-
 trede dixerit acetum ex vino generari: quim
 ipse vult acescere vina pereunte eorum cau-
 sali & animali, quem appellat, & solo super
 te eo, qui mitionem ingreditur. Duplex scilicet
 in vino calidum, & duplex humidum credi
 esse. Quam viri doctrinam penè ad verbum (Za-
 barellæ nomine dissimulato) in suum voluit
de morbis & seroso humore ortis Carolus Piso tran-
 tulit: nos tamen neutiquam nostram facit
 quando & tu eam improbas capite proximo
 Sede a de re alibi. Inter Chemicos magnæ facti
 artifex Iosephus Quercetanus *defension. Hermeti-*
med. c. 20. acetum fieri docet detracto vini spiritui
 tu atq; essentia æthereâ dulci & sulphureâ: quod
 verbis circumscribit tenuem & calidum vini
 ritum. Eum verò sequuntur eius gregis alii ha-
 pauci. Ita omnes penè etiam in id consenti-
 acescentibus vinis perire nonnihil calidi
 quod in vino præcipuum fuit. Etiam Aristoteli
 eandem sententiam attribuit Galenus: in sup-
 stitibus tamen Aristotelicis scriptis haud legi-
 Ipse ita videor mihi rectè colligere. In aceto

validæ, leves, & tenues partes, quæ in vino do-
 minantur, non amplius pristinâ sunt virtute; er-
 go calor, quo maximè constitit vinum, non su-
 perest in aceto. Antecedens notum est, si non a-
 iunde, saltem chymicis experimentis quæ si Tibi
 narrarem, aut impudens aut imprudens fuerim.
 Si autem non superat amplius illud calidum, aut
 mutavit naturam aut exhalavit. Sennertus noster
de scorbuto c. 2. vult haud exhalare, dum vinum
 cescit, vini spiritum & volatilem salem, sed tan-
 tum reddi fixum. Nec tu multum dissentis, etsi a-
 liis utare verbis. Ego enim $\pi\epsilon\chi\epsilon\iota\upsilon$ malo quam alteru-
 rum asserere. Namq; & Sennerti nostri argu-
 menta, si quid probant, quod infra videbimus,
 nihil aliud probant, quod infra videbimus, nihil
 aliud probant, quam salem volatilem figi: igne-
 rem autem vini substantiam superare, probant
 minimè. Nec habeo tamen quidquam quo ad-
 versam sententiam statuerem. Fieri tamen
 posse, ut spiritu ardente separato generetur opti-
 mum acetum, argumento sunt hydrosaccharum
 vinosum & varij generis fermentata Angelo Sa-
 læ ita dicta, ut alia nunc taceam: quæ omnia pri-
 mo spiritum ardentem, inde acetum acerrimum
 præbent: solet quoque spiritu illo separato su-
 peresse semper nonnihil acidi tartari, quibus est
 salini crystallinus dictus, is autem etiam Te au-
 ctore materia est aceti.

Cæterum sive exhalet igneus vini spiritus,
 sive alteretur, id tamen omnino concedendum,
 C 2   aliam

aliā longè esse rationem & gradum caloris in
vino, aliū in aceto: adeoq; dum acescunt vim
corruptionem aliquā fieri vini & putredinem
et si propriè dictā & simplici putredine acetum
neutiquā generetur. Scilicet si esset caloris eade-
dem in vino & aceto ratio, eadem etiam utriusque
competeret temperatura: quæ tamen diversissimā
est. An forte Galenus noster, quando putredinem
in aceti generatione agnoscit, non illam
propriè dictam putredinem, sed istam alterationem
intellexit? Sanè si ita est, nec argumenta Zabæ
rellæ solvere difficile fuerit, nec huc multum vale-
lebunt, utpote quæ id tantum evincere tentant
quando acescit vinum, tum novum aliquod ma-
teriale corpus generari, non verò penitus dissolvi
vini partes in simplicia, elementa: quod nescio
an cui paulò doctiori venerit in mentem. At verò
rò vino putrescente quid prohibet ne generetur
novum in istum corpus? Interim rectè omnino
probasti, acetum neutiquā esse merè putredine
dum quid, neque id qui statuunt (si qui fuerint)
argumentorum tuorum vim possunt effugere.

Ad §. XLII.

In aceto esse insignem ignis facultatem verissimum est. Et verò agnovit illam Aristoteles
quādo id dixit, quod illi Galenus adscribit, acetum
adscitio calore ex putredine concepto pol-
lere. Agnovit & sect. 33. problem. 1. §. 7. quæ loca rectè
in testimonium laudas. Eius discipulus
Theophrastes, vir utique summus, l. de igne cum
aqua

quæ & olei meminisset, de aceto addit, illud esse
liquorum calidissimum. Galenus considerans ac-
 to nihil esse ad ignem caloremque extinguen-
 tum efficacius, maluit frigidum pronunciare a-
 cetum quam calidum: neque enim videbat, qui
 es calida extinguat calorem; & tamen calorem
 aceto omnem denegare non potuit: itaque adeo
 ubi & inconstanter loquitur de aceti tempe-
 re, ut quid dicat aut non dicat haud facile intel-
 gas. Quam hæsitantiam optimo iure perstrin-
 is in epilogo. Videris autem tu, amice, hunc no-
 tum dissimulare: tantum abest ut solveris. Ete-
 nim benè quidem insignes caloris effectus in a-
 ceto observasti; longè certissimum tamen est, &
 xtingui ignem maximè, & prohiberi ne quid
 rdeat, aceto: itaque id docendum, quid utrum-
 ue hoc fiat, an per se, an per accidens, & quo-
 modo. Cæterum, meo quidem iudicio, iam du-
 tum Gordius hic nodus solutus est à Theophra-
 sto nostro *l. de igne*, nunquam satis laudando, cui
 iam straverat Aristoteles *l. de iuvent. & senect. c. 5.*
 ubi de causis ignem perdētibus loquitur. Theo-
 phrastus scilicet optimè observat *ad ignis extin-*
tionem efficacissimum esse principii interitum: hunc
 utem contingere nunc suffocatione, nunc fri-
 gore contrario, nunc utroque adeoque in extin-
 guendo igne plurimum valere quæcunque ad
 principium subito penetrare idque suffocare pos-
 sunt: eiusmodi verò esse acetum. Hæc de causâ
 picem ardentem non aquâ sed oleo restingui
 tum dixisset. addit: *πάλιν δὲ τὸ ὄξος σβεστικώτερον*

ἔσθ' αὖτε, διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, δερμότατον ὄν τι
 λοιπῶν. εἰς δὲ τι μάλιστα καὶ πλεῖστον, ὥς τε θιγγ
 νειν τῆς ἀρχῆς. ἔσθ' ἡ ψυχρὸν, σβέννυσι πάντως
 ψυχρὸν. ἔσθ' δὲ δῆλον, ὅτι καὶ τὸ ζῆον ὕδωρ. ἀλλ' ἡ τῆ
 ἀρχὴν ὁπικλείει καὶ καταλαμβάνει. Rursus acetum
 eandem ob causam quàm aqua magis extinguit: cui
 fit tamen reliquorum calidissimum. Subit enim maza
 mē & magnā copiā, ut principium attingat. Nam qui
 frigidum est, non quia frigidum, usquequaq; extinguit
 (quod ex eo perspicui potest quia feruens aqua extinguitur
 sed quia principium intercludit & occupat. Igitur acce
 tum ex Theophrasti sententiā extinguit ignem
 atque ex consequenti refrigerat non frigore sui
 sed compressione & suffocatione. Optimè proce
 fecto. Quod mirum tamen est, post Theophras
 tum nemini id observatum, ne Galeno quidem
 excepto, viro antiqui Peripati studioso. Adeo v
 rò mihi hæc Theophrastica arrident, ut censeam
 haud aliā de causā vitriolum, nitrum, & utriusq;
 ut & salis, sulphuris, tartari, acidis liquoribus
 chemicis artificibus paratos, camphoram item, co
 pium, cicutam ac similia, corpus nostrum refrige
 rare, nonnulla & νάρκωσιν inducere. Omnia ce
 nim illa plurimum calidæ igneæ substantiæ pos
 sidere, iam ab alijs abundè est ostensum, & tam
 certum est eadem refrigerandi valere potestate
 Verum de reliquis illis alibi commodius dis
 retur. Ut autem ad calorem aceti redeamus, illud
 illud quod ex Aristotele adfert Galenus, in acce
 to esse calorem putredinis, fortè hunc sensum habet:
 calorem vini putredine solutum aceti
 ingree

ingredi novâ factâ mistione ; quomodo scilicet
 indem audivimus supra in meteorologicis dis-
 centem , in putrescentibus nasci animalia eo
 quod separatus & solutus calor faciat de novo
 consistere ea, quæ soluta erant. Si id autem voluit
 esse, omnino ille tecum est. Mihi verò admodum
 probabile est hoc ipsum illi placuisse, etsi fortè
 alienus non nihil sequius acceperit. Ponamus
 tamen aliud & illum voluisse : tuum tamen ar-
 gumentum haud videtur firmum. Vappascilicet
 non calet, quia spiritus solutus aceto denuò ex
 arte est comprehensus. Neque enim acetum
 erè putridum quid est , sed novum mistum
 est vini putredinem pronatum. Quod quia
 non observas cum Zabarellâ, evanescit robur ar-
 gumentationum tuarum.

Ad Caput V I.

DE aceti generatione à paucis veterum accu-
 ti quidquam est proditum. In recentio-
 ribus etiam non nisi paucissimi rem hanc exqui-
 tius attigerunt , etsi maioribus experimentis
 potuerint instrui. Namque nunc quidem explo-
 ratum est non ex vino tantum , sed & ex cerevi-
 â, imò in vniuersum ex omnibus inebriandi fa-
 cultate præditis liquoribus (quales fermenta-
 tionis beneficio ex omnibus seminibus, ex mel-
 le, ex saccharo parantur,) acetum confici. Cõpet-
 um etiâ, ex multis metallicis, sale, sulphure, ni-
 tro, chalcantio, ut & vini fæce ac similibus arte
 confieri liquores, quos spiritus, vulgo dicunt, a-
 ceti naturam referentes, longè tamen penetran-
 tiores

tiores & forriores. Quæ omnia veteres latu-
certum est, multum tamen faciunt ad aceti
turam penitus intelligendam. Ex his enim co-
cere est, ea quæ tenuium sunt partium, calidam
ἀναδυσιαστέ in acetum commutari: quæ autem
eiusmodi non sunt, ex ijs acetum minimè co-
fici posse. Quod scire plurimum interest:

Ergo qui nihil aliud dixerunt, quàm a-
cetum nasci ex vini putredine, ferè nihil nos edo-
cuerunt, quod non quivis noverit ex vulgo, ,
certè putredinis voce significes corruptionem
vini. Corruptio enim generale aliquid est: p-
test autem una eademq; res plurimis modis co-
rumpi, simulq; varias iterum formas assumere.
Itaq; speciatim docendum fuerat, qualis illa
corruptio, quæ acetum nascitur, simulq; expo-
nendum, non vinum solùm, sed multa etiam a-
in acetum abire, & quænam id patiantur.

In recentioribus Quercetanus in ipso
no integro vult latere iam reapse acetum, nec
sentiri tamen propter admista multa dulcia
quæ aceto iuncta vinosum saporem edant: sen-
tiri verò acetum dulcibus illis demum illis ce-
expiratis. Eius sententiam video multis alijs
risisse. Sed nonnulla obstant quo minus possit
admitti. Primò n. si tanta aciditas & acrimonia
iam tum in omni vino adest, quanta in aceto de-
prehenditur, nullum vinum fuerit verè dulce.
Ne saccharum quidem dulcesceret, namq; hoc
acetum præbet acerrimum; Atqui totum sac-
charum dulce est, nec in vino dulci acetum gra-
stus deprehendit: nec falli tamen ille sensus po-
tec

est à sapore. Deinde si verum est quod illi aiunt,
etiam vinum & cerevisia & saccharum aliaque
similia in acetum apta mutari non minus atque
acetum ipsum posse, at corallia margaritas alia-
que eiusmodi solvere. Neque enim ille spiri-
tus vini aut cerevisiæ quem credunt exhalasse,
obstat solutioni, sed potius illam promovet ut-
pote quum sit calidus & tenuium partium. Pe-
trus Castellus in *dodecaporio chalcantino dubita-*
tione tertiâ vult, acetum omne nasci putredine
quadam & regressu ad eam aciditatem, quæ olim
ad fuit, eoq; nec acescere corrupta, nisi quæ iam
ante fuerint acida. Habet quidem simile quid &
Theophrastus l. 6. de caus. plant: c. 10. ille tamen
de solo vino loquitur: quod solum tum quidem
acetum dabat. Cæterum compertum hodie est
etiam mel, saccharum, lac, omneque cerevisiæ
genus, quorum nihil fuit aliquando acidum in
acetum acerrimum commutari. Ipsa aqua plu-
via putrescens acescit. Contra sensum certè pu-
gnat Castellus, quando hordeum & triticum
immatura acidi saporis esse affirmat. Rectius
Theophrastus l. laudato c. 8. *Quædam principio vel-*
ut insipida dilutaq; sunt, ceu frumenta: exempli gratiâ
eriticum, hordeum & similia. Quod ipsum & Gale-
nus confirmat 4. simpl. c. 14.

Quæ Aristoteles noster prodit l. 3. de generat. a-
nimal. speciatim magis aceti ortum illustrant:
verum utur ipsemet tibi illum locum aliquando
laudaverim, nunc tamen dubitare incipio, num
& ille vel tecum vel cum veritate satis consenti-
at. Sanè fæx aut *ἄλς* ipsi est quod vulgo nunc

tartarus audit : intelligit autem indubiè illam
quam vinum in dolio jam deposuit , non verò
illam , quæ cum vino adhuc est commista. Scilli-
cet hæc eâ ætate ignota fuit , nec illud nominari
meruit : sola verò illa separata *ἄρα τῶν διὰ ταύτα*. Erit
gò hic sensus Aristotelis : acescere in doliis vina
quando illa separata & in fundo subsidens *ἄρα*
furfur fertur cumque vino commiscetur : id ve-
rò fieri caloris vi. Verba ejus clara sunt : *ὡς περ
οἱ οἶνοι ἐν ταῖς ἀλέαις ὁξύνονται ἀνατρεπομένης τῆς
ἰλύος* . (ἔτι γὰρ αἶπον τῆς διαφθορῆς) καὶ ἐν τοῖς ὠοῖς
ἡ λέκιθος . ἔτι γὰρ ἐν ἀμφοτέροις τὸ γινώδες . διὸ καὶ
ἀναθολῆται ὁ οἶνος , μιγνυμένης τῆς ἰλύος .

Ab his verò multum abijt tua sententia : nec
que enim acescunt vina, te auctore, per commi-
stionē subsidentis *ἄρα*is, sed per maturationem
terreæ substantiæ vino jam permistæ. Non sum
autem illa veritati quoque omni ex parte com-
sentanea. Acescunt enim etiam illa vina inter-
dum , quæ *ἄρα*cem huiusmodi nullam deposue-
runt: quanquam in acetum proniora sint quibus
ἄρα aliqua subsedit.

Tua , amice , opinio per profectò & pulchra
& ingeniosè excogitata ; me tamen adhuc dubi-
tium habet. Acetum enim vis nasci terreâ vim
parte beneficio caloris subtiliore ac calidior
redditâ. Cæterùm eam in aceto minus esse sub-
tilem calidamque quàm in vino, argumentum
est gravitas : etenim in aceto illæ partes sunt
graviores longè quàm in vino, atque idcirco mi-
nùs calidæ ac subtiles. Docet hoc destillationis
artificium: vinum enim levi calore exhalat , i-
fum

ando reliqua exigua portione tartari, aut, ut alij
 vocant, salis vini chrySTALLINI. Acetum autem si
 igne urgeas, aquam primò dat penè insipidam,
 de demum succedit, quod spiritum vocant a-
 ceti, obsidente multo tartaro acerrimi saporis.
 Quamquam verò acetum destillatum cerevisiæ,
 mulli, sacchari huiusmodi tartarum haud depo-
 nat, primò tamen & ipsa illa non nisi aquam
 dant, quam mox excipit spiritus. Quod certissi-
 mum est argumentum, partem terrestrem acidã
 raviorem esse quàm ut levi calore ascendere
 possit. Docet idem acetum & spiritus ejus natura
 flammæ contraria: namque & accendi non pos-
 unt & flammam extinguunt: cum vinum ex ad-
 verso & vini spiritus flammam facilè concipi-
 unt. Est autem illa acetum natura haud aliunde
 quàm ab illâ gravitate terrenâ. Flamma scilicet
 est fumus ardens: ergo quæ difficulter in fumum
 beunt, flammam alere inepta sunt. Talia verò
 sunt acida. Et verò si citò exhalaret acetum, non
 deò promptè extingueret ignem, utut sit pene-
 trans admodum. Etenim vini spiritus penetran-
 ti vi superat acetum, non extinguit tamen. Suf-
 focatio ergo, quæ ab aceto est, non à solâ est pe-
 netratione, sed etiam à gravitate ejus terrenâ,
 quâ prohibet effumationem: quod tamẽ Theo-
 phraστο observatum non fuit. Igitur acetum
 potius dixerim nasci per terreæ partis in vino,
 cerevisiæ & similibus tenuis & levis, in crassitiem
 aliquam & gravitatem mutationem. Quam sen-
 tentiam & Sennertus noster probat, tract. de scor-
 buto c. 2. Ne ambagibus, inquit, utamur: acetum è vi-

no sunt, fixatione, ut Chymici loquuntur, putamus. Ut
tur quoque penè ijsdem nobiscum argumentis
Quæ, nisi fallor, valida sunt probandæ fixationi
li, ut ita loquar, salis aut terreæ partis; etsi necesse
proben fixationem igneæ portionis, quam ijsdem
illis conatus est adstruere: quod jam monuimus
ad caput quintum. Nisi verò admodum fallor
illustrat meam illam sententiam haud parum
id quod rectè in aphorismis suis *sect. 1. aphor.*
scriptum reliquit Angelus Sala: *Omnes spiritus accendi
possunt in formam scissilem condensari, coagulari
in pulverem verti: eorum quin etiam quidam ita fixe-
ri, ut examen vehementissimi etiam ignis sustinere vo-
leant: ut vel hinc, cuius illi sint natura, & ex qua
substantia compositi, satis superq; colligere liceat sapientibus.*
Et si enim haud constet, re ipsa adeò fixa
esse terrestrem spiritus illorum substantiam,
tamen docet esse illam aptam adeò fixari.

Nec verò id volumus, in aceto terream sub-
stantiam suam omnem levitatem & tenuitatem
aut caliditatem amisisse: sed tantum hæc omnia
aliquantulum remissiora reddita. Tenuitatis
nim in aceto argumentum insigne est penetrandi
di illa facilitas: ut caloris illa vis solvendi durissi-
sima quæque. Et porrò acetum vino quide-
gravius, leviustamen multò acidis illis succis
ribesiorum, berberum, citri, limonum, ompha-
cij. Hi enim balnei calore non ascendunt in
lembicum, nec spiritum aliquem acidum pre-
bent nisi accensi; quum tamen leni balnei æstus
spiritus aceti proliciatur. Quæ res indubiè ca-
est diversarum facultatum, quas in succis illis

prehendimus medici & in aceto, si quando
 eorum aliquid ægrotis propinamus. Scilicet a-
 da, alia sunt tantum acida, alia simul alium a-
 quem saporem habent commistum, vel acer-
 um, vel amarum vel dulcem, vel acrem: quod
 enè est à Galenò etiam notatum *l. 4. simpl.* In
 aceto adest præter aciditatem acrimonia, potis-
 mum in aceto vini, in alijs minus; eoque ferit
 acetum viscera, non roborat, ut illa quæ simul a-
 ringendi facultate pollent.

Ad §. LVI.

Non vult Aristoteles, igneum illud quod est
 in vino, ad vini essentiam non pertinere,
 d tantum, esse illud ab aquâ, quæ potissimum
 constituit vini corpus, alienum. Scilicet est in vi-
 o igneum illud, quomodo est in urinâ quomodo
 in lixivio: quæ & ipsa magnâ ex parte aqua sunt.
 e sanguine egregiè differit Aristoteles *tertio se-
 cundipart. animal.* caliditatem ad sanguinis defi-
 tionem pertinere, sanguinem tamen non ca-
 re ex se & sua naturâ. Alibi spiritum seminis di-
 nguit *ὁ πῶς ὁ γυν.* Et verò adeum planè modum
 lozem inesse vino, argumento est, quod exi-
 a spiritus ardentis portio magnam vini doliū
 a si animet quodq; spirituosum illud facile ab
 quâ illâ queat seiungi; quod utique minimè fieri
 olet, si quando paribus viribus elementa coie-
 unt. Vnum te rogo: ne Aristotelem contendas
 um aliquo vilissimo ex plibe, multò minus illi
 anc præferas, certè calor vini haud fuit ipsi ig-
 otus. Disertè nono quarti Meteorologici vinum cu-
 ius

ius visinebrians exhalavit, negat esse vinum in
 apse : habere autem omne vinum exhalabo
 quid & flammam emittere. Quo simul consilium
 haud ignoratum Aristoteli naturam spiritus : a
 dentis vini. ἀναθυμίασις enim illi est aliquid sili
 cum & calidum ac potentiâ ignis. Talis prout
 natura est illius spiritus. Quo enim purior est sili
 cior est : adeo ut puritatis maximum signum illi
 si nec saccharum solvat amplius nec sal totus
 in flammam abeat nullo superstitie humico
 Vim porro vini inebriantem in illâ exhalabo
 substantiâ esse sitam, docetur etiam *l. de somno* ubi
 ubi item præclare ostenditur, eam ipsam ἀναθυ
 μίαν in causâ esse, quare vinum sit ὑπὸ πικρῶν :
 necessum sit ad proprietatem nescio quam sili
 stantialem cum Mercuriale, aut ad occultam
 vim νοστικὴν, cum Platero recurrere. Indul
 verò ab eodem maximo viro isthæc omnia ca
 riùs deducta sunt *l. de ebrietate*. Certè etiam
 quæ *sect. 3. problematum* huius argumenti habee
 tur, superant conatus omnis secuti ævi : si qui
 rectè iudico. Sunt autem fortè desumpta ex illâ
 de ebrietate libro. Vt enim alibi ostenditur; pro
 lemata nostra à Peripatetico quodâ ex varijs
 bris Aristotelis, Theophrasti & Stratonis con
 ta sunt.

Ad §. LXXXI.

Zabarellæ ista eo maxime laborant, qui
 duplicem calorem, duplex humidum : a
 & oriste vino adscribat, nullâ fultus probab
 collectione, nullo experimento : quod in
 meo

monstratore minimè ferendum, in Zabarellâ
etiam detestadum, ut qui se vindicem apodicti-
ces professus sit, tam multis editis voluminibus.
Cæterum neq; tu, ὡς δαιμόνιε, videris rem planè
exponere. Namque fermentationis non una est
ratio sed multiplex: ceu supra iam est dictum.
Itaque disertius exponendum erat; qualis sit illa
fermentatio, qualis mutatio, quâ acetum nasci-
tur. Fermentatione enim etiam ipsum vinum
fit; fermentatione nonnunquam vappa oritur.
Sed nemo tibi temerè succensēbit; ut qui nos
sat multa docueris alia, & commate 8; *absolutè*
aliquid de hac re tradere nec opis tuæ esse nec operæ præ-
sens protestatus sis. Videtur verò & mihi exacta
huius rei doctrina operosior, quam ut institutò
conveniat: utpote quæ totum de saporibus ar-
gumentum involvat, quod & difficile est expe-
ditu & diffusum. Igitur ut rem in pauca contra-
ham: à calore quidem acetum omne imò omne
acidum confieri omnino ponendum est. Neque
verò huic positioni obstat, quòd acida credan-
tur frigida, aut verò quòd cruditas ventriculi a-
cida frigori feratur accepta: tantum enim per ac-
cidens acida refrigerandi vi pollere, iam tum su-
pra dictum est; nec cruditas acida est à frigore
simpliciter, sed à frigidâ intemperie h. e. minore
austo ventriculi caliditate.

Alexander Trallianus nos docuit, non-
nunquam illam aciditatem ab intemperie esse
calidâ curandamq; frigidis non calidis. Verùm
hoc alibi clariùs patebit, ubi docebitur, omnem
omnino saporē beneficio coloris confici. Vt au-
tem

tem speciatim magis aceti ortum exponamus
 videtur in aceti generatione calor fermentari
 subtilius humidum in vaporem agere, aut certe
 separare à terreâ subtiliore substantiâ, quæ hu-
 mido isto est soluta, atque hoc modo illud ter-
 reum reddi fixius. Scilicet fixitas illa (loquar
 nunc cum vulgo) non potest non fieri concre-
 tione quadam atque exsiccatione. Illa verò et
 & à frigore quodammodo contingat nonnum-
 quam, hec tamen nō nisi à calore proficiscitur
 neque enim solvitur calore. Atqui omnis, quæ
 calore est, exsiccatio, separatione fit humidi. Ig-
 tur quando acetum fit, subtiliores partes terre-
 stres, subtiliore ante humido liberantur. Et veni-
 t quò illud humidum magis magisque dissolv-
 tur, aut quo magis magisque affunditur, eo & ali-
 j alijque sapes generantur: dulces quidem
 ab humido concocto copiosiore, amari autē
 falsi ab eius absentia, alij intermedij ab interme-
 diâ quadam humidi illius & sicci sapidi consti-
 tutione. Igitur calor, quem cernimus requiri ad
 aceti productionem, proximè requiritur ad illi-
 lam exsiccationem: neque fit acetum ex liquoribus
 cuius spiritus ardens omni ex parte exhalavit, sed
 ex generosissimo potu generosissimum acetum
 confit, quoniam sc. omne acetum præter acidi-
 tatem postulat acrimoniam, quæ perit cum ex-
 halante spiritu, & in generoso potu potentius
 maximum est. Verum, ut ante dictum, hæc præ-
 dignitate exponi nequeunt, nisi totâ saporum
 doctrinâ excussâ: quam novatorum quorundam
 contrari-

contradictiones & calumniæ cum primis per-
implam fecerunt & operosam.

Ad Caput VII. § LXXXV.

Constans sanè dudum fuit illa ab Hippo-
crate primùm prodita sententia, aceto τὰ
ἐλαίνα ζυμῶδες ἢ μετεωρίζεσθαι: vix enim ab uno
alteroque in dubium vocata. Tu tamen in se-
uiorem partem declinas. At Hippocraticæ
sententiæ veritatem; nisi admodum fallor, do-
et nos usus in verè melancholicis, in quibus
umor ille ater dominatur. Neque verò est
iur spleneticos obijcias commate 86. Falsissi-
mum quippe, omnes illos esse atrabiliarios, ut
alsum est illud, licèt adeò decantatum; lienem
esse sedem istius humoris: quod latè aliàs osten-
imus. Nec verò hæc sententiæ fortè ante Ga-
lenum auditæ: certè nullibi reperiuntur in mo-
umentis isthoc ævo antiquioribus. Cætero-
uin docet sanè nos usus quotidianus, quantum
d lienis affectus valeat acetum. Neque idi-
sum latuit veteres artis nostræ principes. Sco-
o spleneticopro pinatum acetum mulsam l. 2.
bidem. sect. 3, ipsemet annotasti. Eodem autem
modo auctor l. de intern. affect. in magnis lienib.
cida & acerbæ exhibet omnia, non olus ullum
octum sinè aceto, radiculam quoque & apium
x aceto præbet. Celsus l. 4. c. 9. Acida, ait, maximè
conveniunt & acetum acre per se sorbere, & magis et-
iam quod scyllâ conditum est, expedit. idem l. 5. cap. 18.
malagma ad lienem describit aceto acerrimo
temperatum. Ipse Galenus noster l. 5. de comp.
med. sec. loca c. 2. multa laudat splenicorum reme-
dia

dia ex aceto mulso aut scyllitico. Aliorum testimonia nolo nunc in partem citare.

Pari modo non est quod præendas temperamenti similitudinem in humore illo pariter aceto. Etenim est & similitudo quædam in tartari & chalcanti spiritum, comisti tamen in mant, spumant, incalescunt; uno verbo, fermentantur. Hanc verò fermentandi pronitatem non minus in atrabiliario illo humore esse quam in aceto constat. Namque & ille vel vomitum rejectus fermentat terram: multo ergo magis ipsum fit, quando aceto irrigatur. An acetum potest etiam prodesse atræ bili æstuanti, non rò quiescenti? Equidem ferventi isti bili mallem alios potius succos acidos obijcere quàm acetum.

Ad §. XCIV.

PRImus sanè Valerius Cordus eiecit theriacalem chalcitidem: Eum secutus Fernelius, ut hinc Plancius. Descendit autem in eam sententiam & Bernardus Deslennius. Omnes causant vim ejus causticam corpori inimicam. Sed respondens, tantillum chalcitidis tantâ Theriacis mole exceptum obesse non posse. Et verum omnis olim theriace accepit chalcitidem: nihilominus feliciter cessit ejus usus compluribus tunc oculis. Quare verò Andromacho placuerit chalcitidem intermiscere, meritò quis dubitet: Virescentis mihi est factum id ipsum, quod chalcantum valeat ad fungos noxios, Andromachus autem, (suo, nescio quo, consilio) voluerit

dicamento isti indere omnia tum nota ἀλεξι-
μακα; sed pro chalcantho substitutam chal-
dem. Promoveri tamen & fermentationem
ulcicide non dubito. Certè quæ tu in eam sen-
tiam adfers, admodum placent.

Ad Caput IIX.

non defendit Platonem illa excusatio quam
supra attuli, equidem ejus partes haud tue-
r. Cerrissimum quippe, non omnem misto-
rum corporum fermentationem ac ζέσιν ab aci-
pto venire. Quinimò, quorundam rerum
mentationes ab aceto atque acidis impedi-
ur. Iam enim supra dictum, nihil ad flam-
m extinguendam acidis esse promptius. Et
ò quid familiarius nobis quàm aceto simili-
que acidis succis exæstuantem bilem in ordi-
n cogere?

Ad §. CI.

Exæstuatione calcis vivæ ex lapide calca-
rio paratæ non est quod dubites: quanquã
sit natura calcis, quam dant conchylia cõ-
sta. Familiariter id his in terris notum & iam
bis mille annos. Theophrasto proditum li-
de igne. Cæterum exæstuationis illius ac fer-
ris, qui oritur affusâ aquâ, causam in antipe-
asin primus, quod sciam, retulit Petrus Apo-
nsis: cuius sententiam videtur secutus Iulius
esar Scaliger. Quæ tu cum Pinciero contra
pugas, placent maximè. Eandem verò opi-

nionem confutaverat jam ante Daniel Furlan-
doctissimus vir in commentariis ad Theophrastum. Alij ad antipathiam confugiant: ignem
nim in calce latentem fugere naturali quo
dissidio aquam, atq; hinc exæstulare calcem.
rùm hi nō abeunt à Scaligero, nisi quod ille
sam fugæ velit esse frigus circumstans, hi occu-
tum dissidium caulentur. Verùm huiusmodi
nis fugam minimè fieri in calce rectè probat
Iudex Pinciero à te allatum, quod portio cal-
quæ aquam concepit, caleat, altera minimè.
ceonunc, quando tota calx madet, simul &
lorem egressurum, si vera esset illa opinio, co-
tra quam tamen experientia loquitur. Tu
mentationem quidem benè præ tendis, nodd
tamen non solvis, quâ scilicet de causâ ita ex-
stuet fermentans ille calcis calor quod maxi-
erat in quæstione. Nos id ipsum paulò pôssu-
tingemus.

Ad Caput IX. §. CVI.

Ignem proximam esse causam omnis fermenta-
tionis omniumq; qui in fermentatione
parent, motuum, rectè profectò statuis. Vm
enim ignis est omnia isthæc agere. Calor em
congregat ὁμογενή & disgregat ἑτερογενή: cal-
bullas excitat, omnia penetrat, alia attenuat, al-
incrassat, alia graviora, alia tenuiora reddit, p-
diversâ patientis materiæ naturâ, caloris est g-
nerare, caloris est corrumpere.

Neque verò est, quur cum Sennerto in-
stro velimus huc arcescere φύσιν illam αἰν-
λογον τῶν τῶν ἄσρων στοιχείων, quæ scilicet non est
gneru

eum quid neq; omnino talis quædam vis ta-
 lis, sed alia diviniore ac principium animatorū
 organicorum corporum. Taceo enim & fer-
 mentationes reperiri rerum prorsus inanimata-
 rum: taceo à spiritu vitrioli, salis, nitri, tartari ac
 tiliū fermentari quā plurima: taceo & flavā bilē
 pituitā nonnunquā fermentari: quid, amabo,
 in fermentatione cerevisiæ, musti, serapiorum,
 non calori elementari possit referri acceptum?
 ut sine causā confugiendū & hīc à tactiliū fa-
 ctatum vi ad illas ineptias nescio quorum oc-
 torum spirituum? Verū hic fructus est Pa-
 raellicæ doctrinæ & impudentissimi contem-
 ptus tactilium facultatum. Equidem non pos-
 sum non indignari, omnem penē vim calori ac
 gori calumniis eripi hominum, quibus cum
 ne perpetua ferē res est. Quā scabie & amicū
 strum infectum esse & miror & doleo. Quid
 im absurdius & quotidiano usui magis adver-
 sum, imò quid ad evertenda fundamenta artis
 stræ & totius naturalis philosophiæ magis a-
 vum eo, quod ille nunc senex solet docere: ca-
 lem non posse aliud quā calefacere?

Est autem tua illa philosophia ut rectior
 & maximis magistris consentanea. Disertē
 Aristoteles noster l. 3. de gen. an. c. 4, ubi causam
 quirit quæ ova piscium exigua subitò in eam
 olem extendit. ἡ δ' εἰς, inquit, ἡ αὐξήσις ὁμοίως
 σκώληξιν ἐστὶ. καὶ γὰρ τὰ σκώληκες ποικίλονται τῶν ζώων
 κρὸν ὑποτίκτει τὸ πρῶτον. ὅτε δ' αὐξάνεται δι' αὐτῆς,
 καὶ ἡ αὐξήσις πρὸς φουσιν ἐδεμίαν. τὸ δ' αἶπρον πρὸς
 λησίως ὅπερ ἐπὶ τῆς ζύμης. καὶ γὰρ ἡ ζύμη ἐκ μι-

κρεῖς μεγάλη γίνεται, & μὴν περὶ τὴν ὑγροτητα
 & δ' ὑγρὰ πνέματα μέν. δημικρὰ δὲ & τοῦ &
 χυμῶ θερμῶ φύσις ἐν τοῖς ζώοις. ἐν δὲ ταῖς ζύμασι
 χυμῶ & συγκεραθέντ' & θερμότης αὐξάνεται μὴ
 τὰ ὡς ἐξ ἀνάγκης μὴ διὰ ταύτην αἰτίαν. ἔχει
 πείλωμα ζυμῶδες. Theodorus ita vertit : *Im-*
mentum ovi simile vermibus est. Animalia enim,
vermen pariunt, primo exiguum edunt, quod per se
getur sine ullo annexu. Causa similis, ut in farinā
actā humore. Fit enim massa ex parvā magna, in
solidiore humescente, humidā spirascente, quod in
malibus natura caloris animalis facit, in massa
permisti humoris. Augentur igitur ova necessarii
causā: habent enim excrementum massale. Hæc
stoteles. De nive his verbis loquitur Theophrastus
l. 2. de caus. plantar. c. 2. αμα τε καὶ τὴν γῆν οἱ
ζυμοὶ συγκατακλείουσι καὶ ἐναπολαμβάνουσιν τὸ
μὲν. Ita enim legendum non casu accusant
quem habet editio Bataviæ, ut sensus sit: simul
terram fermentat nix calorem concludens & coercens
Scilicet hoc etiam auctore fermentationis causa
est calor. Docet idem Galenus l. 4. simpl. c. 11.
piget etiam eius verba adscribere: mustum
suo modo sed & acquisitio calore dulce esse videtur, mustum
tum enim ἐμπυρέματος ex solari calore tum accretum
tum aliis fructibus inest &c. Nam ex quibuscumque
pomis si succum exprimas, tum protenus non secus: mustum
mustum deprehendas fervere: tanto tamen fervoris
crimine, quanta erit unius fructus ab alio in calore
versitas. Sed ubi iam quod aquosum ac semicoctum
transmutatum fuerit atq; confectum, & is, qui fer-
rem concitabat, calor evanuerit, iam tum denique
 propp

propria succorum proprietates sincerè conspiciuntur. In
eandem sententiam scribit l. 4. de usu part. c. 3.
ut itaq; vinum aliquod nuper ex uvis expressum sed in-
sum in dolia, ab innataque caliditate adhuc elabore-
ur ac ferveat. Alios non adducam: neque enim
attinet.

Ad § CIIX.

Meritò conaris causam investigare eius pro-
blematis, quæ præ dulcibus, acris, ama-
ris, falsis aliisque; lapidis succis acida polleant fer-
mentandi facultate: quum scilicet fermentatio
et à calore, dulcia autem, acris, amara, salia ca-
teant insigniter, non minus atque acida, si non ma-
gis. Tua responsio duo ponit: primum, ad id ut
quid fermentetur, requiri ut materia, quæ fer-
mentatur, partim rarefiat, partim constipetur:
secundum, attenuandi illam cogendi que; faculta-
tem inesse acidis. Cæterum prius illud neque; ex-
perientiâ neque ratione nobis est compertum.
Sane in quibusdam fermentationibus alia atte-
nuari alia incrassari verum est, sed neque omni-
bus id commune, neque nisi per accidens solet
contingere. Quod secundum attinet, possunt
sane utrumque acida, potest autem idem omnis
ignis: neque cogendi facultas illa in acidis est à
errâ, sed itidem à calore, aut per accidens ab ex-
tinctione caloris:

Limus ut hic durefcit, & hæc ut cera liquefcit

Vno eodemq; igni.

Ad hoc, positis illis duobus tuis placitis,
ferè consequeretur, sola acida fermentandi vi

esse prædita: Te enim auctore, sola illa duabo
illis facultatibus valent, & tamen ad omnem
fermentationem isthæc duo necessaria sunt. Iam
tum suprà verò rectè docuisti, minimè solis ac
dis fermentandi potestatem inditam.

An verior causa est, quòd acida præ aliis
lis facilè incalescant, simulque suo calore in eorum
pora apta potentiùs reliquis valeant agere? Verum
trum sanè docet nos experientia. Possunt enī
acida ipsos lapides & metalla solvere, quod tri-
liquorum nullum potest: dulcia verò & pinguiora
haud difficulter quidem incalescunt atque sensi-
bilibiter æstuant, alunt tamen levem calorem non
ita validum. De horum causis non nihil paulo
post erit differendum. Non obscurum autem est
intellectu, illis positis non posse non acida potius
aliis fermentandi esse facultate prædita: quippe
cum fermentatio sit motus corporum à calore
potente ac penetrante ortus.

Ad § CIX.

Calorem, quo fit fermentatio, connatum esse
oportere, nescio an ullâ verosimili collatione
etione possis probare. Equidem dixerim potius
vel rarò vel nunquã esse actu connatū. Certè illi
calor acidorum sensibilis, quo fit fermentatio
ille calor calcis vivæ alijq; , excitantur demum
quando ipsa fermentatio instituitur: ante non
nisi potentiâ adfuisse, sensu tactûs edocemus.
Galenus quoque noster calorem, quo mustum
alijque fructuum succi fervere, observavit
ἐμπύρευμα esse solaris caloris. Ipse infra commat

122 in hæc verba loqueris : *Adiçe nunc & hoc,*
liam ignis fermentificationem esse in mixtione, aliam
in mistis; illic innascendum adesse, hic inesse innatum.
 Quo liquet etiam te auctore non omnem illum
 calorem esse innatum. An voluisti *innati* voce in-
 ternum significare? Videris sanè: opponis enim
 innato externum: quum tamen rectè & accura-
 tè loquendo non omne quod inest rei eidem &
 innatum sit, utpote quum multa producantur in
 re aliquâ iam natâ per causam externam: non-
 nunquam tamen voces illæ, fateor, promiscuè
 usurpantur. Cæterum ab interno calore rerum
 fermentantium esse fermentationem, externum
 verò non nisi adiuuare excitando & producen-
 do internum omnino concedendum. Namq; &
 sensus id probat, & confirmat doctrina illa aurea
 Aristotelis de generatione, concoctione, matu-
 ratione rerum: qua de re alibi.

Ad §. CXI.

Calcem vivam calore ab externo igne exci-
 tato calere, constans fuit veterum opinio:
 Tu cum paucis recentioribus id negas; sed, quâ-
 tum puto, contra sensum. Si enim ab adustione
 non est profectus ille calor, nec productus de
 novo, utique necessum est illum adfuisse actu in
 calce crudâ: verum illud sensui tactûs adversatur
 & oculis nostris: pateretur enim idem ab aliquâ
 lapidis calcarius, quod patitur calx viva. Sed de
 gypso Phœniciâ quidem id prodidit Theophra-
 stus: lapidis autem calcarii nostratis naturam
 longè esse aliam, constat. Nec tamen dixerim, i-
 gnem

ignem illum calcis vivæ forinsecus in calcem
 inlinuâsse : quomodo multi credunt de omni
 empyreumate. Erenim mihi fit probabile, lap-
 idem omnem calcarium præditum esse mul-
 tibus partibus valdè idoneis in ignem commutari, et
 autem ab igne externo comutatas aliquas quon-
 dam in adustione expirâsse, aliquas ferò relictas
 superstites, sed quæ non nisi initium igneæ natu-
 ræ conceperunt. Earum partium potentiâ ignis
 arum argumentum capio à flammis attritu lap-
 idum nascentibus. Non enim illæ sunt ex aëre
 ceu multi putant : aër enim in ignem quidem
 flammam tamen mutari nequit ; quippe cum
 flamma sit fumus ardens , aër autem non sit fu-
 mus. Certè quò magis incalcescit aër, eò magis au-
 tenuatur, adeoque eò minus lucet. Nihil enim
 lucet quod non habeat crassitiem aliquam. Ig-
 tur attritu aliquid ex ipsis lapidibus exprimitur
 quod motu illo incalcescit & in flammam abiit
 adeoque in crudis illis lapidibus est aliquid val-
 dè aptum ut in ignem commutetur. Quæ natu-
 ra omnibus igniariis est communis. Nonnulla
 sed præ multis mendis obscura, quæ huc faciunt
 habet Theophrastus *l. de igne* : sed nolo iis addu-
 cendis tempus terere. Idem *l. de causis plant. c. 21*
 contra Menestorem disputans , qui aquatiles
 plantas calidissimas pronunciaverat , fatetur in
 lignis quæ præbent, more olim recepto, igniarias
 esse humidum aliquod aptum attritu in aërem
 (rectius, in flammam) converti.

Verùm admissis ijs quæ diximus , nihil est
 facilius, amice, quàm tuis obiectionibus respon-
 dere

dere. Quæris quid ignis idem vestigium non sit in calce, quæ ex conchyliis conficitur? Respondeo, quia in conchyliis illis non sunt multæ aded partes combustiles atque in lapidibus, ut post uestionem quædam possint superesse; sed in ipsa uestione omnes expiraverunt: alioquin verò in conchyliis, ut & in corallis, margaritis, oculis cancri, matre perlarum præter aquam oleum aliquod esse combustile, minore licet copiâ, tibi per chemica experimenta est notissimum. Quæris, cum calx ex consiliis æquè habeat formam calcis, atq; illa altera ex lapidibus, cur non & illud ad sit idq; formâ consequitur? Resp. non pertinere ad calcis formâ aut essentiâ illum superstitem ignem: alioquin n. calx exstincta nō esset calx. Quod ultimum obiicis, iam expositum est.

Ad §. CXII.

Quod hoc loco attingis, omnium in toto hoc negotio occurrentium, nî fallor, difficillimum est expeditum: quî nimirum fiat, ut calx affusâ aquâ, ut salia plantarum acerbis metallicis affusis, ut ferrum & butyrum antimonij cum liquoribus stygijs commista, aded effervescent. Simile verò quidpiam & in plurimis alijs reperitur, modò animum advertamus. Etenim ex gr. semina quoque plantarum humore madefacta incalescunt. Plurima etiam ore assumpta incipiunt corpori nostro majorem justo calorem inducere, quum tamen ipsi sensus nullum ante calorem obijcerent, & calor nostri corporis longè esset minor. Eodem modo venena quæ-

quædam & similia, etsi ante non admodum essent reapse calida, corpus nostrum quasi accendunt. Quin & sponte suâ certum est humores corporis nostri effervesce sæpenumero in febribus, in tumoribus præter naturam, & aliàs: quum tamen nihil adsit æquè calidum, unde ille fervor possit proficisci. Mitto alia.

Non sine injuriâ verò relinquis heic lectorum tuum suspensum, quum tamen, quo vale: ingenij acumine, multorum desiderium haud difficulter implevisses, si vires libuisset intendere. Neque verò sympathias & antipathias vocabulis rem exponis: omnia nempe similia *συμπαθῆσι* omnia contraria *ἀντιπαθῆσι*; nec tamem vel similia omnia à similibus, vel contraria à contrarijs in fervorem hujusmodi atque æstum exagitantur. Distinctiùs itaque debueras docere, quodnam dissidium aut quæ rerum concordia æstum illum excitet, & quomodo.

Sennertus noster *cap. 19. libri de consensu & dissensu chym.* ubi de nitro varia adducit exempla, ut arbitratur, singularis antipathias inter ignem & nitrum, ignem & aquam, nitrum & sulphur cum vulgare (verba ejus sunt) *tum metallorum ac mineralium, interque spiritum inde confectum, ut & alios spiritus acidos metallorum, imò inter sulphur & salia*: ejusmodi verò inter illa omnia esse dissidium, ut alterum alterius præsentiam fugiat: hinc comoveri calorem, æstum, nonnunquam & latam flammam. Itaque hic paulò explicatiùs antipathias istius suæ naturam nos docet: Scilicet fugere & fugare se invicem isthac dissidentia, atque

que ab illo motu inimica illa corpora incallescere. Verum enim verò jam supra à nobis est ostensum, calcem quidem vivam, quā & ipsam in exemplum adducit, hujusmodi ignis motu neutiquam incallescere. Quod autem ibi usurpavimus, argumentum idem valet, & in ijs omnibus, quæ à Sennerto adducuntur. Etenim si oleum, butyrum, vel vernix accensa effervescent ob fugam aquæ affusæ, non sursum sed deorsum, aut ad latera potius flamma commoveretur: summum scilicet aqua affusa occupat, ignis itaque fugiens in contrariā partē sese reciperet. Par ratio est reliquorum. Ad hoc verò neque in butyro antimoniali, neque in spiritu nitri, neque in limaturā chalybis vel ferri, neque in spiritu vitrioli, neque in sale tartari alijsque seorsim positis, tantus actu jam ante adfuit ignis, quantus post missionem sensu deprehenditur: post enim nullæ non partes etiam minimæ exæstuant & summè calent, ante tactu nullum eiusmodi licuit calorem deprehendere. Si verò actu iste ignis non adfuit, non utique hæc caloris vis est à fugā quadam ignis, sed de novo est excitata de materiæ potentiā: Quod invisum est Sennerto nostro, quem in Anaxagoræ placita per esse pronum constat. Taceo nunc, Sennertum pro sententia suā nihil adferre, quo vel in speciem illa probetur. Neque etiam patet illius vis consequentiæ: *calx ex gr. affusā aquā æstuat, ergo ignis in calce delitescens fugit aquam.* Taceo etiam, levia sursum, gravia deorsum moveri, sensibus

sibus patere; fugam autem illam sensibus minime esse conspicuam: quod tamen esse debet, cum sit Sennerto principium demonstrationis.

Sed linquamus Sennertum. Multò minus verò rem expedit Franciscus Vallesius l. i. *controv.* 12. ubi illud agit, quare medicamenta nonnulla calida in actum à nostro calore deducta ipsum illum nostrum calorem vi & gradu quodam exsuperent. Confugit enim ad peculiarem dispositionem rei incallescens: quod est docendo nihil docere.

Elegantiora sunt & maiori digna laude, saltem ob conatum insignem docendi rem abdita, quæ habet Andræas Cæsalpinus l. i. *quæst. med.* 3. itidem de medicamentorum calore verba faciens. Verba eius ita se habent: *Sed qui fieri possit ut à miti calore animalis, qui in homine temperatus est, medicamenta calefacta calidiora reddantur, quam animal, adeo ut quadam etiam urant, dubitationem non mediocrem affert. An in motu naturali non est absurdum, id quod movetur amplius moveri, quam movens moveat? impetus enim naturalis, quæ natura est, sufficiens est principium ad tantum motum perficiendum, quantus est impetus, postquam à movente externo moveri caperit, ut in gravibus & levibus patet: pro maiori enim gravitate & levitate motus fit velocior & tardior. Idem contingit in alteratione naturali elementorum. Aqua enim calefacta, si ab ambiente refrigerari incipiat, ad tantam frigiditatem ex naturâ suâ veniet, quantum est eius impetus, non quanta fuerit ambientis frigiditas, & combustibilia concepta aliquâ caliditate externa, igitur*

a, ignem concipiunt secundum naturam propensionis
 ut minus. In motu autem violento contrario modo se
 habet: tantus enim sit motus, quanta est potentia effi-
 entis ultra quam impossibile est moveri, cum in patien-
 nullus sit impetus ad talem motum, ut patet in proie-
 is, & in calefactione aquae: cum enim ei sit prae-ter na-
 ram calefactio, tantum, & eousque calefiet, quantum
 erit, & quoadiuperseveraverit ignis, Medicamenta
 ritur potestate calida ab eodem calore animalis ad suum
 Etum reducuntur pro naturâ eorum, non secundum
 mensuram calefacientis. Hæc ille. Liceat autem for-
 assis hoc modo omne hoc problema solve-
 re, quod nunc agimus de æstu fermentantium re-
 am: scilicet aut per antiperistasis, aut ab exter-
 o calore, aut per remotionem alicuius obsta-
 uli ignem illorum corporum leviter augeri, ip-
 ammet verò ulterius sese promovere suapte
 pte propriaq; virtute. Cæterum, etsi hæc ipsa
 ongè sint verisimiliora & doctiora prioribus i-
 is sententiis, metuo tamen admodum ut sint
 era. Ab Aristotelis certè philosophiâ plurimum
 bent: quod miror non observatum Cæsalpi-
 o, Peripati maximè studioso. Aristotelis quip-
 e constans est sententia, omne agens ab eo
 mod patitur re distingui, omnemve agendi po-
 entiam principium esse transmutandi aliud in
 quantum est aliud; & verò productionem illam
 uam per emanationem vocant, primò à Platon-
 icis mox & à plerisq; scholasticis Theologis re-
 eptam, omnis eius philosophia repudiat.

Sed non est huius loci adeò difficile nunc
 ubitationem aggredi: potiùs tentabimus sol-
 vere

vere problema nostrum levioꝛe quadam & in
 nũs impeditã ratione, hunc in modum. Omnis
 novus ignis, aut calor & effectricem aliquam
 materialem causam habet, eamque proximam
 quidem naturalem, non rationalem, adeoque
 ejuscemodi, quæ effectum producant; si quavis
 nihil est impedimento; quod est omni causæ natu-
 turaliter, non liberè agenti, proprium. Igitur
 quum in fermentatione novus caloris gradus
 riatur; necessum est aut effectricem aut mate-
 rialem causam; quæ ante non aderat, accessisse
 aut certè sublatum esse obstaculum, quod pro-
 ductionem prohibeat. Neque verò præter hoc
 quidquam huc pertinere potest, quum nihil ali-
 ud ad producendum effectum aliquem natura-
 lem sit necessarium. Et verò quando & aliàs co-
 lor citrà fermentationem, increscit aut novus
 ignis excitatur, aliquid horum trium contingit,
 nunc per se nunc per accidens. Ita exiguus ignis
 vehementer increscit, si ve quod materia in ali-
 mam abire aptæ alimentum suppeditetur; si
 quod aliunde accedente igne materia, quæ acci-
 dens est, promptius transmutetur, si ve deniq; reme-
 veantur impedimenta. Ad quem ultimum ordi-
 nem sanè pertinet ventorum afflatus, qui secum
 conniventia corporum spiracula aperiunt, ut
 de igni in nutrimentum suum via expeditur.

Quamquam verò haud difficile fuerit omnino
 quod de ignis incremento exploratum habeamus,
 in suas causas juxta tres hosce ordines re-
 ferre; quoniam tamen proposito id minimè
 conveniat, & pleraque jam à Theophrasto sunt
 præce-

præcepta, nunc quidem hoc ipsum minimè tangemus. Quomodo nec illud quidem nunc agitabimus, an crescens ignis augmentum capiat secundum quantitatem solam, an verò & secundum qualitatem. Scilicet quum levis scintilla in mensam abit flammam, quantitatem quidem seu molem ignis augeri, nemini potest esse dubium; nec dubium est augeri calefaciendi vim: attamen quum hæc crescere possit, etiamsi sola quantitas augeatur, (quomodo in comperto est pluribus ex. grat. ad unum funem trahendum coeuntibus vim tractricem plurimum roborati) quumque multa alia hæc perobscura occurrant, haud adeò clarè cui liqueat, an ipse calor majores gradus fecerit & qualitate suâ non minus atque mole increverit. Ne hoc quidem, ajo, nunc agitabimus; altioris enim est indaginis hæc questio, nec hujus loci, sed ejus, ubi de omni alteratione differendum.

Cæterum horum trium modorum aliquo exæstuate aut certè crescere in solito maius ignem corporum quæ fermentantur, per omnia exempla ostendere majus fortè operæ fuerit pretium. Est autem & ille campus amplior quàm ut nunc etiam liceat ingredi. Fortè igitur satis officio fecerimus, si uno alteroque exemplo contenti rem collustremus. Exæstuationem igitur calcis vivæ à liquore affuso quod attinet, existimandum est fieri illam, quòd latens in calce ab ustione superans ignis, liquore affuso materiam accipiat novi ignis generandi. Scilicet etsi aqua, si multa sit, ignem potius extinguat quàm accendat, si ta-

E

men

men iusta sit inter ignem & aquam proportio
non minùs solet aqua ignem alere quàm oleum
aut pingue aliquid. Notum hoc est officium
fabrorum ferrarijs, imò notum vulgo est cunctis
nis. In calce verò esse superstitis ignis reliquias
quæ Aristoteli solent *ἐμπυρῶματα* dici, jam ante
est ostensum.

Quæ verò calcis vivæ ratio est eadem videtur
obtinere etiam de salium botanicorum & acidorum liquorum mineralium æstuatione; in
non aliam ob causam videtur & butyrum ammonii ita excandescere. Nam & in his multa
est actualis ignis; quare pleraque eorum vim
pticam habent: Hic verò cum liquidum
quod adijcitur iustâ proportionē servatâ,
quasi oleum igni affundas. Non mirum verò
non à quovis liquore isthæce effici, quum con
non à quovis quodlibet pati, & fugiat nos iun
illius proportionis inter latentem ignem & cal
quorem momentum, cum vero non quiviss
quor per omnia aptus sit penetrare, ad actionem
verò passionemque requiratur agentis patie
tisq; mutua conjunctio; Hanc causam ex æstua
tionis in calce & nitro ustis, in gypso Phœnic
crudâ iam ante hos bis mille annos vidit perspic
caciissimi vir ingenij Theophrastus, eamque eleganter
prodidit *l. de igne*. Fortè haud abs re fuerit
viri maximi ipsa verba adferre, saltem ut illa videret
doctissimus Furlanus, quòd scripta istius præ
clarissimi auctoris, malò eruditionis fatis, in paucorum
hodie manibus versentur. *Cum autem absq; humore ex exhalatione calor non fit, idcirco calidum*
infusum

infusa aqua magis urit quàm sola : nam ea materia est
 reliquis igni velut lucerna. Neque verò id facit vel ve-
 us nimium & minutum, sed nò pridem cocta, & glebosa :
 Nam diutius temporis respiratione difflavet, & mi-
 nuta paulū a odum ignis habet, ac proinde imbecillis.
 Idem etiam in hœniciâ gypso evenire prædicant. Nam
 cum subigitur ere narrant : nihil enim refert, natus
 an adventus & oblatum sit calor. Nitrum quoque
 talem quodammodo dum effoditur potestatem si-
 nificat : infusa ipse calidus calefacit, & tactui sensum
 fert. Semper item in omnibus istis temperamento a-
 quo est opus, utiperetur humor. Nam hac de causa vi-
 m quoque igni perfusum, velut à libantibus, flagrat,
 mare cū resingunt : sed & aqua si pauca sit. Coactus
 & coactus ignis evaluat. Sed in pice, quæ cre-
 scit, multo magis ista eveniunt : propterea quòd flam-
 & præceptum magis est, & maior ut exiat, & adifi-
 comburat : quicquid enim incidit exuperatum
 extenuatum inflammatur : quo ignescere flam-
 crepitat, calore & humore pugnantibus. Hæc
 germanus Aristotelis discipulus & ænulus.
 orsus autem idem & Galenus noster, quæ va-
 ingenii acrimoniâ, vidit. Quum enim l. de
 differ : ad hæticæ febris naturam exponen-
 m attulisset exemplum calcis vivæ ab aquâ
 alescentis, fieri id scribit $\tau\epsilon\phi\omicron\mu\epsilon\nu\varsigma\ \omega\varsigma\ \epsilon\omicron\iota\kappa\epsilon$
 $\alpha\iota\varsigma\ \alpha\upsilon\chi\mu\acute{\omega}\delta\varsigma\ \epsilon\alpha\upsilon\tau\eta\varsigma\ \delta\epsilon\gamma\mu\alpha\sigma\iota\alpha\varsigma\ \epsilon\pi\alpha\rho\ \tau\eta\varsigma\ \upsilon\gamma-$
 $\epsilon\gamma\epsilon\varsigma\ \epsilon\sigma\iota\alpha\varsigma$, h. e. calcis vaporosâ calidi-
 tate ab humido nutritâ.

Ad §. CXIV.

Igni figuram pyramidalem propria esse, haec
 Ipsum tibi concedere, o optimeum lo-
 robustissimis argumentis ab Aristote nostro
 l. 3. de caelo demonstratum, primis finibus ce-
 poribus nullam esse certam figuram. Et verò
 ramis illa quem fingit flamma, ab illa longè
 causâ, quam nemo rectius exposuit Theophrastus
 sto in illo nunquam satis laudat ob eillo de igne
 Nec crediderim eam esse ratione rotunditatis
 in bullis conspicuam quam tu adfer. In rebus
 nim naturalibus affectum exprimere sensum
 materiae potius naturam quam efficientis,
 longe falsissimum & usui communi adversum
 Ecquid etiam probabile habet doctissimi Ma-
 curialis commentum? si ventus enim erumpit
 rentat, superius bullae pars acuminabitur: sursum
 quippe potius natura non deorsum, non ad
 tera nititur evadere ventus. Ut meam sen-
 tiam propterea, credo rotunditatem illam
 ab aquae aërem ambientis gravitate ingere-
 quâ tendit ad centrum proprium, Scilicet unum
 quodque corpus grave proprium aliquod
 rum habet suae gravitatis: id verò in liquidis
 nihil impedit, solet idem esse cum centro
 gnitudinis, prout primus (quod sciam apud
 aristotelem certè hac de re nihil legas) docuit
 Archimedes. Igitur quemadmodum aqua erumpit
 alias, dum undique aequaliter contrahit se
 centrum propriae gravitatis, rotundam accipit
 figuram illo gravitatis centro cum magni-
 tudinis centro coincidente, ceu liquet in gurgite

a quando aërem comprehendit, in totum
 un corpus coit, quod bullam appellamus.
 Ha ad centrum contractionem verosimile est
 am etiam esse, quare crystalli hexagonâ nas-
 car figurâ, imo & nix sexangula sit. Cum enim
 possit rotunditas exacta acquiri propter
 aeris ineptitudinem, acquiritur in quantum
 i potest. Simile verò contingit & in adaman-
 tis & gemmis pellucidis plurimis, nec non
 gypso, hæmatite, in multis salibus, in saccharo
 do, in tartari crystallis quæ appellantur ac si-
 libus. Perleganter in hanc sententiam differit
 Andreas Cæsalpinus l. 2. de metallis c. 19. operosè
 de centro gravitatis non adeò pridem scri-
 bit Lucas Valerius mathematicus Romanus,

Ad §. CXVII. CXVIII.

CXIX. CXX,

Gnes fatui in sepulcris apparent etiam iis, quæ
 calcem nullam acceperunt: accensio tamen il-
 lud haud dubiè sit uno aliquo modorû istorum,
 quibus calor solet incandescere. Eiusdem verò
 potest omnium igneorum meteorum genera-
 tio, quam adeò luculenter expositam reliquit
 Aristoteles noster l. 1. meteor. Cum eo, quod fœ-
 rum nonnunquam patitur, prorsus idem est
 quod de fimo exæstuante narrat Galenus l. 5 de
 tempor. Quur verò in dubium vocandum sit, quod
 in epistolâ ad Iudæos Ægyptios legitur, de igne
 acro occultato, non video: imò religio mihi est,
 si libri olim in Ecclesiis legi soliti, historijs fi-
 tem temerè denegare. Non crediderim verò na-

rurali vi suscitatum denuò illum ignem uocem
nam enim exemplum mihi des simile? ce ncom
nisi divino miraculo ignis in crassum liquorem
potuit conuerti. Malim tecum dubitare quod
ignium perpetuorum. Legi huius argum
multa; sed hæcenus, fateor, non potui per
deri.

Ad §. CXXXII.

EXiis, quæ supra disputavi, satis patet quid sit
ferendum de tua Fermentationis definitio
ideoq; non est quæ vel verbum addam. Gal
nostrum fateor inconstantiùs docuisse acetii
turam: quod verò ipsimet tibi in Fermentatio
negotio videtur maximum, nempe ab igne co
nem illum motum esse, id profectò illum nō
ruit, sed dudum ab illo monitum, placet tantu
duo illustria testimonia ex scriptis maximi illi
magistri in medium adducere. Libro 4. de usu pa
6.3. Sit itaque, inquit, vinum aliquod nuper quidem
vis expressum sed infusum in dolia, ab innataque ca
ditate adhuc elaboretur ac ferueat. Audin musti
mentationem ab innatâ esse caliditate? Non miru
elara sunt quæ habentur l. 4. de simpl. medicam.
cult. c. 11. de eadem musti fermentatione. Musti
non suo modò sed & adquisitio calore dulçe esse videtur
multum enim ἐμπύπναιος ex solari calore tum a
nis tum aliis inest fructibus. Nam ex quibuscunque por
fi succum exprimas, eum protinus non secus atq;
mustum deprehendes fervere: tanto tamen fervoris di
crimine, quanta erit unius fructus ab alio in calore
versitas. Sed ubi iam quod aquosum ac semicoctum erit

transmutatum fuerit atque confectum, & is qui fervor
 concitabat calor evanuerit, jam tum denique, quæ pro-
 prietas succorum proprietates, sincera conspiciuntur. Gale-
 nus igitur sententiam in præcipuis prorsus tecum
 cere equidem asserere non dubitem. Aristote-
 les certè adeò perspicuè paucis verbis omnem
 fermentationis naturam expressit, ut nihil
 ossis meritò desiderare. Quam l. 3. de gen. ani-
 mal. c. 4. de animalibus quæ vermem pariunt, dis-
 ruisset, vermem illum nulla foris factâ adie-
 ctione crescere, addit, τὸ δὲ αἶπρον τὸ ὅρα πησίως
 τερτὴν τῆς ζύμης. καὶ ὅτι ἡ ζύμη ἐκ μικρῆς μεγάλη
 γίνεται, ὅτι μὴ στερεωτέρας ὑγρονομένης, ὅτι δὲ ὑγρῆ
 ματατομένης. δημιουργεῖ δὲ ὅτι ἡ ψυχικὴ θερμότης
 ἐν τοῖς ζώοις. ἐν δὲ τῆς ζύμης ἡ χυμὸς συγ-
 γράφονται δερμάτης. αὐξάνεται μὴ ὅτι τὰ αἶμα ἐξ
 ἀγνης μὴ διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν. ἔχει δὲ πλείω-
 α ζυμῶδες. Audimus hîc, quid fiat in fermenta-
 tione intumescere scil. quæ fermentantur, cum
 terrea & solida humectantur, liquida & aquosa
 spiritum resolvuntur. Audimus quæ horum
 sit causa; calor nempe comprehensus.

Quæ penè est summa totius
 tuæ doctrinæ.

FINIS.

DANIELIS SENNERTII

ad

ANTHON. GUNTHER

BILLICHIIUM

Epistola.

Sal. & officia.

EMPER novum suspectum
fuit, Vir Clar. & Excell. Do-
mine & Amice honorandi
antiquum verò laudatum frui-
it. Sed an jure semper, dubito. Nam
quod nobis antiquum, olim novum fuit.
Ideoque non tempore, sed rationibus
piniones affirmandæ sunt, ex quibus verissi-
mæ habendæ, quæ cū Naturâ, quæ anti-
quissima est, consentiunt. Quapropter
nō est quod me tu obrectationum à tu
proposito te absterreri patiaris. Nulli
adhuc in naturâ explicanda restant,
plurima in eâ ita obscura sunt, ut magis
etiam

etiam viri pleraque vix definire ausi sint,
 sed gravissimas quæstiones in proble-
 mata rejecerint. Quòd verò hunc ho-
 morem mihi exhibes, & doctissimum
 tuum de Fermentatione Platonica tra-
 ctatum legendum mittis, id amicitia po-
 tius do, quàm ut existimem, Te putare,
 cum meo consilio meliorem fieri posse.
 Ne tamen voluntati tuæ deesse videar,
 pauca quædam liberè, pro amicitia no-
 strâ monebo. Primò mallem, inscri-
 ptionem esse, de Fermentatione simpli-
 citer, quàm de Fermentatione Platonica.
 Et si enim Plato forsan de hisce co-
 gitandi ansam tibi dederit, tamen &
 Hippocrates nomen ac rem habet: ne-
 que in omnibus Platoni assentiris. De-
 inde de ipsâ Fermentationis ratione am-
 plius cogitandum puto. Equidem scio,
 hoc nomen multis rebus vulgò tribui,
 sed an omnibus *συνομήμους*, dubito. Et-
 enim ebullitio illa, quam passim allegas,
 quæ fit in calce vivâ, cum ei aqua affun-
 ditur, in butyro Antimonij, in solutioni-
 bus metallorum per spiritus & aquas
 fortes, tartaro vitriolato & similibus, e-
 quidem ebullitiones & *ζέσις* ac efferves-
 centia sunt, seu fiant à sympathiâ seu an-

E s tipa-

tipathia, de quo ipse thesi 112. dubitas :
 verò propriè fermentationes sint, & ejus
 generis cum eâ, quæ fit in musto, cerevisiâ,
 succis fructuum alijs, digestionibus
 chymicis, coctionibus cibi & humorum
 in nostro corpore omnino amplius con-
 gitandum. Illam ebullitionem, quæ fit
 in calce vivâ, fieri rarione antipathias
 planum esse existimo, cum ignis aquam
 ut hostem suum infensissimum fugiat.
 Quod an etiam fiat in calce è conchy-
 lijs marinis, si recentes sint ab ustione,
 inquiras velim, & de eo me certiorè fa-
 cias. Nam & calx, quæ fit ex lapidibus
 si in aëre humido diutius asservetur & in
 ignis ille sensim evolet (wann sich der Kalk
 selber leschet / ut nostri loquuntur) nullam
 ebullitionem excitat, etsi ipsi aqua af-
 fundatur. Neque etiam quævis rei at-
 tenuatio & rarefactio propriè fermenta-
 tio est: Hinc spiritus vini in vitro clauso
 ad radios solis ita attenuatur & rarefit,
 ut etiam vitrum rumpat: aut cum è li-
 gno viridi aqua cum strepitu exsudat,
 fermentationem non dixerò. Longè al-
 iter sese res habet in fermentatione,
 quâ ita propriè dici puto, quæ fit, ut dictum
 in musto, cerevisiâ, pane, humorib. Hæc
 enim

enim fermentationes omnes coctiones
 sunt, quarum finis est, ut res spiritue-
 cant, ut sic dicam (unde ex musto, an-
 tequam effervesceat, spiritus non elici-
 tur.) An verò alter finis, qui est in tar-
 taream naturam & acetum mutatio, à
 naturâ intendatur, Tibi cogitandum re-
 linquo. Equidem acetum putredine
 non fieri, facile concedo: an verò aliqua
 rei corruptio sit, dum ex vino fit ace-
 tum, perpendendum est. Si cum Chy-
 nicis loquendum, in priore fermenta-
 tione fit fixum volatile, in posteriore vo-
 atile fit fixum: unde in destillatione vi-
 ni spiritus præcedit, sequitur phlegma:
 in destillatione aceti phlegma præcedit,
 sequitur spiritus. Præterea & illud con-
 sideratione dignum, quidnam sit πῶτον
 δεκτικόν fermentationis. Ergo ad simplicia
 elementa id extendendum non censeo,
 sed mistorum propriè esse fermentatio-
 nem existimo, & quidem non omnium,
 sed viventium, aut eorum, quæ ex viven-
 tibus provenerunt: & causam efficien-
 tem non esse simplicem ignem, sed spiri-
 tum, qui est in rebus, quemq; Aristote-
 les ἀνάλογον τῷ τῶν ζῶων στοιχείῳ nominat. Id
 quod ipse indigitare videris thesi 67. ubi
 liquor

liquorem igneum (rectius quàm ignem
 ipsissimam vini substantiam esse dici
 à quo etiam omnis fermentatio depen
 det. Neque ita simpliciter Zabarell
 sententiam reiiciendam puto, dum co
 lorem elementarem & vitalem distin
 guit: quamquam rectius dixisset cal
 dum elementare, & calidum vitale.
 Non enim hic de nudis qualitatibus
 sed substantijs quæstio est. Et calidum
 illud vitale & animale nihil aliud est
 quàm spiritus insitus; qui licet igneus
 sit, non tamen simplex ignis est. Quæ
 substantia cum diversa sit ab animâ, ni
 hil mirum quin & calor ille, qui ab ani
 mâ, quàm animâ, substantiâ fuit, perire
 manere possit in corpore amplius non
 vivo. Anima non est calidum, sed cal
 idum insitum seu spiritus insitus est ca
 lidus. Itaque licet vinum animæ ex
 pers esse facile concessero, eundem ta
 men spiritum in se habet, quem vitis in
 se habet, ita quidem, ut ἀναλόγως etiam
 moriantur, & cum vites florent, etiam
 vinum in dolijs effervescat. Verùm
 ne noctuas videar, plura non addo, at
 que oro, ut quæ liberè scripsi, in bonam
 partem

tem accipias, & Sennertum tuum ama-
re pergas. Benè vale. Wittebergæ 24.
Octobr. Anno 1638.

Excell. T.

Studiosissimus

Daniel Sennertus.

FINIS.

Emendanda.

pag. 3. lin. 13. illico. p. 8. l. 5. taneâ operâ. p. 9. l. 2.
 salve. Helmaſt. p. 11. l. 6. αὐτομῆς. l. 10. verò eſt di-
 bium, nōn iſtorum novatorum, qui neg. p. 12. l. 2.
 οἰδῆμα τῶδε. l. 27. ζέου καὶ. l. 30. ἐζυμομένον. p. 13.
 l. 2. prorrheticis. l. 23. equidem Te diſt. p. 14. l. 6.
 zellu. l. 18. motus. p. 13. l. 19. θερμότης. l. 20. αἷμα
 λαμβάνει. l. 29. ζυμώδες. p. 16. l. 1. ſpiritum. l. 6.
 ovo. p. 19. l. 2. per eſt. p. 20. l. 29. animatarum. p. 21.
 l. 10. ſtrictiore. l. 20. λεπτόν. p. 22. l. 21. aère. l. p. 23.
 l. 11. nequit ſine mutat. l. 21. conſtat. p. 24. l. 4. Φύσιν
 l. 30. velle. p. 26. l. 5. humore conſtare. l. 23. aqua, qua-
 dam terræ. l. 30. ἑδάτος. p. 27. l. 16. Quis. l. 18. ἡ αἰ-
 μωπὶς. l. 20. κυφότης. p. 28. l. 2. eo ipſo. l. 4. humori
 ſatis. l. 15. Qui. l. 22. tuum. Spirituum. p. 29. l. 16. vo-
 cum. l. 21. tantum. l. 26. generetur. p. 30. l. 31. θερμότης.
 p. 31. l. 1. congregat. l. 12. quæ velinter. l. 31.
 aquam. l. 32. Ne nunc. p. 32. l. 29. ſtaſi eſt, ib. quam
 maltis. p. 33. l. 19. aqua affundi. l. 21. coquenda. p. 34.
 l. 17. ex ſeroſo. l. 23. eſſentiâ. p. 35. l. 5. experimentis.
 l. 15. dele illa: nihil aliud probant, quod infra vide-
 bimur. l. 26. qualis eſt. l. 27. Sal vini. p. 36. l. 12. nec
 tua. l. 16. ſimplicia elem. l. 19. novum miſtum corpus.
 l. 27. adſcititio. l. 30. Theophraſtus. p. 37. l. 13. bene. l.
 17. que hoc. l. 21. juvent. l. 26. utroq; l. 29. Sunt. E-
 iuſm. ib. cauſâ. l. 30. reſtingui. l. 31. dixiſſet; p. 38. l.
 2. θερμότης. l. 6. quam. l. 15. ſecundò. l. 25. abunde. l. 28.
 dele il. p. 39. l. 3. ed. l. 10. vappa ſcil. l. 19. rati quid-
 quam. l. 30. vulgò. p. 40. l. 7. intereſt. l. 23. dulcibus
 demum illis. p. 41. l. 4. poſſent corallia. l. 18. acidum,
 p. 42. l. 11. αἰσ, l. 12. γεώδες. l. 23. per eſt proſectò. p.
 43. l. 2. cryſtall. l. 5. ſubſidente. l. 28. partis. p. 44. l. 1.
 ne fieri fixatione. l. 23. caloris. l. 24. Eſt porro. p. 45. l. 1.
 medici,

medici, l. 16. urina, l. 22. $\Sigma\alpha\mu\epsilon\lambda$ l. 24. magnum l. 30.
preferas: p. 46. l. 9. nec sal, totusq. l. 15. necessum non
ut. p. 47. l. 4. Caterum. l. 19. omne, l. con fieri, l. 23.
tantum. l. 30. calida, l. 32. caloris. p. 48. l. 14. stres
subtiliore. p. 49. l. 7. dubium est vocata. l. 16. ha sent.
o. 50. l. 1. testi. l. 25 respondes. p. 51. l. 1. $\alpha\lambda\epsilon\gamma\epsilon\iota$. l. 1.
quarundam. p. 52. l. 28. natura: p. 51. l. 23. annos
Theophr. p. 53. l. 24. rector, l. 31. $\chi\alpha\lambda\alpha\delta\iota\alpha$ p. 54. l. 6:
 $\epsilon\iota\tau\omega\pi\alpha$. l. 17. $\epsilon\nu\alpha\pi\lambda\alpha\mu\beta\alpha\iota\sigma\alpha$. l. 19. Batava.
24. acquisito. p. 56. l. 9. utrumq. p. 57. l. 27. ab a-
uia. p. 58. l. 3. Etenim. l. 7. verò l. 12. quidem potest, in
p. 59. l. 4. ut post unam uestionem: p. 6. una uestione. l.
i. conchylis. l. 13. id quod formam. l. 29. ipsi sensui. p.
60. l. 14. $\nu\lambda\iota\pi\alpha\theta\epsilon\sigma\iota$. p. 61. l. 6. valet & in l. 7. but
ua l. 24. potentia. Quod l. 28. Neg. enim patet p. 64.
6: producat l. 13. prohibebat: l. 18. alias l. 17. fer-
mentationem increvit: l. 20. mater. a. p. 66. l. 14.
is verò l. 23. coniunctio. Hant l. ult. humore & ex-
al. p. 67. l. 14. restinguunt. l. 27. $\theta\epsilon\rho\mu\alpha\sigma\iota\alpha\varsigma$. p. 68. l.
1. effectum l. 26 quod sciam: apud l. 31. figuram, illo
69. l. 12. perelegantur l. 19. accenso l. 21. meteo-
orum l. 27. temper. l. 26. Galenus l. 2. de p. 70. l. 9:
xii l. 18. monitum placet tantum l. 18. magistris
um supra adducta rursus in medium. l. 21. atque lin-
nust: fermentationem ab innata esse calidi-
tate (hæc verba aliis literis sunt scribenda) l. p.
1. l. 16. $\theta\epsilon\rho\mu\delta\eta\varsigma$ l. 19. fermentatione: in eum: p.
2. l. 17. me tuo p. 75. l. 19. Ego ad l. 27. $\alpha\varsigma\rho\alpha\sigma$.

